

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE BENLİĞİN FARKLILAŞMASI

Fatma ATALAY

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE BENLİĞİN FARKLILAŞMASI

DIFFERENTIATION OF SELF IN UNIVERSITY STUDENTS

Fatma ATALAY

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,
Fatma ATALAY'ın hazırladığı “¼niversite ¼đrencilerinde Benliğin Farklılaşması”
başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik
ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Y¼ksek Lisans Tezi** olarak kabul
edilmiştir.

J¼ri Başkanı	Doç. Dr. İbrahim KEKLİK	İmza
J¼ri Üyesi (Danışman)	Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM	İmza
J¼ri Üyesi	Doç. Dr. Selen DEMİRTAŞ- ZORBAZ	İmza
J¼ri Üyesi	Doç. Dr. Nil¼fer KOT¼RK	İmza
J¼ri Üyesi	Dr. ¼đr. Üye. ¼zlem HASKAN- AVCI	İmza

Bu tez Hacettepe ¼niversitesi Lisans¼st¼ Eğitim, ¼đretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından 28 / 01 / 2021 tarihinde uygun g¼r¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

Öz

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinde benliğin farklılaşması düzeylerini inceleyen betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine ve algıladıkları anne-baba tutumlarına göre benliğin farklılaşması puan ortalamalarında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmaktır. Öğrencilerin benliğin farklılaşması düzeylerini ölçmek için “Benliğin Farklılaşması Envanteri Kısa Formu (BFE-KF)”, öğrencilerin sosyo-demografik niteliklerine ilişkin veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, algılanan anne baba tutumlarını ölçmek için “Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ)” kullanılmıştır. Veriler Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) ile analiz edilmiş, gruplara ilişkin gözlenen ortalamalar arasındaki farklar Tukey testi ile kontrol edilmiştir. Araştırmanın sonucunda incelenen değişkenlerden; cinsiyet, anne öğrenim ve baba öğrenim durumu, yerleşim birimi, aile içi sert tartışmaların sıklığı, aile içinde algılanan özgürlük/özerklik düzeyi, romantik ilişkiye sahip olup olmama, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı, anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi ve denetim/kontrol düzeyi, babadan algılanan kabul/ilgi ve kontrol/denetim düzeyi değişkenlerinin benliğin farklılaşmasının farklı boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. Ailenin algılanan ekonomik durumu değişkeni ise benlik farklılaşmasının hiçbir boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermediği saptanmıştır. Elde edilen bulgular alanyazın ışığında tartışılmış, önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: benliğin farklılaşması, bowen aile terapisi, algılanan anne baba tutumları, sosyo-demografik değişkenler

Abstract

This research is a descriptive study examining the differentiation levels of self in university students. The aim of the study was to investigate whether there is a significant difference in the mean scores of the differentiation of self-according to the socio-demographic characteristics and perceived parental attitudes of university students. The "Self-Differentiation Inventory Short Form (DSI-SF)" was used to measure the differentiation levels of the students, the "Personal Information Form" prepared by the researcher to collect data on the socio-demographic characteristics of the students, and the "Child Rearing Attitudes Scale" was used to measure perceived parental attitudes. The data were analyzed by Multivariate Analysis of Variance (MANOVA), and the differences between the averages of the groups were checked with the Tukey test. Data analysis showed that significant relationships between dimensions of differentiation of self and the following variables: gender, mother's education and father's education, settlement unit, the frequency of harsh discussions within the family, perceived level of freedom / autonomy within the family, relational status, presence of quality friendships, the frequency of participation in university activities, perceived acceptance and control from the mother and perceived acceptance and control from the father. On the other hand, perceived economic status of the family did not significantly affect any dimension of self-differentiation. The findings were discussed in the light of the literature, and recommendations were made.

Keywords: differentiation of self, bowen family therapy, perceived parental attitudes, socio-demographic variables

Teşekkür

Bu araştırma pek çok kişinin katkısıyla gerçekleşmiştir. Öncelikle, yüksek lisans öğrenimim boyunca derslerine keyifle katıldığım, titiz geri bildirimleriyle tez döneminde ufkumu açan, motive edip destek veren, hoşgörülü tavrı ve sonsuz sabrından dolayı tez danışmanım sayın Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM'a büyük bir teşekkür borçluyum. İyi ki varsınız.

Tez savunma jürimde yer alarak kıymetli görüş ve önerileriyle tezimi zenginleştiren Doç. Dr. İbrahim KEKLİK, Doç. Dr. Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ, Doç. Dr. Nilüfer KOÇTÜRK ve Dr. Öğr. Üyesi Özlem HASKAN AVCI'ya gösterdikleri sabır ve verdikleri emeklerden dolayı çok teşekkür ederim.

Paylaştığı değerli fikirlerle yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen, çalışkanlığı ve azmini örnek aldığım kıymetli Doç. Dr. Mustafa YAKAR'a, ne zaman başım sıkışsa imdadıma yetişen ve işimi kolaylaştıran Arş. Gör. Hakan BÜYÜKÇOLPAN'a, lisans öğrenimim sırasında tanıma fırsatı bulduğum, tezimin veri toplama aşamasında destek veren kıymetli hocam Doç. Dr. İlhan YALÇIN'a, üniversite öğrencilerine ulaşmamı kolaylaştıran sevgili Arş. Gör. Merve TEMEL'e, Dr. Öğr. Üyesi Muhittin ŞAHİN'e ve Öğr. Gör. Sema OKUR'a çok teşekkür ederim. Mizahı ve bilgisiyle destek olarak kaygılarımı sonsuz bir sabır ile dinleyen sıcaklığını daima hissettiğim, en gerekli zamanlarda yanımda olup adeta kahramanlık gösteren Psk. Dan. Yelda KAHRAMAN'a, her zaman azmine ve mücadelesine hayran kaldığım tanıdığım en güçlü kadınlardan biri olan Fadime ATALAY YAKAR'a sonsuz teşekkür ederim.

Pek çok zorluğa birlikte göğüs gerdiğimiz, akademik ve duygusal desteğini, içtenliğini her zaman hissettiğim şimdi aramızda mesafeler (fiziki anlamda ☺) olsa da aynı evi paylaşmaktan büyük keyif aldığım canım arkadaşım Uzm. Psk. Dan. Melike Nur ÇALIŞKAN'a, yüksek lisans öğrenimim boyunca tanımaktan çok mutlu olduğum, dersleri benim için daha keyifli hale getiren dert ortağım kıymetli arkadaşım Uzm. Psk. Dan. Müfide ÇIRAK'a, lisans ve yüksek lisans öğrenimim boyunca beni hep teşvik ve takdir eden hayatıma renk katan arkadaşlarım Aylin BAYRAKTAR, Merve ARDIÇ KARACA ve Rumeysa BAYRAMBEĞ'e, çokça özlemine çektiğim çocukluk arkadaşlarım Yağmur ÇELİK ve Berna TAŞKIN'a içtenlikle teşekkür ederim.

Son olarak, teŖekkürlerin en derinini iletmek istediğim canım aileme... Doğan Cüceloğlu'nun da dediği gibi insanların ruhsal anavatani çocukluğudur. Sevgi dolu, destekleyici ve her daim azmimin perçinlendiği bir anavatanda yetiŖmemi sağlayan anneme ve babama ne kadar teŖekkür etsem az gelir. Kararlarımı içtenlikle destekleyen, hep yanımda olduğunu hissettiğim ve hep yanımda olmasını istediğim canım babam Avni ATALAY'a, beni koŖsulsuz kabul edip sevgiyle kucaklayan kıymetli annem Hatice ATALAY'a, bir abiden çok daha fazlası olan Bekir ATALAY'a ve canım kardeŖlerim Betüşüm ve Mehmet Akifime derinden teŖekkür ederim. İyi ki varsınız...

Fatma ATALAY

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	viii
Şekiller Dizini.....	ix
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	x
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	9
Araştırma Problemi.....	12
Sayıltılar.....	13
Sınırlılıklar.....	14
Tanımlar.....	14
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	15
Bowen Çok Kuşaklı Aile Terapisi.....	15
Benliğin Farklılaşması.....	20
Üçgenler.....	25
Çekirdek Ailenin Duygusal Sistemi.....	27
Aile Yansıtma Süreci.....	29
Çok Kuşaklı Aktarım Süreci.....	30
Kardeş Pozisyonu.....	30
Duygusal Kopma.....	31
Toplumsal Duygusal Süreç.....	33
Benliğin Farklılaşması ve Aile İle İlişkiler.....	35
Benliğin Farklılaşması ile İlgili Diğer Araştırmalar.....	41
Çocuk Yetiştirme Tutumları.....	49

Bölüm 3 Yöntem.....	60
Araştırmanın Modeli	60
Araştırmanın Çalışma Grubu	60
Veri Toplama Süreci.....	61
Veri Toplama Araçları	62
Verilerin Analizi	64
Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar.....	67
Nicel Bulgular ve Yorumlar.....	67
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler	93
Sonuç.....	93
Tartışma.....	96
Öneriler	138
Kaynaklar	143
EK-A: Benliğin Farklılaşması Ölçeği Kullanım İzni	175
EK-B: Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği Kullanım İzni.....	176
EK-C: Benliğin Farklılaşması Envanteri–Kısa Form (BFE-KF) Örnek Ölçek Maddeleri.....	177
EK-Ç: Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği Örnek Ölçek Maddeleri.....	178
EK-D: Kişisel Bilgi Formu	179
EK-E: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	181
EK-F: Etik Beyanı	182
EK-G: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu	183
EK-H: Thesis/Dissertation Originality Report.....	184
EK-I: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	185

Tablolar Dizini

Tablo 1 Bazı Değişkenlere Göre Örnekleme İlişkin Frekans ve Yüzdeler	61
Tablo 2 Veri Toplama Araçları	64
Tablo 3 Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Üniversite Öğrencilerinin Benliğin Farklılaşması Boyutlarına İlişkin Betimsel (n , \bar{x} , s) İstatistikler.....	67
Tablo 4 Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Benliğin Farklılaşması Boyutlarına İlişkin Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları	69
Tablo 5 Üniversite Öğrencilerinin Anne Öğrenim Durumuna Göre Başkalarıyla İç İç Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları	74
Tablo 6 Üniversite Öğrencilerinin Baba Öğrenim Durumuna Göre Başkalarıyla İç İç Geçme ve Duygusal Tepkisellik Boyutlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	75
Tablo 7 Üniversite Öğrencilerinin Yaşamın Çoğunu Geçirilen Yerleşim Birimine Göre Başkalarıyla İç İç Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	77
Tablo 8 Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Sert Tartışmaların Sıklığına Göre Başkalarıyla İç İç Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları	80
Tablo 9 Üniversite Öğrencilerinin Aile İçinde Algıladığı Özgürlük Düzeyine Göre Duygusal Tepkiselliğe İlişkin Tukey Testi Sonuçları	81
Tablo 10 Üniversite Öğrencilerinin Üniversite Faaliyetlerine Katılım Sıklığına Göre Ben Pozisyonu Alma ve Başkalarıyla İç İç Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları	85
Tablo 11 Üniversite Öğrencilerinin Anneden Algılanan Kabul/İlgi Düzeyine Göre Ben Pozisyonu Almaya İlişkin Tukey Testi Sonuçları	86
Tablo 12 Üniversite Öğrencilerinin Anneden Algılanan Kontrol/Denetim Düzeyine Göre Benliğin Farklılaşması Boyutlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	88
Tablo 13 Üniversite Öğrencilerinin Babadan Algılanan Kabul/İlgi Düzeyine Göre Ben Pozisyonu Alma Boyutuna İlişkin Tukey Testi Sonuçları	91
Tablo 14 Üniversite Öğrencilerinin Babadan Algılanan Kontrol/Denetim Düzeyine Göre Başkalarıyla İç İç Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	92

Şekiller Dizini

<i>Şekil 1.</i> Aileler arasında değişen farklılaşma dereceleri.	25

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

BFE-KF: Benliğin Farklılaşması Envanteri Kısa Formu

ÇYTÖ: Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

SED: Sosyoekonomik Düzey

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgi verilmiş, problem ve alt problemler, araştırmanın sayıltıları, sınırlılıkları, araştırmada kullanılan temel kavramların tanımları açıklanmıştır.

Problem Durumu

Ergenlikten genç yetişkinliğe geçiş, kişinin kişisel kimliğini pekiştirme, sağlıklı, olgun ve yakın ilişkiler kurma gibi merkezi gelişim görevlerinin bulunduğu; aile yaşam döngüsünde evden ayrılma ve bir işe başlama aşamasına denk gelen gelişim dönemidir (McGoldrick, Preto ve Carter, 2016). Son yıllarda evlilik ve ebeveynlik zamanlamasındaki demografik değişiklikler, iş yaşamına giriş ve kariyer seçeneklerini deneme gibi yetişkinliğe geçişte yaşanan rol değişiklikleri, 18-25 yaşlarında olan gençlerin yetişkinlerden farklı şekilde değerlendirilmesi ihtiyacını doğurmuştur (Arnett, 2000). Yaşanılan değişimler alanyazında da üniversite yıllarına tekabül eden bu yılların yetişkinlerden farklı tanımlanmasına yol açmıştır. Bu dönem kimi zaman “beliren yetişkinlik dönemi” (emerging adulthood) olarak adlandırılırken (Arnett, 2000, 2015), bazı araştırmacılar tarafından “ilk yetişkinlik” olarak (Santrock, 2013) adlandırılmıştır.

On sekiz yirmi beş yaşları çoğu insan için değişim ve keşifle bilinen bir dönemdir, çünkü bu dönemdeki bireyler kendileri için ulaşılabilir yaşam olanaklarını inceler ve yavaş yavaş yakın ilişkiler, iş ve dünya görüşlerinde daha kalıcı seçimlere ulaşırlar (Arnett, 2000). Temelde değişimin ve araştırmanın yaygın olduğu bir dönem olarak nitelendirebilir. Bu dönemde yaşanan benlik arayışları, aileden ayrılma veya ayrı evlerde yaşama gibi konut değişiklikleri bu dönemi yaşamın dinamik ve yoğun bir dönemi yapmaktadır (Arnett, 2000, 2015). Bu dönemdeki bireyler çocukluk ve ergenlik döneminin bağımlılığını bırakmış ve henüz yetişkinlikte belirgin olan (evlilik, çocuk sahibi olma gibi) kalıcı sorumlulukları almamıştır. Bunun yerine genellikle aşk, iş ve dünya görüşlerinde çeşitli olası yaşam yönlerini araştırarak keşfederler ve kendi yaşamlarını yönetmek için seçimlerinin sonuçlarını üstlenirler (Arnett, 2000, 2013). Ergenlik gibi, beliren yetişkinlik de yaşam seyrinin evrensel ve değişmez değil; kültürel olarak tanımlanan dönemlerden bir tanesidir (Arnett, 2000). Bu dönemde, bireylerin yaşamında kesin olarak belirgin olan çok az

şey vardır ve onlar için birçok gelecek fikri hala ihtimal dâhilindedir. Bu özelliği nedeniyle bu yıllara büyük umutlar ve beklentiler dönemi denilebilir (Atak ve Çok, 2010).

Özgüven'e (1992) göre genç yetişkinlerin oluşturduğu üniversite öğrencilerinde kendi kimliğini bulma, toplumun ulusal ve evrensel değerlerini benimseme ve uzlaştırma, toplum değerlerine uyum sağlama, sosyal olgunluğa erişme çabaları gerekli hale gelmektedir. Üniversite öğrencileri, zamanla sosyal olgunluk seviyesine erişmek için bu dönemin iki önemli boyutu olan "bağımsızlık" ve "cinsel" kimliğine uygun olan davranışları kazanmak zorundadır (Özgüven, 1992, s. 6). Yörükoğlu (2016), gençlik döneminin sonunda bireylerin kazanması gereken birtakım nitelikler belirlemiştir. İlk olarak gencin annesinden, babasından ve öteki yetişkinlerden duygu, düşünce ve davranış yönünden bağımsızlık kazanması gerekir. Kendine özgü değerler benimsemeli ve bu doğrultuda hayat anlayışını ve dünya görüşünü oluşturmalıdır. Diğer bir değişle bireylerin çevresiyle bir bütünlük oluştururken aynı zamanda öz benliğinin bilincinde kimlik duygusunu geliştirebilmelidir.

Kuşaklar arası aile teorisi de, genç yetişkin gelişimi üzerine geniş tabanlı bir bakış açısı sunar. Bowen (1978) genç yetişkinler için birincil gelişim görevinin kök aileden başarılı bir şekilde farklılaşma olduğunu belirtmiştir. Özellikle ailesinden ayrılarak farklı şehirlerde okumak zorunda kalan öğrenciler barınma, kendi harcamalarının sorumluluğunu alma, kendi yaşamlarını yönetme, sosyal destek sistemini oluşturma gibi problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu gibi durumlarda diğerlerinden bağımsız düşünebilen, uyum becerileri yüksek, kaygıyla baş edebilen öğrencilerin; üniversite yaşamının getirdiği akademik, sosyal ve yakın ilişkilerde yaşadığı diğer problemlerde daha üretken davranması beklenmektedir. Kimlik arayışının yoğun bir biçimde yaşandığı bu dönemde üniversite öğrencilerinin sağlıklı bir ben duygusuna sahip olabilmeleri, kişisel kararlarını kaygı duymadan verebilmeleri ve karşılaştıkları problemlerle etkili bir şekilde başa çıkmalarını kolaylaştıracığı düşünülen Bowen'in ortaya attığı benliğin farklılaşma kavramının hangi değişkenlere bağlı olarak değiştiğini araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Benliğin farklılaşması kavramı Bowen Aile Terapisi'nin sekiz temel kavramlarından biridir. Benliğin farklılaşma yapısı özerklik, kişiler arası ilişkiler ve

zihinsel sağlığı anlamak için kullanılır (Gushue, Mejia-Smith, Fisher, Cogger, Gonzalez-Matthews, Lee ve Johnson, 2013). Bowen'ın (1976) teorisine göre, bireylerin işleyiş seviyesini açıklayan iki temel değişken veya süreç vardır. Bunlar benliğin farklılaşması ve kronik kaygıdır. Benliğin farklılaşması, kişinin duygusal ve entelektüel işleyişini, ilişkilerde samimiyet ve özerkliği dengeleme derecesi olarak tanımlanır (Kerr ve Bowen, 1988). Benzer şekilde benliğin farklılaşması, bireyin düşüncelerinin ve duygularının psikolojik ayırımını yapabilmesinin yanında kendini diğerlerinden bağımsızlaştırarak var etmesi anlamına gelmektedir (Corey, 2008). Bu özerklik ve bağlılık dengesini sağlamak, tüm insanlar için temel olan evrensel bir ikilemdir ve yaşıam boyu devam eden dinamik bir süreçtir (Erdem ve Safi, 2018).

Bowen (1978) farklılaşmayla ilgili ayrı ama birbiriyle yakından ilişkili iki süreç tanımlamaktadır; biri, bireyin kök ailesindeki ilişkisel seviyeye, diğer de kendi içindeki bireysel (instrapsychic-intrapersonal) seviyeye ilişkindir. Kişiler arası (interpersonal) düzeyde farklılaşma, insanların duygusal olarak olgunlaşma ve kök ailelerinden ne kadar bireyselleştiklerini, diğer bir deyişle bireylerin ilişki sisteminde duygusal özerkliği sürdürme yeteneklerini yansıtır. Dolayısıyla, farklılaşma, bireysellik ve beraberliğin bir ilişki sistemi içindeki birey tarafından müzakere edildiği süreci ifade eder. Bu özerklik ve birliktelik kuvvetleri, Bowen'ın (1978) farklılaşma kavramındaki kişiler arası süreci temsil eder.

Kişiler arası süreç benliğin farklılaşmasını oluşturan başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal kopma boyutlarında işlev gösterir. Başkaları ile iç içe geçme, bir kişi bir başkasının hayatına aşırı derecede dâhil olduğunda ortaya çıkar. Başkaları ile iç içe geçtiklerinde, bireyler bağımsız karar verme ve görüş farklılıklarını tolere etmede zorluk çekerler. Çünkü çoğu zaman benlik duygusu zayıf bir şekilde tanımlanmıştır (Skowron ve Schmitt, 2003). Bowen'a (1976) göre yüksek düzeyde iç içe geçmiş bireyler, kök ailelerinde buldukları pozisyona duygusal olarak takılıp kalırlar, çok az kendilerine ait inanca ve düşünceye sahiptirler, daha dogmatik veya uyumlu olma eğilimi gösterirler ve ilişkilerinde sürekli kabul ve onay ararlar. Tam tersi olarak, içsel deneyimler veya kişiler arası etkileşimler çok yoğun olduğunda farklılaşmamış bireyler kendilerini başkalarından ve duygularından izole etme eğilimi gösterir (Tuason ve Friedlander, 2000). Duygusal kopma, yakın ilişkilerin önemini inkâr etmeyi içerir. Birey duygusal olarak yakın olan kişisel ilişkilerinden soyutlanır ve genellikle bu modeli yaşıam boyu tekrarlar. Duygusal kopma fiziksel veya duygusal

olarak yaşanabilir (Bowen, 1978). Aile ilişkilerinde duygusallık aşırı olduğunda farklılaşmamış bireyler iç içe geçme veya duygusal kopma yaşama eğilimindedir (Kerr ve Bowen, 1988). Bowen'ın teorisine göre, başkalarıyla olan kişiler arası kaynaşma veya duygusal kopma kalıplarının her ikisi de duygusal baskınlığı veya güvenlik için algılanan tehditleri yönetmek amacıyla hayata geçirilen duygusal mesafenin düzenlenmesine dayanan davranışsal mekanizmaları temsil eder (Skowron ve Schmitt, 2003).

Bireysel (içsel/ruhsal) düzeyde farklılaşma ise, bireylerin deneyimlerinin öznel (duygu) ve nesnel (düşünme) yönlerini, yani duygusal ve entelektüel sistemler arasındaki sınırları koruyabilme kapasitesini ifade eder (Bowen, 1978). Daha az farklılaşmış birey duygusal sistemleri tarafından daha fazla yönetilir ve sonuç olarak inanç sistemlerini, karar verme ve davranışı yönetme yeteneklerini daha az kullanır. Birey bu durumda onay istemek için başkalarının baskılarına ve beklentilerine daha duyarlı olabilirken; tersine, baskılara ve beklentilere yanıt olarak isyankâr ve muhalif davranışlar da sergileyebilir (Chu, 1996).

İç-ruhsal süreç benlik farklılaşmasını oluşturan ben pozisyonu alma ve duygusal tepkisellik boyutlarında işlev gösterir. Ben pozisyonu alma yeteneği, bir kişinin baskı karşısında bile istikrarlı bir benlik hissini sürdürebilmesini ifade eder (Bowen, 1978). Ben pozisyonu alabilen kişiler duygusal yakınlık korkusu olmadan bir başkasıyla ilişki kurabilir (Bowen, 1978; Skowron ve Friedlander, 1998). Duygusal tepkisellik ise özellikle kaygı durumunda bireylerin düşünmeden duygusal yoğunluğa kapılmasını ifade eder (Kerr ve Bowen, 1988). Farklılaşma seviyesi düşük bireyler olaylara duygusal tepkisel olma eğilimindedir. Bu tür bireyler genellikle duygularla yönlendirilir, düşünceleri ve duyguları ayırmakta zorlanırlar. Bu nedenle, duyguları düzenlemek ve duygu yüklü durumlarda sakin kalmak zor olabilir (Bowen, 1978; Hall, 2013). Enerjilerinin çoğu, duygularının deneyimine, ifadesine ve yoğunluğuna yöneliktir. Oldukça farklılaşmış bireyler ise güçlü duygular yaşarlar ama onlar tarafından tüketilmezler. Gerekliğinde, alternatifleri düşünüp uygun fikirler üretebilirler (Tuason ve Friedlander, 2000).

Bowen teorisine göre, farklılaşma düzeyi daha düşük bireyler duygusal sistemleri tarafından daha fazla yönetilmekte ve duygularını nesnel gerçeklikten daha az ayırt etmektedirler (Bowen, 1978). Daha az esnek, daha az uyarlanabilir ve çevrelerindekiyle karşı duygusal olarak daha bağımlı olmaktadır (Knauth ve

Skowron, 2004). Buna karşılık, daha farklılaşmış bireyler düşünce ve duygu arasında ayırım yapma kapasiteleri daha fazladır ve bunu davranışlarına yansıtabilirler (Bowen, 1978). Daha esnek, daha uyumlu ve başkalarının duygularından daha bağımsızlardır. Yakın ilişkilerinde daha az duygusal kaynaşma (fusion) vardır. Yaşam stresleriyle daha iyi mücadele ederler ve daha az fiziksel, duygusal ve sosyal problemler yaşarlar (Knauth ve Skowron, 2004). Nitekim önceki araştırmalarda kök ailesinden farklılaşma düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin kendilerini günlük yaşamda karşılaşılan sorunları daha iyi çözebildiklerini algıladığı bulunmuştur (ör., Skowron, 2004).

Son yıllarda Bowen'ın fikirleri çok sayıda teorik ve klinik araştırmanın odak noktası olmuştur. Bu çalışmalarda çoğunlukla benliğin farklılaşmasının diğer psikolojik değişkenlerle ilişkileri incelenmiştir. Genel olarak bu çalışmalarda farklılaşma düzeyinin; ilişkilerde güvenli bağlara sahip olma (Skowron ve Dendy 2004), stresli durumlara başa çıkma ve problem çözme (Murdock ve Gore, 2004), evlilik uyumu (Greene ve Tamara, 1993; Skowron, 2000), psikolojik iyi oluş (Bohlander, 1999; Elieson ve Rubin, 2001; Karababa, Mert ve Çetiner, 2018; Erdem-Özyurt, 2019; Skowron, Holmes ve Sabatelli, 2003; Skowron ve Schmitt, 2003; Süloğlu, 2019), sağlıklı kişiler arası ilişkiler (Skowron, Stanley ve Shapiro, 2009), sosyal problem çözme becerileri (Skowron, 2004), psikolojik olgunluk (Gavazzi, Anderson ve Sabatelli, 1993), özgecilik (Mert ve Gülmez, 2018) ve ilişkilerde özgün davranma (Kalkan, 2018) düzeyleri ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kronik kaygı ve psikolojik belirtiler (Skowron ve Friedlander, 1998), kişiler arası problemler (Wei, Vogel, Ku ve Zakalik, 2005), problemleri davranış (Gavazzi vd., 1993), sosyal anksiyete ve fiziksel belirtiler (Alaedein, 2008; Peleg-Popko, 2002), güvensiz bağlanma ve yakınlaşma korkusu (Thorberg ve Lyvers, 2006), depresyon ve kaygı (Hanımoğlu ve Akbaş, 2018; Hooper ve Doehler, 2011; Polat, 2014) düzeyinde ise negatif yönde ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Alanyazında benliğin farklılaşması konusunda özellikle üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmalar incelendiğinde ise çeşitli psikolojik değişkenlerle ilişkilerinin araştırıldığı görülmüştür. Jenkins, Buboltz, Schwartz ve Johnson (2005), yaptıkları çalışmada benliğin farklılaşması ve Erikson'un (1998) önerdiği psiko-sosyal gelişim arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yürütülen çalışmada genç yetişkinlerin farklılaşma düzeylerinin psikososyal gelişimi yordadığı bulunmuştur. Bu

bulgular aynı zamanda Bowen'in farklılaşmanın genç yetişkinlik döneminde psikolojik uyumun yordayıcısı olduğu iddiasını da desteklemektedir. Johnson, Buboltz ve Seeman'ın (2003) yaptığı çalışmada ise kimlik gelişiminin farklılaşmanın çeşitli bileşenleri üzerinde anlamlı ilişkilere sahip olduğu bulunmuştur. Peleg ve Messerschmidt-Grandi (2018), Avrupalı ve İsraili öğrencilerle yaptıkları çalışmada farklılaşma düzeyi yüksek öğrencilerin daha düşük kronik kaygı düzeyine sahip olduklarını bulmuşlardır. Benzer şekilde Murdock ve Gore (2004) benlik farklılaşması düzeyi yüksek öğrencilerin daha az psikolojik stres yaşadıkları ve baş etme stratejilerini daha çok kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Farklılaşma düzeyi düşük öğrencilerin algılanan psikolojik ve kişiler arası stres seviyelerinin daha yüksek olduğu (Skowron vd., 2009), daha çok sosyal kaygı yaşadıkları (Peleg Popko, 2002), psikolojik uyum ve sosyal problem çözme becerilerinin daha düşük olduğu (Skowron, 2004), üniversiteye uyum (Mert ve Çetiner, 2018; Skowron, Wester ve Azen, 2004) ve sosyal uyum (Hosseinzadeh, 2014) düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Genel olarak ruh sağlığı alanında yapılan çalışmalara bakıldığında aileyi, aile yapılarını ve ailenin bireyin gelişimindeki etkisini temel alan araştırmalar ruh sağlığı alanında yapılan çalışmalarda önemli bir yere sahiptir. Freud ile başlayan bu yolculukta Erikson ve Bandura gibi araştırmacılar sırasıyla ailenin çocuğun ilk gelişim yıllarındaki etkisine, yaşam görevlerinin yerine getirmeleri konusundaki katkılarına ve rol model olma durumlarına ilişkin kendi teorilerini oluşturmuştur. Anne- babanın çocuğa ilişkin yaklaşım tarzı ve yetiştirme stillerini kapsamlı ve gözleme dayalı araştıran Baumrind'in (1966, 1971, 1972) çalışmaları ise çocuk yetiştirme stilleri konusunda en yaygın kabul edilen araştırmalardandır.

Baumrind (1966, 1978) yürüttüğü çalışmalarda anne-baba tutumu kavramını yani ebeveynlerin sahip olduğu değerler, inançlar ve göstermiş olduğu davranışları öncelikle otoriter, yetkili ve izin verici olarak üç kategoriye ayırarak incelemiştir. Daha sonra Maccoby ve Martin (1983) Baumrind'in çalışmalarında yer alan talepkarlık (kontrol-denetim) ve duyarlılık (ilgi-kabul) boyutlarına yaptığı vurguyla tutumlara bir kategori daha eklenmiş ve bu tutumlar; otoriter, yetkili, izin verici-ihmkâr ve izin verici-şımartan olarak kavramsallaştırılmıştır.

Kabul/ilgi ve denetim/kontrol, ebeveynlik yaklaşımlarında anneleri ve babaları ayırt etme eğiliminde olan temel özellikler olarak tanımlanmıştır (Baumrind 1978;

Maccoby ve Martin 1983). Buna göre çocuk yetiştirme tutumları temelde anne-babanın çocuğa sunduğu kontrolün ve kabulün düzeylerine göre değişmektedir. Kontrol/denetim boyutu, ebeveynlerin, çocuklarını sosyalleştirme eylemlerine atıfta bulunurken; kabul/ilgi boyutu ise, ebeveynlerin çocuklarının bireyselliklerini tanıma ve teşvik etme anlamına gelmektedir (Darling ve Steinberg, 1993). Kabul boyutu ebeveynin çocuğa gösterdiği sıcaklık ve sevgidir. Kontrol boyutu ise koyulan kuralları ve sınırlamaları ifade eder (Baumrind, 1991).

Çevrenin başka bir deyişle toplumsal etmenlerin kişilik üzerindeki etkileri ilk olarak aile ortamında gerçekleşir (Yeşilyaprak, 1993). Aile ortamı çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği ve toplumsallaşmayı öğrendiği yerdir (Recepov, 2000; Yavuzer, 2005). Aile ortamında annenin ve babanın çocukla kurduğu ilişkinin temelini oluşturan "çocuk yetiştirme yöntemleri" genel olarak, aile üyeleri arasındaki tüm etkileşim örüntülerini kapsar. Bu etkileşim kalıpları arasında ayrıca, annenin ve babanın sahip olduğu tutumların, değerlerin, ilgilerin ve inançlarının ifadesiyle birlikte bakım ve eğitim davranışları da yer almaktadır (Yeşilyaprak, 1993). Anne, baba ve çocuk arasındaki ilişki, çocuğun gelecekte kuracağı sosyal ilişkilerinin temelini oluşturur. Duygusal paylaşımların ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu dengeli aile ortamında güven ve sevgi temelinde büyüyen çocuk, sağlıklı gelişimi için gerekli deneyimleri de elde edebilir (Yavuzer, 2005). Çocukların sağlıklı ve olumlu ilişkiler geliştirmesini isteyen ebeveynler çocuğunu yetiştirme sürecinde onun davranışlarına yön verme sorumluluğunu da taşır (Aydın, 2010).

Anne-babaların tutumları ve davranışları çocuğun davranışlarını biçimlendirirken, gelecekte nasıl biri olacağını da büyük oranda etkiler (Eldeleklioğlu, 1996; Yeşilyaprak, 1993). Ebeveynleri tarafından kabul edilen ve demokratik bir ortamda yetişen gençlerin öz güveni daha yüksek olurken daha az kaygı yaşarlar (Steinberg, Mounts, Lamborn ve Dornbusch, 1991). Kendi kişilik özelliklerine ve çevresine uyum sağlamış anne- babaların çocukları, anne-baba tarafından sağlanan desteğin ve önderliğin katkısıyla zamanla benliklerini geliştirir, bütünleştirir ve özerk varlıklar olarak yetişkin yaşamına ulaşırlar (Geçtan, 1993).

Benlik algısı bireyin dünyayı, başkalarını ve kendisini nasıl görüp algıladığını belirler, varoluşun temelini oluşturur ve bireyin her tür duygusunu, düşüncesini ve davranışı etkiler (Kağıtçıbaşı, 2012). Benlik gelişimi temelde, aile etkileşimi ve anne-baba tutumları sonucunda oluşur (Kağıtçıbaşı, 2017). Anne baba tutumları çocuğun

kişilik ve benlik gelişimini etkileyen en güçlü faktörlerden birisidir (Eldeleklioğlu, 1996; Kaya, 1997; Yeşilyaprak, 1993).

Bowen'a (1978) göre bir kişinin farklılaşma düzeyi, ailesinde meydana gelen ilişki süreçleriyle ilgilidir. Buna göre ailenin çocukla kurduğu iletişimin niteliği ve çocuğa olan yaklaşımı çocuğun benlik farklılaşması düzeyini de belirler. Yu Li (2011) tek çocuklu üniversite öğrencileriyle yürüttüğü nitel çalışmada öğrencileri benlik farklılaşması düzeylerine göre gruplara ayırmış ve farklılaşmanın yüksek olduğu öğrenci grubunun aile ortamında demokratik ve destekleyici iletişimin başat olduğu, farklılaşmanın düşük olduğu öğrenci grubunda ise aile ortamının sert ve otoriter olduğunu gözlemlemiştir. Freeman ve Almond (2009) tarafından yapılan çalışmada ise benliğin farklılaşması sürecinin ebeveyn-çocuk ilişkilerinin niteliğine ve yapısına bağlı olduğu, ergenlerin anne-babalarından algıladıkları duyarlı yaklaşımın benlik farklılaşması düzeylerinde belirleyici olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Aile işlevselliği ve benliğin farklılaşması arasındaki ilişkiyi araştıran Tiryaki-Güven (2020) aile içindeki iletişimin açık ve net olduğu durumlarda benlik farklılaşması seviyesinin de arttığını gözlemlemiştir. Aile içindeki işleyişin sağlıklı olduğu durumlarda ise benlik farklılaşması boyutlarından daha çok duygusal kopma alanında ilişki tespit edilmiştir. Priest (2015) ise çocukluk döneminde şiddete veya istismara maruz kalan bireylerin, daha zayıf duygu düzenlemesine sahip olacağını ve ilişkilerde bireysellik ve birlikteliği dengelemekte güçlük çekeceğini belirtir. Genel olarak benliğin farklılaşması ve aile ilişkilerinin incelendiği çalışmalarda daha çok aile işlevselliğinin çalışıldığı görülmüştür (ör. Chung ve Gale, 2009; Kim ve Jung, 2015; Kim, Prouty, Smith, Ko, Wetchler ve Oh, 2014, 2015; Tiryaki-Güven, 2020). Anne-baba tutumlarının etkisinin araştırıldığı çalışmalarda ise anne-baba tutumlarının ortak etkisine değinilmiştir (ör. Freeman ve Almond, 2009; Kwon ve Lee 2014; Ragelienė ve Justickis, 2016; Yu Li, 2011). Bu çalışmada ise anneden ve babadan ayrı ayrı algılanan tutumların etkisi araştırılmıştır.

Sonuç olarak, bireylerin yaşamını kolaylaştıran ve zora koşan psikolojik faktörlerle ilişkili olan benliğin farklılaşması kavramının; özellikle bağımsız kararlar almanın zorunlu hale geldiği üniversite öğrencilerinde, sosyo-demografik değişkenlerle ve algılanan anne ve baba kabul-denetim boyutlarıyla araştırılmasının ve elde edilen bilgilerle bu konuda araştırmacılara ve uygulayıcılara rehberlik edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada bireylerin kendi duygusal, psikolojik süreçleri ve diğerleri ile ilişkilerinde tepkisel davranmadan denge kurmasını sağlayacağı düşünülen benliğin farklılaşması kavramı araştırılacaktır. Ortaya atıldığı zamandan beri pek çok araştırmaya konu olan benliğin farklılaşması kavramı, kişiler arası ilişkilerde, bireylerin kendi içsel psikolojik süreçlerinde, aileyi etkileyen temel süreçlerde incelenerek bu yapılarla ilişkileri ortaya koyulmuştur. Her ne kadar farklı kültürlerde pek çok psikolojik yapıyla ilişkilendirilip araştırılsa da benliğin farklılaşması kavramının Türkiye’de sınırlı düzeyde araştırıldığı görülmüştür. Nitekim bu konuda yapılan önceki çalışmalarda (ör. Kalkan, 2018; Polat, 2014) benliğin farklılaşması konusunda çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca hem Türkiye’de hem de yurtdışı alanyazında üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik nitelikleriyle ve aile iklimini oluşturduğu düşünülen anne-babanın sunduğu ilgi/denetim boyutuyla (Sümer, 2009) ilişkilendirilen araştırma bulguları sınırlıdır. Bu nedenle farklı sosyo-demografik değişkenlerin ve algılanan anne-baba kabulünün/ilginin ve denetimin/kontrolün üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşması düzeylerini nasıl etkilediğinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Erikson’un (1998) psiko-sosyal gelişim evrelerinden, yakınlığa karşı yalıtılmışlık olarak nitelendirilen beliren yetişkinlik döneminde, kişinin kendi kimlik duygusunu kaybetmeden başkaları ile yakınlık kurabilmesi, ilişkilerindeki sorumlulukları yerine getirebilmesi ve bu ilişkileri sürdürebilmesi dönemin temel ihtiyacı olan ait olmanın ve sevginin kazanılması açısından önemli görülmektedir. Benlik farklılaşmasına yönelik kavramsal alanyazın dikkate alındığında yüksek benlik farklılaşması seviyesine sahip bireylerin psiko-sosyal gelişim alanlarında daha başarılı olduğu bulgusunu destekleyen (Jenkins vd., 2005) araştırmalara rastlanmıştır. Buna göre genç yetişkinlik döneminde doyurucu ilişkilere sahip olan bireylerin benliğin farklılaşması düzeyinde anlamlı derecede diğerlerinden farklılaşacağı düşünülmektedir. Chickering’in (1969) üniversite öğrencilerinin kimlik gelişimini açıklayan teorisine göre bu dönemde bireyler kendi kendini yönetme ve problem çözme yeteneğini içeren bağımsızlık geliştirmeleri gerekir (akt. Evans, Forney, Guido, Patton ve Renn, 2010, s.66). Bağımsızlık gelişiminin ardından öğrenciler karşılıklı bağımlılığın önemini kavrayıp başkalarıyla bağlantılı olduklarının farkında olmaya başlarlar. Bu karşılıklı bağımlılık sürecinin devamı olarak romantik

partnerler ve yakın arkadaşlarla sağlıklı ve kalıcı yakın ilişkiler kurma kapasitesinin artmasıyla birlikte diğerleriyle olgun ilişkiler geliştirebilirler (Evans vd., 2010, s. 68). Kegan (1982, 1994) ise gelişim sürecini, bireylerin farklılaşma arzusu ve çevresindeki kişilere güçlü bir şekilde dâhil olma arzusu arasındaki gerilimi çözüme çabası olarak nitelendirir. Artan farklılaşmanın (özerklik isteğinin) diğerleriyle bağ kurmak için yeni yollar bulmak anlamına gelebileceğini öne sürer. Buna göre bireyler daha çok farklılaştıkça diğerleriyle yakın ilişki kurma kapasitelerini de o denli geliştirirler (Kegan, 1994). Bowen (1976) da benzer olarak kendini anlama ve birey olma yolunun, ebeveyn ve yakın sosyal ilişkilerden geçtiğini, bu süreçteki başarının, ayrı bir benlik ve sosyal bağlantı arasındaki dengeye bağlı olduğunu ileri sürer. Bu nedenle bu araştırmada öğrencilerin romantik ilişkiye sahip olup olmama ve yeterli nitelikte arkadaşına sahip olup olmama durumlarına göre benlik farklılaşması düzeylerine etkisinin önemli olduğu düşünülmüştür.

Schwartz, Thigpen ve Montgomery (2006) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada algılanan ebeveynlik stillerinin öğrencilerin benlik farklılaşmasını ne derecede etkilediğini test etmişlerdir. Benliğin farklılaşması ve algılanan ebeveynlik arasında çok boyutlu bir ilişki saptanmıştır. Erkek öğrenciler için, ebeveynin onaylamayan tarza sahip olması, zayıf bir benlik duygusuyla ilişkilendirilmiştir. Kadın katılımcılar için, yüksek iç içe geçme seviyeleri ve düşük duygusal kopma seviyeleri, duygu düzenleme eğitimini sınırlı yapan ebeveynler ve onaylamayan anneler ile ilişkilendirilmiştir. Benlik farklılaşması süreci Bowen'ın (1978) da belirttiği gibi aileden bağımsız işleyen bir süreç olarak değerlendirilemez. Ailenin her bir üyesinin benlik farklılaşması seviyesi ve çocuğuyla kurduğu iletişim tarzı çocuğun farklılaşmasında etkilidir (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Ancak alanyazında benliğin farklılaşması ve anne-baba tutumu arasındaki bu vurgulanan ilişkiyle birlikte benliğin farklılaşmasının hangi boyutlarda ne şekilde etkilendiği net olarak bilinmemektedir. Örneğin bazı çalışmalarda ben pozisyonu alma boyutu (Gharehbaghy, 2011; Schwatz vd., 2006) vurgulanırken, bazı çalışmalarda ise duygusal tepkisellik ve duygusal kopma boyutlarıyla (Kwon ve Lee, 2014) ilişkili olduğu belirtilmektedir. Dahası -yukarıda vurgulandığı gibi- Türkiye'de ise bu konuda yapılmış çalışma sayısı kısıtlıdır. Bu nedenle bu çalışmada öğrencilerin anne-babadan algıladıkları kabul/ilgi ve kontrol/denetimin benliğin farklılaşmasını hangi boyutlarda ne şekilde etkilediği incelenmiştir.

Ebeveynler, çocukların sosyalleşmesine katkıda bulunan tek etkenler olmasa da, aile, sosyalleşme için en önemli alan olarak görülür (Maccoby, 1992; Yörükoğlu, 1983). Ebeveynlerin sahip olduğu tutumlar aile içindeki duygusal iklimi belirler. Bu iklim ise kültürel bir arka plandan etkilenir (Darling ve Steinberg, 1993). Kültürden bağımsız olarak çocuk yetiştirme konusunda bakım veren kişilerin çocukların en azından üreme çağına kadar hayatta kalmaları için beslemesi ve koruması gerektiği gibi bir takım evrensel nitelikler olsa da; çocuğun nasıl yetiştirilmesi gerektiği ve sosyalizasyon süreçleri ise bir kültürden diğerine büyük oranda değişir (Bornstein ve Güngör, 2009). Bunun yanı sıra anne babanın yetiştirilme tarzı ve geçirdiği çocukluk yaşantıları bu tarzı geliştirmekte etkili olur (Şirin, 2019). Özetle ailenin içinde bulunduğu kültüre ve sosyo-demografik niteliklere bağlı değişkenler ailelerin çocuk yetiştirme konusundaki inanç, düşünce ve davranışlarını da etkilemektedir (Kağıtçıbaşı, 2017). Benlik farklılaşmasının ve anne baba tutumunun etkisinin kültür bağlamında araştırılabilmesi için annenin ve babanın öğrenim durumu, sosyo-ekonomik düzey gibi sosyo-demografik değişkenlerin dikkate alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kültürel kaynakları, ekonomik gelişmesi ve gelenekleri ile birbirinden farklılaşan çeşitli bölgelere sahip Türkiye gibi büyük bir ülkede (Dinn ve Sunar, 2017), yerleşim yerinin ebeveynlik tarzları ve dolayısıyla benlik farklılaşması üzerinde etkisi olabileceği beklenebilir. Diğer taraftan sosyo-ekonomik düzeyin özellikle çocuk yetiştirme süreçlerinde ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzını etkilediğini bulan (ör. Çatay, Allen ve Samstag, 2008) araştırma sonuçları da değerlendirildiğinde aile içi deneyimlerden etkilendiği bilinen benlik farklılaşmasına (Bowen, 1976, 1978; Kerr ve Bowen, 1988) etkisinin olabileceğini düşündürmektedir. Ek olarak, bireylerin cinsiyetlerine bağlı aileleri tarafından farklı şekillerde sosyalleştikleri (Bartle-Haring, 1997; Gilligan, 1982) bilinmektedir. Benlik farklılaşması ve cinsiyet değişkeninin incelendiği çalışmalarda ise benliğin farklılaşmasının çeşitli boyutlarında anlamlı farklılıkların görüldüğü saptanmıştır (Alaedein, 2008; Erdem-Özyurt, 2019; Işık ve Bulduk, 2015; İzçınar, 2018; Kalkan, 2018; Mert ve Gülmez, 2018; Mert ve Topal 2018; Peleg ve Yitzhak, 2010; Polat, 2014; Süloğlu, 2019; Vick, 2005). Bu nedenle bir bakıma kültür ve toplumsal roller temelinde çeşitli psikolojik faktörler açısından farklılaşan cinsiyet bu araştırmada da önemsenmiştir.

Benlik kavramı, farklı kültürel çevrelerde farklı anlamlara gelmektedir. Her ne kadar psikolojinin temel bir kavramı olması sebebiyle evrensel olarak düşünülse de kültüre özgü farklı tanımlarının olabileceği göz ardı edilmemelidir (Kağıtçıbaşı, 2017). Benliğin bireylerdeki gelişimini anlamak için toplum-aile-sosyalleşme etkileşiminin işlevsel temellerinin incelenmesi gerekir (Kağıtçıbaşı, 1996). Benliğin kültürel bir yapısının olması nedeniyle benlikle alakalı kavramların da Türk kültürü açısından araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü Türkiye sosyokültürel yapısı ve gelişmişlik düzeyi ile Batı ve Doğu kültürlerinden farklılıklar sergilemektedir (Baştuğ, 2002; Fişek ve Scherler, 1996; İmamoğlu, Günaydın ve Selçuk, 2011; Kağıtçıbaşı, 2017; Sunar, 2002). Şöyle ki laik yapısı ve hukuk kuralları ile coğrafi olarak benzer bölgedeki diğer ülkelerden farklılaşırken, kolektivist yapısı (Hofstede, 2001) ile de Batılı ülkelere benzememektedir. Bu sebeple benliğin farklılaşması kavramı Türk kültüründe üniversite öğrencilerinde hangi değişkenlerden etkilendiği incelenerek bu araştırmanın alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Üniversite öğrencilerinde benliğin farklılaşmasını etkileyen etmenlerin neler olduğunun bilinmesi ve böylece gelecek araştırmalarda bu etmenlerle ilgili yapılabilecek önleyici ve destekleyici çalışmalara zemin oluşturulması amaçlanmaktadır. Bunlara ek olarak, araştırmanın sonuçlarından başta evlilik ve aile danışmanları olmak üzere, psikiyatristler, psikologlar, aile ve evlilik kurumları ile ilgili diğer uzmanlar, araştırmacılar, aile ve evlilikle ilgili kurumlar ve kuruluşlar yararlanabileceklerdir. Bu nedenlerle benliğin farklılaşması ile anne-baba tutumları ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkilerin araştırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma Problemi

Bu araştırmanın temel problemi “Üniversite öğrencilerinde benliğin farklılaşmasının dört farklı boyutunu etkileyen bireysel ve ailesel faktörler nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Alt problemler. Yukarıda belirtilen temel problem kapsamında aşağıda belirtilen sorulara cevaplar aranacaktır.

1. Cinsiyete,
2. Annenin öğrenim düzeyine,

3. Babanın öğrenim düzeyine,
4. Yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birime,
5. Ailenin algılanan ekonomik gelirine,
6. Aile içinde sert tartışmaların sıklığına,
7. Aile içinde algılanan özerklik/özgürlük düzeyine,
8. Romantik ilişkiye sahip olup olmama durumuna,
9. İsteddiği nitelikte yeterince arkadaşına sahip olup olmama durumuna,
10. Üniversitede dâhil olunan etkinlik sıklığına,
11. Anneden algılanan kabul/ilgi düzeyine,
12. Anneden algılanan sıkı denetim/kontrol düzeyine,
13. Babadan algılanan kabul/ilgi düzeyine,
14. Babadan algılanan sıkı denetim/kontrol düzeyine göre üniversite öğrencilerinin;
 - a) Ben Pozisyonu Alma
 - b) İç içe Geçme
 - c) Duygusal Kopma
 - d) Duygusal Tepkisellik

Boyutlarındaki benliğin farklılaşması istatistiksel açıdan manidar olarak farklı mıdır?

Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları aşağıda ifade edilmiştir:

1. Araştırmaya katılan bireyler, görüşme esnasında araştırmacının sorularını içtenlikle ve gerçek durumlarını yansıtacak şekilde yanıtlamıştır.
2. Benlik farklılaşmasını ölçmek için kullanılan “Benliğin Farklılaşması Envanteri – Kısa Form (BFE-KF)” algılanan anne- baba tutumunu ölçmek için kullanılan “Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu (KBF)” araştırma için gerekli verileri sağladığı kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda ifade edilmiştir:

1. Araştırmanın çalışma grubu, uygun örnekleme ile belirlenmiş 2019-2020 öğretim yılında verilerin toplandığı üniversitelerde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır; araştırma bulguları ancak benzer çalışma gruplarına genellenebilir.

2. Araştırmada benlik farklılaşması düzeyine, anne-baba tutumlarına ve sosyo-demografik özelliklere ilişkin elde edilen veriler Benliğin Farklılaşması Envanteri – Kısa Formu'nun, Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'nin ve Kişisel Bilgi Formu'nun ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Tanımlar

Benliğin Farklılaşması (Differentiation of Self): Kişinin (a) duygusal ve rasyonel işleyişini ve (b) ilişkilerde yakınlık ve bağımsızlığı dengeleme derecesi olarak tanımlanır (Bowen, 1976, 1978; Kerr ve Bowen, 1988).

Ben Pozisyonu Alma (I Position): Bireylerin kendi inanç, duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebildikleri ve açıkça tanımlanmış bir benlik duygusunu koruyabildikleri durumdur (Bowen, 1976, 1978; Kerr ve Bowen, 1988).

Başkalarıyla iç içe geçme (Fusion With Others): Duygu ve düşüncelerin iç içe geçerek bireylerin diğerlerinden bağımsız olamama, dogmatik ve uyumlu olma eğilimidir (Bowen, 1976, 1978; Kerr ve Bowen, 1988).

Duygusal Kopma (Emotional Cut-off): Kendini geçmiş ilişkilerden ayırma, yakınlığın önemini inkâr etme ve duygusal olarak izole olma eğilimidir (Bowen, 1976, 1978; Kerr ve Bowen, 1988).

Duygusal Tepkisellik (Emotional Reactivity): Duyguların rasyonel davranmayı engellemesi nedeniyle farklılaşmanın bastırılmasıdır (Bowen, 1976, 1978; Kerr ve Bowen, 1988).

Anne Baba Tutumu (Parental Attitudes): Ebeveyn-çocuk etkileşiminin duygusal iklimini belirleyen; ebeveyn davranışlarının, uygulamalarının ve sözsüz ifadelerinin toplamıdır (Darling ve Steinberg, 1993).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bowen Çok Kuşaklı Aile Terapisi

Bowen'ın aile terapisi, aileleri sistemik temelle ele alan yaklaşımlardan ilki olarak bilinir. Bu yaklaşımın tarihsel vurgusundan dolayı genellikle kuşaklararası (transgenerational) aile terapisi olarak anılır (Gladding, 2018). Kuşaklararası yaklaşımı benimseyen terapistler, aile sorunlarının; çok kuşaklı fenomenler olduğunu ve aile etkileşimlerinin ya da ilişki örüntülerinin bir nesilden diğerine aktarılmasından kaynaklandığına inanırlar (Carr, 2006). Kuşaklararası aile terapisi geçmişe vurgusu yapmasının yanı sıra eş zamanlı olarak şimdiye de odaklanır (Gladding, 2018). Bowen, insan davranışının tamamını ve kökenlerini açıklayan bir teori geliştirmeyi amaçlamıştır (Brown, 1999). Bowen'ın aile terapisinde psikodinamik yaklaşımlarda olduğu gibi "geçmiş şimdiyi etkiler" düşüncesi vurgulanır (Smith, 1991; akt. Gladding, 2018). Örneğin bir çiftin fiziksel ve duygusal süreçleriyle ilgili yaşadıkları güçlükleri, her birinin ilk yıllarında ilişki kurmada yaşadıkları sıkıntıların su yüzüne çıkmasıyla alakalı olabilir. Ayrıca bireylerin kendileriyle ilişki kurma tarzları da başkalarıyla nasıl ilişki kurduklarını etkiler. Buna benzer olarak, bireylere geçmişte diğerleri tarafından nasıl davranıldığı bireylerin kendilerini algılamalarına ve kendilerine ilişkin davranışlarına da tesir etmektedir (Gladding, 2018).

Bowen'ın aileye duyduğu profesyonel ilgi, 1940'ların sonlarında Menninger Kliniğinde psikiyatrist olarak çalışırken başlamıştır (Kerr, 1984; Kerr ve Bowen, 1988). Menninger'de iken, ayakta tedavi ve yatan hasta ortamlarında çok çeşitli klinik problemlerini tedavi etme fırsatı bulmuştur. Bu çalışmaları sırasında özellikle hastalarının aile ilişkileri ile ilgilenmiş ve aile ilişki kalıplarını incelemiştir (Titelman, 2013). Şizofreni hastalarının çoğu yatarak tedavi gördüğü için şizofreni üyesi olan aileler Bowen'ın aile çalışmalarının ana odağı haline gelmiştir (Kerr ve Bowen, 1988). Bowen pek çok kuramcı gibi kuramını oluştururken kendi ailesindeki duygusal süreçlerden etkilenmiştir (Murdock, 2016). Şizofreni hastalarıyla yaptığı terapi seanslarından elde ettiği bilgiler ve birikimle kuramının temelini atmıştır. Bu hastalarla çalışırken diğer terapistlerden farklı olarak hastanın ailesinin tüm üyelerinin hastaneye yatmasını ve terapi almasını istemiştir. Böylece bireyde oluşan

rahatsızlıkların ailenin duygusal süreçleriyle açıklanabileceği görüşünü ortaya atmıştır (Kerr ve Bowen, 1988; Murdock, 2016).

Ailelerle yaptığı ilk çalışmalarda Bowen'ı özellikle ilgilendiren konu hastaların akrabaları ve özellikle anneleriyle temas kurduklarında birbirleri üzerinde güçlü bir duygusal etkiye sahip olduklarıydı (Kerr ve Bowen, 1988). Biyoloji ve evrim teorisi üzerine yoğunlaşan çalışmalarıyla, anne ve çocuk arasındaki simbiyotik ilişkilerin bir doğa gerçeği olduğu ve önemli bir evrimsel işlevi olduğunu düşünmeye yöneltti (Titelman, 2013). Bowen, şizofrenide gözlenen anne-hasta (çocuk) simbiyozunun biyolojik ve daha belirgin bir psikolojik sürece dayandığını düşünüyordu (Kerr ve Bowen, 1988). Yaşadığı dönemde insanın daha çok içsel ve kontrol edilemeyen yönlerine odaklanan psikanalitik yaklaşımın etkisi devam ediyor olsa da Bowen psikiyatrinin daha sosyal yönleriyle ilgilenen bir psikiyatrist olan Harry Stack Sullivan etkisi ile doğal dünyaya duyduğu merak, onu insanlar ve doğal dünya arasındaki bağlantıları araştırmaya yöneltti (Regina, 2011). Bowen'a (1978) göre insan zihninin iç güçleri hakkındaki varsayımlar bu konuda yapılacak çalışmaları gözlem ve incelemeden yoksun bırakıyordu. Bu nedenle daha "nesnel" bir aile işlevselliği teorisi geliştirmeyi amaçladı; yani yaklaşımı içsel süreçlerin etkisini inkâr etmeden, insan ve aile etkileşimlerinin çok kuşaklı gözlemlerinden ve insanın doğal dünyayla olan ilişkisinden faydalanmayı hedefliyordu (Regina, 2011).

Bowen aile sistemleri teorisini doğal sistemler bağlamında değerlendirir. Bu bakış açısıyla aile sistemleri teorisi, insanın evrimin bir ürünü olduğu ve insan davranışının diğer tüm canlıların davranışlarını düzenleyen aynı doğal süreçlerle önemli ölçüde düzenlendiği varsayımlarına dayanmaktadır (Kerr ve Bowen, 1988). Bowen insan davranışının teorik açıklamalarının, tüm türlerin davranışları hakkında gözlemlenebilecek şeylerle tutarlı olan kavramlara dayanması gerektiğini savunur (Kerr ve Bowen, 1988; Kerr, 1984). Bu nedenle simbiyoz hakkındaki temel düşüncesi, insanın diğer yaşam biçimlerini etkileyen aynı doğal güçler tarafından önemli ölçüde yönetilmesidir (Kerr ve Bowen, 1988).

Aile sistemleri teorisi canlıların yaşamını yöneten bireysellik ve beraberlik olarak adlandırılan dengeleyici temel güçlerin olduğunu varsayar (Kerr ve Bowen, 1988). Bowen'a (1976) göre bireysellik; organizmaları ayrılık, teklik ve farklılaşmaya iten; beraberlik ise ilişki kurmaya, bağlanma ve bağlılığa doğru iten birbirini tamamlayıcı, evrensel ve biyolojik bir yaşam gücüdür. Bu yaşam güçleri aynı

zamanda insanların kendilerini nasıl ifade ettiklerinin bir örneğidir (Regina, 2011). Bireysellik ve beraberlik güçleri, tüm ilişkileri karakterize eden ve ilişkilerdeki bireylerin farkındalığının dışında çalışan içgüdüsel ihtiyaçlara dayanır (Hargrove, 2009). Bowen insanları doğal dünyadan ayrı fakat doğanın bir uzantısı olarak görmektedir. Bu şekilde Bowen teorisi, duygusal ve doğal bir ekosistemde ele aldığı insanları ve onların işleyişini anlamaya çalışan ekolojik bir modeldir (Regina, 2011). Yaşam güçleri arasındaki bu zıtlık aynı zamanda Bowen terapisine de yön verir. Carr'a (2006) göre Bowen terapisi ailelerin ilişkilerini geliştirmek amacıyla; aile ilişkilerini öncelikle iletişim kurmaya değil, tam tersine odaklanarak özerkliğin teşvik edilmesi ve benliğin farklılaşmasını geliştirmeyi amaçlayan paradoks içermektedir. Bir gruptaki istikrar, bağlılık ve iş birliği düzeyi, bireyselliğin ve beraberliğin etkileşimi tarafından etkilenir. Aynı zamanda bir ailede bireysellik ve beraberlik arasındaki etkileşim denge durumunda ise duygusal olarak anlamlı ilişkilerle sonuçlanır. İlişkiler dengededir çünkü her insan ilişkiye eşit miktarda "yaşam enerjisi" yatırmıştır ve her biri hayatını ilişkiden ayrı olarak yönlendirmek için eşit miktarda enerjiyi kendinde tutar (Kerr ve Bowen, 1988, s.65).

Bowen terapisinde aile duygusal bir birim, kendi başına bir varlık olarak ele alınır (Kerr ve Bowen, 1988). Aileyi bu şekilde değerlendirmek; insanların duygusal işlevlerinde yaygın olarak düşünülenden daha az özerkliğe sahip olduklarını kabul etmek anlamına gelir (Kerr, 1984; Kerr ve Bowen, 1988; Regina, 2011). Bu yönüyle Bowen'ın teorisi psikanalitik yaklaşıma benzese de insanların bilinçsiz güçler tarafından motive edildiği, iç benliklerinde özerklikten yoksun olduğu düşüncesiyle aynı anlama gelmemektedir (Kerr ve Bowen, 1988). Bowen'ın (1978) önerdiği şekilde aile duygusal bir birimse insanlar genellikle çevrelerinde meydana gelen olayların bir yansıması olan işlevlerde bulunurlar. Diğer bir deyişle, her bir aile üyesinin düşünceleri, duyguları ve davranışları bir bütün olarak aileye hem katkıda bulunur hem de bunları yansıtır. Aileyi duygusal bir birim olarak görebilmek için temelde gerekli olan "kendini dışa atmak" tır. Kişi, her bir aile üyesinin düşünme, duygu ve davranışının aile "atmosferi" üzerindeki etkisi ve atmosferin her bireyin düşünme, duyguları ve davranışları üzerindeki etkisine eşzamanlı olarak odaklanabildiği zaman "dış" bir bakış açısı kazanmış olacaktır (Kerr ve Bowen, 1988).

Bowen (1966) teorisini oluştururken ailelerin problemlerinin evrensel olduğunu göstermek amacıyla ilk olarak “farklılaşmamış aile ego kütesi” kavramını ortaya atmıştır. Bu yapıyı, en yoğun olduğu aileden, neredeyse hiç algılanmadığı aileye kadar, her yoğunluk seviyesinde var olan, ortak bir duygusal birliktelik olarak tanımlar. Bir anne ve çocuk arasındaki simbiyotik ilişkiyi, bu kavramı açıklayan en yoğun örnek olarak göstermiştir (Bowen, 1966, s.355). “Aile ego kütesi” denilen temel kavram, belirli bir duygusal tepki verme düzeninde çekirdek aile (baba, anne ve çocuklar) içinde değişmekte olan duygusal bir süreçtir (Bowen, 1976). Farklılaşmamış aile ego kütesi kavramı, Bowen'e göre, biyoloji (farklılaşmamış), psikanalitik (ego) ve fizik (kütle) dillerini karıştıran bir terimdir (akt. Titelman, 2014). Bowen daha sonra bu temel kavramı “çekirdek ailenin duygusal sistemi” olarak yeniden adlandırmıştır (Bowen, 1976).

Bowen'a (1978) göre aileyi doğal bir sistem olarak görmeye başlamak ve çeşitli aile üyelerinin söylediklerinin ve yaptıklarının sayısız ayrıntılarını algılayabilmek için ailenin kökeninde geriye doğru psikolojik bir adım atılması gerekir. Kişi böyle bir adım geri gidebildiğinde, tüm ailelerde arka planda çalışan temel ilişki süreçlerini gözlemlemek mümkün hale gelir (Kerr ve Bowen, 1988). Kuramın kuşaklararası yaklaşımı benimsemesi nedeniyle ailenin işlevini anlamak için aileden en az üç kuşak geriye gidilmesi gerektiği vurgulanır (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988).

Bowen kaygıyla baş edebilmek için ailelerde gelişen kalıplara odaklanmıştır. Ailelerde kaygının kilit faktörü, bir ilişkide çok fazla yakınlık veya çok büyük bir mesafe algılanmasıdır (Bowen, 1978). Herhangi bir ailedeki kaygı derecesi ve mevcut dış stres seviyeleri, nesiller boyunca aktarılan belirli temalara olan duyarlılık tarafından belirlenir. Buna göre eğer aile üyeleri, ilişki ikilemelerine verdikleri tepkileri düşünme yeteneğine sahip değillerse ve algılanan duygusal taleplere kaygılı bir şekilde tepki gösteriyorlarsa kronik bir kaygı veya tepkisellik durumu ortaya çıkabilir (Brown, 1999).

Ailelerin, sınırları, sınırları belirleme davranışları ve çatışmayla ilgili rasyonel yaklaşımları bulunmadığında Bowen'ın yaklaşımı aile ilişkilerini iyileştirmede verimli olabilir (Brown, 1999; Goodrow ve Lim, 1997). Goodrow ve Lim'e (1997) göre Bowen terapisi, düşük farklılaşma merkezli davranışları sürdüren danışanlarda en iyi sonucu verir. Bu danışanlar tepkisel ve savunmacıdır aynı zamanda duygusal

olarak esnek değildir. Bu teori tarafından sağlanan kendini tanımlama fırsatı, geleneksel ve işlevsel olmayan aile düzenlerinde konumlarını değiştirmek isteyen danışanlar için büyük bir fırsat olabilir (Goodrow ve Lim, 1997, s.40). Bowen terapisinin asıl amacı 1) kronik endişeyi azaltmak; duygusal sistemin nasıl işlediğine dair farkındalığı artırmak; ve 2) başkalarını değiştirmeye çalışmak yerine, öz için değişiklik yapmaya çalışarak benliğin farklılaşma seviyesini artırmaktır (Brown, 1999). Bowen (1978) bu amaçlara ulaşmayı kolaylaştırmak için terapistlere 0-100 puan arasında değişen benliğin farklılaşması skalasını kullanmalarını önermiştir. Ayrıca terapistler için kolaylık sağlayacak her puan aralığını tanımlayan bir kılavuz yayınlamıştır. Fakat bu skalanın araştırmacıların kullanabileceği bir ölçme aracı olmadığını; yalnızca teorik açıklamalar yapabilmek için terapistlerin kullanabileceğini savunmuştur (Miller, Anderson ve Keala, 2004). Aynı zamanda Bowen (1978) ölçeğin duygusal sağlık, hastalık veya patoloji ile ilgisinin olmadığını; ölçekten düşük alan, yaşamlarını psikolojik belirtiler olmadan duygusal dengede tutan insanların olduğu gibi, şiddetli stres altında belirtiler geliştiren ölçekten yüksek alan bazı insanların da olabileceğini belirtmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken temel fark ise benlik farklılaşması düşük olan insanların belirli stres faktörlerine karşı daha savunmasız olurken, yüksek farklılaşma gösteren insanların stresli yaşam olayları karşısında daha hızlı toparlanabilme eğiliminde olmasıdır (Bowen, 1978, s.472).

Yukarıda özetlenen Bowen'ın kuramı temelde bir değişken ve birbiriyle ilişkili 8 kavramdan oluşmaktadır (Bowen,1978; Papero, 2014). Bu kavramlar benliğin farklılaşması, üçgenler, çekirdek ailenin duygusal sistemi, aile yansıtma süreci, çok kuşaklı aktarım süreci, duygusal kopma, kardeş pozisyonları ve toplumsal gerilemedir (Bowen, 1976, 1978). Her ne kadar bu kavramlar sadece teorik temelde düşünülse de; Aile Çalışması Projesi sırasında yürütülen kapsamlı gözlemsel araştırmalara dayanır ve ailelerle yapılan vaka deneylerinin sonucunda tanımlanmıştır (Butler, 2015). Bu temel kavramlar kronik kaygı değişkeninin hayatta her yerde mevcut olduğu öncülüyle birbirine bağlanmıştır (Goldenberg, Stanton ve Goldenberg, 2017). Yedi kavram aile sistemine atıfta bulunurken, sekizinci kavram sosyal ve toplumsal sistemin işlevlerine değinmektedir. Kaygı değişkeni ise hem bireyler hem de ilişkiler üzerinde artan ve azalan etkilere sahiptir (Papero, 2014).

Benliğin Farklılaşması

Bowen'ın aile sistemleri teorisi, aileyi duygusal bir birim olarak gören ve birimdeki karmaşık etkileşimleri tanımlamayı düşünen sistemleri kullanan bir insan davranışı teorisi (Kerr ve Bowen, 1988). Bir ailenin doğası, üyelerinin duygusal olarak yoğun bir şekilde birbirine bağlı olmasıdır. Aileler, üyelerinin düşüncelerini, duygularını ve eylemlerini derinden etkilemektedir. Aile içindeki bu bağ ve tepkisellik, aile üyelerinin işleyişini birbirine bağımlı kılar (Kerr ve Bowen, 1988; Papero, 2015). Bir kişinin işleyişindeki bir değişikliğin ardından diğerlerinin işleyişindeki karşılıklı değişiklikler izler. Aileler karşılıklı bağımlılık derecesinde biraz farklılık gösterebilir ancak bu karşılıklı bağımlılık her ailede bir dereceye kadar mevcuttur. Karşılıklı bağımlılık ne kadar yoğun olursa, grubun potansiyel stresli olaylara belirgin bir kronik kaygı artışı olmadan uyum sağlama kapasitesi o kadar az olur (Kerr ve Bowen, 1988). Bu noktada bireylerin hem kendi yaşamlarında hem de aile içinde maruz kaldıkları kaygı düzeyine belirti geliştirmeden uyum sağlayabilmeleri için diğerleriyle ilişkilerinde, kendi duygularında ve düşüncelerinde dengeyi ifade eden benlik farklılaşması düzeyini artırmaları gerekir. Genel anlamda benliğin farklılaşması, kişinin (a) duygusal ve rasyonel işleyişini ve (b) ilişkilerde yakınlık ve bağımsızlığı dengeleme derecesi olarak tanımlanır (Bowen, 1978).

Benliğin içsel-ruhsal ve kişiler arası boyutlarını dengeleme yeteneği olarak tanımlanan farklılaşmada; içsel-ruhsal işleyiş ile ilgili olarak, duyguları entelektüel süreçlerden ayırt etme ve ikisinden hangisinin belirli bir durumda öncelikli olduğuna karar verme yeteneği anlamına gelir (Bowen, 1978). Kişiler arası işleyiş ile ilgili olarak farklılaşma, sosyal ilişkilerde hem samimiyeti hem de özerkliği deneyimleme ve bunları uygun şekilde dengeleme yeteneğini ifade eder (Bowen, 1976, 1978; Kerr, 1984; Kerr ve Bowen, 1988). Bowen (1978) benlik farklılaşması kavramının, belirtilerin varlığı veya yokluğu ile doğrudan bir bağlantısı olmadığı halde, benlik farklılaşması açısından iyi olan bireylerin daha düşük düzeyde olan bireylere nazaran daha az fiziksel, duygusal ve sosyal sorunlar yaşadıklarını düşünür.

Yüksek düzeyde farklılaşma, stresli durumlarda insanların akılcı ve sakin düşünmelerini sağlar. Daha farklılaşmış bireyler, duygusal ilişkilerinde özerklik düzeyini korurken hem duygusal hem de rasyonel alanda eşit derecede daha iyi performans gösterirler (Kerr ve Bowen, 1988). Buna karşın, zayıf farklılaşmış kişiler,

güçlü duygularla boğulur, stresli durumlarda sakin kalmakta zorlanırlar ve duygularını etkili yöneterek kararlar almaları zordur (Bowen, 1978). Bu bireyler “duygu kontrollü” bir dünyada yaşarlar. Hissi gerçeklerden ayırmazlar ve temel yaşam hedefleri sevgi, mutluluk, rahatlık veya güvenlik gibi ilişki özellikleri etrafında döner (Hall, 2013).

Benliğin farklılaşmasının temeli bebeklik döneminde ortaya konur ve erken çocukluk döneminde çocuğun duygularını, davranışlarını ve kendi kendini düzenleme kapasitesini geliştirerek kendini gösterir (Kerr, 2003; Skowron ve Farrar, 2016). Her çocuk ebeveynlerinden ve ailelerinden bir farklılaşma sürecinden geçer. Bebeklik döneminde başlayan farklılaşma ilerleyen yaşlarda da devam eder. Farklılaşma düzeyi düşük olan bir ergen genellikle çocukluğunda zayıf farklılaşmıştır (Kerr, 2003).

Benliğin farklılaşmasının düzeyleri. Bowen (1978) benliğin iki farklılaşma düzeyini tanımlamıştır Bunlar: temel ve işlevsel düzeydir. Temel düzey, göreceli olarak sabittir ve pazarlığa açık değildir. Bir çocuğun kök ailesindeki gelişimi sırasında belirlenir ve “ben pozisyonu” eylem ifadelerini içerir (Papero, 1983). İlişkiler ve ortamlar arasında değişmeyen bütünleşik inançlardan ve fikirlerden oluşur. Katı benlik (solid self) olarak da adlandırılır (Kerr ve Bowen, 1988). Buna karşılık, işlevsel farklılaşma düzeyi veya sözde benlik (pseudo self) çevreye ve ilişkilere göre değişebilir (Bowen, 1978; Papero, 1983). Bir insanın kök ailesinden duygusal olarak ayrılma derecesi ile büyük ölçüde belirlenen temel farklılaşma düzeyidir (Papero, 1983). Ebeveynlerin de kendi ailelerinden duygusal olarak ayrılma derecesi temel düzey için belirleyicidir. Çünkü temel farklılaşma büyük ölçüde çok kuşaklı bir duygusal süreç tarafından belirlenir (Kerr ve Bowen, 1988). Temel farklılaşma düzeyi genellikle ergenlikten sonra değişmez ancak işlevsellik seviyeleri değişebilir (Kerr, 2003). Griffin ve Apostol (1993) da ilişki geliştirme eğitimiyle bireylerin işlevsel farklılaşma düzeyinin yükseldiğini fakat temel farklılaşma düzeyinin değişmediğini saptamışlardır.

İşlevsel düzey genellikle ilişki değişkenlerine bağlı olarak düzelebilir veya bozulabilir (Papero, 1983). İşlevsel seviye, bir kişinin en önemli ilişki sistemlerindeki kronik kaygı düzeyinden etkilenir (Kerr, 1984; Kerr ve Bowen, 1988; Papero, 1983). Kerr ve Bowen’a (1988) göre kaygı az olduğunda bireyler daha az tepkisel davranır ve olayları daha çok mantığıyla değerlendirir. Bu durum, bireysel işlevleri

dengeleme ve insanların işlevlerini bozabilecek baskıyı azaltma eğilimidir. Kaygı yüksek olduğunda insanlar daha tepkisel davranabilir ve daha az düşünce odaklı olabilir; bu durumda sistemin işleyişi azalmaya eğilimlidir (Kerr ve Bowen, 1988). Kaygı bireyleri dengesizleştirir ve ilişki odağını arttırır (Bowen, 1978). Buna karşılık temel seviye ne kadar yüksek olursa, kişi o kadar iyi işleyişini koruyabilir ve stresli bir durumda bile diğerlerine odaklanamaz. Kendi içindeki kaygıya tahammül edebilir ve başkalarının kaygısı ile kolayca “enfekte olmaz” (Kerr ve Bowen, 1988). İlişki sisteminde kronik kaygı düzeyi arttıkça, temel seviyenin düşük olduğu kişilerin işleyişi, ciddi şekilde zayıflayabilir (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Özetle, aynı birey veya ailede zaman içinde duygusal işlevsellikte kaygıya bağlı iniş çıkışlar, işlevsel farklılaşma düzeyindeki değişiklikler olarak adlandırılır. Bireylerin ve ailelerin potansiyel olarak endişe yaratan stres faktörlerine uyum sağlama yetenekleri, temel farklılaşma düzeylerindeki farklılıkları yansıtmaktadır (Kerr, 2003).

Benliğin farklılaşmasının boyutları. Kerr ve Bowen (1988) benlik farklılaşmasının, kişiler arası ve iç ruhsal sürece göre bireylerin farklılaşmasını belirleyen dört duygusal boyuttan oluştuğunu belirtirler. Bu boyutlar, ben pozisyonu alma, başkalarıyla iç içe geçme, duygusal tepkisellik ve duygusal kopma olarak kavramsallaştırılmıştır.

“Ben Pozisyonu Alma”, bireyin duygularını, düşüncelerini ve inançlarını sorumlu bir biçimde ifade etmesi, baskı altında olsa bile kişiler arası ilişkilerinde istikrarlı bir benlik hissini sürdürebilmesi anlamına gelir. Ben pozisyonu almada başarılı bireyler kendi davranışlarının sorumluluğunu alabilir ve fikirlerini karşı tarafa iletirken onay alma kaygısı yaşamazlar (Bowen, 1978; Tauson ve Freidlander, 2000). Aileleri ve diğerleri ile ilişkilerinde bireysellik ve birliktelik dengesini kurabilirler. Daha içe yönelimli, düşüncelerine ve duygularına "sahip olma" yeteneğine sahiptirler ve başkalarının beklentilerine uyma baskısı hissetmezler (Tauson ve Freidlander, 2000).

“Duygusal Tepkisellik”, duyguların rasyonel düşünmeyi bastırması sonucu farklılaşmanın engellenmesidir (Bowen, 1978; Nichols ve Davis, 2017). Yoğun duygusal uyarılma ile strese düşünmeden tepki verme eğilimidir (Bowen, 1978). Duygusal tepkisellik aynı zamanda yaşam olayları karşısında bireylerin davranışlarıyla ilgili seçim yapabilme kabiliyetini yansıtır. Buna göre duygusal

tepkisel davranan bireyler olaylar karşısında karşı saldırıya geçme veya geri çekilme tepkilerine yönelirler. Farklılaşma düzeyi yüksek bireyler ise geri adım atmak yerine durumlara akılcı tepki gösterir ve diğer seçenekleri göz önünde bulundururlar (Bartle-Haring, Glebova ve Meyer, 2007).

“Başkalarıyla İç İçe Geçme” ve duygusal kopma yoğun duygusal birikimle baş etmek için kullanılan ilişki kalıplarındır (Kerr ve Bowen, 1988). İç içe geçme durumunda bireyler diğerlerinden uzak kalmayı tehdit edici bir unsur olarak görür ve kendine ait inançları ve düşünceleri sınırlıdır. Bireyler bir başkasının hayatına aşırı derecede dâhil olmak isterler, benlik duyguları oldukça zayıftır (Bowen, 1978). Başkalarıyla iç içe geçen bireylerin aile üyeleri arasındaki sınırlar bulanıklaşır, fikir farklılıklarına tahammül etmede zorluk ve kendi kararlarını vermede güçlük çekerler (Bowen, 1978; Skowron ve Schmitt, 2003). Karar verirken önemli gördükleri diğerlerinin fikirlerine aşırı uyma gösterirler. Diğerlerinin inançlarını ve değerlerini bütünüyle kabul eder ve bakış açılarını kendi ilkeleri çerçevesinde değerlendirmezler (Skowron ve Schmitt, 2003).

“Duygusal Kopma” ise bireyin yakınlığın önemini inkâr edip kendini diğerlerinden uzak tutarak ilişki kaygısını fiziksel ve/veya duygusal mesafeden yönetme eğilimidir (Bowen, 1978). Duygusal kopmaya yönelen kişiler diğerleriyle aralarına abartılı mesafe koyma ve kendini izole etme eğilimindedir (Skowron ve Schmitt, 2003). Aynı zamanda bireylerin ebeveynlerle aralarında olan çözülmemiş duygusal bağlarıyla başa çıkmalarının bir yoludur (Bowen, 1976).

Bowen’a (1978) göre duygusal olarak kopan veya başkalarıyla iç içe geçen bireylerin kök ailelerinden farklılaşma düzeylerinin daha düşük olması beklenir. Bununla birlikte, ailedeki duygusal tepkileri yönetme mekanizması farklıdır. Duygusal olarak kopan bireyler aileden ve/veya diğer yakın ilişkilerden uzaklaşır; diğerleriyle iç içe geçen bireyler ise dengeyi korumak için son derece yakın ilişkiler sürdürürler. Benzer şekilde, her iki grup da duygusal olarak tepkisel olabilir (Bowen, 1978). Duygusal tepkisellik ayrıca farklılaşma düzeyi düşük bireylerin başvurduğu davranış kalıplarını temsil eder (Bartle-Haring vd., 2007; Kerr ve Bowen, 1988). Bu tür bireyler genellikle duygularla yönlendirilir ve düşünceleri ve duyguları ayırmakta zorlanırlar (Bowen, 1978). Bu nedenle, duyguları düzenlemek ve duygu yüklü durumlarda sakin kalmak zor olabilir (Hall, 2013). Denge hissini korumak için, başka biriyle kaynaşabilir veya yakın ilişkilerden duygusal olarak uzaklaşabilir. İlişkilerde

ben pozisyonu alma düzeyleri yüksek bireylerin bu stratejilerden herhangi birini daha az kullanır ya da hiç kullanmaz. Bu tür bireylerin kök ailesinden daha farklı bir benlik kurmaları daha olasıdır ve bu nedenle önemli ilişkiler içinde bireysellik ve birlikteliği dengeleyebilmektedir (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988).

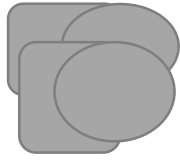
Daha az duygusal kopma yaşayan, daha az duygusal anlamda tepkisel davranan ve başkalarıyla iç içe geçme düzeyleri daha düşük olan bireylerin ben pozisyonu alma konusunda daha başarılı olmaları beklenir (Skowron, 2000). Başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik, farklılaşma yönünden zayıf bireylerin ilişkisel strese verdikleri ortak tepkilerdir (Lampis, Cataudella, Agus, Busonera ve Skowron, 2018). Bowen'a (1978) göre farklılaşma düşükten yükseğe uzanan dinamik bir süreç olarak değerlendirilir. Çok farklılaşmış bireyler, özellikle çatışma zamanlarında kişisel düşünceleri, duyguları ve eylemleri üzerinde sorumluluk sahibidirler. Farklılaşma düzeyi hem düşük hem de yüksek düzeyde olan ailelerin duygusal farklılaşma düzeyi nesilden nesile aktarılır (Bowen, 1978).

Bowen'a (1978) göre benlik farklılaşması düzeyi düşük olan bireyler duygusal olarak aşırı tepki gösterme eğiliminde ve stresli durumlarda sakin kalmayı zor bulmaktadırlar. Bu bireyler, duygusal dünyalarında mahsur kalarak aile bağlarının duygusallığıyla baş edebilmek için iç içe geçme veya duygusal kopma yolunu seçme eğilimindedirler. Yüksek düzeyde başkalarıyla iç içe geçen kişiler, duygusal olarak, yakın ailelerinde barındırılan tutumlara sıkışıp kalırlar; kendilerine ait çok az inanç taşırlar ve kendi amaçlarının üzerinde diğerlerinin kabulünü ve onayını ararlar (Peleg ve Yitzhak, 2010). Farklılaşma yönünden zayıf bireyler ben pozisyonu almakta zorlanırlar ve başkalarının beklentilerine uymak zorunda kalabilirler. Kişiler arası etkileşimler çok yoğun olduğunda daha az farklılaşmış bireyler kendilerini diğerlerinden ve kendi duygularından ayırmakta zorlanırlar (Peleg ve Messerschmidt-Grandi, 2018). Genel olarak, benlik farklılaşmasının daha yüksek bir düzeyi, bireyin kendi temel benliğine daha fazla bağlanmasına izin verirken, benliğin farklılaşmasının daha düşük bir düzeyi o kişinin gerçek benlik yerine sahte bir benlik geliştirmesine yol açar (Kerr ve Bowen, 1988). Bununla birlikte, stresli durumlarda zayıf farklılaşmış insanlar yüksek kaygı düzeylerine ve somatik belirtilere karşı daha savunmasızdır (Peleg ve Yitzhak, 2010).

Aileler, üyeleri arasındaki duygusal ve entelektüel sistemlerinde değişen düzeylerde farklılaşma veya kaynaşma (iç içe geçme) gösterir (bkz. Şekil 1). İyi farklılaşmış bir aile, üyelerin birbirine bağlı olduğu, ancak her üyenin bir benlik tanımlayabildiği ailedir. Bu ailede, iletişimin açık olma ve üyelerin kendi tepkilerinin sorumluluğu alma olasılığı, ailenin duygusal sistemiyle iç içe geçen zayıf farklılaşmış ailelere göre daha yüksektir (Knauth, 2003).

Farklılaşma yönünden güçlü aile

Farklılaşma yönünden zayıf aile

Şekil 1. Aileler arasında değişen farklılaşma dereceleri. (Knauth, 2003)

Özetle benlik farklılaşması, bireyin kendi içindeki duygu ve davranışını kendi kendine düzenleme kapasitesini içerir ve bu da, diğerleriyle otantik, olgun bir yakınlık ve net bir öz benlik tanımlamasını sağlamaktadır (Skowron ve Farrar, 2016). Birbiriyle ilişkili fakat birbirinden farklı dört kavram temelinde açıklanan benliğin farklılaşması kavramının temeli bireylerin ilk yaşantılarından itibaren atılmaktadır (Kerr, 2003). Bu nedenle farklılaşmanın gelişiminde aile içi yaşantıların ve anne-babanın tavır, tutum ve davranışlarının önemli olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan bireyler yaş aldıkça ve sosyal destek sistemlerini geliştirdikçe; diğerleriyle kurduğu ilişki ve deneyimlerin özellikle işlevsel farklılaşma düzeyinde fark yaratacağı varsayılmaktadır. Bowen teorisinin ve benliğin farklılaşması kavramının daha iyi anlaşılması için diğer kavramlar da kısaca özetlenmiştir.

Üçgenler

Bowen çiftlerle çalışırken aile içi çatışmalarına kendisini de çekmeye çalıştıklarını fark etmiş ve bu farkındalık, teorisinin temel taşlarından biri olan üçgenleri keşfetmesine yardımcı olmuştur (Nichols ve Davis, 2017). Bowen'a (1978) göre iki kişi problemlerini çözemez ve duygu yoğunluğu devam ederse; insanların

ilişkiye üçüncü bir kişiyi dâhil eden ve otomatik gelişen bir eğilimleri vardır (akt. Nichols ve Davis, 2017, s. 20). Üçgen kavramı, üç kişilik bir ilişki sistemini açıklamak için kullanılır. Bir üçgen en küçük kararlı ilişki sistemi olduğu için daha büyük duygusal sistemlerin yapı taşı veya "molekülü" olarak kabul edilebilir (Bowen, 1978; Kerr, 2000; Kerr ve Bowen, 1988). Üçgen kavramının dayandığı temel düşünce, aslında tüm aile sistemleri teorisinin dayandığı düşünceyi göstermektedir. Aile sistemleri teorisinde olduğu gibi, ailenin gözlemlenebilir ve birbirlerini etkileyen davranış kalıplarına odaklanılır. Sonuç olarak terapide üçgen, ilişkilerin nedenini, nasıl, ne zaman ve nerede olduğunu açıklamak için kullanılabilir (Kerr ve Bowen, 1988). Başka bir ifadeyle, ilişki sistemlerindeki yapısal özellikleri ve duygusal süreçleri tanımlamada yardımcı olur. Üçgen ilişkilerindeki davranış kalıpları, ailelerde nispeten öngörülebilir duygusal bağımlılıkları ve etkileşim modellerini gösterdikleri için otomatik gelişen davranışlar olarak kabul edilir (Hall, 2013). İki kişilik bir ilişki sisteminde bireylerdeki kaygı veya dışardan gelen baskılar arttığında ilişkinin dengesi bozulur. Kaygı düşük olduğunda iki kişi arasındaki ilişki sakin ve rahat olabilir. Fakat bu sakinlik döneminin kolayca değişebileceği göz önünde bulundurulduğunda iki kişilik ilişki sistemi "kararsız" olarak nitelendirilir. Bu sebeple üçgen, üç kişilik bir sistemin dinamik dengesini tanımlar. En yaygın üçgen ilişkisi anne-baba-çocuk ilişkisidir. Eğer üçten fazla birey varsa aile, merkezi bir üçgenin yanı sıra birbirine geçen üçgenlerden oluşur (Kerr ve Bowen, 1988). Üçgen karakteristik olarak iki uca veya ilişki sistemine sahiptir. Bir uçta rahat bir ilişki gözlemlenirken diğer uçta rahatsız edici çelişkili bir ilişki mevcuttur. Kardeşler arasındaki çekişme buna örnek olarak verilebilir. Anne genelde her iki kardeşle olumlu ilişkilere sahip olmak ister fakat kardeşler arasında oluşan duygu daha olumsuz olabilir (Papero, 2015).

Bowen'a (1978) göre üçgenler aileler için sonsuz yapılardır. Üçgeni oluşturan bireyler değişse de üçgenleşme süreci varlığını korumaya devam eder. Örneğin bir üçgenin bir üyesi ölürse veya sistemin dışına çıkarsa başka bir kişi genellikle onun yerini alır. Bowen bu süreci "aktörler gelir ve gider, ancak oyun nesiller boyunca yaşar" şeklinde açıklamıştır (akt. Kerr ve Bowen, 1988, s.135). Ayrıca Bowen'a (1976) göre üçgenler sadece ailelerden oluşmaz. Ailelerde gerilimler çok yüksek olduğunda ve mevcut aile üçgenleri tükendiğinde üçgenler aile dışına yayılabilir, aile

sistemi, polis ve sosyal kurumlar gibi ailenin dışından gelen insanlarla da üçgenler oluşturabilir (Bowen, 1976).

Kerr ve Bowen (1988) üçgenleri doğanın bir gerçeği olarak nitelendirir. Her birey yaşama uyum sağlamak ve ilişki kaygısını azaltmak için üçgen ilişkisi oluşturmaya meyillidir. Üçgenleme süreci ilişkinin sürekli tekrarlanan bir özelliği haline geldiğinde yıkıcı olmaya başlar ve ilişkileri zayıflatan sapmalar haline gelir (Nichols ve Davis, 2017). Üçgen kavramı, ailelerde ve duygusal sistemlerde işleyen modellerin gözlemlenmesi için teorik bir referans çerçevesi olarak görülebilir. Bir ailede duygusal işlevin temel üçgen biçimleri tanımlandıkça, bireylerin bu aşdaki konumlarını değiştirme olasılığı da artar (Hall, 2013). Terapi sırasında ailenin diğer üyelerini de dâhil etmek üçgen ilişkilerini anlamayı ve gözlemlemeyi kolaylaştırır. Üçgenlerin bilgisi terapistlerin işlerini kolaylaştıracak bir araç olarak kullanılabilir (Nichols ve Davis, 2017; Titelman, 2013). Titelman'a (2013) göre, Bowen'ın üçgen kavramı teorik bir kavram olarak açıklanmaktan ziyade klinik bir araç olarak tanımlanır. Bowen teorisi, kaygının ve benliğin farklılaşması düzeyinin, üçgenleşme sürecinin yoğunluğunu etkilediğini varsayar (Kerr ve Bowen, 1988). Aynı zamanda üçgen içindeki kaygının ve benliğin farklılaşması değişkenlerinin etkileşimi çekirdek ailenin strese nasıl uyum sağladığını belirlemeye yardımcı olur (Frost, 2015).

Çekirdek Ailenin Duygusal Sistemi

Çekirdek ailenin duygusal sistemi ve aile projeksiyon süreci Bowen'ın ilk tanımladığı kavramlardır (Bowen, 1966). Bu kavramlar başlangıçta şizofren tanılı bireyin olduğu ailelerdeki örüntüleri açıklamak için kullanılmış, daha sonra diğer ailelerde de benzer kalıpların olduğu fikri ortaya atılmıştır (Bowen, 1976). En genel anlamda çekirdek ailenin duygusal sistemi kavramı, bir ailede tek kuşakta yer alan duygusal işleyiş kalıplarını açıklar. Anne, baba ve çocuklar arasındaki bazı temel duygu ve buna bağlı olarak davranış kalıplarının geçmiş nesillerin kopyaları olduğu düşünülür ve gelecek nesillerde tekrarlanacağı varsayılır (Bowen, 1976). Bowen'ın teorisinde duygular aile sistemini besleyen enerji kaynakları olarak ele alınır (Papero, 2015). Ailenin içinde bulunduğu duruma göre (kaygı ve sakinlik dönemleri) aile bireylerinde otomatik duygu tepkileri ortaya çıkar (Bowen, 1976). Diğer bir deyişle, duygusal sistemin çıktısı duygusal tepkiselliktir. Duygusal tepkisellik ise bireylerde iki türlü işler. Birincisi bireyin karşılaştığı zorluklara veya fırsatlara

yöneltiği kendi duygusal tepkiselliğidir. Diğeri ise bir ilişkideki insanlar arasında meydana gelen duygusal tepkisellik alışverişidir. Başka bir ifadeyle bireyde ortaya çıkan duygusal tepkiselliğe diğerlerinin de tepki vermesidir (Papero, 2015).

Çekirdek aile duygusal sistemi kavramı, bir ailede sorunların nerede geliştiğini belirleyen dört temel tepkisel ilişki modelini tanımlamaktadır (Kerr, 2000). Bunlar; evlilik çatışması, duygusal kopma, bir eşte meydana gelen işlev bozukluğu ve çocuk odaklılıktır (bir veya daha fazla çocuğun bozulması) (Bowen, 1976). Bu modeller aynı zamanda eşler arasındaki aşırı kaygı ile başa çıkmak için eşler tarafından kullanılır (Hall, 2013). Aile içindeki gerginlik arttıkça eşler daha kaygılı hale gelir ve her eş evlilik kaygısını dışsallaştırır. Eşlerin her biri diğerinde neyin yanlış olduğuna odaklanır, diğerini kontrol etmeye çalışır ve diğerinin kontrol çabalarına karşı direnir böylelikle evlilik çatışmaları meydana gelir (Kerr, 2000). Eğer eşlerin farklılaşma düzeyleri düşükse bu aralarında duygusal füzyona (iç içe geçme) sebep olabilir (Bowen, 1976). Bu durumda eşler Bowen'a (1976) göre en evrensel başa çıkma mekanizmalarından biri olan duygusal mesafeyi kullanır ve birbirlerinden uzaklaşırlar. Bir eşteki işlev bozukluğu ise; eşlerden birinin diğerini belirli şekillerde düşünmeye ve davranmaya zorlaması sonucunda o eşin uyarlanabilir veya itaatkâr, diğer eşin ise baskın hale geldiği durumda ortaya çıkar (Kerr, 2000; Kerr ve Bowen, 1988). Daha çok uyum sağlayan eş, zamanla diğerine bağımlı hale gelirse özerk davranma ve karar verme yeteneğini kaybedebilir. Tüm bunların yanı sıra meydana gelebilecek kaygı artışından sonra bireylerde sosyal, fiziksel veya duygusal işlev bozukluğu ortaya çıkabilir (Bowen, 1976).

Ebeveynler kendi kaygılarını genelde ailede bir ya da daha fazla çocuğa yansıtma eğilimi gösterir. Bu durum aynı zamanda aile yansıtma süreci olarak adlandırılır (Bowen, 1976; Kerr ve Bowen, 1988). Özellikle farklılaşma düzeyi düşük çocuklar bu yansıtma sürecinden olumsuz etkilenir ve zamanla çocuğun kaygısı okul performansını, sosyal ilişkilerini ve hatta sağlığını bozabilir (Kerr, 2000). Çekirdek ailenin bir veya daha fazla çocuğunda fiziksel, duygusal ve sosyal semptomların gelişimi, yetişkinlerde semptom gelişimine neden olan aynı iki değişkenden etkilenir; bunlar temel farklılaşma seviyesi ve kronik anksiyete seviyesidir (Kerr ve Bowen, 1988). Sonuç olarak çekirdek ailenin duygusal sistemi ile aile üyelerinin duygusal süreçlere ilişkin geliştirdikleri baş etme yolları ifade edilmektedir.

Aile Yansıtma Süreci

Çekirdek ailenin duygusal sistemindeki tepkisel ilişki modellerinden sonuncusu olan aile yansıtma sürecini Bowen (1978) ayrı bir kavram olarak kuramında ele almıştır. Birçok çekirdek ailede görülen önemli bir etkileşim modelini tanımlar (Bowen, 1978; Hall, 2013; Kerr ve Bowen, 1988). Bu süreç, ebeveynlerin duygusal sorunlarını bir çocuğa aktarmalarının birincil yoludur ve çocuğun işleyişini bozup klinik belirtilere karşı savunmasız bırakabilir (Kerr, 2000). Çekirdek aile duygusal sisteminde aile, yansıtma mekanizmasını düşük farklılaşmayla başa çıkmak için kullanabilir (Hall, 2013).

Ailenin kendi farklılaşmamışlıklarını ve kaygılarını yansıtacağı çocuk genelde ailede en düşük farklılaşmaya sahip çocuktur. Farklılaşma seviyesi ne kadar düşük olursa, o çocuğun işleyişi o kadar çok ailesinin duygusal desteğine bağlıdır (Kerr ve Bowen, 1988, s.194). Yansıtma için belirli bir çocuğun seçimini etkileyen birçok karmaşık faktör arasında ebeveynlerin kardeş pozisyonları ve ebeveynlerin kendi ebeveynlerine bağımlılığının yoğunluğu bulunmaktadır. Hamilelik sırasında veya bir çocuğun doğumundan hemen sonra travmatik olaylar aynı zamanda yansıtma sürecinde hangi çocuğun seçileceğini de etkiler (Hall, 2013, s.81). Kerr ve Bowen (1988) yansıtma sürecini bir örüntüyle açıklarlar. Bu örüntüdeki ilk adımda anne çocuğunun işleyişine ilişkin bir kaygıya kapılır ve onun davranışlarına daha çok odaklanır. İkinci adımda anne çocuğun davranışlarına kendi düşüncelerini doğrulayan anlamlar yükler. Üçüncü adımda anne artık çocuğa kendi kafasındaki imaj gerçekmiş gibi davranır. Dördüncü adımda çocuk bilinçsizce annesinin ondan beklediği gibi davranmaya başlar. Son adım ise çocuğun annesinin yarattığı imaj içselleştirmesi ve dairenin tamamlanmasıdır (Kerr ve Bowen, 1988, s. 201). Yansıtma süreci kendini gerçekleştiren kehanete dönüşür (Kerr, 2000). Çocuk içselleştirmeye dayanarak annenin imajına tutarlı davranışlarda bulunur (Kerr ve Bowen, 1988). Örneğin, ebeveynler çocuklarını düşük benlik saygısına sahip olarak algıarlarsa ve buna bağlı olarak sürekli çocuğu onaylamaya çalışırlarsa sonuç olarak çocuk, benlik saygısı ebeveynlerinin onayına bağlı olarak büyür (Kerr, 2000). Sonuç olarak aile yansıtma süreci ile annelerin ve babaların çocuk yetiştirme sürecinde başvurdukları davranış örüntüleri ifade edilmektedir. Genellikle olumsuz sonuçlanan bu süreçte birden fazla çocuğun olduğu durumlarda anne ve baba sadece bir çocuğa odaklanabilir.

Çok Kuşaklı Aktarım Süreci

Bowen (1976), aile yansıtma sürecinin birden fazla nesiller boyunca devam ettiğini varsayar. Nesiller boyu aktarımın gerçekleştiği bu süreçte; aile içindeki bir üçgenin örüntüleri, temaları ve rolleri aile yansıtma süreciyle birlikte diğer nesle aktarılır. Her çocuğun ebeveynleriyle olan üçgen deseni farklı olduğu için yansıtma sürecinin etkileri de her çocuk için farklı olacaktır (Brown, 1999). Smith'e (2013) göre geçmiş nesillerin hayatlarını nasıl yaşadıklarını izleyen ve gerçeklere dayanan bir inceleme, mevcut farklılaşma hakkında iyi bir tahmin sağlayabilir. Bir ailenin araştırılması ne kadar geriye giderse, aile üyeleri arasındaki farklılaşma düzeyi aralığının o kadar büyük olacağı varsayılır (Smith, 2013).

Hall'a (2013) göre çok kuşaklı aktarım süreci kavramı nesiller boyu biyolojik kalıtımı açıklamaz. Çok kuşaklı aktarım sürecinin, sonraki nesillerin üyelerinin farklılaşmasını etkileyen belirli duygusal sistem mekanizmalarına odaklandığını savunur. Bu durumda aile yansıtma sürecine maruz kalan çocuklar ebeveynlerinden daha düşük farklılaşma düzeyiyle büyürler ve bu düşük farklılaşmayı diğer nesle aktarırlar. Aile yansıtma sürecinin dışında kalan çocuklar ise ya ebeveynleriyle aynı düzeyle farklılaşmaya sahip olarak ya da ebeveynlerinden daha yüksek farklılaşmaya sahip olarak büyürler (Bowen, 1976; Hall, 2013). Sonuç olarak, çok kuşaklı aktarım süreci ile ailelerin benlik farklılaşması düzeylerinin bir sonraki nesillere aktarılarak temel farklılaşma düzeyinin nesiller boyu korunması ifade edilmektedir.

Kardeş Pozisyonu

Bowen (1976) kardeş pozisyonu kavramını Walter Toman'ın her kardeş pozisyonunun kişilik profilleri üzerindeki çalışmasından uyarlamıştır. Toman'ın temel düşüncesi aynı kardeş konumunda büyüyen insanların tahmin edilebilir şekilde önemli ortak özelliklere sahip olmasıdır (akt. Kerr, 2000). Özellikle aynı nesillerdeki kardeşler arasındaki kıdem ve cinsiyet dağılımı davranışlar üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilir (Hall, 2013).

Tek başına kronolojik kardeş pozisyonu bilgisi ailenin duygusal sistemini anlamak açısından yetersizdir. Bowen (1976) bunun yerine çocukların ailelerinde hangi kardeş pozisyonunda işlev gösterdiklerini önemser. Buna göre ailenin en

büyük çocuğu en küçük çocuğun göstermesi beklenen davranışları sergileyebilir (Bowen, 1976; Kerr ve Bowen, 1988). O zaman o bireyi en küçük kardeş pozisyonuna uygun profilde değerlendirmek gerekir. İşleyiş pozisyonunun, bir kişinin inançları, değerleri, tutumları, duyguları ve davranışları üzerinde önemli bir etkisi vardır (Kerr ve Bowen, 1988, s.55). Çünkü her aile duygusal sisteminde belirli davranış kalıpları üretir. Bu kalıplar ise sistemdeki belirli kişiler tarafından gerçekleştirilir. Belirli bir kardeş pozisyonuna sahip olmak bu davranış kalıplarını kimin yerine getireceğini otomatik olarak belirler (Kerr ve Bowen, 1988, s.315).

Kerr ve Bowen (1988) kardeş pozisyonu bilgisiyle birlikte ailede yansıtmaya maruz kalan ve dolayısıyla üçgen ilişkisi oluşturulan, benliğin farklılaşması düzeyinde diğerlerinden daha düşük olan çocuğu gözlemleninin daha kolay olduğunu savunur. Bireylerin hangi kardeş pozisyonunda işlev gösterdikleri büyük oranda aile yansıtma sürecinden etkilenir (Bowen, 1976; Hall, 2013). Örneğin aile hangi çocuğa daha çok endişesini yansıtıyorsa o çocuğun en küçük kardeş pozisyonunda işlev göstermesi beklenir. Farklılaşma düzeyi yüksek bir birey ise bulunduğu kardeş pozisyonun tipik beklentilerini yerine getirmeme konusunda diğerlerinden daha başarılı olur (Hall, 2013). Aynı zamanda en iyi kardeş pozisyonu diye bir durum yoktur. Her pozisyonun kendi içinde olumlu ve olumsuz özellikleri vardır (Kerr ve Bowen, 1988). Bowen'a (1976) göre insanların kardeş profillerine ne derece uyduğunu bilmek, eşlerin bir evlilikteki problemi nasıl ele alacağı ve aile terapisi konusundaki çabalarının ne kadar olacağı konusunda terapistlere tahmin verir.

Duygusal Kopma

Duygusal kopma kavramı ilk olarak çekirdek ailenin duygusal sistemi içerisinde yer alan 4 temel yapılardan biri olan "duygusal mesafe koymak" olarak tanımlanmıştır (Bowen, 1976). Daha sonra terapidaki önemini artırmak ve ayrıntılı ele alabilmek için 8 temel kavramlardan biri ve ayrı olarak açıklanmıştır (Kerr ve Bowen, 1988). Duygusal kopma kavramı, aile üyeleri arasında aşırı mesafeli vakaları tanımlar (Hall, 2013). Aynı zamanda bireylerin ebeveynlerle aralarında olan çözülmemiş duygusal bağlarıyla başa çıkmalarının bir yoludur (Bowen, 1976). Duygusal kopma, fiziksel mesafe ve / veya çeşitli duygusal geri çekilme biçimleriyle kendini gösterebilir (Bowen, 1978; Hall, 2013; Kerr ve Bowen, 1988). Bu duruma en

yaygın örnek olarak, insanların ailelerini seyrek, kısa ve yüzeysel olarak ziyaret etmeleri gösterilebilir. İnsanlar ve aileleri arasında var olan fiziksel uzaklık derecesi, var olan duygusal uzaklık derecesine eşdeğer değildir. Kök ailesinden uzakta yaşayan insanlar, aynı şehirde, aynı sokakta hatta aynı evde yaşayan insanlardan daha iyi duygusal temasta olabilirler (Kerr ve Bowen, 1988).

Ailesinden uzaklaşan bireyin artık ailesine bağımlı olmadığı ve özerk karar verebileceği düşünülerek bu durum “olgunluk” olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü kopma çoğu zaman çözülmemiş konuların ve düşük farklılaşmasının göstergesidir (Gehart ve Tuttle, 2003). Kerr ve Bowen (1988), bireylerin kendilerini aile sistemine ne kadar ait hissettiğini, duygusal kopmaya yönlendiren temel durumlar arasında değerlendirir. Buna göre eğer kişi kendini sistemin bir parçası olarak görmezse, elindeki seçenekler; ya başkalarını değiştirmeye ya da geri çekilmeye çalışmaktır. Eğer kişi kendini sistemin bir parçası olarak görürse, yeni bir seçeneği vardır: başkalarıyla temas halinde kalmak ve kendini değiştirmektir (Kerr ve Bowen, 1988). Aile yansıtma sürecine en fazla maruz kalan birey de bu duruma tepki olarak ailesinden duygusal olarak uzaklaşmayı tercih edebilir (Goldenberg vd., 2017). Kerr ve Bowen’a (1988) göre nesiller arasındaki farklılaşmama veya iç içe geçme düzeyi ne kadar yüksek olursa, nesillerin birbirinden duygusal olarak kopma olasılığı da o kadar fazla olur. Bu teoriye göre aynı zamanda önceki nesil ile sağlıklı duygusal temas ne kadar çok sürdürülürse; diğer bir ifadeyle, duygusal kopma ne kadar az olursa, bugün aile mevcut ilişkilerde o kadar az tepkisel olacaktır (Brown, 1999).

Duygusal kopma benliğin farklılaşması ve kronik kaygı durumuyla yakından ilgilidir (Bowen, 1976; Hall, 2013; Kerr ve Bowen, 1988; Skowron ve Farrar, 2016). Bireyin kendinde ve aile ilişkileri sisteminde var olan yüksek düzeyde kaygı, duygusal kopmaların gelişmesi için ön koşullardır. Kaygıdaki artışlar veya aynı kaygı derecesinin devam etmesi mevcut kopmaları güçlendirir ve sistemi yeni kopmalar geliştirmeye yatkın hale getirir (Hall, 2013). İlişkilerdeki kaygıyı yönetmek için kök ailelerine mesafe koyan, yani kopmaya yönelen bireyler (Gehart, 2014; Nicols ve Davis, 2017), duygusal anlamda tatmin olmak ve kendini güvende hissetmek adına ailenin dışındaki kişilerle yeni ilişkilere aşırı bağımlı olmaya daha yatkındır (Skowron ve Farrar, 2016). Bir kişinin farklılaşma seviyesi ne kadar yüksek olursa, kişi duygusal kopmaya o kadar az ihtiyaç duyar (Gehart, 2014). Böylece farklılaşmış bir kişi bir önceki nesille yani ebeveynleriyle arasında olan duygusal temasını

sürdürmeye devam eder ve mevcut ilişkilerde daha az tepkisel davranır (Brown, 1999). Her bir eşin kök ailesinden duygusal olarak kopma derecesi Bowen'ın aile terapisinde önemsendir ve ele alınır. Kerr ve Bowen'a (1988) göre iki eş; ebeveynlerinden, kardeşlerinden ve daha büyük geniş ailelerinden önemli ölçüde koptuğunda genellikle sadece birbirine ve / veya çocuklarına odaklanırlar, bu sebeple kopma yaşayan bireylerin çekirdek aile ilişkileri hakkında çok yönlü bakış açısı geliştirmeleri zordur.

Duygusal kopma bazı zamanlarda sözel, fiziksel, cinsel, duygusal çocuk istismarı, eş istismarı gibi aile ortamında meydana gelebilecek travmatik deneyime tepki olarak da ortaya çıkabilir (Gehart, 2014; Heafner, 2017). Bu haliyle duygusal kopma stresli ilişkiler için bir baş etme mekanizması gibi işlev görebilir (Heafner, 2017). Duygusal kopmaya birkaç örnek kitaplara, hobilere, madde kullanımına veya romantik bir ilişkiye yönelmek olabilir (Skowron ve Farrar, 2016).

Toplumsal Duygusal Süreç

Toplumsal duygusal süreç kavramı, Bowen'ın sekizinci ve son kavramı olarak 1972'de tanımlanmış ve 1975'te teoriye resmi olarak eklenmiştir (Bowen, 1976). Bu kavram, sosyal faktörlerin aile süreçleri üzerindeki etkisini ve aile süreçlerinin daha geniş toplum üzerindeki etkilerini açıklamak için ortaya atılmıştır. Toplumdaki duygusal süreç, ailelerin belirli sosyal ortamlarda ve belirli tarihsel zaman dilimlerinde birbirleriyle nasıl etkileştiklerini özetleyen bir kavramdır (Hall, 2013).

Bowen, ailede gözlemlendiği duygusal modellerin, farklılaşma seviyesi aşağı yukarı benzer olan daha büyük gruplar, organizasyonlar, topluluklar ve toplumlarda da olabileceğini savunur (Baker, 2015). Toplumdaki duygusal süreç ailede olduğu gibi beraberlik (füzyon) ve bireyselleşme (farklılaşma) güçlerinin bir kombinasyonunu temsil eder (Hall, 2013). Bu güçlerden hangisinin daha baskın olacağını ailede olduğu gibi, belirli bir zamanda oluşan toplumdaki kaygı yoğunluğu belirler (Papero, 1983). Aynı zamanda farklılaşma düzeyi ne kadar düşük olursa, bir ailenin duygusal süreci de toplumsal duygusal süreçten o kadar fazla etkilenir (Kerr ve Bowen, 1988).

Aile duygusal süreci kavramına göre bir aile kronik kaygıya maruz kaldığı zaman, entelektüel olarak belirlenen ilkeleriyle temasını kaybetmeye başlar ve anın kaygısını hafifletmek için duygusal olarak belirlenmiş kararlara giderek daha fazla

başvurur. Sürecin sonunda semptomlar meydana gelebilir ve ailenin duygusal süreci daha düşük bir işlevsellik seviyesine geriler. Toplumsal duygusal süreç kavramı, aynı sürecin toplumda da geliştiğini varsayar; kronik toplumsal kaygının arttığı bir dönemde, toplum buna, anın kaygısını hafifletmek için duygusal olarak belirlenmiş kararlarla yanıt verme eğilimindedir. Bu tarz uygulamalar kısa süreli yara bandı çözümleridir ve toplumsal regresyon (gerileme) ile sonuçlanır (Bowen, 1976, s. 88). Toplumsal gerilemenin belirtileri olarak yüksek suç oranları, şiddet, artan boşanma oranları, sorumlulukların ihmali, madde bağımlılığı gibi durumlar örnek gösterilebilir (Hall, 2013; Kerr ve Bowen, 1988; Kerr, 2000). Cinsiyetçilik, sınıfçılık, ırkçılık, savaş ve diğer baskı türleri de işleyiş düzeyini etkileyebilecek uzun süreli sosyal stres faktörlerine örnektir (Gehart ve Tuttle, 2003). Bowen'a göre yüksek farklılaşma seviyesine sahip aileler bu gibi yıkıcı sosyal faktörlere karşı daha iyi direnebilir (akt. Nichols ve Davis, 2017). Farklılaşma düzeyi yüksek ailelerin çoğunlukta olduğu toplumlarda stres faktörlerine karşı uzun vadeli ve daha yapıcı çözümler üretileceği varsayılır (Hall, 2013; Kerr ve Bowen, 1988).

Bowen ailelerin ve daha geniş toplumun birbirlerini nasıl etkilediğini ve birbirlerinden nasıl etkilendiğini gösteren çalışmalara odaklanmıştır. Bu çalışmaların sonucunda üçgenlerin tüm insanların duygusal sistemlerinin temel yapı taşı olduğunu ve toplumsal ilişki sistemlerinde ailelerde olduğu gibi çalıştığını gözlemlemiştir (Comella, 2013). Ailelerde meydana gelen üçgenleme sürecini aynı değişkenlerle toplumda da gözlendiğini belirten Crossno (2011) bu süreci basamaklandırarak açıklamıştır. Buna göre ilk olarak kaygı iki grup arasında büyür. Ardından duygusal açıdan savunmasız olan başkaları da dâhil olur ve kaygı yayılır. Duygusal tepkisellik ve karşı saldırılar kaygıyı besler. Sürecin sonunda duygusal enerji harcanır ve sistem sakinleşir. Ergenlik çağındaki çocuklarını yönetemeyen ebeveynlerin, ebeveynlik konusunda yardım için okullar, sosyal hizmetler, polis ve çocuk adalet sistemi gibi toplumsal örgütlerle üçgen ilişkisi oluşturmaları bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Baker, 2015).

Bowen (1976) kronik kaygıyı nüfus patlamasının ve buna bağlı olarak yaşamın devamı için hammadde kaynaklarının tüketilmesinin ve çevrenin kirletilmesinin bir ürünü olarak değerlendirir. Comella (2014) ise birçok kamu politikası kararının; artan insan nüfusu, ekolojik bozulma ve ekonomik eşitsizlik gibi

II. Dünya Savaşı'ndan sonra artan teknolojik yenilik hızının getirdiği uzun süreli bir toplumsal gerileme bağlamında verildiğini varsaymaktadır.

Özetle Bowen'ın tanımladığı tüm kavramlara bakılacak olursa temelde farklılaşmanın düzeylerine göre değerlendirmek mümkündür. Buna göre farklılaşmanın düşük olduğu aileler üçgen ilişkisi oluşturmakta, ailenin duygusal sistemini yönetememekte ve duygusal kopma ya da iç içe geçme yaşanmaktadır. Farklılaşmanın düşük olduğu ailelerin yer aldığı toplumlar ise kaygı durumunda duygusal kararlara yönelmekte ve toplumsal gerileme yaşanmaktadır. Sahip olunan bu farklılaşma düzeyi ise nesilden nesile aktararak temel seviye korunmaktadır.

Benliğin Farklılaşması ve Aile İle İlişkiler

Bireyler bireyselleşme sürecinde kendilerine ait bir kimlik oluşturma çabasına girerler. Kök ailesinden bu şekilde farklılaşan bireyler; duygularının, düşüncelerinin, kavrayışlarının ve davranışlarının sorumluluğunu kendi üzerlerine alabilirler (Corey, 2008). Duygusal bir birim olarak aile kavramı, farklılaşma kavramının temelini oluşturur (Papero, 1983). Aile içinde, bireyler duygusal alanda farklı işlevlere ve rollere sahiptir (Kerr ve Bowen, 1988). Bu roller kişinin duygularını, davranışını, değerlerini ve tutumlarını etkiler. Böylece, kardeş ilişkileri ve ebeveyn çocuk ilişkileri, bir kişinin duygusal farklılaşmasının karakterini şekillendirmek için birlikte hareket eder. Aile içindeki her bireyin birbiriyle etkileşimi bireylerin farklılaşmasını etkiler. Bu etkileşim modelleri ise nesilden nesile aktarılır (Bowen, 1976, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Bowen'ın aile sistemi modeli, kişinin farklılaşma düzeyinin öncelikle aile etkileşim kalıplarıyla bağlantılı olduğunu vurgular (Bowen, 1966, 1976, 1978; Kerr ve Bowen, 1988).

Buna bağlı olarak, aile içi ilişkiler ve benlik farklılaşması konusunda yapılan araştırmalarda aile işlevselliği ve benlik farklılaşması arasında pozitif yönde anlamlı ilişki (Chung ve Gale, 2009; Kim ve Jung, 2015; Kim vd., 2014, 2015; Tiryaki-Güven, 2020) bulunmuştur. İletişimin açık, kabul ve ilgilini yüksek olduğu, özerklik desteğinin sağlandığı demokratik ortamda yetişen çocukların daha çok farklılaşma gösterdiği (Freeman ve Almond, 2009; Kwon ve Lee 2014; Ragelienė ve Justickis, 2016; Yu Li, 2011) gözlemlenmiştir.

Kim ve diğerleri (2014) yüksek düzeyde farklılaşmaya sahip olan Güney Korelilerin daha düşük düzeyde farklılaşmaya sahip olanlara göre daha sağlıklı aile

işlevine, daha fazla aile memnuniyetine ve daha olumlu aile iletişimine sahip olduğunu gözlemlemiştir. Kim ve diğerleri (2015) tarafından yürütülen kültürlerarası çalışmada ise hem Amerikalı hem de Güney Koreli bireylerde daha iyi aile iletişimi ve daha fazla aile memnuniyeti yüksek farklılaşma düzeyi ile ilişkilendirilmiştir. İlişkinin yönü tam anlamıyla bilinmediği için araştırmacılar tarafından daha sağlıklı aile işlevinin daha yüksek farklılaşmayı teşvik edebileceği yorumu yapılmıştır. Kim ve Jung (2015) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada benlik farklılaşması daha yüksek öğrencilerin, yaşam doyumu ve aile işlevselliğinin de yüksek olduğunu bulmuştur. Buna göre aile içindeki etkileşim ve iletişimin niteliğinin artması benlik farklılaşmasını olumlu anlamda etkilemektedir. Skowron ve Platt'ın (2005) genç yetişkinlerle yürüttükleri çalışmada ise benlik farklılaşmasının fiziksel çocuk istismarı potansiyelini yordadığı bulunmuştur. Buna göre benlik farklılaşması düzeyi düşük gençlerin ileride çocuklarını fiziksel olarak istismar etmeleri daha olasıdır. Duygusal tepkisellik ve duygusal kopma boyutları ise en güçlü yordayıcılar olarak bulunmuştur. Priest'in (2017) yürüttüğü bir başka çalışmada ise benlik farklılaşması düzeyinin aile içindeki duygusal iklim ve psikolojik belirtileri yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Skowron, Kozlovski ve Pincus (2010) tarafından çocuklarına kötü muamele etme riski taşıyan annelerle yapılan çalışmada; riski daha fazla taşıyan annelerin daha az risk taşıyan annelere göre benlik farklılaşma düzeylerinin daha düşük olduğu ve problemlerini çözmede daha düşmanca yollara başvurdukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Johnson, Torngern ve Smith (2001) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada annenin ve babanın boşanmasının ve aile işleyişinin genç yetişkinlerin farklılaşma düzeylerini önemli ölçüde etkilediği bulunmuştur. Boşanmış ebeveynlere sahip genç yetişkinlerin, diğer ailelerin genç yetişkinlerinkinden daha çok duygusal kopma ve daha az başkalarıyla iç içe geçme yaşadıkları saptanmıştır.

Peleg (2005) üniversite öğrencileri ve onların ebeveynleri ile yürüttüğü çalışmada ebeveynlerin ve çocukların benlik farklılaşması düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve ebeveynlerin farklılaşma düzeylerinin çocukların sosyal kaygı düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucuna göre ebeveynlerin benlik farklılaşması düzeyi ile çocuklarındaki pozitif yönde anlamlı ilişkili bulunmuştur. Diğer taraftan öğrencilerin sosyal kaygı düzeyleri ile ebeveynlerin benlik farklılaşması düzeyleri negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Skowron (2005) tarafından kentte yaşayan düşük gelirlili 55 aileyle yürütölen çalışmada annelerin benlik farklılaşma düzeylerinin çocukların bilişsel becerilerini yordadığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, annelerin benlik farklılaşmasının çocukların dilsel ve matematiksel becerilerini ve çocukların saldırganlık davranışlarını yordadığı bulunurken; çocukların algılanan akademik benlik kavramlarını yordamadığı rapor edilmiştir.

Vick'in (2005) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada ebeveyn ve akran bağlanma stilinin üniversite birinci sınıf öğrencilerinin benlik farklılaşması ile anlamlı ölçüde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ebeveynlere ve akranlara güvenli bağlanma, anlamlı ölçüde daha yüksek ben pozisyonu alma, daha az duygusal kopma ve daha az duygusal tepkisellik ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha fazla duygusal tepkisellik ve daha düşük ben pozisyonu alma düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

Schwartz ve diğerleri (2006) tarafından üniversite öğrencileriyle yürütölen çalışmada öğrencilerin ebeveynlerinin duyguları işleme tarzına ilişkin algıları ile mevcut benlik farklılaşmaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Erkek ve kadın öğrenciler için algılanan ebeveyn davranışına göre benlik farklılaşmasının alt boyutlarında çeşitli etkilerin olduğu gözlemlenmiştir. Çocuklukta olumsuz duygularının ebeveyn tarafından onaylanmadığını bildiren erkeklerin (öfke, üzüntü gibi), ben pozisyonu almada zorlandıkları fakat ve daha az iç içe geçme ve daha az duygusal kopma ile ilişkili olduğu görölmüştür. Bu durum, çocuklukta onaylamayan ebeveynlik tarzlarının, erkekler için yakınlık ve özerklik açısından dengeyi bozmadığını ancak güçlü bir ayrı kimlik duygusuna sahip olmayan erkeklerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Kadın öğrenciler de ise yüksek iç içe geçme ve düşük duygusal kopmanın, anne babaların duygu koçluk stillerinin eksikliği ve özellikle annelerin duyguları onaylamayan ebeveynlik tarzları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Kız çocuklarının olumsuz duygularını her iki ebeveyn tarafından işlememenin yanı sıra annelerin olumsuz duyguları onaylamaması, araştırmacılar tarafından yakınlıkla ilişkili olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Buna göre olumsuz duygularla başa çıkma konusunda eğitim eksikliği ve bu duyguları inkâr eden annelerinden onay alma ihtiyacı, kadınların köken aileleri ile aşırı özdeşleşmelerine yol aabildikleri düşünölmüştür. Öte yandan babanın duyguları onaylamayan tarza sahip olmasının kadın ve erkek öğrencilerin benlik farklılaşmasını etkilemediği

görülmüştür. Bu çalışmadaki bulgular, hem erkekler hem de kadınlar için onaylamayan bir annenin olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir.

Freeman ve Almond (2009) lise öğrencileriyle yürüttükleri çalışmalarında; ebeveyn yaklaşımının ve romantik ilişkilerin benliğin farklılaşması üzerindeki etkisini araştırdılar. Buna göre duyarlı/kabul edici ebeveynlik tarzının ve romantik ilişki desteğinin benliğin farklılaşmasının önemli yordayıcıları olduğu gözlemlenmiştir. Romantik ilişkiye desteği, duyarlı ebeveynlik ve benlik farklılaşması arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmüştür. Buna göre romantik ilişkiye sahip olmayan ailesinden yüksek düzeyde ilgi/kabul gören gençlerin yüksek düzeyde benlik farklılaşması bildirdikleri bulunmuştur. İkinci olarak, ebeveyne bağlanma kalitesi (güvenli-güvensiz), romantik ilişki desteği ile kendini farklılaştırma arasındaki bağlantıya aracılık ettiği görülmüştür. Ebeveynlerine güvensiz bağlanan gençlerde romantik ilişki desteğinin benliğin farklılaşmasını artırdığı bulunmuştur. Ebeveynlerine güvenli bağlanan gençlerin ise benlik farklılaşması ve romantik ilişkiye desteği arasında ilişki gözlemlenmemiştir.

Gharehbaghy (2011) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada, benlik farklılaşması düzeyi daha yüksek olan öğrencilerin ebeveynlerle daha az çatışma yaşadıklarını ve daha az farklılaşmış olanlara göre daha kaliteli sosyal ilişkiler bildirdiklerini saptamıştır. Benlik farklılaşmasının özellikle ben pozisyonu alma boyutunun, fiziksel, psikolojik sağlık ve sosyal ilişkiler ile pozitif yönde, ebeveynlerle çatışmayla ise negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Duygusal tepkisellik boyutunun ise ebeveynlerle çatışma yoluyla sosyal ilişkileri olumsuz etkilediği görülmüştür. Diğer taraftan daha farklılaşmış kişiler ebeveynlerle çatışma yaşasa da daha az farklılaşmış olanlara göre daha fazla kaliteli sosyal ilişki yaşadıklarını ifade etmiştir.

Yu Li (2011) tek çocuk olan üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada benlik farklılaşması ve bu süreci etkileyen faktörlerin neler olduğunu incelemeyi amaçlamıştır. Öncelikle öğrencileri benlik farklılaşması ölçeği ile düzeylerine göre gruplara ayırmış ve bu gruplarla daha sonra görüşmeler yapmıştır. Farklılaşmanın yüksek olduğu öğrenci grubunun aile ortamında demokratik ve destekleyici iletişim ön planda olurken, farklılaşmanın düşük olduğu öğrenci grubunda ise aile ortamının sert ve otoriter olduğunu gözlemlemiştir.

Kriščiūnaitė ve Pakrošnis (2013) okul öncesi(3-7 yaş) dönemde çocukları olan ebeveynlerle yürüttüğü çalışmasında ebeveynlik tarzları ve çatışma yönetimi stratejileri ile benliğin farklılaşması arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda benlik farklılaşması ile demokratik/dengeli ebeveynlik tarzı ve çatışma çözümünde yapıcı iletişim arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna karşılık benlik farklılaşması ile otoriter ebeveynlik tarzı ve çatışma çözümünde geri çekilme stratejisini kullanma arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre benlik farklılaşması yüksek olan ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken demokratik tutum sergiledikleri ve çatışma çözümünde yapıcı iletişim tarzını kullandıkları söylenebilir. Fattahi ve Goudarzi'nin (2016) ebeveynler ve çocuklarla birlikte yürüttüğü çalışmada ise; anne babanın benlik farklılaşması düzeyi ile gençlerin kişilik özellikleri ve başa çıkma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulunmuştur. Buna göre benlik farklılaşma düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin çocukları, problem odaklı başa çıkma stillerini kullanmaya daha eğilimliken; benlik farklılaşma düzeyleri düşük olan ebeveynlerin çocukları ise kaçınma ve duygusal odaklı başa çıkma stillerini daha çok kullandıkları gözlemlenmiştir.

Kwon ve Lee (2014), algılanan ebeveynlik tutumları ile üniversite öğrencilerinin kariyer kararı vermeleri arasındaki ilişkide benliğin farklılaşmasının aracılık rolü oynayıp oynamadığını araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma sonucuna göre anne babanın sevecen tutumu ile kariyer karar verme düzeyi arasındaki ilişkide, benliğin farklılaşmanın alt boyutları arasından duygusal tepkisellik ve duygusal kopmanın aracı olduğu bulunmuştur. Aynı şekilde anne babanın aşırı koruyucu tutumu ile kariyer karar verme düzeyi arasındaki ilişkide, benliğin farklılaşmanın alt boyutları arasından duygusal tepkisellik ve duygusal kopmanın aracı olduğu bulunmuştur. Araştırmacılar tarafından sonuçlara paralel olarak anne ve babanın sıcak, sevecen ve özerk bir yetiştirme tutumuyla çocuğun iyi bir farklılaşmaya sahip olacağı ve dolayısıyla kariyer karar seviyesinin yüksek olacağı yorumu yapılmıştır.

Ragelienė ve Justickis (2016) yaşları 14-18 arasında değişen ergenlerle yürüttüğü çalışmasında benlik farklılaşması algılanan ebeveynlik tutumları ve kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda erkek ergenlerin benlik farklılaşmasının, otoriter ve demokratik ebeveynlik tarzı ile dağınık kimlik arasındaki ilişkiye tam olarak aracılık ettiği bulunmuştur. Kız örnekleminde ise

benliğin farklılaşması, otoriter ebeveynlik tarzı ile dağınık kimlik arasındaki ilişkiye kısmen aracılık ettiği gözlemlenmiştir. Demokratik ebeveynlik tarzı erkek çocuklar için benlik farklılaşmasını pozitif yönde yordarken, otoriter ebeveynlik tarzı bu ilişkiyi her iki cinsiyet için de negatif yönde yordamaktadır. Ayrıca izin verici ebeveynlik tarzının erkekler için benlik farklılaşması ile negatif yönde ilişkili olduğu, ancak kızlar için bu tür istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Ross, Hinshaw ve Murdock (2016) tarafından üniversite öğrencileriyle yürütülen araştırmada; benlik farklılaşması, üçgenleşme, bağlanma stilleri ve deneyimsel kaçınma arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanından sonucunda endişeli ve kaçınan bağlanma stiline sahip olan üniversite öğrencilerin daha yüksek düzeyde üçgen ilişkisine dâhil oldukları tespit edilmiştir. Aynı zamanda daha yüksek seviyelerde üçgenleşme yaşamının benlik farklılaşması düzeyini düşürdüğü gözlemlenmiştir. Diğer taraftan, çocuğa bakım verenle geliştirilen bağlanma stiline, çocuğun benlik farklılaşması seviyesini etkilediği; özellikle kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin daha yüksek duygusal kopmaya sahip oldukları saptanmıştır. Endişeli bağlanma biçimine sahip bireylerin ise başkaları ile daha fazla iç içe geçtiği, daha duygusal tepkisel oldukları ve daha düşük ben pozisyonuna sahip oldukları bulunmuştur.

Kim, Doh ve Park (2017) tarafından anneler ve onların çocuklarıyla yürütülen çalışmada; çocukluklarında kendi annelerinden olumlu ebeveynlik algılayan annelerin olumlu ebeveynlik davranışı yoluyla çocukların benlik kavramlarının gelişimine katkıda buldukları saptanmıştır. Çocukluklarında annelerinin ebeveynlik davranışını daha olumlu algılayan anneler ise daha yüksek düzeyde benlik farklılaşması bildirmiş ve bu annelerin daha olumlu ebeveynlik davranışı (çocukları tarafından algılanana göre) gösterdiği, bunun da çocuklarda daha olumlu benlik kavramına yol açtığı saptanmıştır. Araştırma bulguları aynı zamanda anneannelerin olumlu ebeveynlik davranışlarının çocukların benlik kavramlarına etkisini göstermekte ve ebeveynliğin kuşaklar arası aktarımın bir yönü olarak annenin benlik farklılaşması düzeyi ile olumlu ebeveynlik davranışının ilişkisini betimlemektedir.

Daiman (2018) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmasında kişiler arası işlevin bütüncül benlik gelişimi ve benlik farklılaşması üzerinde manidar bir etkisi olduğunu gözlemlemiştir. Ancak yakın ebeveyn davranışlarının, bütüncül benlik

gelişimini ve benliğin farklılaşmasını anlamlı düzeyde yordamadığı bulunmuştur. Buna ek olarak tamamlayıcı analizler sonucunda, hem yakın ebeveyn davranışı algısının hem de bütüncül benliğin, farklılaşmasının göstergesi olan kişiler arası ilişkilerde duygusal yakınlığı anlamlı şekilde yordadığı gözlemlenmiştir.

Tiryaki-Güven (2020) üniversite öğrencileriyle aile işlevselliği, benliğin farklılaşması, sosyal problem çözme ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkileri incelediği çalışmada; benlik farklılaşması ve sosyal problem çözme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Özellikle ben pozisyonu alma boyutunda güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Aile işlevselliği ve benliğin farklılaşması arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aile işlevselliğin alt boyutlarından olan iletişim ve benliğin farklılaşması arasında güçlü bir ilişki gözlemlenirken; aile işlevselliğinin genel boyutları ve duygusal kopma boyutunda güçlü bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Ben pozisyonu alma, başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal tepkisellik boyutlarında erkeklerin kadınlardan daha yüksek puanlara sahip oldukları bulunmuştur. Genel olarak ailesiyle birlikte yaşayan bireylerin benlik farklılaşması düzeylerinin yaşamayanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu farkın ise özellikle duygusal tepkisellik ve başkalarıyla iç içe geçme alt boyutlarında anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Benlik farklılaşması ve aile ile ilişkilerin incelendiği araştırma bulgularında görüldüğü üzere ebeveyn tutumları ve uygulamaları çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve davranışsal gelişimini, fiziksel sağlıklarını ve refahlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Ebeveyn davranışlarının ortak etkisi, aile işleyişi, aile içindeki iletişimin niteliği, ebeveyne bağlanma stili, anne baba tutumları gibi değişkenlerle incelenen benlik farklılaşmasının; anne ve baba tutumları ile ayrı ayrı ve anne babanın öğrenim düzeyleri gibi sosyo-demografik nitelikleriyle inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle aile iklimini yansıttığı düşünülen anne babadan algılanan kabul/kontrol düzeylerinin benlik farklılaşmasına etkisini gösteren bu çalışmanın alanyazındaki bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Benliğin Farklılaşması ile İlgili Diğer Araştırmalar

Benliğin farklılaşması ve cinsiyet. Yapılan araştırmalarda erkeklerin benlik farklılaşması düzeyinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğu; özellikle duygusal tepkisellik düzeylerinde cinsiyete bağlı farklılaşma olduğu (Alaedein, 2008; Erdem-

Özyurt, 2019; Işık ve Bulduk, 2015; İzçınar, 2018; Kalkan, 2018; Mert ve Gülmez, 2018; Mert ve Topal 2018; Peleg ve Yitzhak, 2010; Polat, 2014; Süloğlu, 2019; Vick, 2005) bulunmuştur. Benliğin farklılaşması toplam puanları arasında cinsiyete ilişkin erkeklerin lehinde farklılıkların olduğu araştırmaların yanı sıra (Rodriguez Gonzalez, Skowron, Gregorio ve Roque, 2016; Polat, 2014; Türk, 2019) cinsiyetler arası anlamlı farklılığın olmadığı çalışmalar da mevcuttur (Elieson ve Rubin, 2001; Işık, Özbiler, Schweer-Collins ve Rodriguez Gonzalez, 2020; Mert ve Çetiner, 2018; Skowron ve Friedlander, 1998). Aşağıda benliğin farklılaşması ve diğer psikolojik değişkenlerin yanı sıra cinsiyeti de araştıran ilgili çalışmalar kronolojik sıra ile özetlenmiştir.

Polat (2014), evli bireylerle yürüttüğü çalışmada benlik farklılaşmasının, evli bireylerde çift uyumunu, depresyon, kaygı ve stresi anlamlı düzeyde yordadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ben pozisyonu almanın çift uyumunu pozitif yönde yordarken, duygusal kopmanın çift uyumunu negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkiselliğin depresyonu yordadığı saptanmıştır. Ayrıca benliğin farklılaşması cinsiyete göre değerlendirildiğinde erkeklerin kadınlardan duygusal tepkisellik ve başkalarına bağımlılık alt boyutlarında daha yüksek puanlar aldığı ancak duygusal kopma ve ben pozisyonu alma alt boyut puanlarında cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık gözlemlenmemiştir. Evlenme türü ve benlik farklılaşması arasındaki ilişkide; severek/flört ederek evlendiğini belirten bireylerin görücü usulü evlenen bireylere göre duygusal tepkisellik ve başkalarıyla iç içe geçme boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Alaedein (2008) Amerikalı ve Ürdünlü üniversite öğrencilerinden veri topladığı çalışmasında Bowen aile sistemleri teorisinin çeşitli kültürler arası geçerliliğini test etmiş ve Ürdünlü erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında benliğin farklılaşması, sosyal anksiyete ve psikolojik ve fiziksel sağlık ile ilgili fiziksel belirtiler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Sonuçlar, farklılaşmanın sosyal kaygıyı anlamlı düzeyde yordadığını ve erkek ve kadın öğrencilerin toplam farklılaşma puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Peleg ve Yitzhak (2010) evli çiftlerle yürüttüğü çalışmada benlik farklılaşması ve ayrılma kaygısının ilişkisini incelemiştir. Genel olarak sonuçlar, eşlerin iki ölçek üzerinde benzer farklılaşma seviyelerine sahip olduğunu göstermiştir. Cinsiyet

değişkenine göre; kadınlar başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal tepkisellik boyutunda erkeklere göre daha düşük puanlar aldıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda kadınların erkeklere göre daha çok ayrılık kaygısı yaşadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca kadınlarda benliğin farklılaşmasının alt ölçeklerinden duygusal tepkisellik, erkeklerde ise başkalarıyla iç içe geçme alt ölçeğinin ayrılık kaygısı ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Mert ve Topal'ın (2018) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada benlik farklılaşmasının manevi yönelimi etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda duygusal kopma boyutu ve manevi yönelim arasında negatif yönlü bir ilişki bulunurken diğer boyutlar arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre, kadınların erkeklerden daha çok duygusal tepkisellik ve başkalarıyla iç içe geçme yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca ailenin ekonomik geliri arttıkça öğrencilerin duygusal kopma puanlarında anlamlı düzeyde artış gözlemlenmiştir.

Mert ve Gülmez'in (2018) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada; benlik farklılaşması ve özgecilik puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyetler arası benlik farklılaşması düzeyleri karşılaştırıldığında; kadınların erkeklere göre daha çok duygusal tepkisellik bildirdikleri rapor edilmiştir. Sosyo-ekonomik düzey ve benlik farklılaşması arasındaki ilişki incelendiğinde ise; sosyo- ekonomik düzeyi daha yüksek olan öğrencilerin ben pozisyonu almada daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Mert ve Çetiner (2018) tarafından üniversite öğrencileriyle yürütülen çalışmada; üniversite yaşamına uyum düzeyi ile benlik farklılaşması arasında orta düzeyde olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre öğrencilerin benlik farklılaşması düzeylerinin arttıkça üniversite yaşamına uyumlarının da arttığı gözlemlenmiştir. Özellikle ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutlarının üniversiteye uyum açısından yordayıcı rolü olduğu saptanmıştır. Üniversiteye kişisel uyumun arttıkça ben pozisyonu alma ve duygusal kopma puanlarında artış olduğu; sosyal uyum arttıkça duygusal tepkisellik puanlarında artış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada benlik farklılaşması düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur.

Kalkan (2018) evlilik ilişki kalitesi, ilişkisel özgünlük ve benlik farklılaşması arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasını evli bireylerle yürütmüştür. Araştırma sonucunda duygusal kopma ve ben pozisyonu alma puanları arttıkça evlilik ilişki kalitesinin de arttığı; benlik farklılaşmasının toplam puanı arttıkça ilişkilerde özgün davranma eğiliminin arttığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte benliğin farklılaşması cinsiyete göre anlamlı farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre erkeklerin ben pozisyonu alma ve duygusal tepkisellik boyutlarında kadınlardan daha yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur.

Erdem-Özyurt (2019) benliğin farklılaşması ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi üniversite öğrencileriyle incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik iyi oluş, genel sağlık düzeyi ve benliğin farklılaşması arasında anlamlı ilişkilerin olduğu; araştırma değişkenlerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı; benliğin farklılaşmasının ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarıyla iç içe geçme alt ölçeklerinin psikolojik iyi oluş ve genel sağlık düzeyini yordamada önemli değişkenler olduğu saptanmıştır.

Değirmenci (2019) yetişkin bireylerle yürüttüğü çalışmada çekirdek ailede ve geniş ailede yetişen bireylerin sosyal onay alma ihtiyacı ile benlik farklılaşması arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre sosyal onay ihtiyacı ile benlik farklılaşması arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından; erkeklerin benlik farklılaşmasının kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin ailedeki baskın bireye, yetiştiği aile tipine ve gelir düzeyine göre benlik farklılaşması düzeyinin anlamlı derecede farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Genel olarak, benlik farklılaşması ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda erkeklerin benlik farklılaşması düzeyinin kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Benlik farklılaşması boyutlarından ise daha çok duygusal tepkisellik konusunda kadınların dezavantajlı konuma sahip olduğu saptanmıştır.

Benliğin farklılaşması ve kişiler arası ilişkiler. Kerr ve Bowen'a (1988) göre her insanın doğasında var olan bireysellik, insanları bireysel eylemler, duygular ve düşüncelerle duygusal olarak ayrı bir birey haline getirir. Beraberlik ise insanları duygusal olarak bağlı kalmaya iter, böylece kişiler birbirleriyle ilişkili olarak işlev görür. Daha yüksek düzeyde farklılaşmış bireylerin ilişkilerinde boğulmuş hissetme

korkusu yaşamadan duygusal yakınlık kazandıkları ve terk edilme korkusu olmadan özerkliğini sürdürdükleri düşünülmektedir (Kerr ve Bowen, 1988). Bununla ilgili olarak Bowen (1978), farklılaşma yönünden zayıf bireylerin daha bağımlı ve daha az esnek olma eğiliminde olduğunu; farklılaşma yönünden güçlü bireylerin ise esnek ve bağımsız olma eğiliminde olup ilişkileri tarafından daha az yönetildiğini belirtir. Benlik farklılaşması ve kişiler arası ilişkiler ile ilgili çalışmalar kronolojik sıra ile sunulmuştur.

Skowron ve Dendy (2004) tarafından 225 yetişkinle bağlanma, benlik farklılaşması ve çaba gerektiren kontrol arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmaya göre, benliğin farklılaşma düzeyleri yüksek olan kişiler, ilişkilerde daha güvenli bağlara sahip olmaktadır. Bağlanma kaygısı ile en yüksek ilişkinin duygusal tepkisellik alt boyutunda olduğu görülürken, bağlanmadan kaçınma ve duygusal kopma arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Buna ek olarak kişinin davranışlarını bilinçli bir çabayla kontrol etme becerisi olarak tanımlanan; çaba gerektiren kontrol ile ben pozisyonu alma arasında güçlü bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Buna göre ben pozisyonu alma düzeyleri yüksek bireylerin dikkati yönlendirme ve odaklanma, uyumsuz davranışı engelleme ve esnek davranabilme becerinde daha başarılı olduğu gözlemlenmiştir.

Wei ve diğerleri (2005) benliğin farklılaşmasının alt boyutlarından olan duygusal tepkisellik ve duygusal kopmanın bağlanma, olumsuz ruh hali ve kişiler arası problemler üzerindeki etkisini araştırmıştır. Üniversite öğrencileriyle yürütülen çalışmada bağlanma kaygısı, olumsuz ruh hali ve kişiler arası problemler arasındaki ilişkiye yalnızca duygusal tepkiselliğin aracı rolü olduğu; bunun yanı sıra, bağlanmadan kaçınma, olumsuz ruh hali ve kişiler arası sorunlar arasındaki ilişkiye ise yalnızca duygusal kopmanın aracı etkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca bağlanma, duygusal tepkisellik ve duygusal kopma kişiler arası problemlerde varyansın %75'ini açıkladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Thorberg ve Lyvers (2006) bağlanma, yakınlık korkusu ve benliğin farklılaşması arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasını; 99 bağımlılık tedavisi gören bireyle ve 59 kontrol grubunu oluşturacak sağlıklı bireyle yürütmüştür. Araştırmanın sonucunda bağımlılık tedavisi gören bireylerin kontrol grubundaki bireylere nazaran daha düşük benlik farklılaşmasına, daha çok güvensiz bağlanmaya ve yakınlık korkusuna sahip olduğu bulunmuştur.

Skowron ve diğeri (2009) üniversite öğrencileriyle boylamsal olarak yürüttükleri çalışmada öncelikle öğrencilerin benlik farklılaşması seviyeleri ölçülmüş üç ay sonra ise psikolojik ve kişiler arası problem alanları ve seviyeleri ölçülmüştür. Benliğin farklılaşmasında yüksek puan olan öğrencilerin zaman içinde daha az psikolojik ve kişiler arası problemler yaşadığı, özellikle ben pozisyonu alma ve duygusal kopmanın psikolojik ve kişiler arası problemleri yordamakta güçlü olduğu gözlemlenmiştir. Daha fazla duygusal kopma yaşayan öğrencilerin ilişkilerinde kontrolcü olma isteğinin daha fazla olduğu ve ilişkilerini uzun süreli devam ettirmekte zorlandıkları görülmüştür. Duygusal tepkiselliği daha çok yaşayan öğrencilerin ise ilişkilerinde daha fazla saldırganlığa ve duyarsızlığa başvurduğu; kavga etme, sinirlilik, çabuk öfkelenme, kin tutma ve başkalarının mutluluğu veya refahı için çok az endişe duyma özellikleriyle karakterize olduğu saptanmıştır. Duygusal olarak daha tepkisel olan ve başkalarıyla iç içe geçme eğiliminde olan bireylerin, zayıf ilişki sınırları, müdahaleci olma, zaman içinde muhtaçlık gösterdikleri ve yalnız zaman geçirmede daha fazla zorluk bildirdikleri gözlemlenmiştir.

Choi ve Murdock (2016) tarafından benliğin farklılaşması, depresyon ve kişiler arası çatışma değişkenleri üzerinde öfke ifadesinin aracı rolü araştırılmıştır. Üniversite öğrencileriyle yürütülen çalışmada bireylerin dışından ifade ettiği öfke, kişiler arası problemlere ve duygusal tepkiselliğe kısmen aracılık ederken; bireylerin içinden ifade ettiği öfke, duygusal kopma ve depresyona anlamlı düzeyde aracılık ettiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Lampis, Cataudella, Busonera ve Skowron (2017) 318 katılımcıyla yürüttüğü çalışmada benliğin farklılaşması boyutlarının bağımlı davranışı açıklamada ilişki uyumunun boyutlarından daha önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bağımlı davranışı açıklamadaki en önemli boyutların duygusal tepkisellik ve duygusal kopma olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Farklılaşma düzeyleri yüksek kişilerin ilişkilerde daha az bağımlı davranışlar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Benlik farklılaşması ve kişiler arası ilişkilerin araştırıldığı çalışmalarda genel olarak bağlanma, kişiler arası problemler, ilişki uyumu gibi değişkenlerle araştırılmıştır. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde benlik farklılaşması yüksek bireylerin güvenli bağlanmaya sahip olduğu, ilişki uyumlarının daha yüksek olduğu ve kişiler arası problem veya çatışma durumlarında daha akılcı yöntemlere başvurdukları gözlemlenmiştir.

Benliğin farklılaşması ve kültürlerarası çalışmalar. Aile sistemleri yaklaşımı birliktelik ve bireysellik ihtiyaçlarının nasıl dengelendiğini açıklar (Kerr ve Bowen, 1988). Benzer şekilde kültürlerarası psikoloji alanı ise kültürlerin psikolojik farklılıklarını açıklamak ve bu ihtiyaçların kültürlerde nasıl dağıldığını ayırmak için bireycilik ve toplulukçuluk kavramını kullanır (Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 2001). Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin bireysel kültürel bağlamında türetilen benlik farklılaşmasının, bireysel amaçların üzerinde kişiler arası koordinasyonu vurgulayan kolektivist toplumlara uygulanabilirliği hakkında sorular ortaya çıkmıştır (Hollander, 2007). Bowen'ın (1978) benlik farklılaşmasının evrensel olduğunu savunan bakış açısı ise bu kavramın kültürler arası uygunluğuna dair araştırmaların yapılmasına neden olmuştur.

Benliğin farklılaşması ve kültürler arası çalışmalar değerlendirildiğinde; Chung ve Gale (2006) Koreli ve Amerikalı gençlerin benlik farklılaşma düzeylerini incelemiş ve sonucunda bireyci kültürel yapısıyla bilinen Amerikalı gençlerin benlik farklılaşması düzeylerinin, toplulukçu kültürel yapısıyla bilinen Koreli gençlerin benlik farklılaşması düzeylerinden daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Benzer şekilde Kim ve diğerleri (2015) tarafından yürütülen çalışmada bireyci kültürel yapının benlik farklılaşmasının toplulukçu kültürel yapıya kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tuason ve Friedlander (2000) ise Filipin örneklemeyle ABD örneklemini kıyasladıkları çalışmada benliğin toplam puanlarında kültürlerarası manidar bir farklılık olmadığını gözlemlemiştir.

Ross ve Murdock (2014) kültür içi bireyci ve toplulukçu yapılara odaklanıp üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmalarında benlik farklılaşmasının özerk benlik gelişimiyle pozitif yönde anlamlı ilişkili olurken; ilişkisel benlikle negatif yönde anlamlı ilişkili olduğunu gözlemlemiştir. Özellikle ilişkisel benlik ile başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal tepkisellik arasında güçlü ilişkiler saptanmıştır. Özerk benlik kurgusu düzeylerinin yaşam doyumunu pozitif yönde yordadığı; psikolojik belirtileri ise negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan, ilişkisel benlik kurgusunun, yaşam doyumuyla pozitif olarak ilişkili olduğu, ancak aynı zamanda psikolojik semptomlarla da pozitif korelasyon gösterdiği saptanmıştır. Duygusal tepkiselliğin, ilişkisel benlik kurgusu ve psikolojik sorunlar arasındaki ilişkiye tam olarak aracılık ettiği gözlemlenmiştir. Başkalarıyla iç içe geçme ve yaşam doyumu arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Peleg ve Messerschmidt-Grandi (2018), 387 İsraili (Yahudi ve Arap), 437 (Alman ve İtalyan) Avrupalı üniversite öğrencilerinin kronik anksiyete ve benlik farklılaşmaları arasındaki farkı dört kültürel grup açısından kıyaslamışlardır. Her iki kültürde de benlik farklılaşmasının kronik anksiyeteyi yordadığı; özellikle Duygusal Tepkisellik ve Ben Pozisyonu Alma alt ölçeklerinin kronik anksiyeteyi yordamada daha güçlü boyutlar olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak toplulukçu kültürün egemen olduğu İsrail'deki öğrenciler Avrupalı öğrencilere göre daha çok duygusal kopma ve başkalarıyla iç içe geçme yaşadığı tespit edilmiştir. Cinsiyet karşılaştırmalarında ise; kadınların erkeklerden daha çok başkalarıyla iç içe geçtiği, duygusal tepkisel davrandıkları ve erkeklerden daha düşük ben pozisyonu aldıkları bulunmuştur. İsraili kadınların Avrupalı kadınlara göre daha çok duygusal kopma yaşadığı tespit edilmiştir. Kültürel kıyaslamalarda ise İsraili katılımcıların kronik anksiyete puanlarının Avrupalı öğrencilerden daha düşük olduğu görülmüştür.

Rodriguez Gonzalez, Lampis, Murdock, Schweer-Collins ve Liyons (2020) ilişki uyumu ve benliğin farklılaşması arasındaki ilişkiyi ABD, İspanya ve İtalya örnekleriyle çalışarak kültürler arası bir çalışma yürüttüler. Araştırmanın sonucunda; duygusal kopma düzeyi ABD, İspanya ve İtalya'da çift uyumunu yordadığı, duygusal kopmayı daha fazla yaşayan bireylerin çift uyumlarının daha düşük olduğu; duygusal tepkiselliğin ise daha toplulukçu kültür olan İtalya ve İspanya'da çift uyumunu yordadığı ve daha duygusal tepkisel davranan bireylerinin çift uyumunun da düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Benliğin farklılaşması ile ilgili araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde özellikle Türkiye'de, üniversite öğrencileri ve evli çiftlerle yapılan çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmalarda kaygı, depresyon, sürekli kaygı gibi değişkenlerle olumsuz yönde; çift uyumu, özgecilik, iyi oluş, ilişkisel özgünlük, aile işlevselliği gibi psikolojik değişkenlerle benliğin farklılaşması arasında olumlu yönde ilişkiler bulunmuştur. Diğer kültürlerdeki çalışmalarda da benzer olarak stres düzeyi, kaygı, depresyon, yakınlıktan korkma, bağımlılık, kişiler arası çatışma gibi değişkenlerle negatif; sosyal uyum, psikolojik uyum, ilişki doyumu, ilişki uyumu gibi psikolojik değişkenlerle pozitif yönde ilişkiler bulunmuştur. Alanyazında üniversite öğrencilerin sosyo-demografik değişkenlerle birlikte anne baba tutumlarıyla benliğin farklılaşması arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür. Beliren yetişkinler olarak, birçok üniversite öğrencisi, ailesiyle yaşadığı

evden ayrılma, bir kariyer oluşturma ve ilişkilerde uzun vadeli seçimler yapma baskısı ile karşı karşıyadır. Genç yetişkinlik yaşantısında bireylerin bu baskıyla etkili bir şekilde başa çıkmalarını kolaylaştıracağı düşünülen benliğin farklılaşması düzeylerinin hangi aile ortamında ve sosyo-demografik değişkenlerle ilişkili olduğunun araştırılmasının önemli olduğu düşünülmüştür.

Diğer taraftan, benlik kavramı, her ne kadar psikolojinin temel bir kavramı olması sebebiyle evrensel olarak düşünülse de kültüre özgü farklı tanımları olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2017). Benlik farklılaşması ile ilgili kültürler arası yapılan çalışmalarda ise çelişkili bulguların elde edildiği ve bu alanda yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu gözlemlenmiştir. Benliğin kültürel bir yapısının olması nedeniyle benlikle alakalı kavramların da Türk kültürü açısından araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Bu sebeple bu çalışmada benlik farklılaşması kavramının Türk kültüründe, üniversite öğrencilerinde hangi değişkenlerden etkilendiğinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Çocuk Yetiştirme Tutumları

Aile bağlamında çocuğun sosyalleşmesini temel alan yaklaşımlar başlangıçta iki ana teorinin (davranışçılık ve psikanalizim) etrafında şekillenmiştir. Davranışçılık teorisi çocuğu boş bir levha olarak değerlendirirken ebeveynleri sosyalleşmeyi çocuklara aktaran eğitici olarak nitelendirmekteydi (Maccoby, 1992). Disiplin konusu ödül ceza temelinde işlenmekteydi. İkinci ana yaklaşım Psikanalitik teori ise özellikle çocuğun ilk altı yılında geçirdiği yaşantıları temel ve geri döndürülemez olarak değerlendirmekteydi. Aile içi deneyimlerin daha sonra ortaya çıkan iç çatışmaların, savunma mekanizmalarının ve değerlerin içselleştirilmesinin belirlenmesindeki önemi vurgulanmaktaydı (Maccoby, 2000). Zamanla teorilerin kapsayıcılığıyla birlikte etkileşimin yönüne yapılan eleştiriler ve daha karmaşık süreç modellerinin geliştirilmesiyle sosyalizasyon çalışmalarında farklı çalışmalar ön plana çıkmıştır (Maccoby, 1992; Maccoby, 2000). Bilişsel yaklaşımlar ve öğrenme teorisi hakkındaki artan çalışmalarda ise çocukların kendi sosyalleşmelerine aktif olarak katıldıkları vurgulanır (Maccoby, 2000). Bu teorilerin yanı sıra anne-baba tutumlarını ve davranışlarını belli başlı tipoloji sistemine yerleştiren yaklaşımlar hangi annelik babalık tarzının çocuğun sosyalleşmesinde olumlu ya da olumsuz etkiye sahip olabileceği konusunda araştırmacılara yol göstermiştir (Baldwin, 1949; Baumrind,

1966, 1978). Anne-babanın çocuğa ilişkin yaklaşım tarzı ve yetiştirme stillerini kapsamlı ve gözleme dayalı araştıran Baumrind'in (1966, 1971a, 1972) çalışmaları ise çocuk yetiştirme stilleri konusunda en yaygın kabul edilen araştırmalardandır.

Baumrind temelde anne-baba tutumlarını ve bu süreç içerisinde toplum beklentileri ile çocuk arasındaki dengenin kurulmasını sosyalizasyon süreci olarak değerlendirir (Sümer, 2009). Genel olarak tüm toplumlarda ebeveynlerin temel sorumluluğu sosyalleşmeyi başarılı bir şekilde gerçekleştirmektir (Baumrind, Larzelere ve Owens, 2010). Sosyalleşme ise gençlerin eğitim, öğretim ve taklit yoluyla kültürlerini edinmeleri ve aynı zamanda bu kültüre uyumlu alışkanlık ve değerleri edindiği yetişkinler tarafından başlatılan bir süreçtir (Baumrind, 1978, 1997).

Baumrind (1971a, 1972) okul öncesi dönemdeki çocukları ve ebeveynlerini okul ve ev ortamında gözlem testleri ve görüşme formlarıyla inceleyerek sosyalleşme sürecinde hangi anne-baba yaklaşımından çocukların nasıl etkilendiğini bir dizi çalışma yürüterek araştırmıştır. Aynı çalışmaları ergenler üzerinde de test etmiştir (Baumrind, 1991; 2005; Baumrind vd., 2010). Baumrind (1971b) çocukların sosyalleşme süreçlerini etkileyen, ebeveynlerin sergilediği davranışları; kontrol düzeyi, iletişimin netliği, olgunluk beklentisi ve bakım-destek olmak üzere 4 boyutta açıklar. Bu boyutların kombinasyonlarından oluşturduğu ebeveynlik tarzlarını otoriter, yetkili ve izin verici adını verdiği 3 ana grupta tanımlamıştır (Baumrind, 1966; 1978). Daha sonra, Maccoby ve Martin (1983) Baumrind'in çalışmalarına dayanarak ebeveynlik stillerini, duyarlılık (responsiveness) ve talepkarlık (demandingness) olmak üzere iki ayrı boyutta kavramlaştırmış ve izin verici anne-baba tutumunu izin veren-şımartan (permissive-indulgent) ve izin veren-ihmalkâr (permissive-neglecting) olarak yeniden düzenlenmiştir. Temelde ilgi ve kontrol boyutlarının ne derecede bulunduğu göre anne-baba tutumları farklılaşmaktadır. Buna göre hem ilginin hem de kontrolün yüksek olduğu aileler de demokratik/dengeli tutum ön plana çıkarken, kontrolün yüksek ilginin düşük olduğu durumlarda otoriter tutum, ilginin yüksek kontrolün düşük olduğu durumlarda izin verici-şımartan, ilgi ve kontrolün ikisinin birden düşük olduğu durumlarda ise izin verici-ihmalkâr tutum öne çıkmaktadır (Baumrind vd., 2010).

Kabul/ilgi boyutu ebeveynlerin, çocukların isteklerine uyum sağlayarak, destekleyici olmalarını ifade eder. Çocuğun bireyselliği teşvik edilir; duygusal sıcaklık, özerklik desteği (çocukları karar alma sürecine dâhil ederek kasıtlı olarak bireyselliği ve akılcılığı teşvik eden eylemler) ve karşılıklı iletişimi içerir. Kontrol ise ebeveynin çocuğun olgunluk ve sorumluluk sergilemesini beklediği dereceyi (davranışsal kontrol) ve çocukların faaliyetlerinin denetlenmesi (izleme) yoluyla topluma uyumlu olmaları için yaptıklarını ifade eder (Baumrind, 2005, 2013a; Bornstein ve Zlotnik, 2008).

Ebeveynin kontrol kullanmasının kısa vadede hedefi aile düzenini sağlamak ve korumaktır. Ebeveynlerin çocuklarını bağımlı bir bebekten kendini düzenleyebilen ve sosyal yönden gelişmiş, sorumluluk taşıyan, başkalarıyla etkili iletişim kurabilen bir gence dönüşmesi ise kontrolü kullanmanın uzun vadeli hedefleridir (Baumrind, 1997; Baumrind vd., 2010). Bireylerin sosyalleşmesinde Baumrind (2013a), ilginin ve kontrolün en yüksek olduğu yani ebeveyn sıcaklığının ve özerklik desteğinin yanı sıra olgunluk beklentisinin ve disiplin kullanımının yoğun olduğu yetkili tutumun çocuğun sosyalleşmesinde en etkili ve optimal anne-baba tutumu olduğunu belirtir.

Otoriter ve demokratik ebeveynlerin çocuğa karşı sergilediği kontrol/denetim ikisinde de yüksek olsa da uygulama tarzlarında farklılıklar olmaktadır (Baumrind, 2013b). Otoriter ebeveyn statü odaklıdır. Çocuğun kuralları dışına çıkmasını itaatsizlik olarak değerlendirir ve kendi otoritesinin yıkılmasına öfkelenir bunun sonucunda cezaya başvurabilir. Demokratik ebeveyn ise isteklerini ve sınırlarını kararlı bir şekilde uygulasa da öncelikle bu kuralların gerekçelerini çocuğa açıklar ve çocuğun eleştirilerini dinler (Baumrind, 2013a). Steinberg, Elmen ve Mounts (1989) ise otoriter ve demokratik tutumu sergileyen ebeveynlerin kullandığı kontrolü ikiye ayırır. Buna göre otoriter ebeveynler kısıtlamalar ve sıkı denetim içeren psikolojik kontrolü kullanırken, demokratik ebeveynler yalnızca sıkı denetim içeren davranışsal kontrolü kullanmaktadır. Psikolojik kontrol, özellikle çocukların psikolojik dünyasını istila eden manipülatif ve müdahaleci davranışları ifade eder. Çocuğun psikolojik ve duygusal gelişimine müdahale eden kontrol girişimleridir. Bu kontrolü kullanan ebeveynler çocukların özerklik ihtiyacına karşı duyarsızdır ve bireyselliklerini desteklemezler. Davranışsal kontrol ise ebeveynlerin sosyal normlar ile uyumlu olarak çocukların davranışlarını düzenleme eğilimlerini açıklar (Barber,

1996). Disiplinin nasıl kullanıldığına ilişkin bu farklar ise otoriter ve demokratik aileden gelen çocukların sosyal yetkinliği ve iyi oluşları üzerindeki önemli farkları açıklayabilir (Baumrind, 2012, 2013b). Baumrind (1997) ebeveynlerin aynı zamanda ilgili ve entelektüel olarak uyarıcı olmaları şartıyla, sıkı ebeveyn kontrolünün ve yüksek olgunluk beklentilerinin, öz-yeterliliği ve zor görevleri özünde motive olmayı zayıflatmak yerine teşvik ettiğini belirtir.

Çocuk yetiştirme tutumlarında sıcaklığı ve sevgiyi içeren “kabul/ilgi” ve tutarlı disiplini içeren “denetim/kontrol” boyutu araştırmalarda büyük önem taşımaktadır. Bu temel boyutların yanı sıra Steinberg ve diğerleri (1991) ebeveynlerin sergilemesi gereken üçüncü bir boyuttan bahsetmiştir. Psikolojik özerklik olarak adlandırılan bu boyut ebeveynin kullandığı kısıtlayıcı olmayan demokratik disiplini, bireyin aile içinde bireyselliğinin tanınmasını ve teşvik edilmesini içerir. Demokratik ebeveynlerde bu üç boyut ortalama düzeyde ve dengededir. Ebeveynler çocuklarıyla ilgi-kontrol ve psikolojik özerkliğin dengelendiği iyi yönlü ilişki kurarlar. Otoriter ebeveynler ise çocuklarının sorgulamadan yargılarını, değerlerini ve hedeflerini kabul etmelerini bekler (Darling, 1999).

Bu araştırmada kullanılan Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği Sümer ve Güngör (1999) tarafından Baumrind’in belirlediği 4 temel anne- baba tutumu çerçevesinde, Steinberg ve diğerlerinin (1991) çalışmaları temel alınarak geliştirilmiştir. Bu nedenle anne baba tutumlarıyla ilgili bu çalışmada sunulan kuramsal çerçeve bahsi geçen 4 boyuttan oluşmaktadır.

Otoriter tutum. Otoriter ebeveynler çocuklarının davranışlarını kontrol etmeye ve şekil vermeye çalışır, kendi belirlediği kurallarla çocuğun tavırlarına standartlar koyar (Kulaksızoğlu, 1989). Aşırı kontrolle her şeyi çocuktan beklerken, çocukların ihtiyaç ve beklentilerine görece duyarsız kalır (Şirin, 2019). Çocuğun kendisine itaat etmesine bir erdem olarak değer verir ve çocuğun davranışlarının ya da inançlarının kendi doğrusuyla çakıştığı durumlarda cezalandırıcı tavır sergiler (Baumrind, 1966, 1978). Otoriter ebeveyn genellikle çocuğun özerkliğini engeller ve bunun yerine çocuğu ebeveynin arzu ettiği davranış ve tutumlarını sergilemek üzere şekillendirmeye çalışır (Bornstein ve Zlotnik, 2008, s.498). Anne- babanın korku temelli kurduğu iletişim çocukların korkutulmuş, sindirilmiş ya da isyankâr bireyler olmasına neden olur (Yavuzer, 2017). Ayrıca bu tutum, çocuğun karar verme ve

kendi eylemleri için yeterli deneyim edinmesine izin vermeyerek çocuğun olgunlaşmasını engelleyebilir (Bornstein ve Zlotnik, 2008, s.498).

Demokratik/dengeli tutum. Demokratik tutumu benimsemiş aileler, çocuğa duygusal açıdan destek verir ve onun özerklik gelişimine uygun koşullar sağlar. Bunun yanı sıra çocukla iletişimde karşılıklılık söz konusudur, çocuğun da fikirleri önemsenir (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010). Ebeveyn aynı zamanda çocuğa uyması için belirli standartlar belirler ve bu standartları çocuğa açıklar. Eğer çocuk bu kurallara uymak istemiyorsa onun itirazlarını da dinlemek ister (Baumrind, 1966, 1978). Demokratik ebeveynler, çocuğu disipline ederken akıl ve kontrolü kullanırlar (Bornstein ve Zlotnik, 2008). Kendi kurallarını uygulasa da çocuğun bireysel çıkarlarını korurlar (Baumrind, 1966). Baumrind'e (1996) göre demokratik tutumda davranışsal uyum ve psikolojik özerklik birbirini dışlayan yapılar değil, aksine birbirini tamamlayan yapılardır. Böylece bireyler toplumla uyumlu bir şekilde sosyalleşirken ahlaki sorunlar hakkında özerk bir şekilde düşünmeye, yetişkin otoritelerine saygı duymaya ve nasıl bağımsız düşüneceklerini öğrenmeye teşvik edilir. Anne baba tarafından sıcaklık, sevgi ve kabul gören çocuklar özerk olmaya ve bireysellik kazanmaya motive olurlar (Bornstein ve Zlotnik, 2008). Demokratik/dengeli ebeveynler çocukların davranışlarını yönlendirici rol oynar fakat bunu bireyselliğe olanak tanıyarak yapar (Gardner ve Gardiner, 2004).

Demokratik/dengeli tutuma sahip ailelerde yetişen bireylerin genel uyum düzeyleri (Biricik, 2011) ve benlik saygıları (Aydın, 2019; Demirkol, 2019; Doğruyol ve Yetim, 2019; Erkan, 2019; Haktanır ve Baran, 1998; Sim, 2019; Sümer ve Güngör, 1999) olumlu anlamda gelişir. Üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda anne babalarını demokratik/dengeli olarak algılayan öğrencilerin kendilik algısı olumlu yönde gelişirken; anne babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin kendilik algısının olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur (Sezer ve Oğuz, 2010; Sezer ve Yıldırım, 2018). Ek olarak, öğrencilerin benlik değerinin, aile içi yakın iletişimi birlikte arttığı ve olumlu benlik değeri üzerinde aile içi yakın iletişimin etkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (ör. Bahçıvan-Saydam ve Gençöz, 2005; Erol, Toprak ve Yazıcı, 2002).

İzin veren/şımartan tutum. Bu tutumda anne babalar çocuklarını yetiştirme sürecinde onlara rehberlik etme ve yol gösterme bakımından yetersizdir. Çocuklardan bekledikleri olgunluk düzeyi düşüktür ve çocuğun davranışlarını

kontrol etmede sorumluluk almazlar (Recepov, 2000). Çocuğun ihtiyaçlarına aşırı duyarlı olurken diğer taraftan çocuğun davranışlarına sınır koyma noktasında yetersiz kalırlar (Şirin, 2019). Çocuğun eylemlerini kendisinin düzenlemesini bekler, kontrol deneyiminden kaçınır ve harici olarak tanımlanan standartlara uymaya teşvik etmezler (Baumrind, 1966, 1978). Çocuğun cinsel ve saldırgan dürtüleri de dâhil olmak üzere tüm davranış ve eylemlerini kabul etme ve destekleme eğilimindedir (Bornstein ve Zlotnik, 2008). Çocuğun her ihtiyacı aile tarafından karşılandığı için özerk gelişim engellenir. Bu gibi aileler de büyüyen bireyler tek başına yaşamakta zorlanabilir ve aileye bağımlı kalabilir (Semerci, 2016).

İzin veren/ ihmalkâr tutum. Çocuğun hem ilgi hem de kontrolden yoksun olduğu tutumdur (Baumrind, 1966, 1978). Bu tutumu sergileyen ebeveynler, çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarına karşı duyarsızdır. Sevgi ve şefkat konusunda yetersiz kalırken, kontrol noktasında çocuklarını gevşek bırakır (Kaya, 1997). Ebeveyn rolleri yerine getirilmez ve çocuğun kişisel yaşamına çok az katılım gösterilir. Ebeveyn merkezli bir tutumdur (Bornstein ve Zlotnik, 2008). Bu tutumu benimsemiş ailelerde yetişen çocuklar üzerinde diğer üç yaklaşıma nazaran daha fazla yıkıcı etki bırakır. Özellikle ergenlik döneminde suça bulaşma ve madde kullanımı açısından risk taşıırken sosyal ilişkilerde problem yaşamaları daha muhtemeldir (Semerci, 2016; Şirin, 2019). Bu çocukların, ebeveynlere bağlı kalarak sağlıklı bir şekilde müzakere edilmiş bir süreç yoluyla özerklik kazanmak yerine, bir ebeveyninden duygusal olarak kopma yaşamaları da daha olasıdır (Bush ve Peterson, 2013). Geçtan'a (1993) göre ihmalkâr veya aşırı koruyucu tutuma sahip anne- babaların çocukları, kendilerine ayrı bir varlık olarak değer verilmediğinden benliklerini bütünleştiremezler. Yetişkin yaşamına ulaştıklarında ise çocukluklarında karşılanmayan ihtiyaçlarını, diğer insanlardan almak için çabalarlar.

Çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili araştırmalar. Demokratik yaklaşımın hâkim olduğu aile ortamında benlik kavramı ve bağımsızlığın sağlıklı gelişimi kolaylaşır. Aile üyeleri arasındaki sıcak ilişki çocukların sorumlu bir şekilde kendi kendini denetlemesine olanak sağlayan benlik geliştirmelerine yardım eder; düşmanca ilişki ise çocukların saldırgan davranışlarını artırma eğilimindedir (Gardner ve Gardiner, 2004). Baumrind ve Black (1967), tarafından yapılan çalışmada demokratik/dengeli yaklaşıma sahip ebeveynlerin çocukları, otoriter veya izin veren yaklaşıma sahip ebeveynlerin çocuklarından önemli ölçüde sosyal olarak

daha yetkin oldukları; Maccoby ve Martin'in (1983) yürüttüğü çalışmada ise demokratik/dengeli evlerde büyüyen çocukların, otoriter, şımartan veya ihmalkâr evlerden gelen akranlarından; sosyal gelişim, akademik başarı ve olumlu benlik algısı gibi çeşitli yeterlilik alanlarında daha iyi oldukları gözlemlenmiştir. Baumrind (1991) ergenlerle yaptığı çalışmada ise ebeveynleri demokratik/dengeli olan gençlerin sosyal açıdan daha yetkili olduğunu ve uyuşturucu kullanma olasılıklarının daha düşük olduğunu bulmuştur.

Stenberg ve diğerlerinin (1991) yürüttükleri çalışmaya göre ebeveynleri tarafından kabul edilen, demokratik bir aile ortamında yetişen ergenlerin etnik köken sınıflarından veya ebeveynin medeni durumundan bağımsız olarak kendine güven düzeyleri yüksek olurken, kaygı ve depresyon yaşama ve saldırgan davranışlarda bulunma düzeyleri düşük olmaktadır. Steinberg (2001) yaptığı bir başka çalışmada ise aile yapısı, sosyo-ekonomik düzey ve etnik köken gibi sosyo-demografik farklılıklarının ötesinde demokratik/dengeli ebeveyn tarzının psikolojik gelişim üzerindeki olumlu etkisi olduğu gözlenmiştir. Sezer ve Yıldırım (2018) ebeveynlerini demokratik/dengeli olarak algılayan gençlerin kendilerine ilişkin değerlendirmelerde daha olumlu tutum sergilerken, ebeveynlerini otoriter olarak algılayan gençlerin kendilerini daha olumsuz olarak değerlendirdiği gözlemlenmiştir. Khaleque ve Rohner (2002) tarafından, 15 farklı ülkede yayımlanmış olan 43 araştırmanın değerlendirildiği meta analiz çalışmasında algılanan ebeveyn kabulünün, evrensel olarak psikolojik uyumla anlamlı düzeyde ilişkisinin olduğu gözlemlenmiştir.

Biricik (2011), üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmasında ebeveynlerini demokratik algılayan gençlerin, ebeveynlerini otoriter algılayanlara göre genel uyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu gözlemlenmiştir. Parish ve McCluskey (1992) üniversite öğrencisiyle yürüttükleri çalışmada algılanan ebeveyn sıcaklığı arttıkça benlik kavramlarında olumlu değişimler olduğu bulgusuna ulaşılrken, algılanan ebeveyn kontrolü ve benlik kavramları arasında herhangi bir ilişki gözlenmemiştir. Buna göre anne ve babalar, düşmanca ve kısıtlayıcı olmaktan ziyade sıcak ve hoşgörülü olarak algılanırlarsa öğrencilerin benlik kavramlarındaki değerlendirmeler de o denli olumlu olmaktadır. Aydın, Sarı ve Şahin (2014) benzer olarak üniversite öğrencilerinin ebeveynlerinden algıladıkları ilgi/kabulün benlik saygıları üzerinde doğrudan etkili olduğunu rapor etmiştir. Berber-Çelik'in (2010) üniversite öğrencileri ile yürüttüğü bir başka çalışmaya göre ise aile içinde duygusal, fiziksel ya da cinsel

herhangi bir istismara maruz kalan, örselenen çocukların benlik algıları olumsuz yönde etkilenmektedir.

Sümer ve Güngör (1999) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada yüksek kabul ilgi boyutunun güvenli bağlanma, yüksek denetimin ise güvensiz bağlanma ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Ayrıca anne çocuk yetiştirme boyutlarının baba çocuk yetiştirme boyutlarından daha çok bağlanmayla ilişkili olduğu bulunmuştur. Babadan algılanan kabul anneden algılanan kabule göre benlik üzerinde daha güçlü etkisi olduğu görülmüştür. Her iki ebeveynden algılanan kabul/ilgi öz saygı ve benlik belirginliği ile pozitif yönde, sürekli kaygı ile negatif yönde ilişki bulunmuştur. Bunun tam tersi olarak algılanan kontrol/denetimin ise öz saygı ve benlik belirginliği ile negatif yönde, sürekli kaygı ile pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Kabul ve ilgilinin yüksek olduğu ailelerde yetişen bireylerin daha az onaylanmama kaygısı ve başkalarını memnun etme isteği taşıdıkları bulunmuştur. Ayrıca algılanan yüksek kabul/ilgi öğrencilerin aileden memnun olmayı artırdığı bulunmuştur.

Baumrind'in ebeveyn kontrolüne ilişkin vurgusu, özellikle ebeveynlerin ne zaman müdahale edeceği ve ne zaman müdahale etmeyeceği konusunda sürekli karar vermesi gerektiğine dair açık bir tanıma sahip olmaması yönüyle eleştirilmiştir (Greenspan, 2006; Gronick, 2003). Gronick (2003), Baumrind'in ebeveyn kontrolünü uygularken bağlam ve belirli çocuk ihtiyaçlarına çok az vurgu yaptığını savunur. Çocuk bağımsızlığının önemini göz ardı ettiğini ve yetkili ebeveynliğin özellikle büyük çocuklarda motivasyonu ve kendi kararlarını alma becerisini zayıflatabileceğini belirtir. Greenspan (2006) ise optimal ebeveynliğin yüksek düzeyde sıcaklık, orta düzeyde kontrol ve yüksek düzeyde hoşgörü içeren uyumlu ebeveynlik olduğunu savunur. Uyumlu ebeveynlik, sıcak, gerektiğinde sınırlar belirleyen ve çocuk özerkliğini kolaylaştırmak ve aile uyumunu korumak adına bazı çocuk davranışlarını göz ardı eden ebeveynlerin özelliği olarak tanımlanabilir.

Genç yetişkinlik döneminde ebeveynlerin kontrol/denetim kullanımının değişmesi gerektiğini ve bu dönemdeki bireylerin anne-baba yaklaşımlarından diğer dönemlere göre farklı şekilde etkilendiğini savunan Nelson, Padilla Walker, Christensen, Evans ve Carroll (2011), yürüttükleri çalışmada ailelerin beliren yetişkinlik dönemindeki çocuklarıyla etkileşimlerinde benimsedikleri farklı yaklaşımları anlamayı ve gençlerin bu yaklaşımları nasıl algıladıklarını incelenmeyi

amaçlamışlardır. Çalışma beliren yetişkinler ve onların ebeveynleri ile yürütülmüştür. Annelerini otoriter algılayan gençlerin en düşük ebeveyn-çocuk yakınlığı ve öz-değer bildirdikleri, en yüksek düzeyde depresyon, anksiyete ve dürtüsellik eğilimlerinin olduğu gözlemlenmiştir. Annelerini ilgisiz ve otoriter algılayan bireylerin benzer şekilde anneyle ilişki kalitesi, sosyal kabul ve nezaket konularında daha düşük puanlara sahip oldukları görülmüştür. Buna göre ilgisiz anneliğin, otoriter annelik kadar zararlı olmasa da birey için bir dizi olumsuz sonuçla ilişkili olduğunu görülmektedir. Bulgular birlikte ele alındığında beliren yetişkinlik döneminde anneleriyle en az uyum sağlayan yaklaşımlardan birinin cezalandırma veya kontrolün yüksek ve sıcaklık/duyarlılığın düşük algılandığı yaklaşım olduğu görülmüştür. Babalarını demokratik algılayan gençler annelerde olduğu gibi en yüksek düzeyde ebeveyn-çocuk yakınlığı, kendine değer verme, sosyal kabul ve nezaket bildirirken; en düşük düzeyde depresyon eğilimlerinin olduğu gözlemlenmiştir. Babalarını otoriter algılayan gençlerin en düşük ebeveyn-çocuk yakınlığı ve öz-değer bildirdikleri, en yüksek düzeyde depresyon ve anksiyete eğilimlerinin olduğu gözlemlenmiştir. Babalarını ilgisiz algılayan gençler ise otoriter kadar olumsuz sonuçlara sahip olmasa da ebeveynle ilişki kalitesi düşük bulunmuştur. Anne ve babalardan elde edilen bulgulara göre; çocuk yetiştirme sürecinde anneler babalardan, daha fazla sıcaklık ve katılım gösterirken; babalar, annelere göre daha yüksek düzeyde ceza ve sözlü şiddet gösterme eğiliminde oldukları görülmüştür.

Aile Değişim Modeli. Yurtdışında öne sürülen modellerin yanı sıra Türkiye’de ailenin çocuğa yaklaşımını ve benlik üzerindeki etkilerini açıklamaya ilişkin en yaygın kullanılan model ise Kağıtçıbaşı’nın (1996) Aile Değişim Modelidir. Bu model kültür, aile ve benlik arasındaki bağları, üç farklı aile ilişki kalıbının birbirine doğru değişimini ele alır. Aile değişim modelinde sunulan üç model Baumrind’in (1966, 1971a, 1978) 3 temel anne-babalık stiline benzemektedir. Kağıtçıbaşı’nın (2017) modelleri temel insan ilişki kalıpları ve bunların aile ve kültürle olan bağlantılarıyla ilgilidir. Özerk benlik, ilişkisel benlik ve özerk-ilişkisel benlik gelişimi, aile değişimi modelinde yer alan 3 temel bütünsel sistemin çıktısı olarak değerlendirilir.

Aile değişim modeli, ailenin kültürü, yaşam koşulları, sosyo-ekonomik ve refah düzeyi gibi aile dinamiklerini belirleyici olarak değerlendirdiği için bağlamsaldır

(Kağıtçıbaşı, 2009, 2017). Buna göre aile yapısı, etkileşimi ve sistemi, çocuğun nasıl yetiştirildiği sonuç olarak da anne baba çocuk ilişkisinden yola çıkarak benliğin gelişimi bağlamsal bir temelde açıklanır. Ailenin sosyo-ekonomik ortamı ve kültürü değerlendirilerek hangi çocuk yetiştirme tarzının daha etkili ve geçerli olduğunu yordadığı için ise işlevsel bir modeldir (Kağıtçıbaşı, 2009).

Üç farklı aile modelinden ilki karşılıklı bağımlılık modelidir. Geleneksel tarım toplumlarında yaygın olarak görülen, nesiller arası bağımlılık sistemlerine ve itaate yönelik çocukların yetiştirildiği modeldir. Çocuğun aileye bağımlı olması beklenir ve özerkliği tehdit olarak görülür. Böyle bir ailede ilişkisel benlik ön plana çıkar. Bağımsız aile modeli ise tam tersi bir yapıyı ortaya koyar. Nesiller arası bağımsızlığa önem verilir. Ayrıışmış bireyci kültürün ürünüdür. Çocuk yetiştirmede serbest tutum benimsenir ve çocuğun özerkliği ve kendi kendine yeterliği teşvik edilir. Dolayısıyla özerk benlik gelişimi desteklenir. Özellikle toplulukçu toplumlarda sanayileşme ve gelişmeyle birlikte hem özerkliğin işlevsel hale gelmesi hem de karşılıklı ilişkilerin devam etmesi üçüncü bir modele doğru değişimi mümkün kılmıştır. Üçüncü model olan “Duygusal bağlantılılık” çocuğun özerk olmasını teşvik ederken duygusal olarak aileye bağlı olmasını bekler. Özerk ve ilişkisel benliği birleştiren özerk-ilişkisel benlik gelişimi ön plana çıkar (Kağıtçıbaşı, 1996, 2009, 2017). Daha sonra tanımlanan herhangi bir modele ve kültüre uymayan benlik ise özerk-ayrık benliktir. Bu benlik tipik ihmalkâr ailelerde yetişen bireylerde gelişmektedir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005).

Benlik kurgularının ve aile ilişkilerinin incelendiği çalışmalara bakılacak olursa; Özdemir (2010) ebeveyn denetimini yüksek düzeyde algılayan ergenlerin ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu puanlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bahsedilen çalışmada otoriter tutumun artmasıyla karşılıklı bağımlılığa dayanan ilişkisel benlik puanlarının arttığı görülmüştür. Fakat aynı zamanda algılanan ebeveyn denetiminin yükseldikçe özerk ilişkisel benlik puanlarının da arttığı gözlemlenmiştir. Bu durum kültürümüzde kontrol ve denetimin sıklıkla kullanılması sonucu çocuklar tarafından olumsuz algılanması ile ilgili olabilir. Akhun'un (2012) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmasında ise babadan algılanan olumsuz ebeveynlik tutumunun ilişkisel benlik gelişimi ile ters yönlü ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre babanın olumsuz ebeveynlik tutumu artıkça karşılıklı bağımlılığa dayanan ilişkisel benlik gelişiminin azaldığı görülmüştür. Yaban'ın

(2017) ergenler, beliren yetişkinler ve ebeveynlerle karşılıklı yürüttüğü çalışmasında ise anne-babadan algılanan özerklik desteğinin artmasıyla ilişkisel benliğin de arttığı gözlemlenmiştir.

Benlik kavramının kültürler arasında nasıl farklılık gösterdiği ve kültürü nasıl yansıttığı benlik kurguları kavramı ile açıklanabilir. Kağıtçıbaşı'na (1996) göre özerklik ve ilişkisellik iki temel ihtiyaçtır. Bu bakımdan Bowen'ın bireysellik ve birlikteliğin temel yaşam dinamikleri olduğu fikriyle benzerlik göstermektedir (Erdem ve Safi, 2018). Kağıtçıbaşı (1996) iki temel ihtiyacı karşıladığı için psikolojik olarak en sağlam benlik türünün özerk- ilişkisel benlik olduğunu savunur. Özerk ilişkisel benlik ise ilişkilerdeki bireysellik ve birlikteliği dengeleme, kişiler arası yakın bağlar kurarken ben duygusunu koruyabilme olarak tanımlanan benlik farklılaşması kavramına benzemektedir. Benlik gelişimi ise her iki yaklaşımda çoğunlukla aile içi etkileşim kalıplarıyla açıklanmaktadır.

Çocuk yetiştirme tutumlarının kültürel açıdan farklılıklar taşıdığı ve çocuğun gelişiminde önemli etkileri olduğu anlaşılmaktadır. Öyleyse, çocuk yetiştirme tutumlarının genç yetişkin bireylerin benliğin farklılaşmasında manidar bir etkisi olabilir mi? Bu soruya yanıt olarak bu çalışmada aile içinde sert tartışmaların ve algılanan özgürlük düzeylerinin bireylerin benlik farklılaşmasını nasıl etkilediği araştırılmak istenmiştir. Öte yandan aile içi iklimi tanımlayan ebeveynlerin çocuklarına ilettiği kabul/kontrol yoluyla genç yetişkin bireylerin benlik farklılaşmasında ne gibi etkilerinin olduğu bu çalışmada önemsenmiştir.

Çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili araştırmalardan da anlaşılacağı üzere ebeveyn tutumları ve uygulamaları çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve davranışsal gelişimini, fiziksel sağlıklarını ve refahlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Özellikle benlik kavramları ile ilgili araştırmalarda en çok ailenin benlik saygısına etkisini araştıran çalışmalara rastlanmıştır. Çocukların ergenlik dönemiyle birlikte bireyleşme-ayırışma ve özerklik gibi kavramların araştırıldığı görülmüştür. Ayrıca çalışmalarda anne baba davranışlarının kültürel bağlamda ne anlama geldiği ve çocukların benlik kavramlarında ne gibi değişimlere yol açtığı incelenmiştir. Mevcut çalışmada ise benlik ile ilgili kavramlarda ailenin doğrudan ve dolaylı biçimde etkili olması nedeniyle, ergenlik döneminden itibaren etkisini artıran benlik farklılaşması kavramının aile iklimi açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bölüm 3

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu (katılımcılar), veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin benliğin farklılaşması dört farklı boyutunu etkileyen faktörlerin neler olduğunu incelemeyi hedefleyen bu araştırma tarama modelinde yürütülen betimsel bir araştırmadır. Tarama araştırmalarının özünde bulunmak istenen; bir veya daha fazla değişkene (ör. cinsiyet, yaş, etnik köken, okula karşı tutumlar) göre örneklemin nasıl dağıldığıdır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Tarama araştırmaları, geçmişte yaşanmış olan veya halâ yaşanmakta olan durumları var olduğu haliyle betimlemeyi amaçlayan, araştırmacının herhangi bir biçimde koşulları değiştirmedeği bir araştırma modelidir (Karasar, 2012). Araştırmada gelişimsel açıdan kesitsel araştırma düzeni kullanılmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim öğretim yılında dört devlet üniversitesi ile bir vakıf üniversitesinin çeşitli fakültelerinde lisans öğrenimi gören uygun örnekleme yolu ile seçilmiş 600 öğrenci oluşturmaktadır. Uygun örneklem, çalışma için uygun olan bir grup kişidir (Fraenkel vd., 2012). Uygun örneklemede temel amaç para ve iş gücü kaybını önlemektir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2014). Araştırmada ilk olarak 642 öğrenciden veri toplanmıştır. Öğrencilerden 42'sinin annesinin ve/veya babasının vefat ettiği bilgisi Kişisel Bilgi Formu yoluyla alınmıştır. Öğrencilerin geçmişe yönelik anne-baba tutumlarını değerlendirirken yanlılığı en aza indirmek için 42 öğrenci örneklem dışı bırakılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 342 (%57) kız öğrenci, 258 (%43) erkek öğrenci olmak üzere toplam 600 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 18-25 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 20,82'dir. Örnekleme alınan katılımcıların cinsiyet, fakülte, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne-babanın gelir getiren bir işte çalışıp çalışmaması, anne-babanın birliktelik durumu değişkenlerine ilişkin sayı ve yüzdeleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Bazı Değişkenlere Göre Örneklem İlişkin Frekans ve Yüzdeler

<i>Değişkenler</i>	<i>Kategoriler</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kadın	342	57.0
	Erkek	258	43.0
Fakülte Türü	Eğitim Fakültesi	175	29.2
	Spor Bilimleri Fakültesi	102	17.0
	Fen Edebiyat Fakültesi	151	25.2
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	75	12.5
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	80	13.3
	Mühendislik Fakültesi	17	2.8
Sınıf Düzeyi	1. sınıf	187	31.2
	2. sınıf	138	23.0
	3. sınıf	151	25.2
	4. sınıf	124	20.7
Kardeş sayısı	Tek çocuk	48	8.0
	2 kardeş	232	38.7
	3 kardeş	168	28.0
	4 ve üzeri	152	25.3
Annenin gelir getiren bir işte çalışıp çalışmama durumu	Çalışıyor	162	27.0
	Çalışmıyor	438	73.0
Babanın gelir getiren bir işte çalışıp çalışmama durumu	Çalışıyor	511	85.2
	Çalışmıyor	89	14.8
Anne-babanın birliktelik durumu	Birlikteler	550	91.7
	Ayrılar	50	8.3

Not: n = 600

Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanması 2019-2020 öğretim dönemi içerisinde şubat ve mart aylarında gerçekleştirilmiştir. Etik kurul izni sonrası, uygulama için ilgili üniversitelere başvurulmuş ve üniversitelerden gerekli izinler alındıktan sonra uygulama yapılmıştır.

Veri toplama araçları sınıf, kafeterya ve kütüphane ortamında uygulamaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Veri toplama öncesi etik ilkelere uygun olarak öğrencilere araştırmanın amacı, önemi ve gereği hakkında bilgi sunulmuş, ölçme araçlarına içten ve kendilerini yansıtacak biçimde tepki vermelerinin istendiği yönünde bilgilendirilmişlerdir. Uygulama yaklaşık 20 dakika sürmüştür ve tek oturumda gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada katılımcıların sosyo-demografik bilgilerine ulaşmak için araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, algılanan anne baba tutumlarını ölçmek için Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen “Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” benlik farklılaşması düzeylerini ölçmek için Sarıkaya, Boyacı, İlhan ve Aldemir (2018) tarafından Türkçe’ye uyarlaması yapılan “Benliğin Farklılaşması Envanteri Kısa Formu (BFE-KF)” kullanılmıştır.

Benliğin Farklılaşması Envanteri - Kısa Formu (BFE-KF). Benliğin farklılaşması kavramını Bowen’ın önerdiği yapılarla ilk ölçen ölçek Skowron ve Freidlander (1998) tarafından geliştirilen, daha sonra Skowron ve Schmit (2003) tarafından revize edilen “Benliğin Farklılaşması Envanteri”dir. Benliğin Farklılaşması Envanteri 4 alt ölçekten ve toplamda 46 maddeden oluşmaktadır. Bu envanter daha sonra araştırmacı ve uygulamacılara kolaylık sağlaması açısından Drake, Murdock, Marszalek ve Barber (2015) tarafından kısa form çalışması yapılarak 20 maddeye düşürülmüştür.

Oluşturulan yeni formda 4 alt ölçeğin yapısı korunmuştur. Altılı Likert tipinde olan maddeler 1 (*Beni hiç yansıtmıyor*) ile 6 (*Beni oldukça yansıtıyor*) arasında puanlanmaktadır. Duygusal tepkisellik, duygusal kopma ve iç içe geçme boyutları tersine puanlanan maddelerden oluşurken, ben pozisyonu alma boyutunda yalnızca bir madde tersine puanlanmaktadır. Duygusal tepkisellik, duygusal kopma ve iç içe geçme alt ölçeklerine ait maddeler düşük düzeyde farklılaşmayı temsil etmektedir bu nedenle tersine puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde farklılaşmayı göstermektedir. Alt ölçek puanları o alt ölçekteki madde sayısına göre ortalamaların alınmasıyla hesaplanmaktadır. Benzer şekilde, dört alt ölçek puanının ortalaması ise ölçek toplam puanını vermektedir (Drake vd., 2015).

Ölçeğin orijinalinde ben pozisyonu alma, duygusal kopma, iç içe geçme ve duygusal tepkisellik boyutları ile ölçek toplam puanına ilişkin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .88, .79, .68, .70 ve .80 olarak bulunurken, beş hafta arayla test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise .85, .81, .72, .74 ve .82 olarak bulunmuştur (Drake vd., 2015). Benliğin Farklılaşması Envanteri Kısa Formunun (BFE-KF) Türkçe’ye uyarlaması Sarıkaya ve diğerleri (2018) tarafından yapılmıştır. Araştırma, 20 - 64 yaş aralığında değişen üniversite öğrencileri ve yetişkinlerden bireylerle

yürütülmüştür ($\bar{x} = 30.69$, $ss = 9.56$). Ölçeğin yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi ve %27'lik alt-üst grup arasındaki farkın manidarlığı incelenmiştir. Uyum geçerliğinin test etmek için; benlik saygısına, sürekli kaygı ve otantikliğe ilişkin ölçümlerden yararlanılmıştır. Güvenirlik analizleri ise iç tutarlık ve test tekrar test yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda kabul edilebilir sınırlarda uyum değerlerine ulaşılmış ve BFE-KF'nin dört bileşenli yapısı doğrulanmıştır. Korelasyon analizlerinden elde edilen bulgular da ölçeğin uyum geçerliğini sağladığını göstermiştir (Sarıkaya vd., 2018).

BFE-KF Türkçe formu toplam puanı ile alt ölçek puanlarına ilişkin iç tutarlık ve test tekrarı güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. İki hafta arayla test tekrarı yapılan çalışmada güvenirlik katsayıları, BFE-KF toplam puanı için .86 olarak bulunurken, duygusal tepkisellik için .80, duygusal kopma için .73, iç içe geçme için .70 ve ben pozisyonu için .73 olarak bulunmuştur. Bulgular, Benliğin Farklılaşması Envanteri Kısa Formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Sarıkaya vd., 2018). Bu araştırma kapsamında ölçeğin güvenirliliğine bakıldığında ise Cronbach Alpha katsayısı ben pozisyonu alma alt ölçeğinde .56, başkalarıyla iç içe geçme alt ölçeğinde .70, duygusal kopma alt ölçeğinde .74, duygusal tepkisellik alt ölçeğinde .73 ve benliğin farklılaşması toplam puan için .81 olarak bulunmuştur.

Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ). Sümer ve Güngör (1999) tarafından 30 maddelik geliştirilen ölçek daha sonra Sümer (2000) tarafından yapılan analizlerle 22 maddeye düşürülerek revize edilmiştir.

Sümer (2000) tarafından ölçeğin faktör yapısını incelemek için sadece anne formunun açımlayıcı faktör analizlerine bakılmıştır. İncelenen faktör yapısına ortagonal rotasyon kullanılmış; faktör yapısı iki faktörle sınırlandırılarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Sonuç olarak kabul/ilgi boyutunun toplan varyansın %16, denetim/kontrol boyutunun ise toplam varyansın %32'sini açıkladığı bulunmuştur. Buna göre iki faktörün toplam varyansın %48'ini açıkladığı tespit edilmiştir. 22 maddenin iki alt boyutu temsil ettiği, fakat 17. maddenin kabul/ilgi boyutunda olmasına rağmen iki boyutu da iyi ayırmadığı saptanmıştır (Sümer, 2000).

ÇYTÖ, anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Denetim/kontrol (çift sayılı maddeler) ve kabul/ilgi/ sevgi (tek sayılı maddeler) olmak üzere her biri 11

madde içeren iki farklı boyuttan oluşmaktadır. ÇYTÖ beşli derecelendirilen Likert tipi bir ölçek olup, 11., 13. ve 21. maddeler ters maddelerdir (Sümer, 2000). ÇYTÖ' den iki farklı ölçüm elde edilebilir. Kabul/ilgi ve denetim/kontrol boyutları temelinde ölçüm alınabileceği gibi, iki boyutun çaprazlanmasından elde edilen dört çocuk yetiştirme tutumu kullanılarak kategorik temelde de ölçüm alınabilir. Her bir alt boyuttan alınan toplam puanın yüksekliği, o boyutun ifade ettiği tutumun yüksekliğini ortaya koymaktadır (Ulukaya ve Bilge, 2014). Bu araştırma kapsamında ölçeğin güvenilirliğine bakıldığında ise Cronbach Alpha katsayısı; anne-kabul boyutu için .88, anne-denetim boyutu için .85, baba-kabul boyutu için .92 ve baba-denetim boyutu için .88 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu. Araştırmacı tarafından, bu araştırmada inceleme konusu olan bağımsız değişkenleri saptamak amacıyla 19 maddelik kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Bu formda öğrencilere yöneltilen sorular araştırma konusuyla ilgili olan alanyazından faydalanılarak oluşturulmuştur.

Kişisel Bilgi formunda bağımsız değişkenlere ilişkin olarak yer alan sorular; cinsiyet, anne-babanın öğrenim durumu, ailenin algılanan ekonomik geliri, yerleşim birimi, romantik ilişkiye sahip olup olmama, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama, anne- babanın boşanıp boşanmama, aile içinde sert tartışmaların sıklığı, aile içinde algılanan özgürlük ve üniversitede dâhil olunan sosyal, sportif, kültürel etkinliklerin sıklığıdır. Araştırmada kullanılan ölçme araçları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Veri Toplama Araçları

Veri Toplama Aracı	Geliştiren- Uyarlayan	Ölçtüğü Nitelik	Madde Sayısı
Kişisel Bilgi Formu	Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.	Sosyo-Demografik özellikler	19
Benliğin Farklılaşması Envanteri	Sarıkaya ve diğerleri (2018)	Öğrencilerin benliğin farklılaşması düzeyleri	20
Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği	Sümer ve Güngör (1999)	Öğrencilerin anne ve babadan algıladıkları ilgi ve kontrol boyutları	44

Verilerin Analizi

Araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin bilgilerin bulunduğu Kişisel Bilgi Formunda her özelliğe ait bilgiler SPSS 23 programında ayrı ayrı gruplanmış ve

kodlanmıştır. Kodlanan bu veriler ve ölçeğin alt ölçeklerine ilişkin yanıtlar programa işlenmiştir. Veri analizi yapılmadan önce, veri seti hazır hale getirilmiştir. Bunun için öncelikle bağımsız ve bağımlı değişkenlere ait veriler betimsel istatistikler yoluyla incelenerek herhangi bir hatalı veri girişinin olup olmadığı kontrol edilmiş, tespit edilen hatalar düzeltilmiş ve verilerin doğru girildiğinden emin olunmuştur.

Sonrasında Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) analizi için gerekli olan varsayım testleri; eksik ve uç değerlerin analizi, normallik varsayımı, bağımlı değişkenler arasındaki doğrusal ilişki varsayımı, bağımlı değişkenlere ait kovaryans analizi, çoklu bağlantısallık ve varyansların homojenliği test edilmiştir. Yapılan inceleme ve analizler sonucunda; veri setinde eksik değerlerin olup olmadığı eksik değer analizi ile test edilmiş ve 20 gözleme ilişkin eksik değer tespit edilmiştir. Eksik değerli gözlemleri veri analizine dâhil edebilmek için ortalama puanlar kullanılarak değer ataması yapılmıştır. Uç değer analizi olarak tek değişkenli ve çok değişkenli uç değer analizleri yapılmıştır. Tek değişkenli uç değer analizi için standartlaştırılmış z puanları incelenmiş ve ± 3.29 değerinin üstünde olan puanlar tek değişkenli uç değer olarak değerlendirilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu analiz ile veri setindeki 6 gözlem tek değişkenli uç değer olarak belirlenmiş ve bu gözlemler veri setinden çıkartılmıştır. Çok değişkenli uç değer analizi ise Mahalanobis uzaklık değeri hesaplanarak yapılmış (Tabachnick ve Fidell, 2013) ve veri setindeki gözlemlere ilişkin elde edilen Mahalanobis uzak değerleri $\chi^2(14) = 29,14$ ($p < .01$) üzerinde olanlar, çok değişkenli uç değer olarak belirlenmiştir. Analiz sonucunda üç gözlem çok değişkenli uç değer olarak değerlendirilmiş ve veri setinden çıkartılmıştır. Tek ve çok değişkenli uç değerlerin veri setinden çıkartılması sonucunda veri seri setinde 591 gözlem kalmıştır.

Normallik varsayımı için çarpıklık ve basıklık değerleri ile artık hataların (residuals errors) normal dağılımı incelenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Her bir bağımlı değişkene ilişkin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin -1 ile +1 arasında kaldıkları, sıfır değerine yakın fakat sıfırdan farklı oldukları görülmüştür. Artık hataların normal dağılımı, standart artıkların (standardized residuals) histogramı ve normal olasılık grafiği kullanılarak kontrol edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Histogram ve P-P grafikleri incelenerek normallik varsayımının karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Doğrusallık varsayımı Q-Q grafiği ile incelenmiş ve doğrusallık varsayımını karşılandığı gözlemlenmiştir.

Eşdeğişkenlik (homoscedasticity) varsayımı için dağılım grafiği (scatterplot) incelendiğinde belirli bir örüntü gözlemlenmemiştir.

Çoklu bağlantısallık varsayımını karşılayıp karşılamadığını görmek için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon değerleri incelenmiştir. Stevens'a (2002) göre değişkenler arasında .80 ve üstü korelasyon değerleri olduğunda çoklu bağlantısallık sorunu ortaya çıkmaktadır. Korelasyon değerleri incelendiğinde değişkenler arasında makul ve .80'in altında bir ilişki gözlemlenmiştir.

İki ve daha fazla kategori içeren bağımsız değişkenlerin her birinin benliğin farklılaşmasının "Duygusal Tepkisellik", "Ben Pozisyonu Alma", "İç İçe Geçme" ve "Duygusal Kopma" alt ölçekleri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla veriler Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) ile analiz edilmiştir. Varyansların homojen dağılıp dağılmadığını kontrol etmek için bakılan Levene Testine sonucuna göre, tüm alt boyutlar için bu varsayımın sağlandığı görülmüştür. Gruplara ilişkin gözlenen ortalamalar arasındaki farklar üç ve daha fazla kategori içeren bağımsız değişkenler için Tukey testi ile kontrol edilmiştir. Grup sayısı iki olan değişkenlere ilişkin grupların ortalamaları arasındaki farkların manidar olup olmadığına ortalamalara bakarak karar verilmiştir. Araştırmada hata payı .05 olarak alınmıştır. Araştırmanın istatistiksel analizleri için SPSS 23 programı kullanılmıştır.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

Nicel Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırma kapsamında çalışma grubuna dâhil edilen üniversite öğrencilerinden toplanan verilerin analiz edilmesi sonucu elde edilen bulgular alt problemler sırasına göre sunulmuştur. Öncelikle araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlere göre bağımlı değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir (Tablo-3). Daha sonra, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri manidar olarak etkileyip etkilemediği MANOVA ile incelenmiştir (Tablo-4). MANOVA sonucu F değeri manidar çıkan ve grup sayısı iki olan değişkenlere ilişkin grupların ortalamaları arasındaki farkların manidar olup olmadığına ortalamalara bakarak karar verilmiş; grup sayısı ikiden fazla olan değişkenlere ilişkin grupların ortalamaları arasındaki gözlenen farkların manidar olup olmadığı ise Tukey testi ile test edilmiş ve sonuçlar tablolar halinde verilmiş ve tartışılmıştır.

Tablo 3

Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Üniversite Öğrencilerinin Benliğin Farklılaşması Boyutlarına İlişkin Betimsel (n, \bar{x} , s) İstatistikler

Bağımsız Değişkenler	Ben Pozisyonu Alma			Başkalarıyla İç içe geçme		Duygusal kopma		Duygusal Tepkisellik		Benliğin farklılaşması Toplam	
	n	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Cinsiyet											
Kadın	335	4.25	.83	3.83	1.05	3.71	1.25	2.87	1.00	3.67	.71
Erkek	256	4.47	.80	3.97	1.03	3.88	1.19	3.47	.95	3.95	.68
Anne öğrenim durumu											
İlköğretim	255	4.35	.84	3.90	1.06	3.74	1.24	3.11	1.02	3.77	.73
Ortaöğretim	248	4.38	.78	3.87	1.01	3.86	1.15	3.16	1.00	3.82	.65
Yükseköğretim	88	4.27	.91	3.94	1.06	3.71	1.39	3.10	1.09	3.75	.81
Baba öğrenim durumu											
İlköğretim	153	4.36	.83	3.78	1.13	3.64	1.22	3.04	1.04	3.70	.73
Ortaöğretim	292	4.33	.80	3.88	.98	3.84	1.21	3.12	.97	3.79	.68
Yükseköğretim	146	4.38	.87	4.04	1.05	3.84	1.26	3.24	1.08	3.88	.75
Yerleşim birimi											
Köy/kasaba	85	4.35	.86	3.84	1.11	3.56	1.19	3.23	1.07	3.75	.78
İlçe	153	4.32	.76	3.79	1.05	3.79	1.29	3.08	.97	3.75	.69
Küçük şehir	76	4.35	.98	3.73	1.09	3.72	1.16	3.08	1.01	3.72	.76
Büyük şehir	277	4.36	.81	4.02	.99	3.87	1.22	3.14	1.04	3.85	.69
Ailenin algılanan ekonomik durumu											
Yeterli	378	4.38	.79	3.94	1.00	3.85	1.21	3.17	.99	3.84	.68
Yetersiz	213	4.29	.88	3.82	1.11	3.66	1.25	3.06	1.07	3.71	.76
Aile içi sert tartışmaların sıklığı											
Hiç/ Pek olmaz	157	4.46	.73	3.85	1.01	3.94	1.20	3.24	1.01	3.87	.70

Ara sıra	394	3.31	.84	3.92	1.03	3.78	1.22	3.07	1.02	3.77	.70
Sıklıkla	40	4.29	1.01	3.89	1.26	3.23	1.29	3.24	1.02	3.66	.80
Aile içinde algılanan özgürlük düzeyi											
Oldukça	322	4.47	.83	4.04	.98	3.95	1.20	3.33	1.00	3.95	.68
Ara sıra	238	4.22	.75	3.75	1.07	3.64	1.20	2.93	.99	3.64	.69
Hiç/Pek	31	4.12	1.12	3.53	1.18	3.17	1.39	2.60	1.07	3.35	.78
Romantik ilişkiye sahip olup olmama											
Evet	247	4.35	.81	3.88	1.05	4.03	1.18	3.00	1.04	3.81	.68
Hayır	344	4.35	.84	3.90	1.04	3.62	1.24	3.22	1.00	3.77	.73
Yeterli ve nitelikli arkadaşla sahip olup olmama											
Evet	466	4.43	.81	3.94	1.01	3.90	1.20	3.15	.99	3.86	.68
Hayır	125	4.04	.82	3.71	1.12	3.37	1.24	3.05	1.12	3.54	.76
Üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı											
Sıklıkla	71	4.70	.83	4.27	1.02	4.03	1.05	3.47	.94	4.12	.64
Ara sıra	312	4.33	.78	3.82	1.01	3.84	1.16	3.08	.98	3.77	.69
Hiç	208	4.26	.87	3.88	1.07	3.62	1.36	3.08	1.09	3.71	.74
Anneden algılanan ilgi/kabul düzeyi											
Düşük	203	4.19	.83	3.76	1.06	3.54	1.26	3.13	.98	3.65	.72
Orta	189	4.25	.80	3.83	.98	3.84	1.13	3.10	1.03	3.75	.68
Yüksek	299	4.61	.79	4.10	1.05	4.00	1.24	3.15	1.06	3.96	.69
Anneden algılanan denetim/kontrol düzeyi											
Düşük	220	4.54	.82	4.28	.95	4.07	1.24	3.35	1.07	4.06	.69
Orta	177	4.18	.84	3.91	.91	3.82	1.15	3.13	.94	3.76	.64
Yüksek	194	4.28	.78	3.45	1.08	3.42	1.19	2.87	.99	3.51	.69
Babadan algılanan ilgi/kabul düzeyi											
Düşük	196	4.25	.87	3.85	1.07	3.56	1.26	3.10	1.06	3.69	.72
Orta	217	4.22	.82	3.76	1.01	3.73	1.16	3.07	1.00	3.70	.71
Yüksek	178	4.61	.72	4.11	1.02	4.11	1.21	3.23	1.01	4.01	.64
Babadan algılanan denetim/kontrol düzeyi											
Düşük	194	4.44	.86	4.23	.94	3.96	1.25	3.30	1.05	3.98	.69
Orta	204	4.31	.79	3.91	.97	3.81	1.17	3.15	.98	3.79	.70
Yüksek	193	4.30	.82	3.54	1.09	3.59	1.24	2.93	1.01	3.59	.69

Not: n=591

Araştırmada sosyo-demografik değişkenlere göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin Çok Yönlü /Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) sonuçları ise Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4

Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Benliğin Farklılaşması Boyutlarına İlişkin Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

KAYNAK (Bağımsız Değ.)	BAĞIMLI DEĞİŞKENLER	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	η ²
Cinsiyet	Ben pozisyonu alma	7.74	1	7.74	12.88***	.02
	Başkalarıyla iç içe geçme	7.85	1	7.85	8.60**	.02
	Duygusal kopma	9.07	1	9.07	6.70**	.01
	Duygusal tepkisellik	45.10	1	45.10	63.45***	.10
Anne öğrenim durumu	Ben pozisyonu alma	.91	2	.45	.75	.00
	Başkalarıyla iç içe geçme	5.85	2	2.92	3.20*	.01
	Duygusal kopma	1.94	2	.97	.71	.00
	Duygusal tepkisellik	.94	2	.47	.53	.00
Baba öğrenim durumu	Ben pozisyonu alma	.29	2	.14	.24	.00
	Başkalarıyla iç içe geçme	8.27	2	4.13	4.53*	.02
	Duygusal kopma	2.07	2	1.03	.76	.00
	Duygusal tepkisellik	5.99	2	2.99	3.38*	.01
Yerleşim birimi	Ben pozisyonu alma	.69	3	.23	.38	.00
	Başkalarıyla iç içe geçme	7.64	3	2.54	2.79*	.01
	Duygusal kopma	2.19	3	.73	.54	.00
	Duygusal tepkisellik	2.13	3	.71	.80	.00
Ailenin algılanan ekonomik durumu	Ben pozisyonu alma	.20	1	.20	.33	.00
	Başkalarıyla iç içe geçme	.13	1	.13	.14	.00
	Duygusal kopma	.00	1	.00	.00	.00
	Duygusal tepkisellik	.46	1	.46	.52	.00
Aile içi sert tartışmaların sıklığı	Ben pozisyonu alma	.74	2	.37	.61	.00
	Başkalarıyla iç içe geçme	5.87	2	2.93	3.21*	.01
	Duygusal kopma	3.05	2	1.52	1.12	.00
	Duygusal tepkisellik	3.33	2	1.66	1.87	.00
Aile içinde algılanan özgürlük düzeyi	Ben pozisyonu alma	.18	2	.09	.15	.00
	Başkalarıyla iç içe geçme	.01	2	.00	.00	.00
	Duygusal kopma	.09	2	.04	.03	.00
	Duygusal tepkisellik	6.35	2	3.17	3.58*	.01
Romantik ilişkiye sahip olup olmama	Ben pozisyonu alma	.24	1	.02	.39	.00
	Başkalarıyla iç içe geçme	.09	1	.09	.10	.00
	Duygusal kopma	22.35	1	22.35	16.50***	.03
	Duygusal tepkisellik	4.22	1	4.22	4.76*	.01
Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama	Ben pozisyonu alma	9.56	1	9.56	15.91***	.03
	Başkalarıyla iç içe geçme	3.42	1	3.42	3.75	.00
	Duygusal kopma	12.77	1	12.77	9.43**	.02
	Duygusal tepkisellik	.26	1	.26	.30	.00
Üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı	Ben pozisyonu alma	6.42	2	3.21	5.34**	.02
	Başkalarıyla iç içe geçme	10.67	2	5.33	5.84**	.02
	Duygusal kopma	4.17	2	2.08	1.54	.00
	Duygusal tepkisellik	3.81	2	1.90	2.15	.00
Anneden algılanan ilgi/kabul düzeyi	Ben pozisyonu alma	7.65	2	3.82	6.36**	.02
	Başkalarıyla iç içe geçme	1.46	2	.73	.80	.00
	Duygusal kopma	.85	2	.42	.31	.00
	Duygusal tepkisellik	3.29	2	1.64	1.85	.00
Anneden algılanan denetim/kontrol düzeyi	Ben pozisyonu alma	6.49	2	3.24	5.39**	.01
	Başkalarıyla iç içe geçme	25.65	2	12.82	14.04***	.05
	Duygusal kopma	20.04	2	10.02	7.40**	.03
	Duygusal tepkisellik	11.94	2	5.97	6.73**	.02
Babadan algılanan ilgi/kabul düzeyi	Ben pozisyonu alma	5.96	2	2.98	4.95**	.02
	Başkalarıyla iç içe geçme	3.32	2	1.66	1.82	.00
	Duygusal kopma	6.92	2	3.46	2.55	.00
	Duygusal tepkisellik	2.52	2	1.26	1.42	.00

Babadan algılanan denetim/kontrol düzeyi	Ben pozisyonu alma Başkalarıyla iç içe geçme Duygusal kopma Duygusal tepkisellik	.16 10.16 09 2.20	2 2 2 2	.08 5.08 .04 1.24	.14 5.56** .03 1.24	.00 .02 .00 .00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 4 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin benliğinin farklılaşması boyutlarından ben pozisyonu alma alt boyutunun; cinsiyet, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı, anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi, anneden algılanan denetim/kontrol düzeyi, babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi değişkenlerinden manidar olarak etkilendiği görülmektedir. Öte yandan, ben pozisyonu alma düzeyi; anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, yerleşim birimi, aileden algılanan ekonomik durum, aile içi sert tartışmaların sıklığı, aile içinde algılanan özgürlük düzeyi, romantik ilişkiye sahip olup olmama ve babadan algılanan denetim/kontrol düzeyi değişkenlerine göre manidar olarak etkilenmediği görülmektedir.

Başkalarıyla iç içe geçme alt boyutunun; cinsiyet, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, aile içi sert tartışmaların sıklığı, yerleşim birimi, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı, anneden algılanan denetim/kontrol düzeyi, babadan algılanan denetim/kontrol düzeyi değişkenlerinden manidar olarak etkilendiği görülmektedir. Buna karşın, başkalarıyla iç içe geçme boyutunun; aileden algılanan ekonomik durum, aile içinde algılanan özgürlük düzeyi, romantik ilişkiye sahip olup olmama, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama, anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi, babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi değişkenlerinden manidar olarak etkilenmediği görülmektedir.

Duygusal kopma alt boyutunun; cinsiyet, romantik ilişkiye sahip olup olmama, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama ve anneden algılanan denetim/kontrol düzeyi değişkenlerinden manidar olarak etkilendiği görülmektedir. Öte yandan, duygusal kopma alt boyutu; anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, yerleşim birimi, aileden algılanan ekonomik durum, aile içi sert tartışmaların sıklığı, aile içinde algılanan özgürlük düzeyi, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı, anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi, babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi ve babadan algılanan denetim/kontrol düzeyi değişkenlerinden manidar olarak etkilenmediği anlaşılmaktadır.

Duygusal tepkisellik alt boyutunun; cinsiyet, aile içinde algılanan özgürlük düzeyi, romantik ilişkiye sahip olup olmama ve anneden algılanan denetim/kontrol düzeyi değişkenlerinden manidar olarak etkilendiği görülmektedir. Buna karşın, duygusal tepkisellik alt boyutunun; anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, yerleşim birimi, aileden algılanan ekonomik durum, aile içi sert tartışmaların sıklığı, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı, anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi, babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi ve babadan algılanan denetim/kontrol düzeyi değişkenlerinden manidar olarak etkilenmediği anlaşılmaktadır.

1. Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmada, “Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından ben pozisyonu alma, başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma, duygusal tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Ben pozisyonu alma alt boyutunda puanlar yükseldikçe öğrencilerin ben pozisyonu almada daha iyi olduğunu gösterirken, başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik alt boyutlarından alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az başkalarıyla iç içe geçtiğini, daha az duygusal kopma yaşadığını ve daha az duygusal tepkisel olduklarını göstermektedir.

Tablo 4’den izleneceği gibi, üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “Ben Pozisyonu” almalarına ilişkin F değeri manidar bulunmuştur ($F = 12.88$; $p < .001$). Cinsiyet değişkenine ilişkin etki büyüklüğü (η^2) ise düşük düzeydedir. Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “Ben Pozisyonu” almaları manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo-3’de görüleceği gibi, “kadın” üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “Ben Pozisyonu Alma” puan ortalaması ($\bar{x} = 4.25$), “erkek” öğrencilerin “Ben Pozisyonu Alma” puan ortalamasından ($\bar{x} = 4.47$) düşük çıkmıştır. Buradan, erkek üniversite öğrencilerinin “Ben Pozisyonu Alma” düzeylerinin kız öğrencilerin “Ben Pozisyonu Alma” düzeylerinden manidar olarak daha yüksek olduğu söylenebilir.

Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin benliğin farklılaşması boyutlarından “Başkalarıyla iç içe geçme” durumlarına ilişkin F değeri manidar bulunmuştur ($F = 8.60$; $p < .01$). Cinsiyet değişkenine ilişkin etki büyüklüğü (η^2) ise düşük düzeydedir.

Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “Başkalarıyla iç içe geçme” durumları manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo-3’de görüleceği gibi, “kadın” üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “Başkalarıyla İç İçe Geçme” puan ortalaması ($\bar{x} = 3.83$), “erkek” öğrencilerin “Başkalarıyla İç İçe Geçme” puan ortalamasından ($\bar{x} = 3.97$) düşük çıkmıştır. Başkalarıyla iç içe alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin başkalarıyla daha az iç içe geçtiğini göstermektedir. Buna göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla başkalarıyla iç içe geçtiği söylenebilir.

“Duygusal Kopma” durumlarına ilişkin F değeri manidar bulunmuştur ($F = 6.70$; $p < .01$). Cinsiyet değişkenine ilişkin etki büyüklüğü (η^2) ise düşük düzeydedir. Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “Duygusal Kopma” durumları manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo-3’de görüleceği gibi, “kadın” üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “Duygusal Kopma” puan ortalaması ($\bar{x} = 3.71$), “erkek” öğrencilerin “Duygusal Kopma” puan ortalamasından ($\bar{x} = 3.88$) düşük çıkmıştır. Duygusal Kopma alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal kopma yaşadıklarını göstermektedir. Buradan, kız üniversite öğrencilerinin “Duygusal Kopma” yaşama düzeylerinin erkek öğrencilerin “Duygusal Kopma” yaşama düzeylerinden manidar olarak daha yüksek olduğu söylenebilir.

Son olarak cinsiyet değişkenine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması alt boyutlarından “Duygusal Tepkisellik” durumlarına ilişkin F değeri manidar bulunmuştur ($F = 50.87$; $p < .001$). Cinsiyet değişkenine ilişkin etki büyüklüğü (η^2) ise orta düzeydedir. Tablo-3’de görüleceği gibi, “kadın” üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “Duygusal Tepkisellik” puan ortalaması ($\bar{x} = 2.87$), “erkek” öğrencilerin “Duygusal Tepkisellik” puan ortalamasından ($\bar{x} = 3.47$) düşük çıkmıştır. Duygusal Tepkisellik alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal tepkisellik yaşadıklarını göstermektedir. Buradan, kız üniversite öğrencilerinin “Duygusal Tepkisellik” yaşama düzeylerinin erkek öğrencilerin “Duygusal Tepkisellik” yaşama düzeylerinden manidar olarak daha yüksek olduğu söylenebilir.

2. Anne öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmada “Anne öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından ben pozisyonu alma, başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma, duygusal tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 3 incelendiğinde anne öğrenim durumu ilköğretim olarak belirten öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamaları $\bar{x} = 4.35$, ortaöğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 4.38$, yükseköğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 4.27$ bulunmuştur. Tablo 4’de görüleceği gibi, anne öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin ben pozisyonu alma durumuna ilişkin F değeri ($F = .75$; $p >.05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin ben pozisyonu alma puan ortalamalarının anne öğrenim durumuna göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde anne öğrenim durumu ilköğretim olarak belirten öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamaları $\bar{x} = 3.90$, ortaöğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.87$, yükseköğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.94$ bulunmuştur. Tablo 4’de verilen MANOVA sonuçları, anne öğrenim durumuna göre, üniversite öğrencilerinin başkalarıyla iç içe geçme durumlarına ilişkin F değeri ($F = 3.20$; $p <.05$) manidar bulunmuştur. Buna göre, üniversite öğrencilerinin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarının anne öğrenim durumuna göre manidar olarak farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve anne eğitim durumuna göre üniversite öğrencilerinin başkalarıyla iç içe geçme alt boyutuna ilişkin Tukey testi sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur. Tablo 5’te izleneceği üzere, annenin öğrenim durumu ne olursa olsun üniversite öğrencilerinin “Baskalarıyla iç içe geçme” düzeylerini benzer düzeyde etkilemektedir.

Tablo 5

Üniversite Öğrencilerinin Anne Öğrenim Durumuna Göre Başkalarıyla İç İç Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Anne Öğrenim Durumu	(J) Anne Öğrenim Durumu	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	p
Başkalarıyla İç İç Geçme	İlköğrenim	Ortaöğrenim	.03	.08	.92
		Yükseköğrenim	-.03	.11	.94
	Ortaöğrenim	İlköğrenim	-.03	.08	.92
		Yükseköğrenim	-.06	.11	.82
	Yükseköğrenim	İlköğrenim	.03	.11	.94
		Ortaöğrenim	.06	.11	.82

Tablo 3 incelendiğinde anne öğrenim durumu ilköğretim olarak belirten öğrencilerin duygusal kopma puan ortalamaları $\bar{x} = 3.74$, ortaöğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.86$, yükseköğrenim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.71$ bulunmuştur. Tablo 4’de görüleceği gibi, anne öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin duygusal kopma alt boyutuna ilişkin F değeri ($F = .71$; $p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal kopma puan ortalamalarının anne öğrenim durumuna göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde anne öğrenim durumu ilköğretim olarak belirten öğrencilerin duygusal tepkisellik puan ortalamaları $\bar{x} = 3.11$, ortaöğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.16$, yükseköğrenim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.10$ bulunmuştur. Tablo 4’de görüleceği gibi, anne öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin duygusal tepkisellik durumuna ilişkin F değeri ($F = .53$; $p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal tepkisellik puan ortalamalarının anne öğrenim durumuna göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3. Baba öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmada “Baba öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması Ben Pozisyonu Alma, Başkalarıyla İç İç Geçme, Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 3 incelendiğinde baba öğrenim durumu ilköğretim olarak belirten öğrencilerin “Ben Pozisyonu Alma” puan ortalamaları $\bar{x} = 4.36$, ortaöğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 4.33$, yükseköğrenim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 4.38$ bulunmuştur. Tablo 4’de verilen MANOVA sonuçları

incelendiğinde baba öğrenim durumuna göre, üniversite öğrencilerinin ben pozisyonu alma durumuna ilişkin F değeri ($F = .18$; $p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin “Ben Pozisyonu Alma” puan ortalamalarının baba öğrenim durumuna göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3’e göre baba öğrenim durumu ilköğretim olarak belirten öğrencilerin “Başkalılarıyla İç İçe Geçme” puan ortalamaları $\bar{x} = 3.78$, ortaöğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.88$, yükseköğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 4.04$ bulunmuştur. Tablo 4’de verilen MANOVA tablosundan izleneceği üzere, baba öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin başkalılarıyla iç içe geçme durumlarına ilişkin F değeri manidar bulunmuştur ($F = 4.53$; $p < .05$). Buna göre, üniversite öğrencilerinin başkalılarıyla iç içe geçme puan ortalamalarının baba öğrenim durumuna göre manidar olarak farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve baba öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin Başkalılarıyla iç içe geçme alt boyutuna ilişkin Tukey testi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Üniversite Öğrencilerinin Baba Öğrenim Durumuna Göre Başkalılarıyla İç İçe Geçme ve Duygusal Tepkisellik Boyutlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Baba Öğrenim Durumu	(J) Baba Öğrenim Durumu	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	p
Başkalılarıyla İç İçe Geçme	İlköğretim	Ortaöğretim	-.10	.09	.51
		Yükseköğretim	-.26*	.11	.04
	Ortaöğretim	İlköğretim	.10	.09	.51
		Yükseköğretim	-.15	.09	.23
	Yükseköğretim	İlköğretim	.26*	.11	.04
		Ortaöğretim	.15	.09	.23
Duygusal Tepkisellik	İlköğretim	Ortaöğretim	-.08	.09	.65
		Yükseköğretim	-.20	.10	.13
	Ortaöğretim	İlköğretim	.08	.09	.65
		Yükseköğretim	-.12	.09	.37
	Yükseköğretim	İlköğretim	.20	.10	.13
		Ortaöğretim	.12	.09	.37

* $p < .05$

Tablo 6’ya göre baba öğrenim durumu yükseköğretim olan üniversite öğrencilerinin başkalılarıyla iç içe geçme grup ortalamaları baba öğrenim durumu ilköğretim olan öğrencilerinin grup ortalamalarından manidar olarak yüksektir. Başka bir deyişle, baba öğrenim durumu yükseköğretim olan üniversite öğrencileri

baba öğrenim durumu ilköğrenim olan öğrencilere göre başkalarıyla daha az iç içe geçmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde baba öğrenim durumu ilköğretim olarak belirten öğrencilerin “Duygusal Kopma” puan ortalamaları $\bar{x} = 3.64$, ortaöğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.83$, yükseköğrenim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.84$ bulunmuştur. Tablo 4’de verilen MANOVA tablosundan izleneceği üzere, baba öğrenim durumuna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal kopma durumlarına ilişkin F değeri ($F = .85; p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal kopma puan ortalamalarının baba öğrenim durumuna göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde baba öğrenim durumu ilköğretim olarak belirten öğrencilerin “Duygusal Tepkisellik” puan ortalamaları $\bar{x} = 3.04$, ortaöğretim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.12$, yükseköğrenim olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.24$ bulunmuştur. Tablo 4’de verilen MANOVA tablosundan izleneceği üzere, baba öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin duygusal tepkisellik durumlarına ilişkin F değeri manidar bulunmuştur ($F = 3.38; p < .05$). Buna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal tepkisellik puan ortalamalarının baba öğrenim durumuna göre manidar olarak farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve baba eğitim durumuna göre üniversite öğrencilerinin Duygusal Tepkisellik alt boyutuna ilişkin Tukey testi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur. Tablo 6’da izleneceği üzere, babanın öğrenim ne olursa olsun üniversite öğrencilerinin “duygusal tepkisellik” düzeylerini benzer düzeyde etkilemektedir.

4. Yaşamın çoğunu geçiren yerleşim birimine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar.

Araştırmada “Yaşamın çoğunluğunun geçtiği yerleşim birimine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından Ben Pozisyonu Alma, Başkalarıyla İç İçe Geçme, Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 3 incelendiğinde yerleşim birimini köy/kasaba olarak belirten öğrencilerin “Ben Pozisyonu Alma” puan ortalamaları $\bar{x} = 4.35$, ilçe olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 4.32$,

küçük şehir olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 4.35$, büyük şehir olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 4.36$ bulunmuştur. Tablo 4’de görüleceği gibi, yerleşim birimine göre üniversite öğrencilerinin ben pozisyonu alma durumuna ilişkin F değeri ($F = .37$; $p >.05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin ben pozisyonu alma puan ortalamalarının yaşamının çoğunluğunun geçtiği yerleşim birimine göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde yerleşim birimini köy/kasaba olarak belirten öğrencilerin “Başkalarıyla İç İçe Geçme” puan ortalamaları $\bar{x} = 3.84$, ilçe olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.79$, küçük şehir olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.73$, büyük şehir olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 4.02$ bulunmuştur. Tablo 4’de izleneceği üzere, yerleşim birimine göre, üniversite öğrencilerinin başkalarıyla iç içe geçme durumlarına ilişkin F değerleri ($F = 2.79$; $p <.05$) manidar bulunmuştur. Buna göre, üniversite öğrencilerinin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarının yaşamın çoğunluğunun geçtiği yerleşim birimine göre manidar olarak farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve yaşamın çoğunluğunun geçtiği yerleşim birimine göre üniversite öğrencilerinin Başkalarıyla iç içe geçme alt boyutuna ilişkin Tukey testi sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur. Tablo 7’de izleneceği üzere, yerleşim birimi ne olursa olsun üniversite öğrencilerinin “başkalarıyla iç içe geçme” düzeylerini benzer düzeyde etkilemektedir. Tukey testi sonucuna göre, gruplar arasındaki fark manidar bulunmamıştır.

Tablo 7

Üniversite Öğrencilerinin Yaşamın Çoğunu Geçirilen Yerleşim Birimine Göre Başkalarıyla İç İçe Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Yerleşim Birimi	(J) Yerleşim Birimi	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	p
Başkalarıyla İç İçe Geçme	Köy/kasaba	İlçe	.04	.12	.98
		Küçük şehir	.11	.15	.88
		Büyük şehir	-.17	.11	.43
	İlçe	Köy/kasaba	-.04	.12	.98
		Küçük şehir	.06	.13	.96
		Büyük şehir	-.22	.09	.09
	Küçük şehir	Köy/kasaba	-.11	.15	.88
		İlçe	-.06	.13	.96
		Büyük şehir	-.29	.12	.09
	Büyük şehir	Köy/kasaba	.17	.11	.43

İlçe	.22	.09	.09
Küçük şehir	.29	.12	.09

Tablo 3 incelendiğinde yerleşim birimini köy/kasaba olarak belirten öğrencilerin “Duygusal Kopma” puan ortalamaları $\bar{x} = 3.56$, ilçe olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.79$, küçük şehir olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.72$, büyük şehir olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.87$ bulunmuştur. Tablo 4’de görüleceği gibi, yerleşim birimine göre üniversite öğrencilerinin duygusal kopma durumuna ilişkin F değeri ($F = .47; p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal kopma puan ortalamalarının yaşamının çoğunluğunun geçtiği yerleşim birimine göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde yerleşim birimini köy/kasaba olarak belirten öğrencilerin “Duygusal Tepkisellik” puan ortalamaları $\bar{x} = 3.23$, ilçe olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.08$, küçük şehir olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları $\bar{x} = 3.08$, büyük şehir olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.14$ bulunmuştur. Tablo 4’de görüleceği gibi, yerleşim birimine göre üniversite öğrencilerinin duygusal tepkisellik durumuna ilişkin F değeri ($F = .76; p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal tepkisellik puan ortalamalarının yaşamının çoğunun geçtiği yerleşim birimine göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Ailenin algılanan ekonomik durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmada “Ailenin algılanan ekonomik durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından Ben Pozisyonu Alma, Başkalarıyla İç İç Geçme, Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 3 incelendiğinde ailenin algılanan ekonomik durumunu yeterli olarak belirten öğrencilerin “Ben Pozisyonu Alma” puan ortalamaları $\bar{x} = 4.38$, kısmen yeterli olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 4.29$ bulunmuştur. Tablo 4’de verilen MANOVA sonuçları incelendiğinde ailenin algılanan ekonomik durumuna göre, üniversite öğrencilerinin ben pozisyonu alma durumuna ilişkin F değeri ($F = .33; p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin “Ben Pozisyonu Alma” puan ortalamalarının ailenin algılanan ekonomik durumuna göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde ailenin algılanan ekonomik durumunu yeterli olarak belirten öğrencilerin “Başkalarıyla İç İçe Geçme” puan ortalamaları $\bar{x} = 3.94$, kısmen yeterli olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.82$ bulunmuştur. Tablo 4’de verilen MANOVA sonuçları incelendiğinde ailenin algılanan ekonomik durumuna göre, üniversite öğrencilerinin başkalarıyla iç içe geçme durumuna ilişkin F değeri ($F = .14$; $p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin “Başkalarıyla İç İçe Geçme” puan ortalamalarının ailenin algılanan ekonomik durumuna göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde ailenin algılanan ekonomik durumunu yeterli olarak belirten öğrencilerin “Duygusal Kopma” puan ortalamaları $\bar{x} = 3.86$ kısmen yeterli olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.66$ bulunmuştur. Tablo 4’de verilen MANOVA sonuçları incelendiğinde ailenin algılanan ekonomik durumuna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal kopma durumuna ilişkin F değeri ($F = .00$; $p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin “Duygusal Kopma” puan ortalamalarının ailenin algılanan ekonomik durumuna göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde ailenin algılanan ekonomik durumunu yeterli olarak belirten öğrencilerin “Duygusal Tepkisellik” puan ortalamaları $\bar{x} = 3.17$ kısmen yeterli olarak belirten öğrencilerin puan ortalamaları ise $\bar{x} = 3.06$ bulunmuştur. Tablo 4’de verilen MANOVA sonuçları incelendiğinde ailenin algılanan ekonomik durumuna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal tepkisellik durumuna ilişkin F değeri ($F = .52$; $p > .05$) manidar bulunmamıştır. Buna göre, üniversite öğrencilerinin “Duygusal Tepkisellik” puan ortalamalarının ailenin algılanan ekonomik durumuna göre manidar olarak farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6. Aile içi sert tartışmaların sıklığına göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmada “Aile içi sert tartışmaların sıklığına göre üniversite öğrencilerinin Ben Pozisyonu Alma, Başkalarıyla İç İçe Geçme, Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’den izleneceği gibi, üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından sadece “Başkalarıyla iç içe geçmelerine” ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 3.21$, $p < .05$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Buna karşın, benliğin farklılaşmasının “ben pozisyonu alma” “duygusal kopma”, “duygusal tepkisellik”

boyutlarına ilişkin F değerleri manidar çıkmamıştır. Başka bir anlatımla, aile içi sert tartışmaların sıklığı, sadece “Başkalarıyla iç içe geçme” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Bunun üzerine, aile içi sert tartışmaların sıklığına göre üniversite öğrencilerinin “Başkalarıyla iç içe geçme” puan ortalamaları arasındaki gözlenen farklar Tukey testi ile kontrol edilmiş ve sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Sert Tartışmaların Sıklığına Göre Başkalarıyla İç İçe Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Aile içi sert tartışmaların sıklığı	(J) Aile içi sert tartışmaların sıklığı	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	p
Başkalarıyla İç İçe Geçme	Hiç olmaz	Ara sıra olur	-.06	.09	.72
		Sıklıkla olur	-.04	.16	.96
	Ara sıra	Hiç olmaz	.06	.09	.72
		Sıklıkla olur	.02	.15	.98
	Sıklıkla	Hiç olmaz	.04	.16	.96
		Ara sıra olur	-.02	.15	.98

Tablo 8’de izleneceği üzere, ailedeki sert tartışmaların sıklığı ne olursa olsun üniversite öğrencilerinin “Başkalarıyla iç içe geçme” düzeylerini benzer düzeyde etkilemektedir. Başka deyişle, üniversite öğrencilerinin, ailelerinde olan sert tartışmaların sıklığından ziyade, az veya çok sert tartışmaların olmasından etkilendikleri anlaşılmaktadır.

7. Aile içinde algıladığı özgürlük düzeyine göre göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar.

Araştırmada “Aile içinde algıladığı özgürlük düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından Ben Pozisyonu Alma, Başkalarıyla İç İçe Geçme, Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’de izleneceği gibi, aile içinde algılanan özgürlük değişkenine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından sadece “Duygusal Tepkisellik” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 3.58, p < .05$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Buna karşın, benlik farklılaşmasının “ben pozisyonu alma” “duygusal kopma” ve “başkalarıyla iç içe geçme” boyutlarına ilişkin F değerleri manidar bulunmamıştır. Başka bir anlatımla, öğrencilerin aile içinde kendini ne derece özgür algıladığı, sadece “duygusal tepkisellik” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Bunun üzerine, aile içinde kendini ne derece özgür algıladığına göre üniversite

öğrencilerinin “duygusal tepkisellik” puan ortalamaları arasındaki gözlenen farklar Tukey testi ile kontrol edilmiş ve sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Üniversite Öğrencilerinin Aile İçinde Algıladığı Özgürlük Düzeyine Göre Duygusal Tepkiselliğe İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Aile İçinde Algılanan Özgürlük düzeyi	(J) Aile İçinde Algılanan Özgürlük düzeyi	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Duygusal Tepkisellik	Oldukça	Kısmen	.39***	.08	.00
		Hiç/pek	.72***	.17	.00
	Kısmen	Oldukça	-.39***	.08	.00
		Hiç/pek	.33	.17	.15
	Hiç/pek	Oldukça	-.72***	.17	.00
		Kısmen	-.33	.17	.15

****p* < .001

Tablo 9’da izleneceği üzere, aile içinde kendini oldukça özgür algılayan üniversite öğrencilerin duygusal tepkisellik alt boyutundaki grup ortalamaları kısmen algılayan ve hiç/pek algılamayan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de verilen aile içinde özgür algılama düzeyinin duygusal tepkisellik puan ortalamaları incelendiğinde oldukça özgür algılayan öğrencilerin duygusal tepkisellik puan ortalamalarının ($\bar{x} = 3.33$), kısmen algılayan ($\bar{x} = 2.93$) ve hiç/pek algılamayan öğrencilerin duygusal tepkisellik puan ortalamalarından ($\bar{x} = 2.60$) manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Duygusal Tepkisellik alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal tepkisel davrandıklarını göstermektedir. Buna göre, aile içinde kendini oldukça özgür algılayan üniversite öğrencileri kendini kısmen özgür algılayan ya da hiç/pek algılamayan öğrencilere göre daha az duygusal tepkisel davrandıkları söylenebilir.

8. Romantik ilişkiye sahip olup olmama durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar.

Araştırmada “Romantik ilişkiye sahip olup olmama durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından Ben Pozisyonu Alma, Başkalarıyla İç İçe Geçme, Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’den izleneceği gibi, romantik ilişkiye sahip olup olmama durumuna göre üniversite öğrencilerinin “Duygusal Kopma” boyutuna ilişkin F değeri ($F = 16.50, p < .01$) ve “Duygusal Tepkisellik”

boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 4.76, p < .05$); etki büyüklüklerinin ise düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, Tablo 4’de verilen MANOVA sonuçları incelendiğinde, romantik ilişkiye sahip olup olmama durumuna göre üniversite öğrencilerinin “Ben Pozisyonu Alma” ve “Başkalarıyla İç İç Geçme” boyutlarına ilişkin F değerleri manidar bulunmamıştır. Başka bir anlatımla, romantik ilişkiye sahip olup olmama, sadece “Duygusal Kopma” ve “Duygusal Tepkisellik” boyutlarını manidar olarak etkilemektedir. Tablo 3’de görüleceği gibi, “romantik ilişkiye sahip olan” üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşması boyutlarından “Duygusal Kopma” puan ortalaması ($\bar{x} = 4.03$), “romantik ilişkiye sahip olmayan” öğrencilerin “Duygusal Kopma” puan ortalamasından ($\bar{x} = 3.61$) yüksek bulunmuştur. Duygusal Kopma alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal kopma yaşadıklarını göstermektedir. Buradan, romantik ilişkiye sahip olmayan üniversite öğrencilerinin “Duygusal Kopma” yaşama düzeylerinin romantik ilişkiye sahip olan öğrencilerin “Duygusal Kopma” yaşama düzeylerinden manidar olarak daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3 incelendiğinde “romantik ilişkiye sahip olan” üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşması boyutlarından “Duygusal Tepkisellik” puan ortalaması ($\bar{x} = 3.00$), “romantik ilişkiye sahip olmayan” öğrencilerin “Duygusal Tepkisellik” puan ortalamasından ($\bar{x} = 3.22$) düşük bulunmuştur. Duygusal tepkisellik alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal tepkisel davrandıklarını göstermektedir. Buradan, romantik ilişkiye sahip olan üniversite öğrencilerinin “Duygusal tepkisel” davranma düzeylerinin romantik ilişkiye sahip olmayan öğrencilerin “Duygusal tepkisel” davranma düzeylerinden manidar olarak daha yüksek olduğu söylenebilir.

9. Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmada “Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “ben pozisyonu almaları”, “başkalarıyla iç içe geçme”, “duygusal kopma”, “duygusal tepkisellikleri” manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’den izleneceği gibi, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama değişkenine göre, üniversite öğrencilerinin ben pozisyonu alma durumlarına ilişkin F değeri manidar bulunmuştur

($F = 15.91$; $p < .001$). Yeterli sayıda ve nitelikte arkadaşına sahip olup olmama değişkenine göre ben pozisyonu alma durumuna ilişkin etki büyüklüğü ise düşük düzeydedir. Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmamalarına göre üniversite öğrencilerinin “Ben Pozisyonu Alma” durumları manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de görüleceği gibi, “yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olan” üniversite öğrencilerinin benliğinin farklılaşması boyutlarından “Ben Pozisyonu Alma” puan ortalaması ($\bar{x} = 4.43$), “yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olmayan” öğrencilerin “Ben Pozisyonu” alma puan ortalamasından ($\bar{x} = 4.04$) yüksek çıkmıştır. Buradan, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olan üniversite öğrencilerinin “Ben Pozisyonu Alma” düzeylerinin yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olmayan öğrencilerin “Ben Pozisyonu Alma” düzeylerinden manidar olarak daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3’de görüleceği gibi, “yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olan” üniversite öğrencilerinin benliğinin farklılaşması boyutlarından “başkalarıyla iç içe geçme” puan ortalaması ($\bar{x} = 3.94$), “yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olmayan” öğrencilerin “başkalarıyla iç içe geçme” puan ortalamasından ($\bar{x} = 3.71$) yüksek çıkmıştır. Tablo 4’de verilen MANOVA sonuçlarından izleneceği üzere yeterli sayıda ve nitelikte arkadaşına sahip olup olmama değişkenine göre öğrencilerin benliğinin farklılaşması boyutlarından “Başkalarıyla iç içe geçme” durumlarına ilişkin F değeri manidar bulunmamıştır ($F = 4.13$; $p > .05$). Başka bir anlatımla, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama, “başkalarıyla iç içe geçme” boyutunu manidar olarak etkilememektedir.

Tablo 4’de verilen MANOVA sonuçlarından izleneceği üzere yeterli sayıda ve nitelikte arkadaşına sahip olup olmama değişkenine göre öğrencilerin “Duygusal Kopma” durumlarına ilişkin F değeri manidar bulunmuştur ($F = 9.43$; $p < .01$). Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama değişkenine ilişkin etki büyüklüğü ise düşük düzeydedir. Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmamalarına göre üniversite öğrencilerinin benliğinin farklılaşması boyutlarından “Duygusal Kopma” durumları manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de görüleceği gibi, “yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olan” üniversite öğrencilerinin benliğinin farklılaşması boyutlarından “Duygusal Kopma” puan ortalaması ($\bar{x} = 3.90$), “yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olmayan” öğrencilerin “Duygusal Kopma” puan ortalamasından ($\bar{x} = 3.37$) yüksek çıkmıştır. Duygusal Kopma alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal kopma yaşadıklarını göstermektedir.

Buradan, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olmayan üniversite öğrencilerinin “Duygusal Kopma” yaşama düzeylerinin yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olan öğrencilerin “Duygusal Kopma” yaşama düzeylerinden manidar olarak daha yüksek olduğu söylenebilir.

Son olarak yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama değişkenine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması alt boyutlarından “Duygusal Tepkisellik” durumlarına ilişkin F değeri manidar bulunmamıştır ($F = .30; p > .05$). Başka bir anlatımla, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama, “duygusal tepkisellik” boyutunu manidar olarak etkilememektedir.

10. Üniversite faaliyetlerine katılım sıklığına göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmada “Üniversite faaliyetlerine katılım sıklığına göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “ben pozisyonu almaları”, “başkalarıyla iç içe geçme”, “duygusal kopma”, “duygusal tepkisellikleri” manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’den izleneceği gibi, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığına göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “Ben pozisyonu alma” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 5.34; p < .01$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Tablo 4’de izleneceği üzere üniversite faaliyetlerine katılım sıklığına göre üniversite öğrencilerinin “başkalarıyla iç içe geçme” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuştur ($F = 5.8; p < .01$), etki büyüklüğü ise düşük düzeydedir. Buna karşın, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığına göre üniversite öğrencilerinin “duygusal kopma” ve “duygusal tepkisellikleri” boyutlarına ilişkin F değerleri manidar bulunmamıştır. Başka bir anlatımla, üniversite faaliyetlerine katılım, sadece “ben pozisyonu almaları”, ve “başkalarıyla iç içe geçme” boyutlarını manidar olarak etkilemektedir. Bunun üzerine, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığına göre üniversite öğrencilerinin “ben pozisyonu almaları” ve “başkalarıyla iç içe geçme” puan ortalamaları arasındaki gözlenen farklar Tukey testi ile kontrol edilmiş ve sonuçlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Üniversite Öğrencilerinin Üniversite Faaliyetlerine Katılım Sıklığına Göre Ben Pozisyonu Alma ve Başkalarıyla İç İçe Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Üniversite Faaliyetlerine Katılım sıklığı	(J) Üniversite Faaliyetlerine Katılım sıklığı	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	p
Ben Pozisyonu Alma	Sıklıkla katılırim	Ara sıra katılırim	.36***	.10	.00
		Hiç katılmam	.43***	.10	.00
	Ara sıra katılırim	Sıklıkla katılırim	-.36***	.10	.00
		Hiç katılmam	.06	.06	.58
Başkalarıyla İç İçe Geçme	Hiç katılmam	Sıklıkla katılırim	-.43***	.10	.00
		Ara sıra katılırim	-.06	.06	.58
	Sıklıkla katılırim	Ara sıra katılırim	.45***	.12	.00
		Hiç katılmam	.39**	.13	.00
	Ara sıra katılırim	Sıklıkla katılırim	-.45***	.12	.00
		Hiç katılmam	.05	.08	.77
	Hiç katılmam	Sıklıkla katılırim	-.39**	.13	.00
		Ara sıra katılırim	.05	.08	.77

p < .01 *p < .001

Tablo 10'da izleneceği üzere, üniversite faaliyetlerine sıklıkla katılan öğrencilerin ben pozisyonu alma alt boyutundaki grup ortalamaları ara sıra katılan ve hiç katılmayan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3'de verilen üniversite faaliyetlerine katılım sıklığının ben pozisyonu alma puan ortalamaları incelendiğinde üniversite faaliyetlerine sıklıkla katılan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarının ($\bar{x} = 4.70$), ara sıra katılan ($\bar{x} = 4.33$) ve hiç katılmayan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarından ($\bar{x} = 4.26$) manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı arttıkça ben pozisyonu alma puanlarının arttığı söylenebilir.

Tablo 10'da izleneceği üzere, üniversite faaliyetlerine sıklıkla katılan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme alt boyutundaki grup ortalamaları ara sıra katılan ve hiç katılmayan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3'de verilen üniversite faaliyetlerine katılım sıklığının başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamaları incelendiğinde üniversite faaliyetlerine sıklıkla katılan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarının ($\bar{x} = 4.27$), ara sıra katılan ($\bar{x} = 3.82$) ve hiç katılmayan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarından ($\bar{x} = 3.88$) manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Başkalarıyla İç İçe Geçme alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az başkalarıyla iç içe

geçtiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, sıklıkla üniversite faaliyetlerine katılan öğrencilerin, ara sıra katılan ve hiç/pek katılmayan öğrencilere göre daha az başkalarıyla iç içe geçtiği söylenebilir.

11. Anneden algılanan kabul/ilgi düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmada “Anneden algılanan kabul/ ilgi düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından ben pozisyonu alma, başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma, duygusal tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’den izleneceği gibi, anneden algılanan kabul/ilgi değişkenine göre, üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından sadece “ben pozisyonu alma” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş (F = 6.36, $p < .01$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Buna karşın, benliğin farklılaşmasının “başkalarıyla iç içe geçme” “duygusal kopma” ve “duygusal tepkisellikleri” boyutlarına ilişkin F değerleri manidar bulunmamıştır. Başka bir anlatımla, anneden algılanan kabul/ ilgi düzeyi, sadece “ben pozisyonu alma” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Bunun üzerine, anneden algılanan kabul/ ilgi düzeyine göre üniversite öğrencilerinin “ben pozisyonu alma” puan ortalamaları arasındaki gözlenen farklar Tukey testi ile kontrol edilmiş ve sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Üniversite Öğrencilerinin Anneden Algılanan Kabul/İlgi Düzeyine Göre Ben Pozisyonu Almaya İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Anneden Algılanan Kabul/İlgi Düzeyi	(J) Anneden Algılanan Kabul/İlgi Düzeyi	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	p
Ben Pozisyonu Alma	Düşük düzeyde	Orta düzeyde	-.05	.07	.74
		Yüksek düzeyde	-.42***	.07	.00
	Orta düzeyde	Düşük düzeyde	.05	.07	.74
		Yüksek düzeyde	-.36***	.07	.00
	Yüksek düzeyde	Düşük düzeyde	.42***	.07	.00
		Orta düzeyde	.36***	.07	.00

*** $p < .001$

Tablo 11’de izleneceği üzere, anneden algılanan kabul/ ilgi düzeyi yüksek olan öğrencilerin ben pozisyonu alma alt boyutundaki grup ortalamaları orta düzeyde ve düşük düzeyde olan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de verilen anneden algılanan kabul/ ilgi düzeyine göre ben pozisyonu alma puan ortalamaları incelendiğinde anneden algılanan kabul/ ilgi

düzeyi yüksek olan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarının ($\bar{x} = 4.61$), orta düzeyde olan ($\bar{x} = 4.25$) ve düşük düzeyde olan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarından ($\bar{x} = 4.19$) manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, anneden algılanan kabul/ ilgi düzeyi arttıkça ben pozisyonu alma puanlarının arttığı söylenebilir.

12. Anneden algılanan kontrol/denetim düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar.

Araştırmada “Anneden algılanan kontrol/denetim düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından Ben Pozisyonu Alma, Başkalarıyla İç İçe Geçme, Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’den izleneceği gibi, anneden algılanan kontrol/denetim değişkenine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından “ben pozisyonu alma” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 5.39, p < .01$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. “Başkalarıyla iç içe geçme” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 14.04; p < .001$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. “Duygusal kopma” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 7.40; p < .01$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. “Duygusal tepkisellik” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 6.73; p < .01$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Bunun üzerine, anneden algılanan kontrol/denetim düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarındaki puan ortalamaları arasındaki gözlenen farklar Tukey testi ile kontrol edilmiş ve sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Üniversite Öğrencilerinin Anneden Algılanan Kontrol/Denetim Düzeyine Göre Benliğin Farklılaşması Boyutlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Anneden Algılanan Kontrol/Denetim Düzeyi	(J) Anneden Algılanan Kontrol/Denetim Düzeyi	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	p
Ben Pozisyonu Alma	Düşük düzeyde	Orta düzeyde	.36***	.07	.00
		Yüksek düzeyde	.26**	.07	.00
	Orta düzeyde	Düşük düzeyde	-.36***	.07	.00
		Yüksek düzeyde	-.10	.08	.42
Başkalarıyla İç İç Geçme	Düşük düzeyde	Orta düzeyde	.36***	.09	.00
		Yüksek düzeyde	.83***	.09	.00
	Orta düzeyde	Düşük düzeyde	-.36***	.09	.00
		Yüksek düzeyde	.46***	.09	.00
Duygusal Kopma	Düşük düzeyde	Orta düzeyde	.25	.11	.08
		Yüksek düzeyde	.64***	.11	.00
	Orta düzeyde	Düşük düzeyde	-.25	.11	.08
		Yüksek düzeyde	.39**	.12	.00
Duygusal Tepkisellik	Düşük düzeyde	Orta düzeyde	.22	.09	.05
		Yüksek düzeyde	.48***	.09	.00
	Orta düzeyde	Düşük düzeyde	-.22	.09	.05
		Yüksek düzeyde	.26*	.09	.02
	Yüksek düzeyde	Düşük düzeyde	-.48***	.09	.00
		Orta düzeyde	-.26*	.09	.02

*p < .05 **p < .01 ***p < .001

Tablo 12’de izleneceği üzere, anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi düşük olan öğrencilerin ben pozisyonu alma alt boyutundaki grup ortalamaları orta düzeyde ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de verilen anneden algılanan kontrol/denetim düzeyine göre ben pozisyonu alma puan ortalamaları incelendiğinde anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi düşük olan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarının ($\bar{x} = 4.54$), orta düzeyde olan ($\bar{x} = 4.18$) ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarından ($\bar{x} = 4.28$) manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın, anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi orta ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin ben pozisyonu alma açısından grup ortalamalarında manidar bir farklılık bulunmamıştır. Buna göre, anneden algılanan denetim/kontrol düzeyi düşük olan öğrenciler, orta düzeyde ve yüksek düzeyde algılayan öğrencilere göre ben pozisyonu alma düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 12’de izleneceği üzere, anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi düşük olan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme alt boyutundaki grup ortalamaları orta düzeyde ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de verilen anneden algılanan kontrol/denetim düzeyine göre başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamaları incelendiğinde anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi düşük olan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarının ($\bar{x} = 4.28$), orta düzeyde olan ($\bar{x} = 3.91$) ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarından ($\bar{x} = 3.45$) manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Başkalarıyla İç İçe Geçme alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az başkalarıyla iç içe geçtiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi arttıkça öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme düzeylerinin arttığı söylenebilir.

Tablo 12’de izleneceği üzere, anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi yüksek olan öğrencilerin duygusal kopma alt boyutundaki grup ortalamaları orta düzeyde ve düşük düzeyde olan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de verilen anneden algılanan kontrol/denetim düzeyine göre duygusal kopma puan ortalamaları incelendiğinde anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi yüksek olan öğrencilerin duygusal kopma puan ortalamalarının ($\bar{x} = 3.42$), orta düzeyde olan ($\bar{x} = 3.82$) ve düşük düzeyde olan öğrencilerin duygusal kopma puan ortalamalarından ($\bar{x} = 4.07$) manidar olarak daha düşük olduğu görülmektedir. Duygusal Kopma alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal kopma yaşadığını göstermektedir. Buna göre anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi yüksek öğrencilerin, orta ve düşük düzeyde olan öğrencilere göre daha fazla duygusal kopma yaşadıkları söylenebilir. Buna karşın anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi orta ve düşük düzeyde olan öğrencilerin duygusal kopma açısından grup ortalamalarında manidar bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 12’de izleneceği üzere, anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi yüksek olan öğrencilerin duygusal tepkisellik alt boyutundaki grup ortalamaları orta düzeyde ve düşük düzeyde olan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de verilen anneden algılanan kontrol/denetim düzeyine göre duygusal tepkisellik puan ortalamaları incelendiğinde anneden algılanan

kontrol/denetim düzeyi yüksek olan öğrencilerin duygusal tepkisellik puan ortalamalarının ($\bar{x} = 2.87$), orta düzeyde olan ($\bar{x} = 3.13$) ve düşük düzeyde olan öğrencilerin duygusal kopma puan ortalamalarından ($\bar{x} = 3.35$) manidar olarak daha düşük olduğu görülmektedir. Duygusal tepkisellik alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal tepkisel davrandıklarını göstermektedir. Buna göre anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi yüksek öğrencilerin, orta ve düşük düzeyde olan öğrencilere göre daha fazla duygusal tepkisel davrandıkları söylenebilir. Buna karşın anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi orta ve düşük düzeyde olan öğrencilerin duygusal tepkisellik açısından grup ortalamalarında manidar bir farklılık bulunmamıştır.

13. Babadan algılanan kabul/ilgi düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar. Araştırmada “Babadan algılanan kabul/ ilgi düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından Ben Pozisyonu Alma, Başkalarıyla İç İç Geçme, Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’den izleneceği gibi, babadan algılanan kabul/ilgi değişkenine göre üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşması boyutlarından sadece “ben pozisyonu alma” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 4.95, p < .01$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Buna karşın, babadan algılanan kabul/ilgi durumuna göre benlik farklılaşmasının “başkalarıyla iç içe geçme” “duygusal kopma”, “duygusal tepkisellikleri” boyutlarına ilişkin F değerleri manidar bulunmamıştır. Başka bir anlatımla, babadan algılanan kabul/ ilgi düzeyi, sadece “ben pozisyonu alma” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Bunun üzerine, babadan algılanan kabul/ ilgi düzeyine göre üniversite öğrencilerinin “ben pozisyonu alma” puan ortalamaları arasındaki gözlenen farklar Tukey testi ile kontrol edilmiş ve sonuçlar Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13

Üniversite Öğrencilerinin Babadan Algılanan Kabul/İlgi Düzeyine Göre Ben Pozisyonu Alma Boyutuna İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Babadan Algılanan Kabul/İlgi Düzeyi	(J) Babadan Algılanan Kabul/İlgi Düzeyi	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	p
Ben Pozisyonu Alma	Düşük düzeyde	Orta düzeyde	.02	.07	.95
		Yüksek düzeyde	-.36***	.08	.00
	Orta düzeyde	Düşük düzeyde	-.02	.07	.96
		Yüksek düzeyde	-.39***	.07	.00
	Yüksek düzeyde	Düşük düzeyde	.36***	.08	.00
		Orta düzeyde	.39***	.07	.00

***p < .001

Tablo 13’de izleneceği üzere, babadan algılanan kabul/ ilgi düzeyi yüksek olan öğrencilerin ben pozisyonu alma alt boyutundaki grup ortalamaları orta düzeyde ve düşük düzeyde olan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de verilen babadan algılanan kabul/ ilgi düzeyine göre ben pozisyonu alma puan ortalamaları incelendiğinde babadan algılanan kabul/ ilgi düzeyi yüksek olan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarının ($\bar{x} = 4.61$), orta düzeyde olan ($\bar{x} = 4.22$) ve düşük düzeyde olan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarından ($\bar{x} = 4.25$) manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi orta ve düşük düzeyde olan öğrencilerin ben pozisyonu alma açısından grup ortalamalarında manidar bir farklılık bulunmamıştır. Buna göre babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi sadece yüksek olan öğrencilerin orta ve düşük düzeyde olan öğrencilere göre ben pozisyonu alma düzeylerinin manidar olarak daha yüksek olduğu söylenebilir.

14. Babadan algılanan kontrol/denetim düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin bulgular ve yorumlar.

Araştırmada “Babadan algılanan kontrol/denetim düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarından Ben Pozisyonu Alma, Başkalarıyla İç İçe Geçme, Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellikleri manidar olarak farklı mıdır?” Sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’den izleneceği gibi, babadan algılanan kontrol/denetim değişkenine göre üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşması boyutlarından sadece “başkalarıyla iç içe geçme” boyutuna ilişkin F değeri manidar bulunmuş ($F = 5.56, p < .01$), etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Buna karşın, babadan algılanan kontrol/denetim durumuna göre benlik farklılaşmasının “ben pozisyonu alma” “duygusal kopma” ve “duygusal

tepkisellik” boyutlarına ilişkin F değerleri manidar bulunmamıştır. Başka bir anlatımla, babadan algılanan kontrol/denetim düzeyi, sadece “başkalarıyla iç içe geçme” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Bunun üzerine, babadan algılanan kontrol/denetim düzeyine göre üniversite öğrencilerinin “başkalarıyla iç içe geçme” puan ortalamaları arasındaki gözlenen farklar Tukey testi ile kontrol edilmiş ve sonuçlar Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14

Üniversite Öğrencilerinin Babadan Algılanan Kontrol/Denetim Düzeyine Göre Başkalarıyla İç İçe Geçmeye İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişkenler	(I) Babadan Algılanan Kontrol/Denetim Düzeyi	(J) Babadan Algılanan Kontrol/Denetim Düzeyi	Ortalama farkı (I-J)	Standart Hata	p
Başkalarıyla İç İçe Geçme	Düşük düzeyde	Orta düzeyde	.32**	.09	.00
		Yüksek düzeyde	.69***	.09	.00
	Orta düzeyde	Düşük düzeyde	-.32**	.09	.00
		Yüksek düzeyde	.37***	.09	.00
	Yüksek düzeyde	Düşük düzeyde	-.69***	.09	.00
		Orta düzeyde	-.37***	.09	.00

** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 14’de izleneceği üzere, babadan algılanan kontrol/denetim düzeyi düşük olan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme alt boyutundaki grup ortalamaları orta düzeyde ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin grup ortalamasından manidar olarak farklı bulunmuştur. Tablo 3’de verilen babadan algılanan kontrol/denetim düzeyine göre başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamaları incelendiğinde babadan algılanan kontrol/denetim düzeyi düşük olan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarının ($\bar{x} = 4.23$), orta düzeyde olan ($\bar{x} = 3.91$) ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarından ($\bar{x} = 3.54$) manidar olarak yüksek olduğu görülmektedir. Başkalarıyla iç içe geçme alt boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az başkalarıyla iç içe geçtiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, babadan algılanan kontrol/denetim düzeyi arttıkça öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme düzeylerinin manidar olarak arttığı söylenebilir.

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle sonuçlar özetlenmiştir. Ardından araştırmadan elde edilen bulgular alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır. Son olarak ise ileride yapılacak çalışmalar için araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika yapıcılara yönelik öneriler sıralanmıştır.

Sonuç

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşmasını etkileyen faktörler incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, ailenin algılanan ekonomik gelir düzeyi, yaşamın çoğunluğunun geçtiği yerleşim birimi, aile içi sert tartışmaların sıklığı, aile içinde bireyin kendini ne derece özgür algıladığı, romantik ilişkiye sahip olup olmama, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı, anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi, anneden algılanan denetim/kontrol düzeyi, babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi, babadan algılanan denetim/kontrol düzeyi gibi sosyo-demografik özelliklerinin; ben pozisyonu alma, başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik puan ortalamalarında istatistiksel açıdan manidar bir fark gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre cinsiyet, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, yerleşim birimi, aile içi sert tartışmaların sıklığı, aile içinde bireyin kendini ne derece özgür algıladığı, romantik ilişkiye sahip olup olmama, yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama, üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı, anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi, anneden algılanan denetim/kontrol düzeyi, babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi, babadan algılanan denetim/kontrol düzeyi değişkenleri açısından öğrencilerin benliğin farklılaşması bazı alt boyutlarında istatistiksel olarak manidar farklar olduğu saptanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre; erkek öğrencilerin benliğin farklılaşması tüm alt boyutlarındaki (ben pozisyonu alma, başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik) puan ortalamalarının kadın öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anne öğrenim durumunun başkalarıyla iç içe geçme boyutunda manidar bir etki gözlemlenmiştir. Buna karşın ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal

tepkisellik boyutlarında manidar bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Anne öğreniminin ilköğretim, ortaöğretim veya yükseköğretim olmasının başkalarıyla iç içe geçme boyutundaki puan ortalamaları karşılaştırıldığında ise annenin öğrenim durumu ne olursa olsun üniversite öğrencilerinin başkalarıyla iç içe geçme düzeylerini benzer şekilde etkilediği, gruplar arası gözlenen farkların manidar olmadığı saptanmıştır.

Baba öğrenim durumunun benliğin farklılaşması boyutlarına manidar bir etkisi olup olmadığı incelendiğinde ise; başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal tepkisellik boyutlarında istatistiksel açıdan manidar bir farklılık gözlemlenmiştir. Buna karşın ben pozisyonu alma ve duygusal kopma boyutlarında manidar bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Baba öğreniminin ilköğretim, ortaöğretim veya yükseköğretim olmasının başkalarıyla iç içe geçme boyutundaki puan ortalamaları karşılaştırıldığında, da öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Baba öğrenim durumu yüksek öğrenim olan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamaları baba öğrenim durumu ilköğretim olan öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Duygusal tepkisellik boyutunda ise gözlenen etkinin baba öğrenim durumunu ne olursa olsun öğrencileri benzer şekilde etkilediği gözlemlenmiştir. Başka bir deyişle duygusal tepkisellik boyutunda gruplar arası ortalamalarda manidar bir fark bulunmamıştır.

Yerleşim biriminin benliğin farklılaşması boyutlarına manidar bir etkisi olup olmadığı incelendiğinde; başkalarıyla iç içe geçme boyutunda manidar bir etki gözlemlenmiştir. Buna karşın ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutlarında manidar bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Yerleşim biriminin köy/kasaba, ilçe, küçük şehir veya büyük şehir olmasının başkalarıyla iç içe geçme boyutundaki puan ortalamaları karşılaştırıldığında ise gruplar arası ortalamalarda manidar bir fark bulunmamıştır. Ailenin algılanan ekonomik durumu benliğin farklılaşması boyutlarına manidar bir etkisi olup olmadığı incelendiğinde; hiçbir boyutta manidar bir etki gözlemlenmemiştir.

Aile içinde sert tartışmaların sıklığının benliğin farklılaşması boyutlarına manidar bir etkisi olup olmadığı incelendiğinde; başkalarıyla iç içe geçme boyutunda manidar bir etki gözlemlenmiştir. Buna karşın ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutlarında manidar bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Sert

tartışmaların sıklıkla olmasının, ara sıra olmasının ya da hiç/pek olmamasının başkalarıyla iç içe geçme boyutundaki puan ortalamaları karşılaştırıldığında gruplar arası ortalamalarda manidar bir fark bulunmamıştır.

Aile içinde algılanan özgürlük değişkenine göre; kendini oldukça özgür hisseden öğrencilerin duygusal tepkisellik puan ortalamaları kendini kısmen özgür hisseden ve hiç/pek hissetmeyen öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aile içinde algılanan özgürlük değişkeni ben pozisyonu alma, başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal kopma boyutunda manidar bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Romantik ilişkiye sahip olup olmama değişkenine göre; romantik ilişkiye sahip olan öğrencilerin duygusal kopma puan ortalamaları sahip olmayan öğrencilere göre manidar olarak yüksek bulunmuştur. Bunun yanı sıra romantik ilişkiye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik puan ortalamaları sahip olmayan öğrencilere göre manidar olarak düşük bulunmuştur. Romantik ilişkiye sahip olup olmama değişkeni, ben pozisyonu alma ve başkalarıyla iç içe geçme boyutunda manidar bir etki yaratmadığı görülmüştür.

Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama değişkenine göre; Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamaları sahip olmayan öğrencilere göre manidar olarak yüksek bulunmuştur. Bunun yanı sıra yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olan öğrencilerin duygusal kopma puan ortalamaları sahip olmayan öğrencilere göre manidar olarak yüksek bulunmuştur. Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama değişkeni, başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal tepkisellik boyutunda manidar bir etki yaratmadığı görülmüştür.

Üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı değişkenine göre; faaliyetlere sıklıkla katılan öğrencilerin ben pozisyonu alma ve başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamaları ara sıra katılan ve hiç/pek katılmayan öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı değişkeni duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutunda manidar bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi değişkenine göre; algılanan kabul/ilgi düzeyi yüksek olan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamaları orta ve düşük düzey olan öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek olduğu

bulunmuştur. Anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi değişkeni başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutunda manidar bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi değişkenine göre; algılanan kontrol/denetim düzeyi yüksek olan öğrencilerin benlik farklılaşması tüm alt boyutlarındaki (ben pozisyonu alma, başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik) puan ortalamaları orta ve düşük düzey olan öğrencilere göre manidar olarak daha düşük olduğu bulunmuştur.

Babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi değişkenine göre; algılanan kabul/ilgi düzeyi yüksek olan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamaları orta ve düşük düzey olan öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi değişkeni başkalarıyla iç içe geçme, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutunda manidar bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Son olarak babadan algılanan kontrol/denetim düzeyi değişkenine göre; algılanan kontrol/denetim düzeyi yüksek olan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamaları orta ve düşük düzey olan öğrencilere göre manidar olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Babadan algılanan kontrol/denetim düzeyi değişkeni ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutunda manidar bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Tartışma

1. Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre cinsiyet değişkenini açısından öğrencilerin benlik farklılaşması “ben pozisyonu alma”, “başkalarıyla iç içe geçme”, “duygusal kopma” ve “duygusal tepkisellik” alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak manidar farklar olduğu saptanmıştır. Araştırmada erkek öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarının kız öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre erkekler, kadınlara göre daha iyi bir ben pozisyonuna sahip olurken, kendi duygularını ve düşüncelerini diğerlerinin beklentisine uymak zorunda olmadan karşısındakine iletebilir ve sorunları veya mutsuzlukları için başkalarını suçlamaktan kaçınabilirler. Bu çalışmayla benzer şekilde, alanyazında erkeklerin

ben pozisyonu alma puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğunu (Işık ve Bulduk, 2015; Kalkan, 2018; Peleg ve Messerschmidt-Grandi, 2018; Peleg ve Rahal, 2012; Skowron ve Schmitt, 2003; Tiryaki Güven, 2020; Vick, 2005) destekleyen araştırmalar mevcuttur.

Ben pozisyonu alabilen kişiler duygusal yakınlık korkusu olmadan bir başkasıyla ilişki kurabilir, kendi düşüncelerini karşı tarafa iletebilir ve eylemlerinin sorumluluğunu üzerine alabilirler. Diğerleriyle ilişkilerini makul mesafeden yönetebilir ve özerk davranışlar sergileyebilirler (Bowen, 1978). Bu bağlamda değerlendirildiğinde benliğin farklılaşması boyutlarından ben pozisyonu alma ve bireyleşme-ayrışma kavramı birbirine yakın görünmektedir. Bireyleşme ile kastedilen bireyin kendisini bakım veren kişiden ayırarak ayrı bir birey olarak değerlendirebilmesi ve bağımsız bir birey olarak diğerleriyle olgun ilişkiler kurabilmesidir (Mahler, Pine ve Bergman,1975). Bu bakımdan bireyleşme ile ilgili yapılan çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde kadın üniversite öğrencilerinin ayrılık kaygısı ve bakım veren kişiye bağlanma erkek öğrencilere göre daha fazla olduğunu (Doğru Çabuker ve Balcı Çelik, 2019; Gürlek-Yüksel, 2006; Güven ve Aslan, 2010; Quintana ve Kerr, 1993) gösteren çalışmalar mevcuttur. Benzer şekilde Gavazzi ve Sabatelli (1990) bireyleşme ve psikolojik gelişimi incelediği araştırmasında erkeklerin kadınlara göre psikolojik açıdan daha özerk olduğunu gözlemlemiştir. Bu çalışmada erkek öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamalarının kız öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak daha yüksek olduğuna dair elde edilen bulgu, erkek üniversite öğrencilerin, kadın öğrencilere göre ebeveynlerinden daha bağımsız olduğunu bulan daha önceki araştırmanın bulgularıyla da tutarlıdır (ör., Lopez, Campbell ve Watkins, 1986).

Araştırmada gözlenen cinsiyetler arası farka ilişkin sonuçlar, genel olarak toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileri bağlamında açıklanabilir. Toplumsal cinsiyet rolüyle (gender role) bir toplumun kültürünün kadın ve erkekte beklenen rollerin ne olduğu ifade edilmektedir (Helgeson, 2012). Türkiye’de ve birçok toplumda daha çok kadın ilgi ve bakım veren, pasif özelliklere sahip olurken, erkeklerin daha çok aktif ve başarı yönelimli oldukları şeklinde değerlendirmeler yapılır (Dökmen, 2010). Bu araştırmada benliğin farklılaşması alt boyutlarından erkeklerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarının kadınlara göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Başkalarıyla iç içe geçme alt ölçeği, ters maddelerden oluştuğu için bu boyutta

alınan düşük puanlar bireylerin o durumu daha çok yaşadığını göstermektedir. Bu durumda kadınların daha çok iç içe geçme yaşadıkları söylenebilir.

Başkalarıyla iç içe geçen bireyler diğerlerinin fikirlerini önemli ölçüde önemser, benliklerini diğerleriyle kurduğu ilişki bağlamında değerlendirir ve diğerlerine uyumlu, dogmatik olma eğilimindedir (Bowen, 1978). Kadın gelişimi üzerine yapılan araştırmalar kadınların diğerleriyle bağlantılı bir benlik duygusu geliştirdiklerini ve kendilerini başkalarıyla ilişki kurarak tanımladıklarını göstermektedir (Knudson-Martin, 1994). Benzer şekilde Chodorow'a (1978) göre erkekler, daha erkeksi hissetmek için kendilerini bakım veren kişiden (genellikle anne) ayırmak zorunda hissetmektedir. Tam tersi olarak kadınlar, rolleri temelde ailesel-kişisel duygusal bağlarla ilgili olduğu için benlik gelişimlerini bakım veren kişiyle aralarındaki bağı sürdürerek tamamlamaktadır (Chodorow, 1978). Buna ek olarak Cooper (1979) kadınların erkeklere oranla diğerlerinin fikirlerine daha çok uyma davranışı gösterdiğini bildirmiştir.

Geleneksel Türk ailelerinde ise kadınların bağımlılığı ve erkek egemenliği ile ilgili olarak cinsiyet stereotipleri vardır (Ataca ve Sunar, 1999; Fişek ve Scherler, 1996). Türk aile yapısında modernleşme ve gelişmenin etkisiyle anne babalar daha eşitlikçi tutumlara yönelse de (Sunar, 2002) belli bir oranda koruyucu, itaat odaklı ve bağımlılığı destekleyen ataerkil gelenek devam etmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996). Ataerkil aile örüntülerinin daha yaygın olduğu göz önüne alındığında, kısıtlanan bireyler özellikle ailenin genç ve kadın üyeleridir, çünkü insanların statüsü büyük ölçüde yaşa ve cinsiyete bağlıdır (Önder-Erol ve Altunoluk-Düztaş, 2016). Geleneksel Türk aile yapısı içerisinde erkek çocuklar neslin devamı sağlayan kişi olarak nitelendirilmesi nedeniyle hiyerarşik aile yapısının en üstünde yer alıp kız çocuklarına kıyasla ayrıcalıklı tutuldukları belirtilmektedir (Sunar, 2002). Buna göre ataerkil gelenekteki erkeklerin üstün konumunun, aile ilişkilerinde daha bağımlı olanın kadın olmasına yol açmaktadır (Sevil ve Yanıkerem, 2006). Kadınların başkalarıyla iç içe geçmelerinin erkeklerden daha fazla olması toplumsal cinsiyet rol beklentileriyle değerlendirildiğinde; kadınların diğerleriyle bağımlı ve kişiler arası bir benlik oluşturması yönünde beklentilerden etkilendiği söylenebilir. Benliğin farklılaşması boyutlarından başkalarıyla iç içe geçmenin kadınların daha çok yaşadığını bildiren çalışmalar (Erdem Özyurt, 2019; Işık ve Bulduk 2015; Peleg ve Messerschmidt-Grandi, 2018; Peleg ve Yitzhak, 2010; Polat, 2014; Süloğlu, 2019;

Tiryaki-Güven, 2020) bu araştırmadaki bulguyu desteklemektedir. Buna ek olarak üniversite öğrencileriyle benlik kurgularının araştırıldığı çalışmalarında karşılıklı bağımlılığa dayanan ilişkisel benliğin erkeklere göre kadınlarda daha çok geliştiği gözlemlenmiştir (Akçınar ve Özbek, 2017; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004; Türk, 2019; Yaban, 2017). Bu sonuçlar da kadınlara ve erkeklere sunulan farklı sosyalleşme süreçlerinin benlik kurgularındaki etkisine işaret sayılabilir.

Araştırmada bulunan diğeri bir bulgu ise erkeklerin duygusal kopma puan ortalamalarının kadınlardan manidar olarak daha yüksek olmasıdır. Duygusal kopma boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal kopma yaşadığını göstermektedir. Buna göre bu araştırmada kadınlar erkeklere göre daha fazla kopma yaşamaktadır. İlgili alanyazın incelendiğinde bu sonucu destekleyen araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Erkeklerin duygusal kopmayı daha çok yaşadığını (Johnson vd., 2001; Kim-Appel, Newman ve Parr, 2007) bildiren çalışmaların yanı sıra duygusal kopma boyutunda cinsiyetler arası farkın olmadığına (Alaedein, 2018; Erdem-Özyurt, 2019; Işık ve Bulduk, 2015; İzçınar, 2018; Kalkan, 2018; Mert ve Gülmez, 2018; Mert ve Topal 2018; Peleg ve Messerschmidt-Grandi, 2018; Peleg ve Yitzhak, 2010; Polat, 2014; Süloğlu, 2019; Vick, 2005) ilişkin bulgular daha fazladır. Johnson ve diğeri (2001) tarafından boşanmış ve birlikteliği devam eden ebeveynleri olan üniversite öğrencileriyle yürütölen çalışmada boşanmış ailelerden gelen çocukların arasında cinsiyete bağılı farklılığın olduğu saptanmıştır. Buna göre erkekler kadınlara göre daha az başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal tepkisellik gösterirken, daha fazla duygusal kopma yaşadıkları bulunmuştur. Kim-Appel ve diğeri (2007) 62 yaş ve üstü bireylerle yürüttükleri çalışmada erkeklerin kadınlara göre anlamlı düzeyde daha fazla duygusal kopma yaşadıkları bulunmuştur. Buna göre bu çalışmada saptanan kadınların erkeklere göre daha çok duygusal kopma yaşadığıyla ilgili başka bir çalışmaya rastlanmasa da çalışma sonuçlarının birbiriyle çeliştiği görölmektedir. Bu durum cinsiyet ve duygusal kopma arasındaki ilişkide farklı değişkenlerin aracı etkisi olabileceğini düşündürmektedir. Daha önce vurgulandığı gibi toplumsal cinsiyet rolleri, kültür gibi faktörler bu aracı değişkenlerden biri olabilir. Nitekim Peleg ve Messerschmidt-Grandi'nin (2018) kültürler arası yürüttükleri çalışmada toplulukçu yapı sergileyen İsraili kadınların bireyci kültürel yapı sergileyen Avrupalı kadınlara göre daha çok duygusal kopma yaşadıkları

bildirilmiştir. Buna göre bireyci kültürün egemen olduğu ülkelerde yapılan çalışmalarda kadınların duygusal kopma puanında fark olmaması kültürün etkisiyle açıklanabilir. Buna göre özellikle Batıda kadınların duygularını daha doğrudan ve açık bir şekilde ifade etme eğiliminde oldukları söylenebilir. Diğer taraftan bu çalışmada kullanılan ölçek Batıda geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması yapılmıştır. Kùltürler arası yürütölen çalışmalarda ise beraberlik kùltürünün egemen olduğu toplumlarda benlik farklılaşması seviyesinin bireyselliğın vurgulandığı toplumlara göre daha düşük olduğu görölmektedir (Chung ve Gale, 2006; Kim vd., 2015; Peleg ve Messerschmidt-Grandi, 2018). Türkiye gibi sınırların iç içe geçtiği aile yapılarında sosyal ilişkiler oldukça cinsiyetlidir ve her zaman ikincil ve denetlenen kişiler kadınlardır (Baştuğ, 2002). Bu durumda duyguların açık ve sağlıklı bir şekilde ifadesini engelleyen duygusal kopma boyutunu kadınların daha çok yaşaması kùltürün yön verdiği toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanabilir. Benzer şekilde, Türkiye'de benliğin farklılaşması konusunda yapılan çalışmalarda ise farklı sonucun elde edilmesi ise örneklemlerin sosyo-demografik özelliklerinin farklı olmasından kaynaklanabilir. Bilindiđi üzere yaşanan yer, SED gibi sosyo-demografik ve kültürel özellikler bireylerin sosyalleşme sürecini etkilemektedir. Bu çalışmadan farklı sonuçlar elde eden araştırmaların ise çalışma grubunun farklı özellikler sergilediği görölmektedir. Örneğın, Johnson ve diğerlerinin (2001) çalışmaları bu çalışmadan farklı sosyo-demografik özelliklere sahip üniversite öğrencileriyle yürütölürken, Kim-Appel ve diğerlerinin (2007) çalışmaları 62 yaş ve üstü bireylerle gerçekleştirilmiştir. Ancak bu konuda net bir görüğe varılabilmesi için ileride karşılaştırmalı ve nedensel çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Diğer taraftan duygusal kopma alt boyutundaki maddeler incelendiğinde "insanlar bana çok yaklaştığında mesafe koymaya çalışırım" gibi ifadelerin olduğu görölmektedir. Bu anlamda kadınların toplumsal cinsiyet beklentilerine uyumlu olarak özellikle karşı cinsle yakınlığı belirli bir mesafeden yönetmek istemesi bu gibi duygusal kopma boyutunun maddelerine daha uç cevaplar vermesine neden olabilir. Bu durum aynı zamanda cinsiyet rolü stresi (gender role stress-strain) kavramıyla açıklanabilir. Kişinin toplumsal cinsiyet rolüne eşlik eden beklentiler birey için olumsuz sonuçlar doğurduğunda gelişen gerilim cinsiyet rolü stresi olarak adlandırılır (Helgeson, 2012, s.60). Bireyler bu gerilimi yaşamamak için toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranışlarda bulunurlar. Gillespie ve Eisler (1992) kadınlar

için belirlediği beş cinsiyet rolü stres faktörlerinden biri olarak kadınların duygusal olmayan ilişkilerden korkmasını örnek göstermiştir. Buna göre kadın öğrencilerde yakın ilişkiler deneyimleme konusunda uzaklaşma ve kendini izole etme şeklinde verilen tepkiler cinsiyet rolü stresiyle birlikte anlamlı olmaktadır. Peleg ve Messerschmidt-Grandi'ye (2018) göre kadınlar yaşadıkları gerilimleri erkeklerden daha stresli bulabilirler. Bu nedenle, kadınlar bazı düşüncelerini ve ihtiyaçlarını ifade etmekten kaçınma eğiliminde olabilirken, erkekler kendi ihtiyaçlarına ve isteklerine daha güçlü bir şekilde bağlı kalma eğiliminde olabilir. Belirtilen bu nedenlere bağlı olarak da bu çalışmada farklı sonuçlar elde edilmiş olabilir.

Cinsiyet değişkeninin duygusal tepkisellik boyutuna etkisi incelendiğinde; erkek öğrencilerin puan ortalamalarının kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu görülür. Duygusal tepkisellik boyutunda maddeler tersten puanlandığı için alınan yüksek puanlar öğrencilerin daha az duygusal tepkisel olduklarını göstermektedir. Buna göre bu çalışmada kadınlar erkeklere göre daha fazla duygusal tepkisel davranmaktadır. Duygusal tepkisellik, bireylerin duyguların yön verdiği bir dünyada yaşaması ve kararlarında değerlendirmelerinde ve eylemlerinde daha duygusal olmalarını ifade etmektedir. Benliğin farklılaşmasının boyutlarından duygusal tepkisellik ve cinsiyet arasındaki farklılıkları, erkeklerin yaşama yönelik içsel, kendisiyle ilgili yönelime sahip olma eğiliminde olduğu; kadınların ise daha çok kişiler arası hayata yönelme eğiliminde oldukları ve kişiler arası ilişki sorunlarına daha duygusal tepki verdikleri şeklinde açıklanabilir (Cook, Buehler ve Blair, 2013). Hill ve Lynch (1983) ergenlik döneminde ortaya çıkan ve giderek artan cinsiyet rolü farklılıklarını açıklamanın bir yolu olarak cinsiyet yoğunlaştırma (gender intensification) teorisini önermiştir. Cinsiyet yoğunlaştırma teorisi, ergenlik döneminden itibaren kadınların ve erkeklerin kültürel olarak onaylanmış cinsiyet rollerine uymak için artan bir baskı yaşadıklarını belirtir (Hill ve Lynch, 1983). Buna bağlı olarak bireylerin özellikle ergenlikten sonra kültürleriyle ilişkili toplumsal cinsiyet kimliklerini benimsemeleri muhtemeldir. Türk kültüründe toplumsal cinsiyet rollerine bakılacak olursa kadınların daha sempatik, utangaç, duygusal, çekingen, kabul edici, sessiz ve başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmaları beklenirken; erkeklerden kavgacı, saldırgan, fakat problemlerini çözerken duygusal olmaktan daha çok mantık odaklı davranması beklenir (Erzeybek, 2015). Sunar'ın (1982) da belirttiği gibi, Türk kadınları toplumda daha çocuksu, daha bağımlı, daha duygusal

ve korunmaya muhtaç olarak değerlendirilir. Buna göre, kız çocuklarını yetiştirme sürecinde onlardan bağımlılık, duygusallık ve nahiflik yönünde sosyalleşmesi beklenirken; erkeğin gücü (fiziksel ve maddi gibi) ve koruyuculuğu temsil etmesiyle ilişkili olarak, erkek çocuklarını yetiştirmede özerklik, disiplin, rekabet ve başarı odaklılık ön plana çıkmaktadır (Ataca, 1992). Buna bağlı olarak kadınların erkeklere göre ilişkilerinde duyguları tarafından yönlendirilen, özellikle kaygı durumlarında duygusal tepkisel davranan bireyler olması toplumsal cinsiyet rolleri açısından değerlendirildiğinde beklendik bir durumdur.

Bu araştırmada cinsiyet değişkeninin benliğin farklılaşması boyutlarındaki etki büyüklükleri kıyaslandığında en büyük etkinin duygusal tepkisellik boyutunda olduğu görülmektedir. Bu bulgu cinsiyetin benlik farklılaşması boyutları üzerindeki etkisini araştıran diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Bu çalışmayla benzer şekilde diğer çalışmalarda en çok kadınların duygusal tepkisellik alt boyutunda erkeklerden daha düşük puanlar aldığı (Alaedein, 2018; Erdem Özyurt, 2019; Işık ve Bulduk, 2015; İzçınar, 2018; Kalkan, 2018; Mert ve Gülmez, 2018; Mert ve Topal 2018; Peleg ve Yitzhak, 2010; Polat, 2014; Süloğlu, 2019; Tiryaki Güven, 2020; Vick, 2005) bulunmuştur. Ancak benliğin farklılaşması toplam puanları arasında cinsiyete ilişkin erkeklerin lehinde farklılıkların olduğu araştırmaların olmasının yanı sıra (Rodriguez Gonzalez vd., 2016; Polat, 2014; Türk, 2019) cinsiyetler arası anlamlı farklılığın olmadığı araştırmalar da mevcuttur (Elieson ve Rubin, 2001; Işık vd., 2020; Mert ve Çetiner, 2018; Skowron ve Friedlander, 1998).

Her ne kadar Bowen (1978) kuramının evrensel olduğunu savunsa da teorinin hem erkekler hem de kadınlar için uygun olan aile duygusal süreçlerini açıklamakta yetersiz olduğu düşünülerek eleştirilmiştir (Miller vd., 2004). Gilligan'ın (1982) bakım etiği teorisinde de savunduğu gibi kadınlar ve erkekler farklı şekillerde sosyalleşmelerinin yanı sıra ahlaki değerler açısından da farklılaşmaktadır. Dişil ses olarak ifade edilen ahlaki değerlerde daha çok kişiler arası ilişkilerin korunmasına ve diğer insanların dikkate alınmasına önem verilir. Eril ses ise mantık odaklı adalet sistemine ve bireyselliğe vurgu yapan ahlaki değerleri ifade eder. Bu şekilde ahlaki değer ölçütleri farklılaşan kadın ve erkeklerin bir bakıma daha eril yapıyı ifade eden benliğin farklılaşması kavramında kadınların dezavantajlı konumu kaçınılmaz olabilir.

Sonuç olarak, her ne kadar benliğin farklılaşması boyutlarındaki cinsiyet farklılıkları teorinin evrensel olmadığını düşündürse de bu araştırmanın bulguları duygusal kopma alt boyutu dışında ilgili alanyazınla tutarlı sonuçlar vermiştir. Ayrılık ve bağlılığın dengelenmesi, genç yetişkinlerde her iki cinsiyet için gerekli gelişimsel bir adım olsa da erkekler ve kadınlar aileleri tarafından farklı şekillerde sosyalleşirler (Bartle-Haring, 1997). Buna göre erkeklerin sosyalizasyon süreçlerinde özerklik vurgulanırken; kadınların sosyalleşmesinde birliktelik ve bağlılık vurgulanır (Gilligan, 1982). Nitekim alanyazında kadınların erkeklere göre ebeveynlerinden daha fazla katı kontrol içeren çocuk yetiştirme tutumu algıladıklarına ilişkin araştırmalar mevcuttur (ör. Ataca ve Sunar, 1999; Dinn ve Sunar, 2017; Sunar, 2009). Buna göre kadınların benliğin farklılaşması boyutlarındaki dezavantajlı konumu, ailenin kız çocuklarına toplumsal cinsiyet rolleri temelinde bakım vermesi ve kadın öğrencilerin bu rolleri içselleştirmeleri şeklinde açıklanabilir.

2. Anne öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre anne öğrenim durumu değişkeni öğrencilerin Benlik Farklılaşması boyutlarından “Başkalarıyla İç İçe Geçme” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “Ben Pozisyonu Alma”, “Duygusal Kopma” ve “Duygusal Tepkisellik” alt ölçek puan ortalamalarını manidar etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Başkalarıyla iç içe geçme boyutunda anne öğrenim durumuna göre puan ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın anneleri yükseköğretim mezunu olan öğrencilerin olduğu görülmektedir. Anneleri ilköğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalamaları anneleri ortaöğretim mezunu olan öğrencilerden daha fazla bulunmuştur. Ortalamalar arası farkların kaynağına bakıldığında; gruplar arası ortalama puanlarında manidar bir fark olmadığı görülmüştür.

Bu araştırmada saptanan bulgularla tutarlı olarak Mert ve Gülmez'in (2018) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada anne öğrenim durumunun, benliğin farklılaşması boyutlarından başkalarıyla iç içe geçmeyi manidar olarak etkilediği görülürken diğer boyutlarda manidar etkinin olmadığı gözlemlenmiştir. Farkın kaynağına bakıldığında ise annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilerin, annesi lise mezunu olan öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde başkalarına bağımlı olduğu bulunmuştur. Benliğin farklılaşması ve anne öğrenim düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar sınırlı olduğu için alanyazında benzer

olabilecek psikolojik kavramlarla anne öğrenim düzeyi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Benlik farklılaşması ile benzerlik gösteren ayırışma-bireyleşmeyi, anne öğrenim durumu açısından inceleyen Gürlek-Yüksel (2006) annenin öğrenim seviyesinin artmasıyla öğretmene yapışma arasında olumsuz yönde manidar bir ilişki bulmuştur. Buna göre annenin öğrenim düzeyinin artması çocukların öğretmene daha az bağımlı olmasına neden olduğu söylenebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde annenin öğrenim durumunun yükselmesi, bireylerin benlik gelişimini ve diğerleriyle ilişkilerinde bağımlılık geliştirmeden özerk davranmasını desteklemesi beklenir. Buna uygun olarak Akçınar ve Özbek (2017) anneleri öğrenim durumu daha yüksek olan üniversite öğrencilerinin daha özerk olduklarını ve kendileriyle ilgili konularda bağımsız kararlarını vermede daha yetkin olduklarını gözlemlemiştir. Annelerle yapılan çalışmalarda ise kadınların öğrenim düzeyleri arttıkça annelik rolünden alınan doyumun arttığı (Yılmaz, Ülker ve Yılmaz, 2018), annelik davranışlarının daha olumlu örüntülere ilişkili olduğu (Taner, 2014) görülmüştür. Anne öğrenim düzeyinin artmasıyla daha çok demokratik tutum sergiledikleri (Turgut ve Koca, 2019) daha az otoriter tutuma sahip oldukları (Cantekin ve Gültekin-Akduman, 2020) bulunmuştur. Yılmaz (2009) ise annenin öğrenim seviyesinin yükseldikçe üniversite öğrencilerinin annelerini daha çok demokratik algıladığını gözlemlemiştir. Ayrıca öğrenim seviyesinin artışı bireylerin sosyal çevrelerini genişletmesine de fırsat verebilir. Öğrenim düzeyi düşük olduğunda bireylerin sosyal olanakları aile bireyleri, akrabalar ve komşular temelinde şekillenirken, özellikle üniversite gibi daha yüksek düzeylerdeki öğrenim sosyal ağı genişletmektedir (Beşpınar, 2014, s. 130). Sosyal ağın sadece aileyle sınırlı olması ise onlarla daha bağımlı ilişki örüntüleri oluşturmasına neden olabilir. Bu araştırmada annenin öğrenim düzeyinin özellikle başkalarıyla iç içe geçme boyutunda etkili olması ve her ne kadar grup ortalamalarında fark manidar bulunmasa da en yüksek puan ortalamasına anneleri yüksek öğrenim mezunu olan öğrencilerin sahip olması ise annenin öğrenim düzeyinin çocuklarının kişisel özerklik gelişimine katkısı olabileceğini düşündürmektedir.

Ayrıca bu araştırmada gözlenen, annelerin öğrenim düzeylerinin öğrencilerin benlik farklılaşmasının diğer boyutlarını manidar olarak etkilememesinin bir nedeni olarak Türk kültürünün geleneksel toplulukçu yapıya yakınlığıyla (Çelen ve Çok, 2007; Hofstede, 2001) ilgili olabilir. Toplulukçu kültürün egemen olduğu aileler grup

içi uyuma ve aidiyete bireyin kişisel hedeflerinden daha çok öncelik verir ve bireyleri grup normlarına ve beklentilerine göre şekillendirmeye teşvik eder. Bireyci kültürlerde ise bireyin özerkliği ve bağımsızlığı teşvik edilir ve kişisel hedeflere ve başarıya, grubun çıkarlarına göre daha çok öncelik verilir (Triandis, 2001). Buna göre annelere yüklenen değerler onun öğrenim yaşantısından bağımsız olarak değerlendirilir. Anne öğrenim durumu ne olursa olsun çocukla ilişkisinde başat özellikleri bakım ve sevgi vermesidir. Bu nedenle çocuğun yaşamında hali hazırda önemli bir etki sahip olması beklenir (Sevinç, 2016). Toplumsal cinsiyet rollerinin de etkisiyle kadın öğrenim durumundan bağımsız olarak annelik görevini en uygun şekilde yerine getirmeye çalışır. Bununla ilişkili olarak anne öğrenim durumu ve çocuğun algıladığı sıcaklık/ilgi/sevgi düzeyi (Demirkol, 2019), anneye güvenli bağlanma (Sevinç, 2016), kendilik değer algısı (Sezer ve Oğuz, 2010) ve özgüven (Öztürk, 2017) arasında ilişki olmadığı gözlemlenmiştir. Özbaran (2004) ise anne öğrenim durumu ve ayrılma-bireyleşme arasında manidar bir ilişki olmadığını saptamıştır.

Her ne kadar bu araştırmada da ben pozisyonu alma, duygusal tepkisellik ve duygusal kopma açısından anne öğrenim düzeyi manidar bir etki yaratmamış olsa da özellikle çocukluk döneminden itibaren, bireylerin sosyal, duygusal ve benlik gelişimleri üzerinde annenin bireye yaklaşımını belirleyen öğrenme yaşantılarının önemlidir (Yeşilyaprak, 1993). Çalışmalar arasında farklı bulguların elde edilmesinin ise anne öğrenim düzeyi ile benliğin farklılaşması arasında farklı faktörlerin aracılık ettiğini düşündürmektedir. Bu sebeple ilerideki çalışmalarda anne eğitim düzeyi ile benlik farklılaşması arasındaki ilişkiye ebeveyn tutumu ve bağlanma gibi aracı değişkenlerin etkisi incelenebilir.

3. Baba öğrenim durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre baba öğrenim durumu değişkeni öğrencilerin benlik farklılaşması boyutlarından “başkalarıyla iç içe geçme” ve “duygusal tepkisellik” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “ben pozisyonu alma” ve “duygusal kopma” alt ölçek puan ortalamalarını manidar olarak etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Başkalarıyla iç içe geçme boyutunda baba öğrenim durumuna göre puan ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın babaları yükseköğretim mezunu olan öğrencilerin olduğu görülmektedir. Babaları yükseköğretimden mezun

olan öğrencilerin puan ortalamaları babaları ilköğretimden mezun olan öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek bulunmuştur. Buna göre babaları yükseköğretim mezunu olan öğrenciler, babaları ilköğretim mezunu olan öğrencilere göre başkalarıyla daha az iç içe geçmekte ve diğerlerine daha az bağımlı davranışlar göstermektedir. Baba öğrenim durumun aynı zamanda duygusal tepkisellik boyutunu anlamlı düzeyde etkilediği saptanmıştır. Duygusal tepkisellik boyutunda baba öğrenim durumuna göre puan ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek ortalamaya babaları yükseköğretim mezunu olan öğrenciler sahip olsa da bu gözlenen farklar arası manidar bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Türkiye gibi beraberlik kültürüne sahip toplulukçu yapının desteklendiği toplumlarda, kentleşme, eğitim ve refah düzeyinin artması ile beraber oluşan değişim aile içi ilişkilere de yansımaktadır (AÇEV, 2017). Buna bağlı olarak babaların çocuğun bakımına giderek artan katkısının arka planında öğrenim seviyelerinin yükselmesi ve dolayısıyla çocuğa verilen değerdeki değişimler yer alabilir. Bu araştırmanın bulguları da babanın öğrenim düzeyindeki artışın çocuğun diğerlerinden bağımsız kararlar vermesini sağlayan, diğerleriyle ilişkilerini kaynaşma olmadan makul mesafeden yönetmesine fırsat veren benlik farklılaşması düzeyine etkisinin olumlu olduğu görülmektedir. Nitekim babanın öğrenim seviyesinin artışıyla birlikte çocuklarının özerk davranışları destekleyen bir yaklaşıma sahip olması istenen ve beklenen bir durumdur.

Alanyazında babanın öğrenim durumunun benliğin farklılaşması boyutları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar sınırlıdır. Mert ve Gülmez'in (2018) yürüttüğü çalışma bu araştırmanın bulgularıyla çelişmektedir. Bahsedilen araştırmada babanın öğrenim durumu ile benlik farklılaşmasının hiçbir boyutunda anlamlı ilişki gözlemlenmemiştir. Bu araştırmanın bulgularıyla çelişen Hamurcu'nun (2011) araştırmasında ise baba öğrenim düzeyi ile özerklik ve bireysel gelişim arasında anlamlı farklılığın ters yönde olduğu görülmüştür. Baba öğrenim durumunun yükseldikçe özerklik ve bireysel gelişimin düştüğü saptanmıştır. Bu araştırmanın bulgularıyla benzer olarak ayrılma-bireyleşmeyi inceleyen Özbaran (2004) ve Gürlek-Yüksel'in (2006) çalışmalarında babaların öğrenim düzeyi yükseldikçe çocukların ayrılma bireyleşme üzerinde olumlu etkisi olduğunu gözlemlenmiştir. Koç-Yıldırım, Yıldırım, Otrar ve Şirin (2015) ise babanın öğrenim düzeyinin yükseldikçe ergenlerde özerk benlik eğiliminin arttığını saptamışlardır. Başka çalışmalarda ise

babanın öğrenim düzeyinin güvenli bağlanmada (Sevinç, 2016) ve çocukların özgüveninde (Çelik ve Onay, 2014; Öztürk, 2017) etkili olduğu, babanın öğrenim düzeyinin artmasıyla üniversite öğrencilerinin babalarını daha demokratik algıladıkları (Gönen, 2014) ve daha kabul edici gördükleri (Dinn ve Sunar, 2017) bulunmuştur.

Babanın öğrenim düzeyinin duygusal tepkisellik boyutunu etkilemesi ise babaların çocukların duygu düzenleme ve problem çözme becerilerindeki katkısıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim duygusal tepkiselliğin duygu düzenleme stratejisi olarak kullanıldığı araştırmalar mevcuttur (örn., Wei vd., 2005). Ayrıca İzçınar (2018) duygu düzenleme güçlüğü ve duygusal tepkisellik arasında anlamlı ilişkiler ortaya koymuştur. Duygusal tepkisellik yaşam olayları karşısında bireylerin davranışlarıyla ilgili seçim yapabilme kabiliyetini yansıtır (Bartle-Haring vd., 2007). Bireylerin kendi hisleri ve gerçekler arasında ayırım yapamaması duygusal tepkisel davranmasına yol açar (Greene ve Tamara, 1993). Buna göre babanın eğitim düzeyindeki farklılıklar öncelikle kendi duygu düzenlemesini etkiliyor ve dolayısıyla çocuğuyla kurduğu iletişim örüntülerini belirliyor olabilir. Bununla paralel olarak Fattahi ve Goudarzi (2016) anne babanın benlik farklılaşması düzeyi ile gençlerin başa çıkma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Buna göre benlik farklılaşma düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin çocukları, problem odaklı başa çıkma stillerini kullanmaya daha eğilimliken; benlik farklılaşma düzeyleri düşük olan ebeveynlerin çocukları ise kaçınma ve duygu odaklı başa çıkma stillerini daha çok kullandıkları gözlemlenmiştir.

Benlik farklılaşması düzeyi Bowen'a (1978) göre büyük oranda anne-babanın sahip olduğu benlik farklılaşması düzeyinden ve aile içi dinamiklerden etkilenmektedir. Kriščiūnaitė ve Pakrošnis (2013), okul öncesi dönemde çocukları olan ailelerle yürüttüğü çalışmasında benlik farklılaşması yüksek olan ebeveynlerin problemleri çözümede daha yapıcı davrandıklarını ve olumlu anne-baba tutumuna sahip olduklarını bulmuştur. Ailenin eğitim düzeyi ise onun çocuğa yaklaşımını ve benlik farklılaşması düzeyini etkilediği saptanmıştır. Değirmenci (2019) bireylerin eğitim durumlarının benlik farklılaşmasına etkisini incelediği araştırmasında yüksek lisans ve doktora mezunu olan bireylerin benlik farklılaşmasının diğer öğrenim düzeyindeki bireylere göre daha yüksek olduğunu, öğrenim düzeyinin düştükçe bireylerin daha çok duygusal kopma yaşadığı, başkalarına daha çok bağımlılık

geliştirdiği ve daha duygusal tepkisel olduklarını saptamıştır. Benzer şekilde Göçmen (2018) de öğrenim düzeyi lisansüstü olanların benlik farklılaşması düzeyinin lisans mezun olanlara göre manidar olarak yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Bu bulgulardan hareketle öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin benlik farklılaşmasında da başarılı olacağı ve çocuklarını yetiştirirken onların özerkliğini destekleyeceği, ilişkilerinde bireysellik ve birliktelik arasındaki dengeyi sağlayacakları ve çatışma anında duyguları tarafından yönetilmekten ziyade daha yapıcı çözümlere yöneleceği varsayılmaktadır. Bu durumda öğrenim düzeyi yüksek babaların çocuklarının özellikle diğerleriyle ilişkilerine daha az bağımlı olacakları, duygularıyla daha etkili başa çıkacakları düşünülmektedir. Buna karşın bu araştırmanın sonuçlarıyla çelişen çalışmaların (ör. Mert ve Gülmez, 2018) farklı çıkmasının sebebi ise babaların eğitim düzeyinin farklı değişkenlerle etkileşime giriyor olmasından kaynaklanabilir.

4. Yaşamın çoğunu geçiren yerleşim birimine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre yaşamın çoğunu geçiren yerleşim birimi değişkeni öğrencilerin benlik farklılaşması boyutlarından “başkalarıyla iç içe geçme” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “ben pozisyonu alma”, “duygusal kopma” ve “duygusal tepkisellik” alt ölçek puan ortalamalarını manidar etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Başkalarıyla iç içe geçme boyutunda yerleşim birimine göre puan ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın yaşamını çoğunlukla büyük şehirde geçirmiş öğrencilerin olduğu görülmektedir. Ortalamalar arası farkların kaynağı araştırıldığında; yaşamını çoğunlukla geçirdiği yerleşim birimi ne olursa olsun öğrencileri benzer şekilde etkilediği görülmüştür. Buna göre ortalamalar arası gözlenen farklar manidar çıkmamıştır.

Başkalarıyla iç içe geçen bireyler diğerleriyle ilişkilerine bağımlıdır ve diğerlerinin fikirlerine katılan, onlara uyan davranışlar sergiler. Bu bakımdan başkalarıyla iç içe geçme, özellikle geleneksel toplumlarda görülen, toplulukçu kültürün hâkim olduğu ve ilişkisel benliğin desteklendiği ailelerle ilişkilendirilebilir. Toplulukçu kültür, geleneksel tarım toplumlarında yaygın olarak görülen, nesiller arası bağlılık sistemlerine ve itaate yönelik çocukların yetiştirildiği yapıdır. Bu kültürün öne çıktığı ailelerde, çocuğun aileye bağımlı olması beklenir ve özerkliği

tehdit olarak görülür. Böyle bir ailede karşılıklı bağımlılığa dayanan ilişki benlik ön plana çıkar (Kağıtçıbaşı, 2009). Toplulukçu bir kültürden bireyci bir kültüre göç edildiğinde, çocukların ve gençlerin özerk davranmasını gerektiren yeni çevresel talepler ortaya çıkar. Bu talepler, bireylerin etkili bir şekilde sosyokültürel yapıya uyum sağlamasını ve kendini çevredekilerle kıyaslama nedeniyle özerkliğin arzulanmasını ve geliştirilmesini sağlar (Kağıtçıbaşı, 2014). Bu durumda yerleşim biriminin başkalarıyla iç içe geçme boyutundaki etkisinin ailenin çocuğuyla kurduğu bağı etkileyen kültürün etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın bulgularıyla benzer olarak Değirmenci (2019) yaşanan yer ve başkalarıyla iç içe geçme alt ölçeğinde anlamlı ilişki saptamıştır. Buna göre yerleşim yeri büyüdükçe bireylerin diğerleriyle ilişkilerinde daha az bağımlı olduğu görülmüştür. Gürlek-Yüksel (2006) ise yerleşim yeri büyüklüğü arttıkça öğrencilerin ayrışma-bireyleşmesinin anlamlı olarak arttığını gözlemlemiştir. Bunun aksine Demir ve Karabacak (2017) ergenlerin yaşamının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri ve duygusal özerklik arasında anlamlı bir farklılık olmadığını saptamıştır. Ancak belirtilen çalışmadaki örneklemin gelişim döneminin bu çalışmadan farklı olduğu ve ergenlik dönemindeki bireylerin ilk yetişkinlik dönemindeki bireylere göre aileye daha fazla bağımlı olduğu (Santrock, 2013) göz önüne alındığında beklendiği bir durumdur.

Bu çalışmada yerleşim birimi başkalarıyla iç içe geçme boyutunu manidar olarak etkilediği bulursa da ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutlarında anlamlı bir etki yaratmaması ise kitle iletişim araçlarındaki gelişme, internetin bilginin erişilebilirliğinin artırması, kentleşme ve olanakların çeşitlenmesi ile ilişkilendirilebilir. Yaşamakta olduğumuz bilgi çağında internet ve medya araçlarının bireylere önemli ölçüde sosyalleşme ve kişisel gelişim olanakları sağladığı, birçok durumda çevrimiçi ilişkilerin aynı zamanda aile, akrabalık, arkadaşlık gibi yakın çevre ilişkilerini destekleyerek güçlendirdiği, yapılan araştırmalarda rapor edilmiştir (Castells, 2001; akt. Aybars, 2014). Bu sayede bireyler küçük yerlerde yaşamının getirebileceği sosyal olanakların kısıtlı olması, farklı bireylerle karşılaşma, yeni ilişkileri deneyimleme gibi dezavantajları görece yaşamadıkları düşünülebilir.

Bunun yanı sıra, yerleşim yerini köy/kasaba ve ilçe olarak belirten öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme boyutunda ve aynı şekilde diğer boyutlarda da yerleşim yerini küçük şehir olarak belirten öğrencilere göre daha yüksek düzeyde

puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Buna göre daha küçük yerleşim yerlerinde öğrenciler anne-babadan daha çok çevreyle etkileşim halinde olabilir, geleneksel aile tutumlarına karşı daha çok bağımsızlaşmak isteyebilir ve bu nedenle kendilerini daha çok geliştirmek zorunda hissedebilirler. Bu durumda benlik farklılaşmasının başkalarıyla iç içe geçme boyunda guruplar arası ortalamaların manidar çıkmaması ve diğer boyutlarda yerleşim yerinin manidar bir etkisinin olmaması anlamlı görülmektedir. Buna ek olarak yerleşim birimleri arasındaki puanlar birbirinden çok az farklılık göstermektedir. Alanyazında yaşanan yerlerin özerklik gibi psikolojik faktörlerine etkisi genellikle yerleşim yerinin büyüklüğünden ziyade toplulukçu ve bireyci kültür çerçevesinde çalışıldığında etkili olduğu belirtilmektedir (Esen-Çoban, 2013). Türk toplumunun değişen yapısının yanı sıra genel olarak toplulukçu kültüre yakın olması (Çelen ve Çok, 2007; Hofstede, 2001; Kağıtçıbaşı, 1996) nedeniyle yerleşim yerlerinde kültürel açıdan benzer bir dağılımın olabileceği bu nedenle başkalarıyla iç içe geçme dışındaki boyutları etkilemediği, başkalarıyla iç içe geçme boyutunda ise guruplar arası farkların manidar olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Öte yandan bu çalışmanın örnekleminin üniversite öğrencileri olduğu göz önüne alındığında her ne kadar yaşadıkları yer küçük yerleşim yeri olmuş olsa da yaşantı zenginliği ve/veya zaman faktörü sonuçların farklılaşmamasına yol açmış olabilir. Diğer taraftan üniversite öğrencilerinin gittikleri üniversitelere bağlı olarak hali hazırda daha büyük şehirlerde ikamet ettikleri düşünüldüğünde; yerleşim yerine bağlı kültürel açıdan daha homojen bir gruptan veri toplandığı görülmektedir. Bu nedenle belirtilen faktörlerin kontrol edilebildiği nedensel çalışmaların yapılması daha net bir görüşün oluşmasını sağlayabilir.

5. Ailenin algılanan ekonomik durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre ailenin algılanan ekonomik durumu değişkeni öğrencilerin Benlik Farklılaşması boyutlarını manidar olarak etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar ailenin ekonomik durumunu yeterli algılayan öğrencilerin tüm alt ölçeklerde puan ortalamaları yetersiz algılayan öğrencilerin puan ortalamalarından yüksek bulunsa da bu ortalamalar arası farklar boyutların hiçbirini manidar olarak etkilememektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde ailenin algılanan ekonomik durumuyla benlik farklılaşması boyutlarını inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu

araştırmanın bulgularıyla paralel olarak Değirmenci'nin (2019) yürüttüğü çalışmada bireylerin gelir durumlarının benliğin farklılaşmasının hiçbir boyutunu etkilemediği gözlemlenmiştir. Mert ve Topal (2018) ekonomik gelir açısından duygusal kopma boyutunda anlamlı farklılık bulmuştur. Buna göre ekonomik gelir arttıkça öğrencilerin daha çok duygusal kopma yaşadıkları görülmüştür. Mert ve Gülmez (2018) ise ailenin sosyoekonomik durumu değişkeni açısından ben pozisyonu alma boyutunda anlamlı farklılıklar bulmuştur. Buna göre varlıklı olan üniversite öğrencilerinin, diğer sosyo-ekonomik düzeydeki bireylere göre daha iyi ben pozisyonu alabildikleri bulunmuştur. Ekonomik düzey değişkeniyle ilgili bulunan çelişkili bulgular kimi ailelerde sosyo-ekonomik düzeye bağlı çocuğa yaklaşımlarında farklılıklar bulunduğunu, kimi ailelerde ise farklılıkların başka değişkenlere bağlı olarak değişebileceğini düşündürmektedir. Nitekim, Ataca'nın (2009) üniversite öğrencileriyle Türk aile yapısını araştırdığı çalışmada aile üyeleriyle olan duygusal bağların, ne sosyo-ekonomik durumdan ne de ikamet edilen yerden etkilenmediğini gözlemlemiştir. Benzer şekilde Arslan'ın (2017) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yerin ve sosyo-ekonomik düzeyin öğrencilerin kişilerarası bağımlılık eğilimini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada ekonomik düzeyin ve benlik farklılaşması boyutlarını anlamlı olarak etkilememesinin nedeni kentleşme ve refah düzeyindeki görece gelişmeye bağlı olarak üniversiteye giden bireylerin ailelerinin hali hazırda ortalama gelir düzeyine sahip olmaları olabilir. Üniversite öğrencileri tipik olarak şehirli ve orta sınıf kökenli olduklarından (Sunar, 2009) ve çalışmada öğrencilerin değil ailenin algılanan ekonomik durumunun etkisi araştırıldığından anlamlı bir farklılık görülmemiş olabilir. Buna göre üniversite öğrencileri ailelerinden ayrılarak bir taraftan kendi ekonomik bütçeleri konusunda sorumluluk alırlar. Ailelerinden bağımsız olarak kendi ekonomik durumları farklılaşabilir ve bu durum benlik farklılaşması boyutlarını etkileyebilir. Bu değişkenle ilgili olarak farklı aracı değişkenlerin etkisinin araştırıldığı araştırmaların yapılması faydalı görülmektedir.

6. Aile içi sert tartışmaların sıklığına göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre aile içinde sert tartışmaların sıklığı değişkeni öğrencilerin Benlik Farklılaşması boyutlarından "Başkalarıyla İç İç Geçme" boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, "Ben Pozisyonu Alma", "Duygusal Kopma" ve

“Duygusal Tepkisellik” alt ölçek puan ortalamalarını manidar etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Başkalarıyla iç içe geçme boyutunda aile içi sert tartışmaların sıklığına göre puan ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın aile içinde ara sıra tartışma olduğunu bildiren öğrencilerin olduğu görülmektedir. Daha sonra sıklıkla tartışma olur diyen öğrencilerin olduğu, en düşük ortalamanın ise hiç/pek olmaz diyen öğrencilerde olduğu gözlemlenmiştir. Ortalamalar arası farkların kaynağına araştırıldığında ise gözlenen farklar manidar bulunmamıştır. Tartışma sıklığı ne olursa olsun öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamalarını benzer şekilde etkilediği görülmüştür.

Aile içinde sert tartışmaların sıklığı değişkenine göre diğer boyutlardaki puan ortalamaları incelendiğinde tartışmanın hiç/pek olmadığını bildiren öğrencilerin daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum benlik farklılaşmasında daha iyi puan aldıklarını göstermektedir. Her ne kadar bu boyutlarda anlamlı etki olmasa da başkalarıyla iç içe geçme boyutunda hiç/pek tartışma olmaz diyen öğrencilerin daha düşük ortalamaya sahip olması, öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme boyutunu aileyle ilişkinin devamı niteliğinde görerek olumlu algıladığını düşündürmektedir. Toplulukçu kültürün egemen olduğu ailelerde, bireyler ilişkisel benliklerini geliştirmeleri temeline teşvik edilir. Buna göre bireyin ilişkisel benlikten uzaklaşması bir bakıma aileye karşı mesafe koyduğunu da akla getirmektedir.

Bir kişi yakın bir ilişki veya ilişkiler içinde birliktelik ve bireysellik gücünü dengeleyebilir ve duygusal tepkilerini düzenleyebilirse, aile sistemi stresli bir zeminde olsa bile, kişi bu durumun yaratabileceği olumsuz sonuçları etkili bir şekilde yönetebilir (Kerr ve Bowen, 1988). Theodoratou-Bekou, Andreopoulou, Andriopoulou ve Wood'a (2012) göre aile ilişkilerinde bir çatışma kaynağı olsa da bireyin benlik farklılaşmasını artırarak, aile üyelerinden kopmadan, fiziksel ve duygusal mesafeyi koruyabilirler. Buna bağlı olarak aile içi tartışmaların sıklığı ne olursa olsun bireyin temel farklılaşma düzeyi yüksekse bu durumdan etkilenmeyebilir. Gharehbaghy'nin (2011) yürüttüğü çalışmada benzer olarak daha yüksek benlik farklılaşması bildiren üniversite öğrencilerinin aile içinde çatışma yaşasa bile, daha düşük farklılaşmış bireylere göre çatışmadan daha az etkilendiği ve daha fazla kaliteli sosyal ilişki yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmada bulunan ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik puanlarında

tartışmaların sıklığının etkili olmaması sonucu bireyin hali hazırda ilişkilerde kullandığı problem çözme stratejilerinden, baş etme mekanizmalarından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca tartışmaların öznesinde aile üyelerinden kimlerin olduğu bu araştırmada incelenmediği için bireylerin ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik puan ortalamalarında anlamlı bir etkisine ulaşılmamış olabilir. Benzer şekilde Selçuk, İşcanoğlu, Sayıl, Sümer ve Berument (2020) eşler arasındaki çatışma durumları ve çocukların nasıl etkilendiğini inceledikleri çalışmada; ebeveynler arasındaki çatışmalar ebeveyn-çocuk ilişkisine yansısı bile, anneler ve / veya babalar çocuklarına gerekli sevgi ve ilgiyi verdiklerinde, çocukların çatışmayı kendileri veya aileleri için tehdit olarak algılama olasılıklarının düştüğünü gözlemlemiştir. Aynı zamanda ebeveyn ile çocuk arasındaki sağlam duygusal bağ, çocukların kendi kendini suçlama eğilimlerini engellediği saptanmıştır. Buna göre aile içinde çatışmalar olsa dahi ebeveynin çocuğa vereceği duygusal destek, sevgi, ilgi çocukların aile tartışmalarından olumsuz etkilenmesini engelleyebilir.

Bowen (1978) ise eşler arasındaki çatışmaların çocuklarıyla üçgen ilişkisi kurmalarına neden olacağını belirtir. Üçgenleme, iki kişi arasında ortaya çıkan çatışma veya gerilimin, duruma üçüncü bir kişinin dâhil olması nedeniyle üçlü hale geldiği sistemik bir süreçtir. Üçgen ilişkisine maruz kalan bireyler benlikleri farklılaştırmakta güçlük yaşarlar (Kerr ve Bowen, 1988). Bununla tutarlı olarak ön ergenlik döneminde yapılan bir çalışmada üçgen ilişkisine maruz kalan gençlerin depresif duygularının daha fazla olduğu ve akranlarından daha az sosyal destek algıladıkları bulunmuştur (Buehler, Franck ve Cook, 2009). Fosco ve Grych (2010) benzer olarak, anne babalarının çatışmalarına daha fazla karıştıklarını bildiren ergenlerin, üçgen ilişkisine daha az dâhil olan çocuklara göre zamanla daha fazla kendini suçladığı ve ebeveynleriyle daha olumsuz ilişkiler yaşadığını saptamıştır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde özellikle kimlik sorunlarının yaşandığı, benlik gelişimi için önemli olan ergenlik döneminde aile içindeki çatışmalar kritik olabilir. Bu çalışmada veri toplanan grup beliren yetişkinlik gelişim döneminde olan üniversite öğrencileridir. Sınıf düzeyi açısından karma bir gruptan veriler toplanmıştır. Bu nedenle öğrencilerin aile içi tartışmalardan etkilense bile yaşa ve aile yanından taşınma durumuna bağlı olarak; yeni geliştirilen sosyal destek ve yaşantılarla birlikte aile içi tartışmaların öğrencilerin ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutlarına etkisinin anlamlı olmadığı düşünülmektedir. Buna ek olarak

aile içinde sıklıkla tartışma olur diyen öğrencilerin ara sıra olur veya hiç/pek olmaz diyen öğrencilere göre sayılarının bir hayli az olması sonucu etkilemiş olabilir. Öğrenciler, sosyal beğenirlik faktörü (Kuzgun, 1972) ile maddeleri doldururken bilinçli ya da bilinçsiz olarak aile içindeki durumu ideal göstermiş (akt. Güneysu ve Bilir, 1988) bir bakıma aile itibarını korumuş olabilirler. Bu nedenle gruplar arasında sayıca benzer dağılımın olmaması çalışmada beklenen etkiyi göstermemiş olabilir.

7. Aile içinde algıladığı özgürlük/özerklik düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre aile içinde algılanan özgürlük değişkeni öğrencilerin Benlik Farklılaşması boyutlarından “Duygusal Tepkisellik” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “Ben Pozisyonu Alma”, “Duygusal Kopma” ve “Başkalarıyla İç İçe Geçme” alt ölçek puan ortalamalarını manidar etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Aile içinde algılanan özgürlük puan ortalamaları duygusal tepkisellik açısından incelendiğinde kendini oldukça özgür algılayan öğrencilerin kendini kısmen özgür algılayan ve hiç/pek özgür algılamayan öğrencilere göre puan ortalamaları istatistiksel açıdan manidar olarak daha yüksek bulunmuştur. Buna göre kendini aile içinde oldukça özgür algılayan öğrencilerin özellikle kaygı yaratan durumlar karşısında daha akılcı yöntemlere başvurdukları, duygu düzenleme konusunda diğerlerinden daha iyi olduğu ve dolayısıyla daha az duygusal tepkisel davrandıkları söylenebilir.

Yörükoğlu'na (1983) göre çocuğun sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi temel ruhsal gereksinimlerin karşılanmasına bağlıdır. Bunlar; sevgi, disiplin ve özgürlük olmak üzere üç ana başlık altında toplanabilir. Ailenin çocuğa sunduğu sevgi, disiplin ve özgürlük alanlarında yaşanan dengesizlik ise çocuğun benlik gelişimini olumsuz etkilemektedir. Yaşam dönemlerine bağlı olarak bu gereksinimlerin verilmesinde biri diğerinden daha öncelikli olabilir. Örneğin bebeklik döneminde sevgi gereksinimi daha ön plandadır (Yörükoğlu, 1983). Özellikle ergenlik dönemiyle birlikte bireylerin özerklik gereksinimlerine duyarlı olmak bireyin benlik gelişimleri açısından önemlidir. Buna bağlı olarak bu çalışmada sorgulanan özgürlük algısı, öğrencilerin benliğin farklılaşmasında etkili olan duygusal tepkiselliklerini etkilediği bulunmuştur. Aileleri tarafından özgürlüğü kısıtlanan bireylerin kendilerini daha duygusal tepkisel algıladıkları görülmüştür. Kerr ve Bowen (1988) bu durumu

özellikle isyancı ergenlerle örneklendirmiştir. Aile içinde duygusallık veya beraberlik baskısının yüksek düzeyde yoğunluğu, çocuğun kendini düşünmesi, hissetmesi ve hareket etmesi için büyümesine izin vermez. Çocuk başkalarına tepki olarak işlev göstermek ister. Bu durumda isteklerinin kısıtlanması bireyleri tepkisel olmaya itiyor olabilir. Dowd ve Seibel (1990) benzer olarak çocukların uygun düzeyde duygusal tepki verebilmeleri için; ebeveynlerin tutarlılık, koşulsuz kabul, ayrılık ve özerkliğin desteklenmesi gibi becerilerine odaklanılmasının önemli olduğunu belirtir.

Bu araştırmanın bulgularıyla tutarlı olarak Johnson ve Buboltz (2000), benliğin farklılaşması ile psikolojik tepkisellik arasında bir ilişki olduğunu gözlemlemiştir. Psikolojik tepkisellik, karşıt tepki kuramı içerisinde tanımlanan, bazı bireylerin özgürlük kısıtlamasıyla ilgili tehditlere güçlü bir şekilde tepki verdiklerini ifade etmektedir (Brehm ve Brehm, 1981). Üniversite öğrencileriyle yürütülen bahsedilen çalışmada, benlik farklılaşması düşük öğrencilerin özerklik kısıtlamalarına karşı daha tepkisel davrandıkları görülmüştür. Bu bulguların ışığında kendini aile ortamında özgür algılayan; diğer bir ifadeyle, fikirlerini rahatlıkla ifade edebilen, kısıtlanma, engellenme kaygısı yaşamayan öğrencilerin duygu ve düşünceleri arasında sağlıklı ayrımı yapabilmesi ve uygun tepkiler üretmesi daha kolaydır. Bu bakımdan ailelerin çocukları için uygun özgürlük alanı yaratması önemli görülmektedir.

Algılanan özgürlük değişkeni için benliğin farklılaşmasının başkalarıyla iç içe geçme, ben pozisyonu alma ve duygusal kopma puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar görülmemiştir. Her ne kadar bu boyutlarda kendini oldukça özgür algılayan öğrencilerin puan ortalamaları kısmen algılayan ve hiç algılamayan öğrencilere göre daha yüksek olsa da gözlenen bu farklar manidar değildir. Bunun nedeni olarak ailenin bireye sunduğu özerklik alanları duygusal, davranışsal ve değersel (Steinberg, 2007) gibi pek çok boyutu içermektedir. Bu boyutlar ise bireyin sahip olduğu arkadaşlıklar, katıldığı sosyal etkinlikler ve okul yaşantısı gibi pek çok faktörden etkilenmektedir. Bu çalışmada ise sadece öğrencilerin aile içinde kendilerini ne derece özgür/özerk algıladıkları sorulmuştur. Öğrencilerin sadece tek bir soruyla sınanan özgür algılama durumuna duygusal, davranışsal ve değersel hangi boyutta değerlendirerek cevap verdikleri bilinmemektedir.

Buna ek olarak kendini oldukça özgür algılayan öğrenciler bir taraftan ilgisiz ebeveynlere sahip olabilir. Bu nedenle ilgisiz ebeveynlerin neden olacağı olumsuz

etkileri, kendini kısmen özgür algılayan bir bireye göre daha çok yaşayabilir. Bununla tutarlı olarak alanyazında ilgisiz ebeveynlerin çocuklarının kendini duygusal olarak daha özerk algıladığı (Demir ve Karabacak, 2017; Musaağaoğlu, 2004) aile desteği ve özerk benlik gelişimi arasında negatif ilişkinin olduğu (Koç-Yıldırım vd., 2015) çalışmalar vardır. Diğer taraftan, aile içindeki tartışma sıklığı değişkenine benzer olarak kendini aile içinde pek/hiç özgür algılamayan öğrencilerin oldukça ve kısmen algılayan öğrencilere göre sayılarının bir hayli az olması sonucu etkilemiş olabilir. Üniversite öğrencileri sosyal beğenirlik faktörü (Kuzgun, 1972) ile maddeleri doldururken bilinçli ya da bilinçsiz olarak aile içindeki durumu ideal göstermiş (akt. Güneysu ve Bilir, 1988) olabilirler. Bu nedenle gruplar arasında sayıca benzer dağılımın olmaması benlik farklılaşmasının diğer boyutlarında anlamlı bir farka yol açmamış olabilir.

8. Romantik ilişkiye sahip olup olmama durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğinin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre romantik ilişkiye sahip olup olmama değişkeni öğrencilerin Benlik Farklılaşması boyutlarından “Duygusal Kopma” ve “Duygusal Tepkisellik” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “Ben Pozisyonu Alma” ve “Başkalarıyla İç İçe Geçme” alt ölçek puan ortalamalarını manidar etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Duygusal kopma puan ortalamaları karşılaştırıldığında romantik ilişkiye sahip öğrencilerin duygusal kopma puan ortalamaları sahip olmayan öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre romantik ilişkisi olmayan öğrencilerin daha çok duygusal kopma yaşadığı, kendini romantik ilişkisi olan öğrencilere göre diğerlerinden daha çok izole ettiği görülmektedir. Duygusal tepkisellik puan ortalamaları karşılaştırıldığında ise romantik ilişkisi olan öğrencilerin duygusal tepkisellik puan ortalamalarının olmayan öğrencilere göre manidar olarak daha düşük olduğu görülmektedir.

Gray ve Steinberg’e (1999) göre bireylerin anne-babasından ayrılma arzusu, romantik ilginin ayrılık ve bireyleşme görevlerinde etkili olmasını sağlar. Romantik ilişkilere dâhil olma, çağdaş toplumda ergenlerin hala ekonomik olarak ailelerine bağlı olmaları gibi uzun süreli sosyal olgunlaşmasını kısıtlayan güçlere karşı bir statü geliştirmesini sağlar. Romantik partnerler özellikle ergenlik döneminden itibaren bireylerin sosyal ekolojisine önemli bir katkı sunar. Bireylerin kendilerini

ebeveynlerden ayırmasına yönelik atılan bir adım olarak işlev görür (Freeman ve Almond, 2009). Kegan (1982, 1994) özellikle genç yetişkin bireylerin yakın ilişkiler yoluyla farklılaşmayı daha çok gerçekleştirdiklerini, özerklik gelişiminin bir bakıma yakın ilişkiler kurarak sağlanabileceğini savunmaktadır. Bu araştırmada da genç yetişkinlik döneminde yakın ilişkilere sahip olan öğrencilerin benlik farklılaşmasının duygusal kopma boyutunda sahip olmayan öğrencilerden anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir. Aynı zamanda duygusal kopmayı daha çok yaşayan bireyler benlik farklılaşması açısından daha düşük seviyeye sahip olması beklenir. Türk (2019) de benzer şekilde romantik ilişkiye sahip olan bireylerin benlik farklılaşmasının sahip olmayanlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Freeman ve Almond (2009) ergenlerle yürüttükleri çalışmalarında; romantik ilişkilerin benliğin farklılaşması üzerindeki etkili olduğunu bulmuşlardır. Cao ve An'ın (2018) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada ise romantik ilişki uyumsuzluğu arttıkça benlik farklılaşmasının azaldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca romantik ilişkilerin akran ilişkilerine göre benlik farklılaşması üzerinde daha büyük etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Bulgular genel anlamda değerlendirildiğinde özellikle ergenlik döneminden itibaren bireylerin benlik farklılaşması üzerinde romantik ilişkilerin ve bu ilişkilerin niteliğinin önemli olduğu görünmektedir. Diğer taraftan bağlanma ve benliğin farklılaşması ile ilişkilerin incelendiği bir çalışmada yetişkinlerin kaçınan bağlanma düzeyleri yükseldikçe duygusal kopma düzeylerinin de yükseldiği gözlemlenmiştir (Skowron ve Deny, 2004). Buna göre ilişkilerden kaçınan bireylerin duygusal kopma yaşadığı saptanmıştır. Her ne kadar bu çalışmada romantik ilişkiye sahip olmayan bireylerin bağlanma stilleri bilinmese de Skowron ve Deny'in (2004) çalışmalarına benzer şekilde romantik ilişkiye sahip olmayan öğrenciler ilişkilerden kaçınmaları nedeniyle duygusal kopmayı daha çok yaşıyor olabilirler.

Alanyazında romantik ilişkiye sahip olup olmama değişkenine göre benlik farklılaşması boyutlarındaki etkiyi inceleyen sınırlı çalışmaların yanı sıra diğer psikolojik değişkenlerle de ilişkisi değerlendirildiğinde, bu araştırmada bulunan romantik ilişkiye sahip olmayan bireylerin duygusal kopmayı daha çok yaşamaları; kendilerini diğerlerinden uzaklaştırma özellikle karşı cinsle aralarına mesafe koyması bakımından değerlendirildiğinde beklendik bir durumdur. Bununla ilişki olarak Güngör (1996) romantik ilişkiye sahip olmayan üniversite öğrencilerinin

kendilerini olanlara göre duygusal yönden daha yalnız hissettiğini gözlemlemiştir. Doğru-Çabuker ve Balcı-Çelik (2019) romantik ilişkisi olmayan öğrencilerin romantik ilişkisi olan öğrencilere göre kendilerini daha olumsuz algıladıklarını saptamıştır. İyilik hali ve bireylerin romantik ilişkiye sahip olup olmamasını inceleyen Doğan'ın (2004) çalışmasında ise romantik ilişkiye sahip öğrencilerin iyilik halini artıran sevgi alt ölçeğinde daha yüksek puanlar aldığını gözlemlenmiştir.

Duygusal kopma boyutunda bulunan sonuçların aksine duygusal tepkisellik boyutunda romantik ilişkiye sahip olmayan öğrencilerin daha az duygusal tepkisel oldukları saptanmıştır. Duygusal tepkisellik ile bireylerin özellikle kaygı verici durumlar karşısında duyguların mantığın önüne geçerek tepki vermesi (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988) ifade edilmektedir. Duygusal tepkisellik bu yönüyle duygu düzenleme ve iletişim becerileriyle de benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada sahip olunan romantik ilişkinin niteliği incelenirse de romantik ilişkisi olan bireylerin daha duygusal tepkisel davranmaları bir taraftan duygu düzenleme ve iletişim becerileri konusunda daha çok desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Nitekim Haskan-Avcı'nın (2014) üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde problem yaşadıkları alanları incelediği çalışmasında; ilişkisi olan öğrencilerin en çok iletişim ve çatışma çözme konusunda problem yaşadıklarını saptanmıştır.

Bunun yanı sıra duygusal tepkiselliğe bağlı olarak; ilişkisi olanların duygu ve düşünce ayrımında daha çok güçlük yaşadıkları, duygularının düşüncelerinin önüne geçtiği ve daha duygusal kararlar verdikleri düşünülmektedir. Çalışkan, Taşhan, Orhan ve Nacar (2015) tarafından romantik ilişkiye sahip olan ve olmayan öğrencilerin eş seçimi tercihlerinin araştırıldığı çalışmada; ilişkisi olmayan öğrencilerin eş seçimini daha çok mantığını kullanarak yapmak istedikleri gözlemlenmiştir. Buna göre bu durum araştırmacılar tarafından romantik ilişkiye sahip olmanın mantık ve duygusallık dengesini koruma konusundaki bilincin azalmasına ve karşılıklı duygulara bağlı olarak duygu odaklı davranışların daha çok sergilenmesine neden olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Bu bulguyla paralel olarak Türk'ün (2019) araştırmasına göre ilişkisi olan bireyler olmayanlara göre eş seçme stratejisi olarak daha çok duygu odaklı yaklaşım olan aşkı seçmektedir. Bahsedilen çalışma bulgularıyla birlikte değerlendirildiğinde romantik ilişkiye sahip olan bireylerin daha çok duygularıyla hareket etmeleri ve sahip olmayanlara göre daha duygusal tepkisel olmaları anlamlı görülmektedir.

Araştırmada öğrencilerin yaşadıkları ilişkinin niteliği incelenmediği için başkalarıyla iç içe geçme ve ben pozisyonu alma boyutunda anlamlı bir farklılık görülmemiş olabilir. Buna göre öğrencilerin bağlanma stilleri ve ilişki doyumları gibi faktörler de incelenmediğinden diğerleriyle aralarındaki ilişkiyi nasıl yönettiği, kendi düşüncelerini karşıya rahatlıkla ifade edip edemediği, bağımlı bir ilişki örüntüsü sergileyip sergilemediği durumunun romantik ilişkiye sahip olan ve olmayan iki grupta da bilinmemesi; iç içe geçme ve ben pozisyonu almada anlamlı bir etki yaratmamış olabilir. Ek olarak Rodriguez-Gonzalez ve diğerleri (2020) duygusal kopma boyutunun kültürler arası çalışmalarda da çift uyumunu yordayan güçlü bir boyut olduğunu; Duygusal tepkisellik boyutunun ise daha toplulukçu yapıya sahip kültürlerde çift uyumunu yordadığını saptamıştır. Genel olarak çalışmalarda çift ilişkileriyle incelenen duygusal kopma (Rodriguez-Gonzalez vd., 2016; Skowron, 2000) ve duygusal tepkisellik boyutunun bu çalışmada da tutarlı olarak romantik ilişki olup olmamasından etkilenmesi ise genel anlamda alanyazına uyumlu olduğunu düşündürmektedir.

9. Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama durumuna göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmama değişkeni öğrencilerin benlik farklılaşması boyutlarından “ben pozisyonu alma” ve “duygusal kopma” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “başkalarıyla iç içe geçme” ve “duygusal tepkisellik alt ölçek puan ortalamalarını manidar etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ben pozisyonu alma puan ortalamaları karşılaştırıldığında; yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamaları sahip olmayan öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip öğrencilerin olmayan öğrencilere göre; entelektüel akıl yürütme yoluyla geliştirdikleri, açıkça tanımlanmış inançlara, ilkelere ve fikirlere daha bağlı oldukları, davranışlarının sorumluluğunu almada daha başarılı oldukları ve baskı karşısında ben duygularını daha iyi koruyabildikleri söylenebilir. Duygusal kopma puan ortalamaları karşılaştırıldığında yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip öğrencilerin duygusal kopma puan ortalamaları sahip olmayan öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre yeterli ve nitelikli

arkadaşa sahip olmayan öğrencilerin daha çok duygusal kopma yaşadığı, kendini diğerlerinden daha çok izole ettiği görülmektedir.

Ergenlik döneminden itibaren gençlerin yakın arkadaşlıkları sosyo-duygusal gelişimin merkezinde yer alır (Buhrmester, 1990). Beliren yetişkinlerin çoğu evden uzaklaşmaya başlar ve bu nedenle ebeveynlerinden ve kardeşlerinden almış olabilecekleri günlük sosyal desteği kaybederler. Eve dönenler veya evde kalanlar için bile kendi kendine yetme ve kendi kararlarını verme çabalarında ebeveynlerine sosyal destek için daha az güvenebilirler (Arnett, 2015). Sonuç olarak, sosyal destek sağlamak için ebeveynlerden çok arkadaşlarına yönelebilirler (Arnett, 2016). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2019) verilerine göre 15-24 yaş arasındaki genç nüfusun toplam nüfusa oranı %15,6'dır. Bunun yanı sıra 2019 yılında 18-24 yaş aralığında 411 bin 818 gencin, üniversite eğitimi için ikamet ettiği ilden başka bir ile gittiği, bu gençlerin 18-24 yaş aralığındaki genç nüfus içindeki oranının ise %4,4 olduğu saptanmıştır (TÜİK, 2019). Üniversiteye giden genç nüfusun fazla olduğu Türkiye gibi ülkelerde öğrencilerin özellikle üniversiteye uyumlarını kolaylaştıracak sosyal destek mekanizmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Öğrenciler ailelerinden, arkadaşlarından veya önemli diğerlerinden yüksek düzeyde sosyal destek gördüklerinde psikolojik uyumlarının da yükseldiği görülmektedir (Karaman ve Sarı, 2020).

Kerr ve Bowen'a (1988) göre bir kişinin sahip olduğu sosyal destek mekanizmaları, benlik farklılaşması üzerinde etki yaratabilir. Bu araştırmada ortaya konan bulgulara göre bu varsayımın doğrulandığı söylenebilir. Yeterli ve nitelikli arkadaşı olmadığını bildiren öğrencilerin daha çok duygusal kopma yaşadığı dolayısıyla kendilerini diğerlerinden daha çok soyutladığı; yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olan öğrenciler ise daha çok güçlü bir ben duygusu ortaya koyabildikleri, ben pozisyonu almada daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla üniversite öğrencilerinde yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olmak benlik farklılaşmasını artıran etmenlerden olabilir. Başka bir ifadeyle benlik farklılaşması yüksek olan üniversite öğrencilerinin diğerleriyle nitelikli bir ilişki kurdukları, sahip oldukları arkadaşlarının onlara yeterli geldiği söylenebilir. Görüldüğü kadarıyla yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olup olmamanın aynı şekilde incelendiği araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle yeterli arkadaşına sahip olma sosyal

destek, sosyal problem çözüme ve kişiler arası problem yaşama gibi değişkenlerle ilişkilendirilerek benliğin farklılaşması açısından tartışılmıştır.

Buna göre, Skowron ve diğerlerinin (2009) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada benliğin farklılaşmasında yüksek puan alan öğrencilerin zaman içinde daha az psikolojik ve kişiler arası problemler yaşadığı, özellikle ben pozisyonu alma ve duygusal kopmanın psikolojik ve kişiler arası problemleri yordamada güçlü olduğu gözlemlenmiştir. Daha fazla duygusal kopma yaşayan öğrencilerin ilişkilerinde kontrolcü olma isteğinin daha fazla olduğu ve ilişkilerini uzun süreli devam ettirmekte zorlandıkları görülmüştür. Duygusal tepkiselliği daha çok yaşayan öğrencilerin ise ilişkilerinde daha fazla saldırganlığa ve duyarsızlığa başvurduğu; kavga etme, sinirlilik, çabuk öfkelenme, kin tutma ve başkalarının mutluluğu veya refahı için çok az endişe duyma özellikleriyle karakterize olduğu saptanmıştır. Duygusal olarak daha tepkisel olan ve başkalarıyla iç içe geçme eğiliminde olan bireylerin, zayıf ilişki sınırları, müdahaleci olma, zaman içinde muhtaçlık gösterdikleri ve yalnız zaman geçirmede daha fazla zorluk bildirdikleri gözlemlenmiştir (Skowron vd., 2009). Bahsedilen çalışmada bu çalışmada incelenen yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olmanın manidar olarak etkilediği boyutlara benzer olarak kişiler arası problemleri en güçlü yordayan boyutlar ben pozisyonu alma ve duygusal kopma bulunmuştur. Her ne kadar bu çalışmada kişiler arası problem yaşama durumları incelenmese de ben pozisyonu almada güçlük çeken ve duygusal kopma yaşayan bireylerin hali hazırda sahip olduğu iletişim örüntüleri nedeniyle arkadaşlık kurmakta zorlanabilecekleri söylenebilir. Tiryaki-Güven (2020) de benzer şekilde sosyal problem çözme ve benlik farklılaşması arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuştur. En güçlü ilişkinin ise ben pozisyonu alma alt boyutunda olduğu gözlemlenmiştir. Ben pozisyonu alma boyutu, bireylerin kendileriyle ilgili açık ve net fikir ve inanç sistemine sahip olduğu, diğerlerinin de fikirlerini alabildiği fakat bu fikirlere katılmak zorunda hissetmediği bir farklılaşma durumudur. Buna göre yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olan bireylerin bir taraftan kendilerini sosyal bağlamda değerlendirebilecekleri ve kendileri hakkında daha gerçekçi değerlendirmeler yapabilecekleri söylenebilir. Bununla ilişkili olarak, genç yetişkin bireylerle yapılan bir çalışmada bireylerin daha çok özerk ve kendi-yönelimli olmalarının aynı zamanda diğer kişilerle olumlu ilişkiler kurmasını kolaylaştırdığı bulunmuştur (Inguglia, Ingoglia, Liga, Lo Coco ve Lo Cricchio, 2015).

Alaedein (2008) ise benlik farklılaşmasının sosyal kaygıyı anlamlı düzeyde yordadığını rapor etmiştir. Benlik farklılaşması yüksek bireylerin diğerleriyle ilişki kurmaktan çekinmediği birliktelik ve beraberliği dengelediği gözlemlenmiştir. Böylelikle bu araştırmada bulunan yeterli arkadaşı olmayan bireylerin duygusal kopmayı daha çok yaşamaları anlamlı görülmektedir. Vick'in (2005) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada akranlara güvenli bağlanma, anlamlı ölçüde daha yüksek ben pozisyonu alma, daha az duygusal kopma ve daha az duygusal tepkisellik ile ilişkilendirilmiştir. Başka bir çalışmada ben pozisyonu almada daha başarılı üniversite öğrencilerin diğerlerine göre daha fazla kaliteli sosyal ilişki bildirdikleri saptanmıştır (Gharehbaghy, 2011). Sağlık çalışanlarıyla yapılan bir çalışmada ise yüksek düzeyde sosyal destek ve benlik farklılaşması ile kişisel gelişim arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ortaya koyulmuştur (Abu-Sharkia, Taubman-Ben Ari ve Mofareh, 2020). Bahsedilen araştırmalarda akran ilişkileri, sosyal destek, kişiler arası problem çözme ve akrana güvenli bağlanma gibi değişkenler; bu çalışmayla benzer olarak benlik farklılaşması boyutları açısından düşünüldüğünde ben pozisyonu alma ve duygusal kopma boyutlarında etkili olduğu saptanmıştır.

Alanyazında yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olmayla ilişkilendirilebilecek değişkenlerin benlik farklılaşması boyutlarına etkisini araştıran çalışma bulguları sınırlı olsa da; bireyleşme, iyi oluş, kaygı gibi psikolojik değişkenlerle ilişkisinin incelendiği çalışmalara ulaşılmıştır. Buna göre, Gürlek-Yüksel (2006) birçok arkadaşı olan gençlerin ayrılma anksiyetesinin düşük olduğunu ve sağlıklı ayrılma gösterdiklerini; hiç arkadaşı olmayanlarda ise reddedilme beklentisinin yüksek olduğunu bulmuştur. Özbaran (2004) tarafından Majör depresif bozukluğu olan ergenler ve sağlıklı ergenlerin ayrılma-bireyleşmenin incelendiği çalışmada; arkadaş ilişkileri kötü olan grubun depresif grupta yer aldığı ve bu gençlerde sağlıksız ayrılma- bireyleşme özelliklerinin sergilendiği, sağlıklı ergenler için ise tam tersi bir örüntünün olduğu gözlemlenmiştir. Başka bir çalışmada ergenlerin sahip olduğu güçlü akran ilişkileri, ergenin ayrılma-bireyleşmesiyle ilgili daha az problem yaşamasını sağladığı bulunmuştur (Çiçek ve Aslan, 2019). Çakmak ve Hevedanlı (2005) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada okuldaki arkadaşlık ilişkileri "iyi" olarak belirten öğrencilerin kaygı düzeyinin, arkadaşlık ilişkilerini "yetersiz" olarak belirtenlere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Doğan (2004) ise

arkadaşlarından yüksek düzeyde sosyal destek aldığını bildiren öğrencilerin iyilik halinin kendini yönetme, arkadaş ve sevgi alt ölçeklerinde anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıklarını gözlemlemiştir.

Bu bulgulara dayanarak özellikle ergenlikle birlikte bireylerin sahip olduğu arkadaşlıkların pek çok alanda olumlu katkılarının olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin sosyal ağlarında arkadaşlar ve romantik partnerlerin ötesinde başka önemli kişiler vardır ve bu ilişkilerin karşılıklı etkileşiminin onların uyumlarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir (Galaway ve Huston 1996). Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olma özellikle beliren yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencileri açısından önemli olsa da benliğin farklılaşmasının tüm boyutları açısından yeterli olmayabilir. Nitekim, An ve Wu (2018) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü nitel çalışmada; ebeveyn kişiliği ve ilişkileri, ebeveyn-çocuk ilişkisi, ailenin ebeveynlik tarzı ve kuşaklar arası aktarımın, gençlerin akran iletişimi eğilimini etkilediğini rapor etmiştir. Bu nedenle başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal tepkisellik boyutlarında başka ilişkilerin de etkili olabileceğinden (anne-baba gibi) yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olmanın bu boyutları etkilemediği düşünülmektedir.

10. Üniversite faaliyetlerine katılım sıklığına göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre üniversite faaliyetlerine katılım sıklığı öğrencilerin benlik farklılaşması boyutlarından “ben pozisyonu alma” ve “başkalarıyla iç içe geçme” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “duygusal kopma” ve “duygusal tepkisellik” alt ölçek puan ortalamalarını manidar etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ben pozisyonu alma puan ortalamaları karşılaştırıldığında; üniversitede sosyal-spor-kültürel etkinliklere sıklıkla katılan öğrencilerin ben pozisyonu alma puan ortalamaları ara sıra katılan ve hiç katılmayan öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre üniversite sosyal-spor ve kültürel faaliyetlere sıklıkla katılan öğrencilerin ara sıra katılan ve hiç katılmayan öğrencilere göre; entelektüel akıl yürütme yoluyla geliştirdikleri, açıkça tanımlanmış inançlara, ilkelere ve fikirlere daha bağlı oldukları, davranışlarının sorumluluğunu almada daha başarılı oldukları ve baskı karşısında ben duygularını daha iyi koruyabildikleri söylenebilir. Başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamaları karşılaştırıldığında

üniversitede sosyal-spor-kültürel etkinliklere sıklıkla katılan öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puan ortalamaları ara sıra katılan ve hiç katılmayan öğrencilere göre manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre üniversite faaliyetlerine sıklıkla katılan öğrencilerin diğerleriyle ilişkilerinde daha bağımsız davrandıkları diğerlerinin onayını almak ve onlara uymak konusunda kendilerini daha az zorunda hissettikleri söylenebilir.

Her ne kadar toplumsallaşma süreçleri açısından ailenin yeri merkezi olsa da beliren yetişkinlik dönemiyle birlikte ailenin birey üzerindeki etkileri azalmaktadır. Bu dönemde daha çok bireyin geliştirdiği arkadaşlık ilişkileri, okul ortamı, medya araçları, yasal ve kültürel inanç sistemi toplumsallaşmanın kaynaklarını temsil eder (Arnett, 2013). Buna bağlı olarak bu dönem gençlerinin kendi kimliklerini ve benliklerini geliştirirken sahip oldukları arkadaşları, katıldıkları sosyal etkinlikler ve yaşam deneyimleri önemli görülmektedir. Parmaksız'ın (2008) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada özellikle öğrencilerin eğlence odaklı sosyal etkinliklere katılma durumlarının beliren yetişkinlikte kendine odaklanma, deneyimleme ve pek çok alanda bağımsızlık özellikleriyle uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre eğlence odaklı faaliyetlere katılmak bir taraftan öğrencilerin beliren yetişkinlik yaşam dönemi görevlerini daha sağlıklı yerine getirirken; özerk bir yetişkin olma yolunda olumlu etkilediği söylenebilir. Özbaran'ın (2004) depresyon tanılı ve sağlıklı bireylerle yürüttüğü çalışmada sporla uğraşan depresyon tanılı bireylerin uğraşmayanlara göre sağlıklı bireyleşme özelliği daha yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde tanılı gençlerde sosyal bir kuruluşa üye olanların olmayanlara göre sağlıklı ayrılma özelliğinin yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Gürlek-Yüksel (2006) tarafından yapılan çalışmada ise sosyal bir gruba üye olan ve sporla uğraşan üniversite öğrencilerinin, üyesi olmayan ve spor faaliyetleriyle uğraşmayan öğrencilere göre sağlıklı ayrılma özelliklerinin daha yüksek olduğu rapor edilmiştir. Buna göre gençlerin sosyal, sportif faaliyetlerle meşgul olması bireyleşme adına olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak üniversite öğrencilerinin sosyal, sportif ve kültürel etkinliklere katılmaları onların daha başarılı bir ben duygusu kurmalarına, diğerleriyle ilişkilerinde birliktelik mesafesini ayarlayabilmelerine, ilişkilerinde duygusal olarak özerk olabilmelerine katkıda bulunabilir. Diğer taraftan hali hazırda ben duygusunu koruyabilen, ilişkilerindeki mesafeyi yönetebilen öğrencilerin üniversite faaliyetlerine

katılım istekleri de daha yoğun olabilir. Bu noktada ilişkinin yönü bilinmese de üniversite faaliyetlerine katılım konusunda öğrencilerin desteklenmesinin benlik farklılaşması açısından olumlu etkileri olabileceği düşünülmektedir. Faaliyetlere katılım sıklığının duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutlarında etkili olmamasının nedeni ise bu boyutların öğrencilerin diğerleriyle kurduğu ilişkiler (arkadaş, aile, romantik partner gibi) ve/veya faaliyetlere katılım deneyimlerinin niteliği ile ilgili olmasından kaynaklanabilir.

11. Anneden algılanan kabul/ilgi düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre anneden algılanan kabul/ilgi düzeyi öğrencilerin benlik farklılaşması boyutlarından “ben pozisyonu alma” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “başkalarıyla iç içe geçme”, “duygusal kopma” ve “duygusal tepkisellik alt ölçek puan ortalamalarını manidar etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ben pozisyonu alma puan ortalamaları arasındaki farklar değerlendirildiğinde; anneden yüksek düzeyde kabul/ilgi algılayan öğrenciler, orta ve düşük düzeyde algılayanlara göre ben pozisyonu puan ortalamaları manidar olarak daha yüksek bulunmuştur. Buna göre annenin sunmuş olduğu ilgili, sıcak yaklaşımın öğrencinin daha net bir ben duygusu geliştirmesine, kendi fikir ve inanç sistemini oluşturmasına ortam hazırladığı söylenebilir. Ben pozisyonu almada başarılı bireyler, birebir ilişkilerinde duygusal yakınlık kurabilir, kişisel yaşam hedefleri üzerinde çalışabilir ve bu hedeflere ulaşmak için özgürce hareket edebilirler. Başkalarına saldırmak veya kendilerini savunmak zorunda kalmadan özgürce inançlarını veya duygularını ifade edebilirler (McGoldrick ve Carter, 2001). Bu bakımdan değerlendirildiğinde bir taraftan ben pozisyonu almada başarılı olan bireylerin kendi kararları konusunda sorumluluk alabildikleri, diğerleriyle bireysellik ve birliktelik dengesini sağlayarak ilişki kurabildikleri ve kendileriyle ilgili değerlendirmelerin genel anlamda olumlu olduğu söylenebilir.

Alanyazında anneden algılanan ilgi/kabulün benlik farklılaşmasının alt boyutlarına etkisini araştıran çalışmalar sınırlıdır. Benlik farklılaşması ile ilgili daha çok aile işlevselliğinin araştırıldığı, anne baba tutumlarının ise birlikte değerlendirilerek ve benlik farklılaşmasının toplam puan üzerindeki etkilerinin araştırıldığı görülmüştür. Aile işlevselliği ve benlik farklılaşmasını inceleyen Kim ve diğerleri (2014) ben pozisyonu alma, duygusal kopma boyutları ve aile üyeleri

arasında dengeli, sağlıklı ve esnek iletişim arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit etmiştir. Buna göre aile üyelerindeki sağlıklı iletişim arttıkça bireylerin ben pozisyonu alma puanlarının da arttığı görülmüştür. Freeman ve Almond (2009) da anne ve babasından duyarlı yaklaşım (sevgi- ilgi- sıcaklık) algılayan öğrencilerin benlik farklılaşma puanlarının daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Kwon ve Lee (2014) ise anne babasından sevecen, sıcak tutum algılayan üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşması puanlarının arttığı, özellikle duygusal tepkisellik ve duygusal kopma boyutunda daha iyi puanlar aldıklarını gözlemlemiştir. Bahsedilen araştırmada ben pozisyonu alma ve başkalarıyla iç içe geçme boyutlarının incelenmediği görülmüştür. Vick'in (2005) yürüttüğü çalışmada ebeveynlere güvenli bağlanmanın, anlamlı ölçüde daha yüksek ben pozisyonu alma, daha az duygusal kopma ve daha az duygusal tepkisellik ile ilişkili olduğu görülmüştür. Kim ve diğerlerinin (2017) yürüttüğü çalışmada ise kendi annelerinden olumlu ebeveynlik algılayan annelerin çocuk yetiştirme sürecinde daha olumlu tutumlara yöneldikleri ve benlik farklılaşmalarının da daha yüksek olduğu bulunmuştur. Daiman (2018) ise ebeveynlerden algılanan sevecen, yakın yaklaşımın benliğin farklılaşmasını anlamlı düzeyde yordamadığını fakat tamamlayıcı analizler sonucunda yakın ebeveyn davranışı algısının, farklılaşmasının göstergesi olan kişiler arası ilişkilerde duygusal yakınlığı sağlamayı anlamlı şekilde yordadığı gözlemlenmiştir. Kişiler arası ilişkilerde duygusal yakınlığı sağlayabilme özellikle ben pozisyonu alma ile ilişkili olduğu düşünüldüğünde bu araştırmanın bulgularıyla tutarlı olduğu söylenebilir.

Ebeveynler kabul/ilgi/sevgi boyutuyla çocuğun değerli hissetme, kabul edilme, ait olma ve özerklik gibi ihtiyaçlarını karşılarlar (Baumrind, 1966; Maccoby ve Martin, 1983). Ebeveynlerini sıcak ve ilgili algılayan ergenlerin ebeveynlerine kendileriyle ilgili daha çok bilgi verdikleri, aileleriyle iletişim kurma olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Stattin ve Kerr, 2000). Güneysu ve Bilir (1988) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada annenin demokratik tutumunun ve öğrencilerin kendini kabul düzeyi arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Anneye olan güvenli bağlılığın anneden algılanan duyarlı yaklaşımla ilişkili olduğu (Sevim, 2014), güvenli bağlanmanın gençlerin besleyici ilişki tarzı geliştirmesinde etkili olduğu (Göçener, 2010) ve öz değeri olumlu anlamda etkilediği (Kenny ve Şirin, 2006), benlik algılarında daha olumlu değerlendirmeler yaptıkları (Terzi ve Cihangir-Çankaya, 2009), anne babalarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin kendilik

algısının olumlu yönde geliştiği (Sezer ve Oğuz, 2010; Sezer ve Yıldırım, 2018) ve olumlu benlik değeri üzerinde aile içi yakın iletişimin etkili olduğu (Bahçıvan-Saydam ve Gençöz, 2005; Erol vd., 2002; Parish ve McCluskey, 1992), kabul ve ilgilinin yüksek olduğu ailelerde yetişen öğrencilerin güvenli bağlanma ve benlik belirginliğinin daha yüksek olduğu (Sümer ve Güngör, 1999) ve benlik saygılarının üzerinde olumlu etkisinin olduğu (Aydın vd., 2014; Aydın, 2019; Demirkol, 2019; Doğruyol ve Yetim, 2019; Erkan, 2019; Haktanır ve Baran, 1998; Sim, 2019; Sümer ve Güngör, 1999) gözlemlenmiştir. Sümer ve Güngör'ün (1999) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmalarında kabul ve ilgilinin yüksek olduğu ailelerde yetişen bireylerin daha az onaylanmama kaygısı ve başkalarını memnun etme isteği taşıdıkları saptanmıştır. Ben pozisyonu alabilen bireylerin baskı altında bile kendi fikirlerini söyleyebildikleri ve onaylanma ihtiyacı hissetmedikleri (Bowen, 1978; Tuason ve Friedlander, 2000) düşünüldüğünde bu çalışmanın bulgularıyla tutarlı olduğu söylenebilir.

Çocukların fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları yeterli düzeyde tatmin edildiyse, zamanla bireylerde şefkat, sevgi ve aidiyet ihtiyaçları ortaya çıkacaktır (Maslow, 1943). Sevgi, şefkat ve aidiyet gereksinimlerinin karşılandığı ailelerde; bireylerin kişilik ve benlik gelişiminin olumlu yönde etkilendiği düşünülmektedir. Bununla paralel olarak bu araştırmada da anneden algılanan yüksek kabulün öğrencilerin ben pozisyonu almada olumlu etkisinin olduğu gözlemlenmiştir. Diğer boyutlarda herhangi bir etki görülmemesinin nedeni ise çalışma grubundan kaynaklı olabilir. Üniversite öğrencileri üzerinde her ne kadar ailenin etkisi devam etse de yeni sosyal destek olanakları ve deneyimleri sayesinde benliklerini geliştirirken farklı kaynaklardan yararlanabilirler. Bunun yanı sıra, Darling ve Steinberg (1993) ebeveynlik tutumları ile ebeveynlik uygulamalarını birbirinden ayırmaktadır. Ebeveynlik uygulamaları bireylerin gelişimi üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olurken, tutumlar ebeveynlik uygulamalarının uygulandığı bağlamsal ortama bağlı olduğundan dolayı bir etki yaratır. Bu araştırmada da annenin sadece algılanan kabul/ilgi düzeyinin etkisi incelendiği için; iletişim becerileri ve problem çözme becerileri konusunda rol model olup olmaması gibi ebeveyn davranışlarının etkisi bilinmemektedir. Bu nedenle diğer boyutlarda anlamlı bir etki yaratmadığı düşünülmektedir.

12. Anneden algılanan kontrol/denetim düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre anneden algılanan kontrol/denetim düzeyi öğrencilerin Benlik Farklılaşması boyutlarından “Ben Pozisyonu Alma”, “Başkalarıyla İç İçe Geçme”, “Duygusal Kopma” ve “Duygusal Tepkisellik” boyutlarını manidar olarak etkilemektedir.

Anne denetimine ilişkin ortalamalar arası farklar incelendiğinde; anne denetimini düşük algılayan üniversite öğrencilerinin yüksek ve orta düzeyde algılayanlara göre ben pozisyonunu alma puan ortalaması manidar olarak daha yüksektir. Ben pozisyonu alma açısından orta ve yüksek düzeyde anneden algılanan kontrol/denetim düzeyleri arasında manidar bir fark bulunmamıştır. Başkalarıyla iç içe geçme alt boyutunda ise; anneden algılanan kontrol/denetim arttıkça öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puanlarının da manidar olarak düştüğü; başka bir ifadeyle, diğerleriyle daha fazla bağımlı ilişkiler kurdukları görülmektedir. Başkalarıyla iç içe geçme boyutunda tüm gruplar arası fark manidar bulunmuştur. Duygusal kopma alt boyutu açısından anneden kontrol/denetimi yüksek algılayan öğrencilerin puan ortalamaları, orta ve düşük algılayan öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak daha düşüktür. Düşük algılayan ve orta düzeyde algılayan gruplarda ise manidar bir fark bulunmamıştır. Son olarak duygusal tepkisellik alt boyutu açısından anneden kontrol/denetimi yüksek algılayan öğrencilerin puan ortalamaları, orta ve düşük algılayan öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak daha düşüktür. Düşük algılayan ve orta düzeyde algılayan gruplarda ise manidar bir fark bulunmamıştır. Genel anlamda değerlendirildiğinde ise anneden algılanan özellikle yüksek ve düşük düzeyde kontrol/denetim benliğin farklılaşmasının boyutlarında anlamlı farklılıklara neden olmaktadır.

Ebeveynler denetim/kontrol uygulayarak çocuğun sosyalleşme, toplumsallaşma, normlara uyma gibi daha çok sosyalizasyon ihtiyaçlarını karşılar. Burada önemli olan ebeveynin kontrolü nasıl kullandığıdır. Eğer çocuğun ne hissettiğine ne düşündüğüne sürekli müdahale ediliyorsa, çocuğun özerklik gelişimi için olumsuz olan psikolojik kontrol kullanılıyor demektir (Sümer, 2009). Çocuğun davranışları kişiliğine müdahale edilmeden düzenleme amaçlı kontrol ediliyorsa çocuğun sosyalleşmesine olumlu katkıları olan davranışsal kontrol kullanılıyor

demektir (Barber, 1996). Bu araştırmada kontrol boyutu bu iki yönüyle incelenirse de özellikle anneden algılanan denetimi yüksek düzeyde olan üniversite öğrencilerinin; daha çok özerkliği kısıtlanan, aşırı korumacı bir aile ikliminde yetişmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Buna bağlı olarak kontrolü özellikle yüksek düzeyde algılayan öğrencilerin düşük düzeyde algılayanlara göre ben pozisyonu almada dezavantajlı olduğu, başkalarıyla daha çok iç içe geçtiği, daha çok duygusal kopma yaşadığı ve daha duygusal tepkisel davrandıkları saptanmıştır.

Ailenin sınır ve mesafe düzenleyici işlevleri, aile üyelerinin psikolojik uyumlarını teşvik edebilir veya engelleyebilir (Bartle-Haring, 1997). Sunar'a (2002) göre Türk ebeveynler aile içerisinde iyi tanımlanmış sınırlar ve kurallar koymakta zorlanmaktadır. Sınırların net olmaması neticesinde ise aile üyeleri arasındaki yakınlık, birliktelik, kontrol ve bağımsızlık gibi sosyalleşme süreçleri etkilenebilir (Fişek ve Scherler, 1996). Geleneksel Türk ailelerinde ataerkil yapı hâkim olmakta ve üyelerin birbirine bağlılığı ön plana çıkmaktadır (Ergüder, Esmer ve Kalaycıoğlu, 1991; Kağıtçıbaşı, 1996). Aile üyeleri arasındaki sınırların net olmaması nedeniyle ebeveynlerin çocuklarına kural koyma ve koyulan kuralları tutarlı bir şekilde uygulama konusunda yaşadıkları sıkıntılar çocukların ebeveynlerine bağımlı bir benlik gelişimine neden olmaktadır. Sınırların net olmadığı aile ortamında özellikle annenin aşırı koruyucu tutumuyla çocuğun her ihtiyacı aile tarafından karşılanıp özerk gelişim engellenebilir. Bu gibi aileler de büyüyen bireyler ise tek başına yaşamakta zorlanabilir ve aileye bağımlı kalabilir (Semerci, 2016). Nitekim bu araştırmada annenin ve babanın denetimini yüksek algılayan üniversite öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme durumlarının manidar olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

2008 yılında yapılan dünya değerler araştırması verilerine göre seçilen 17 ülke arasında aile geleneklerine bağlılık ve aile korumacılığının önemi bakımından Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Buna göre Türkiye'de halkın %98'i için anne babalarının onlar hakkında ne düşündükleri fazlasıyla önemli olmaktadır (Esmer ve Ertunç, 2010). Buna göre annenin geleneksel çocuk yetiştirme tutumu bireyler üzerinde karşılıklı bağımlılığı desteleyen davranış örüntülerine neden olabilir. Bu durumda gençler başkalarıyla daha çok iç içe geçebilir. Bununla ilgili olarak Kağıtçıbaşı (2017) da annenin çocukla kendini birleştirdiği bir çocuk yetiştirme modelinde ilişkisel benlik gelişiminin destekleneceğini belirtir. Annenin bağımlı ve

koruyucu yaklaşımı çocukların kendilerine baha bağımlı olmasına neden olabilir. Diğer taraftan, anneler ergenlikten sonra çocuklarının özerklik girişimlerini kendisinden kopma veya başkaldırı olarak değerlendirerek bağıllığın devamı için çocuğun üzerinde daha fazla baskı uygulayabilir. Annenin kontrolcü davranışlarına karşı çocuklar ise baskıya tepki olarak duygusal kopma yaşayabilir. Kerr ve Bowen (1988) bireylerin kendilerini aile sistemine ne kadar ait hissettiğini, duygusal kopmaya yönlendiren temel durumlar arasında değerlendirir. Buna göre eğer kişi kendini sistemin bir parçası olarak görmezse ya başkalarını değiştirmeye ya da geri çekilmeye çalışacağını belirtir. İlişkilerdeki kaygıyı yönetmek için kök ailelerine mesafe koyarak kopmaya yönelen bireyler (Gehart, 2014; Nicols ve Davis, 2017), duygusal anlamda tatmin olmak ve kendini güvende hissetmek adına ailenin dışındaki kişilerle yeni ilişkilere aşırı bağımlı olmaya daha yatkındır (Skowron ve Farrar, 2016, s.164). Her ne kadar başkalarıyla iç içe geçme ve duygusal kopma birbirine zıt düşünülse de ikisi de ilişkisel strese verilen ortak tepkilerdir (Bowen, 1978; Lampis vd., 2018). Bu durumda herhangi bir ilişkisinde duygusal kopma yaşayan bireyler bir taraftan diğer ilişkilerinde başkalarıyla iç içe geçebilir. Duygusal kopma ve başkalarıyla iç içe geçmenin çocuğun anneye bağlanma stiliyle ilgili olduğunu gösteren bir çalışmada ise; kaçınan bağlanma stilinde duygusal kopma başat olurken, endişeli bağlanma stilinde ise başkalarıyla iç içe geçmenin ön planda olduğu saptanmıştır (Ross vd., 2016). Bu araştırma da bulunan anne denetiminin yüksek olmasıyla öğrencilerin benlik farklılaşmasının tüm boyutlarında düşük puanlar alması ise annelerinin olumsuz ebeveynlik tarzına karşılık annelerinden onay alma ihtiyacı, öğrencilerin kök aileleri ile aşırı özdeşleşmelerine, duygularını açıkça ifade etmekten uzak kendi benliklerini geliştirmemelerine yol açabileceği düşünülmektedir.

Alanyazında yapılan ilgili araştırmalar incelendiğinde birebir anneden algılanan kontrol/denetiminin benlik farklılaşmasının alt boyutlarına etkisini inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Yapılan çalışmalarda daha çok anne-babanın ortak tutumlarının etkisinin benlik farklılaşmasıyla ilişkisine değinilmiştir. Bununla ilgili olarak, Schwartz ve diğerleri (2006) tarafından yapılan çalışmada anneleri tarafından duygularının onaylanmadığını ve duygu düzenleme konusunda destek alamadığını bildiren kadın öğrencilerin başkalarıyla daha çok iç içe geçtiği ve daha çok duygusal kopma yaşadığı tespit edilmiştir. Erkeklerin ise ben pozisyonu almakta

zorlandıkları bulunmuştur. Bu durum, çocukluktaki onaylamayan ebeveynlik tarzlarının, erkekler için yakınlık ve özerklik açısından dengeyi bozmadığını ancak güçlü ve ayrı kimlik duygusu oluşturmalarının önüne geçtiğini göstermektedir. Kadın öğrencilerde ise yüksek iç içe geçme ve düşük duygusal kopmanın, anne babaların duygu koçluk stillerinin eksikliği ve özellikle annelerin duyguları onaylamayan ebeveynlik tarzları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Kwon ve Lee (2014) anne-babanın otoriter ve koruyucu tutumunun artmasıyla özellikle benlik farklılaşmasının alt boyutlarından duygusal kopma ve duygusal tepkisellik puanlarının azaldığını, diğer bir ifadeyle aile içindeki denetim arttıkça öğrencilerin daha çok duygusal kopma ve duygusal tepkisellik yaşadıklarını tespit etmiştir. Bir başka çalışmada ise aile işleyişinin sağlıklı olduğu durumlarda genç yetişkinlerin daha çok duygusal kopma yaşadığı bildirilmiştir (Tiryaki-Güven, 2020). Genel olarak araştırma bulguları değerlendirildiğinde aileden algılanan denetim boyutunun benliğin farklılaşmasının farklı boyutlarında etkisi olduğu görülmektedir. Diğer taraftan anneden algılanan kontrol/denetim yaklaşımı ile diğer psikolojik kavramların incelendiği çalışmalarda benzer bulgulara ulaşıldığı görülmüştür. Bu çalışmanın bulgularıyla tutarlı olarak Rakipi (2015), anneden otoriter ebeveynlik tarzını yüksek algılayan üniversite öğrencilerinin daha fazla ayrılma-bireyleşme problemleri yaşadığını gözlemlemiştir. Nelson ve diğerleri (2011) genç yetişkinler ve ebeveynleriyle yürüttüğü çalışmalarında annelerini otoriter algılayan gençlerin en düşük ebeveyn-çocuk yakınlığı ve öz-değer bildirdikleri, en yüksek düzeyde depresyon, anksiyete ve dürtüsellik eğilimlerinin olduğu gözlemlenmiştir.

Toplumsallaşma ve sosyalleşme aynı zamanda ebeveynin kendi değerlerini çocuğa aktararak gerçekleştirilir. Değerin en başarılı aktarıldığı ortam ise kültürle uyum içinde olan ortamdır (Sümer, 2009). Bu konuyla ilgili olarak Demirutku'nun (2007) yürüttüğü çalışmada ailesinden algılanan kabul/ilgi düzeyi yüksek olan öğrencilerin ebeveynlerinin değerleriyle benzeştiklerini, kontrol/denetim düzeyi yükseldikçe değerleri içselleştirmenin zorlaştığı görülmüştür. Annenin bu konudaki etkisinin babaya kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akarşlan-Esen ve Cesur'un (2015) yaptığı benzer çalışmada özellikle annelerin, daha muhafazakâr, daha gelenekçi yaklaşımlar sergilerken çocukların yenilikçi yaklaşımlara yöneldiği gözlemlenmiştir. Ebeveynlerine en çok karşı çıkan yani tepkisel olan çocuklar genellikle anne ya da babanın değer aktarımı için en çok baskı yaptığı ailelerde

olmaktadır (Sümer, 2009). Bununla birlikte özellikle anneden algılanan sıcak ve ilgili yaklaşım çocukluk döneminde duygu düzenlemenin gelişimine olumlu katkıda bulunur (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007). Manzeske ve Stright'ın (2009) genç yetişkinlerle yürüttükleri çalışmada gen yetişkinlerin duygu düzenlemeleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda anneden algılanan yüksek düzeyde psikolojik ve davranışsal kontrol ile genç yetişkinlerin düşük düzey duygu düzenleme becerileri arasında ilişki bulunmuştur. Ayrıca anneden algılanan yüksek düzeyde kabul/ilgi olsa bile yüksek düzey kontrolün düşük düzey duygu düzenleme becerileri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu çalışmada da alanyazındaki bulgularla paralel olarak annenin çocuk üzerindeki sıkı denetim/kontrolü arttıkça öğrencilerin daha tepkisel davranma eğiliminde oldukları, duyguları ve düşüncelerini ayırmakta zorlandıkları dolayısıyla duygularını düzenlemede güçlük çektikleri görülmüştür. Anneleri tarafından kararları desteklenmeyen, bireysel gelişimine izin verilmeyen ve davranışları engellenen çocukların bu durumda duygu düzenlemede güçlük çekmesi, duygularını kontrol etmekte zorlanması ve daha tepkisel davranması beklendik bir durumdur.

Geleneksel anne-çocuk ilişkisi daha çok güven verici ve yakın olarak tanımlanır (Boratav, Fişek ve Ziya, 2014). Türk toplumunda özellikle çocuk yetiştirme konusunda sorumluluğun büyük oranda anneye verilmesi ve annenin toplumsal cinsiyet rolleriyle birlikte babaya göre daha çok sevgi ve ilgi veren ebeveyn olarak algılanması yaygın bir durumdur. Buna göre annenin evde kural koyucu ve kontrolcü rolüne bürünmesi ve çocuğun özerliğini kısıtlayan, aşırı koruyucu yaklaşımlara sahip olması çocukların farklılaşma seviyelerinde düşüşe neden olabilir. Kulaksızoğlu'na (2001) göre, annenin babaya oranla çocukla daha fazla zaman geçirmesi ve çocuğa daha yakın olması nedeniyle özellikle anne ve genç arasındaki ilişkinin bireyin üzerindeki etkisi, babaya göre daha fazla olmaktadır. Ayrıca bu çalışmada incelenirse de annenin kendi benlik farklılaşması düzeyi de çocuğun benlik farklılaşmasını etkileyen etmenlerden olabilir. Kriščiūnaitė ve Pakrošnis (2013) ebeveynlerin benlik farklılaşması ile çocuğa yaklaşım tarzları arasında anlamlı ilişki saptamıştır. Araştırma bulgularına göre benlik farklılaşması düşük ebeveynler daha çok kontrolcü olmakta ve otoriter tarzı kullanmaktadır. Buna benzer olarak, Skowron ve diğerleri (2010) tarafından

çocuklarına kötü muamele etme riski taşıyan annelerle yapılan çalışmada; riski daha fazla taşıyan annelerin daha az risk taşıyan annelere göre benlik farklılaşma düzeylerinin daha düşük olduğu ve problemlerini çözmede daha düşmanca yollara başvurdukları bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre benlik farklılaşması düşük ebeveynler diğerleriyle olan ilişkilerinde bağımlı davranışlar sergileyebilir ve kaygı durumunda daha çok duygularıyla hareket edebilir. Duygusal aşırı tepkiler verebilirler. Otoriter tutuma sahip ebeveynler, bağımlı davranışlarının etkisiyle çocuğunun özerklik gelişimini kısıtlayan ve müdahaleci tavır takınabilir. Bu durumda çocuğun benlik farklılaşmasının seviyesi de anneninkiyle tutarlı olması ve annenin yaklaşımından etkilenmesi de olası bir durumdur. Annelerin çocukların üzerindeki kontrolü sürdürme girişimlerinin özellikle genç yetişkinlik döneminde istenmeyen sonuçlara yol açabileceği göz önüne alındığında; gençler için gerekli olan özerklik desteğinin sağlanması önemli görülmektedir.

13. Babadan algılanan kabul/ilgi düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi öğrencilerin benlik farklılaşması boyutlarından “ben pozisyonu alma” ve boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “başkalarıyla iç içe geçme”, “duygusal kopma” ve “duygusal tepkisellik alt ölçek puan ortalamalarını manidar etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ben pozisyonu alma puan ortalamaları arasındaki farklar değerlendirildiğinde; babadan yüksek düzeyde kabul/ilgi algılayan öğrencileri, orta ve düşük düzeyde algılayanlara göre ben pozisyonu puan ortalamaları manidar olarak daha yüksek bulunmuştur. Buna göre babanın sunmuş olduğu ilgili, sıcak yaklaşımın öğrencinin daha net bir ben duygusu geliştirmesine, kendi fikir ve inanç sistemini oluşturmasına ortam hazırladığı söylenebilir.

Anneden algılanan ilgi/kontrol düzeylerinde olduğu gibi; babanın kabul/ilgi düzeylerinin benlik farklılaşmasının alt boyutlarına etkisini araştıran çalışmalar sınırlıdır. Benlik farklılaşması ile ilgili daha çok aile işlevselliğinin araştırıldığı, anne baba tutumlarının ise birlikte değerlendirilerek ve benlik farklılaşmasının toplam puan üzerindeki etkilerinin araştırıldığı görülmüştür. Çalışmalar genel anlamda değerlendirildiğinde ise iletişimin açık, kabul ve ilgilini yüksek olduğu, özerklik desteğinin sağlandığı ortamda yetişen bireylerin daha çok farklılaşma gösterdiği (Freeman ve Almond, 2009; Kwon ve Lee 2014; Ragelienė ve Justickis, 2016; Yu

Li, 2011) gözlemlenmiştir. İlgili araştırmalarda daha çok anne-baba tutumlarının birlikte değerlendirildiği veya benlik farklılaşmasının toplam puanları üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Özellikle babalarla yapılan araştırmalara göre ilgili ve sıcak babalara sahip çocukların, psikolojik olarak diğerlerinden daha uyumlu olduğu, akranlarıyla daha iyi iletişim kurabildiği ve daha az davranış problemleri gösterdiği görülmektedir (AÇEV, 2017). Her ne kadar sevgi ve ilgi bakımından ailede başat kişinin anne olması gibi yaygın bir beklenti olsa da bu çalışma, babanın da ilgili sıcak tutumunun en az anne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Genç yetişkinlerle yapılan bir çalışmada babalarını kabul boyutunda yüksek kontrol boyutunda düşük algılayan genç yetişkinler, kabulün düşük otoritenin yüksek ya da her ikisinin de ortalama olduğu gruplara göre en yüksek düzeyde ebeveyn-çocuk yakınlığı, kendine değer verme, sosyal kabul ve nezaket bildirirken; en düşük düzeyde depresyon eğilimlerinin olduğu tespit edilmiştir (Nelson vd., 2011). Karababa ve diğerleri (2018) benliğin farklılaşması ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada; üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyini en güçlü yordayan değişkenin, kendi fikirlerini onaylanma ihtiyacı hissetmeden rahatça ifade edebilmesi, diğerleriyle yakın duygusal ilişki kurabilmesi ve bu ilişkilerde mesafeyi ve benlik duygusunu koruyabilmesi olarak tanımlanan (Bowen, 1978; McGoldrick ve Carter, 2001) ben pozisyonu alma alt boyutu olduğu gözlemlenmiştir. Bireylerin iyi oluş düzeylerinde etkili olan benliğin farklılaşmasının, hangi aile ortamında daha çok desteklendiğinin bilinmesi önemlidir. Nitekim bu araştırmada öğrencilerin babadan algıladığı sevgi/kabul ve ilginin benliğin farklılaşması düzeyini artıran ben pozisyonu boyutunda anlamlı etkilerinin olduğu görülmektedir.

Bowen'a (1976) göre bireylerin kendilerini anlamının ilk yolu yakın ebeveyn davranışlarından geçmektedir. Bu süreçteki başarı ise ayrı bir benlik duygusu ile sosyal bağlılık dengesini ve uyumunu sağlamakla gerçekleşecektir. Ben pozisyonu almada başarılı olan farklılaşma düzeyleri daha yüksek olan bireyler, entelektüel akıl yürütme yoluyla geliştirdikleri, açıkça tanımlanmış inançlara, ilkelere, fikirlere ve değerlere sahiptir. Buna göre hem anneden hem de babadan algılanan ilginin/kabulün aynı değişkene etki etmesi, ailedeki sıcak ve sevecen iklimin, çocukların ben pozisyonu alma yeteneklerini geliştirdiği düşünülmektedir.

14. Babadan algılanan kontrol/denetim düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benliğin farklılaşması boyutlarına ilişkin tartışma. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre babadan algılanan kontrol/denetim düzeyi öğrencilerin benlik farklılaşması boyutlarından “başkalarıyla iç içe geçme” boyutunu manidar olarak etkilemektedir. Buna karşın, “ben pozisyonu alma”, “duygusal kopma” ve “duygusal tepkisellik” alt ölçek puan ortalamalarını manidar olarak etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Başkalarıyla iç içe geçme alt boyutunda; babadan algılanan kontrol/denetim arttıkça öğrencilerin başkalarıyla iç içe geçme puanlarının da manidar olarak düştüğü yani diğerleriyle daha fazla bağımlı ilişkiler kurdukları görülmektedir. Başkalarıyla iç içe geçme boyutunda tüm gruplar arası fark manidar bulunmuştur.

Başkalarıyla iç içe geçme diğer kişiler ve aile üyeleri arasındaki sınırların bulanıklaşmasıdır. İç içe geçmiş bireyler, ilişki sınırlarından yoksundur, diğerlerinden farklı kişisel değerlerini tanımlamada güçlük gösterir ve ilişki gerilimini anlık olarak azaltmaya çalışan onaya başvururlar (Bowen, 1978). Geçtan’a (1993) göre reddedici veya aşırı koruyucu tutum sergileyen ebeveynler çocuklarına ayrı bir varlık olarak değer veremezler. Bunun sonucunda ise çocuklar kendi kişiliklerini bütünleştirmekte zorlanır ve yetişkinliğe doğru yol aldıkça çocukken karşılanmayan ihtiyaçlarını diğer insanlardan karşılamak için çabalarlar (Geçtan, 1993). Otoriter tutumun ön planda olduğu ailelerde bireylerin bağımlı davranışları desteklenir ve aileler disiplin yoluyla karşılıklı bağımlılığı teşvik eder (Kağıtçıbaşı, 1996, 2017). Rudy ve Grusec (2001) yürüttükleri kültürlerarası çalışmalarında otoriter anne-baba tutumun en güçlü yordayıcısının toplulukçu kültürel yapının olduğunu saptamışlardır. Başkalarıyla iç içe geçmenin ise toplulukçu kültürel yapının desteklediği bağımlı(ilişkisel) benlik ile ilişkili olduğunu bulan araştırmalar mevcuttur (ör. Ross ve Murdock, 2014). Buna göre anne babanın sahip olduğu yüksek denetim/kontrol boyutuyla karakterize olan otoriter tutumun etkisi olarak çocuklar diğerleriyle bağımlı/ilişkisel benlik geliştirmeleri bir bakıma diğerleriyle iç içe geçmeleri bu araştırmanın da bulguladığı gibi olası görülmektedir.

Babanın birey üzerindeki otoritesi arttıkça birey kendi inanç ve fikir sistemini oluşturamaz bu nedenle diğerlerinin onayına dayanan bağımlı bir benlik oluşturabilir. Bu çalışmanın bulgularıyla tutarlı olarak, Gönen’in (2004) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada anne baba tutumlarını koruyucu ve otoriter

olarak algılayan öğrencilerin daha çok çekingen, bağımlı kişilik yapıları ortaya koydukları, ergenlerle yapılan bir başka çalışmada ise ebeveyn denetimini yüksek düzeyde algılayan öğrencilerin ilişkisel benlik kurgusu puanlarının daha yüksek olduğu (Özdemir, 2010) saptanmıştır. Üniversite öğrencilerinin kişiler arası bağımlılık eğilimleri araştıran Arslan'ın (2017) ve Sim'in (2019) yürüttüğü çalışmada ise anne babalarını kuralcı/kalıplayıcı-otoriter olarak algılayan öğrencilerin kişiler arası bağımlılık eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bowen'a (1978) göre ailelerde kaygının kilit faktörü, bir ilişkide çok fazla yakınlık veya çok büyük bir mesafe algılanmasıdır. Sınırların iç içe geçti geleneksel Türk aile yapısında ise bireyler sosyal onay alma kaygısıyla birlikte aile üyelerinin fikirlerine ters düşmekten korkma ve buna bağlı olarak daha çok uyma davranışı gösterebilir. Ataerkil yapılarda aileyi bir arada tutmak kaygısıyla bağımlı benlik gelişebilir (Kağıtçıbaşı, 2017). Yukarıda özetlenen kişiler arası bağımlılık ve ebeveyn tutumlarını inceleyen çalışmalar da bu araştırma bulgularına benzer olarak anne-baba otoritesinin iç içe geçmeyi diğer bir deyişle başkalarıyla bağımlı benlik yapısını geliştirdiğini göstermektedir.

Özellikle bu çalışmada başkalarıyla iç içe geçme dışında babadan algılanan kontrol/denetimin diğer boyutları etkilememesi; öğrencilerin hali hazırda babaların uyguladığı otoriter tarza aşına olduğu ve annenin denetim/kontrolü uygulaması kadar öğrencileri etkilemedikleri düşünülmektedir. Bununla ilgili olarak Kağıtçıbaşı'nın (1970) yürüttüğü bir çalışmada Türk ve Amerikalı gençleri karşılaştırarak sosyal normların, otoriter tutumların örüntüsü üzerindeki etkisini incelemiştir. Gençlerin ergenlik çağlarında anne babalarından ne derece kontrol ve ilgi gördüklerinin bilgisini almıştır. Algılanan ilgi boyutunda gençler arasında herhangi bir fark bulunmazken, kontrol boyutunda Türk gençleri Amerikalı gençlere göre daha fazla aile denetimi algıladıklarını bildirmişlerdir (Kağıtçıbaşı, 1970). Bu sonuçlar ışığında Türk gençlerin sıkı aile denetimini aile tarafından sevilmemek olarak algılamadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Kağıtçıbaşı, 2017). Dinn ve Sunar'ın (2017) benzer şekilde Türk ve Amerikalı üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada her iki kültürde de öğrenciler algılanan ilgi boyutunda farklılaşmazken, kontrol boyutunda farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Zamanla kentleşmeye bağlı olarak çocuklarda özerk davranışlar ve benlik gelişiminin önemi vurgulansa da ebeveynler belirli düzeydeki kontrolcü davranışları sergilemeye devam etmektedir

(Boratav vd., 2014). Türk kültüründe ebeveynlerin otoritesine, özellikle de babanın otoritesine, çocukların itaatine ve babanın ailedeki herkesin davranışları üzerinde gözetmen kontrolüne ilişkin güçlü bir vurgu vardır (Sunar 2002). Otorite ve kontrol algısının kültürden kültüre değişebileceği unutulmamalıdır (Kağıtçıbaşı, 2009, 2014). Buna göre Türk kültüründe babanın bir takım kontrol davranışları çocukları tarafından ilgi olarak algılanabilir. Kapçı ve Küçüker'in (2006) üniversite öğrencileriyle Anne-Baba Bağlanma Ölçeği'nin psikometrik özelliklerini analiz ettikleri çalışma bu düşünceyi desteklemektedir. Ölçeğin Avustralya'da yürütülen çalışmada yapılan faktör analizinde "aşırı koruma/kontrol" boyutunda yer alan kontrol maddelerinin, Türkiye'deki çalışmada 'ilgi' faktörüne yüklendiği rapor edilmiştir. Buna göre Türkiye'deki gençlerin bir takım a-baba kontrol davranışlarını ilgi olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Bu bulgularla tutarlı olarak Karadeniz'in (2019) genç yetişkin erkeklerle yürüttüğü çalışmada ise babanın kontrol/denetim uygulamalarını genç yetişkin erkeklerin bireyleşme sürecindeki destek arayışına olumlu etkisinin olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu da benzer şekilde kültürümüzde kontrol ve denetimin sıklıkla kullanılması sonucu çocuklar tarafından olumsuz algılanmaması ile ilgili olabilir.

Diğer taraftan, babaların geleneksel cinsiyet rolleri temelinde çocuğun bakımında anneler kadar etkin olmaması öğrencilerin benlik farklılaşmasının ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve duygusal tepkisellik boyutlarında etkili olmamasını açıklayabilir. Nitekim, AÇEV'in (2017) ilgili babalık üzerine nitel ve nicel verileri birleştirerek yürüttüğü bir çalışmada babaların %91'inin çocuğa bakım veren başat kişi olarak anneyi gördükleri saptanmıştır. Buna göre babaların çocuğun yetiştirilmesinde geri planda kalan yaklaşımı varsa, babadan algılanan denetimin öğrenciler üzerindeki etkisinin anne kadar etkili olmayacağı söylenebilir. Bu araştırma bulgusunu destekleyen Schwartz ve diğerleri (2006) tarafından yapılan çalışmada babanın duyguları onaylamayan tarza sahip olmasının üniversite öğrencilerin benlik farklılaşmasını etkilemediği görülmüştür. Rakipi'nin (2015) yürüttüğü çalışmada ise annenin kontrol içeren davranışları öğrencilerin bireyselleşme sorunlarını artırırken, baba kontrolünün bu sorunlara bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır. Öte yandan baba-çocuk etkileşiminin çocuklar üzerinde anneden daha çok etkisi olduğunu bulgulayan (örn. Sertelin, 2003) çalışmalar da vardır.

Sonuç olarak bu çalışmada anneden ve babadan algılanan kabul/ilgi boyutu öğrencileri aynı şekilde etkilerken; algılanan denetim boyutunda farklılıkların olduğu görülmüştür. Anneden algılanan denetim/kontrol düzeyinin artmasının öğrencileri benlik farklılaşmasının tüm boyutlarında olumsuz etkilerken, babadan algılanan kontrolün/denetimin yalnızca başkalarıyla iç içe geçme boyutunda olumsuz etkilediği diğer boyutlara manidar bir etki olmadığı saptanmıştır. Bu durumda öğrencilerin babalarından algıladıkları kontrolü annelerinden algılanana göre daha az kısıtlanma ve müdahale olarak algılayabileceği akla gelmektedir.

Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmada bulunan bulgular temelinde araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika yapıcılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Araştırmacılara dönük öneriler.

- Mevcut araştırmanın bulguları yeterli ve nitelikli arkadaşla ve romantik ilişkiye sahip olmanın, üniversitede yer alan faaliyetlere katılmanın benlik farklılaşması açısından önemli olduğunu göstermektedir. Benlik farklılaşmasının özellikle ilişkisel boyutuna ilişkin tekrar edilecek çalışmaların alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Buna göre, benliğin farklılaşmasının; ilişki doyumu, algılanan sosyal destek, eş ve evlilik desteği, iletişim becerileri, çatışma çözme ve duygu düzenleme becerileri gibi kavramlarla ilişkisi gelecek çalışmalarda araştırılabilir.
- Bu çalışmada veriler üniversite öğrencilerinden toplanmıştır. Aileden ayrılma veya ayrı evlerde yaşama, yaşam olanaklarını keşfetme gibi niteliklerle karakterize olan bu dönemde ailenin bireyin üzerindeki etkisi azalmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada anneden ve babadan algılanan tutumlar benlik farklılaşmasının çeşitli boyutlarında etkili olduğu saptansa da; etki büyüklüğü açısından düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu nedenle ilerideki çalışmalarda anne-baba tutumları ve benliğin farklılaşması arasındaki ilişkiyi etkileyen olası aracı değişkenler incelenebilir.
- Mevcut çalışmadaki sonuçlar, nedensel ilişkileri göstermemekte; sadece değişkenler arasındaki etki ve ortalama farklılıklarını betimlemektedir. Nedensel ilişkilerin daha iyi anlaşılması için boylamsal ve deneysel çalışmalar yapılabilir.

Diğer taraftan ergenlik, beliren yetişkinlik ve yetişkinlik dönemindeki bireylerin benlik farklılaşmasının nasıl bir gelişim gösterdiği, yaşla birlikte farklılaşma düzeyinde değişim olup olmadığı boylamsal çalışmalarla açıklanabilir.

- Mevcut çalışma tarama modelinde yürütülen nicel bir araştırmadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda özellikle karma araştırma modellerinin kullanılması, benlik farklılaşmasına ilişkin farklı çıkarımlar yapılabilmesine olanak sağlayabilir.
- Bowen'a (1978) göre bireylerin benlik farklılaşması düzeyi anne babanın benlik farklılaşması düzeyine yakın olmaktadır. Bu araştırmada öğrencilerin anne ve babalarının benlik farklılaşması düzeyi incelenmemiştir. Gelecek çalışmalarda anne-babalar ve çocukların benlik farklılaşması düzeyi dyadic (ikili) model kullanılarak birlikte ele alınıp aralarındaki ilişkiler incelenebilir. Benlik farklılaşmasının nesilden nesile aktarıldığı görüşünü test etmek için bu çalışmalara büyükanne ve büyükbabalar da dâhil edilebilir.
- Bowen (1978) aynı zamanda bireylerin kardeş ilişkilerinin ve aile içinde işgal edilen pozisyonların benliğin farklılaşmasında etkili olduğunu belirtir. Buna göre aynı ailede büyümüş kardeşlerin benlik farklılaşmaları arasındaki fark incelenebilir. Ebeveyn tutumlarının benlik farklılaşmasını etkilediği düşünüldüğünde; bu tutumların kardeşleri benzer şekilde etkilemesi ve puanların yakın olması beklenir. Bu varsayımı test eden çalışmalar yapılabilir. Diğer taraftan benzer şekilde etkilemediği durumlarda hangi değişkenlere bağlı farklılıkların olduğu gelecek çalışmalarda incelenebilir.
- Mevcut çalışmada öğrencilerin aile içinde sert tartışma sıklığından etkilendiği bulunmuş, fakat bu etkinin hangi gruplar arasında fark yarattığı saptanamamıştır. Bu nedenle özellikle aile içinde sert tartışmalara maruz kalan, şiddete ve istismara uğrayan öğrencilerin benlik farklılaşması düzeyinde nasıl etkileri olacağı gelecek çalışmalarda tekrar incelenmelidir.
- Mevcut araştırmanın bulgularına göre, yerleşim yeri ve ailenin algılanan ekonomik durumu benlik farklılaşması boyutları üzerinde beklenen düzeyde etkili olmamıştır. Ekolojik sistem yaklaşımının varsayımlarına uymayan bu sonucun varlığı yerleşim yeri ve ailenin algılanan ekonomik durumu ile benlik farklılaşması arasında olası aracı değişkenlerin etkileşimini düşündürmektedir. İlerideki çalışmalarda buna yönelik modeller test edilebilir. Diğer taraftan

üniversite öğrencilerinin gittikleri üniversitelere bağlı olarak hali hazırda daha büyük şehirlerde ikamet ettikleri düşünüldüğünde; yerleşim yerine bağlı kültürel açıdan daha homojen bir gruptan veri toplandığı görülmektedir. Bu nedenle özellikle bireyci ve toplulukçu kültür sınırları daha net olan yerleşim birimlerinde çalışmalar tekrarlanabilir.

- Bu araştırmanın sonuçlarından da yararlanarak sonraki yapılacak araştırmalarda benliğin farklılaşmasını desteklemek için anne baba öğrenim düzeyleri, anne baba yaklaşımları, algılanan arkadaş desteği ve romantik ilişki gibi değişkenlerin hangi boyutlarda daha etkili olduğu regresyon gibi farklı analiz teknikleriyle araştırılabilir.
- Bu araştırmada kullanılan benlik farklılaşması ölçeği yurt dışında geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması yapılan bir ölçektir. Özellikle bireyselliğin vurgulandığı kültürlerde benlik farklılaşmasının daha yüksek olması (Chung ve Gale, 2006; Kim vd., 2015) ve başkalarıyla iç içe geçme boyutunun toplulukçu kültürlerde yaşam doyumu gibi psikolojik değişkenlerle olumlu yönde ilişki olması (Ross ve Murdock, 2014) nedeniyle gelecek çalışmalarda Türk kültürü açısından Bowen'ın benlik farklılaşması kavramına uygun bir ölçek geliştirme çalışması yapılabilir.

Uygulayıcılara dönük öneriler.

- Mevcut araştırmada üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşması düzeyleri üzerinde etkili olabilecek değişkenler ele alınmıştır. Yeterli ve nitelikli arkadaşına sahip olma ve üniversite faaliyetlerine katılım sıklığının benlik farklılaşmasında etkili olduğu düşünüldüğünde alanda çalışan uzmanlar bu araştırmanın bulgularından yararlanarak üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşmasını artırmaya yönelik psiko-eğitim programları hazırlayıp uygulayabilirler.
- Benliğin farklılaşması doğrudan aile içi ve özellikle eşler arasındaki ilişkilerin niteliği ile açıklanmaktadır. Nitekim bu çalışmanın bulgularından olan anne-baba tutumlarının benlik farklılaşmasında etkili olduğu düşünüldüğünde anne babaların evlilik öncesi evliliğe hazırlık programı ayrıca evliliği güçlendirme, çocuk eğitimi, gelişim sorunları gibi konularda yapılandırılmış psiko-eğitim programları hazırlanıp alan uzmanları tarafından uygulanabilir.

- Mevcut araştırmada benlik farklılaşması boyutları ve çeşitli değişkenler arasında en büyük etkinin cinsiyetten kaynaklandığı görölmektedir. Kadınların benliğin farklılaşması düzeyi her boyutta erkeklerden daha düşük bulunmuştur. Bu durum ise daha çok toplumsal cinsiyet rolleri temelinde kadınların ilişkisel ve duygusal olma yönünde beklentilere uygun olarak yetiştirildiği düşünölmektedir. Buna göre evlilik ve aile danışmanları, psikiyatristler, psikologlar, aile ve evlilik kurumları ile ilgili diğer uzmanlar, aile ve evlilik ile ilgili kurumlar ve kuruluşlar bu araştırma kapsamında bulunan kadınların benlik farklılaşması konusundaki dezavantajlı konumu üzerinde ailelerle çalışmalar hazırlayıp uygulayabilirler.
- Mevcut çalışmada romantik ilişkilere sahip olan bireylerin duygularını düzenlemekte daha çok güçlük çektikleri ve daha çok duygusal tepkisel davrandıkları tespit edilmiştir. Özellikle beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, romantik partnerleriyle yaşayacakları problemlere karşı etkili başa çıkmalarını sağlayacak çatışma çözüme ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, bu çerçevede aile ve evlilik kurumları ile ilgili uzmanların evlilik öncesi geliştireceği çalışmalar önemli görölmektedir.
- Mevcut çalışmada üniversite öğrencilerinin yeterli ve nitelikli arkadaşa sahip olmasının ve üniversitenin sosyal, kültürel, sportif faaliyetlerine katılım sıklıklarının benliğin farklılaşmasında etkili olduğu ve benlik farklılaşması düzeyini artırdığı görölmüştür. Buna göre üniversitelerin bünyesinde yer alan psikolojik danışma merkezleri ve öğrencilerin uyumuyla ilgilenen diğer kuruluşlar, öğrencilerin sosyal faaliyetlerine ve sosyal destek kaynaklarına yönelebilir bu konuda çalışmalar planlayabilir.
- Mevcut çalışmada anne babanın sunduğu kabul/ilgi ve kontrol/denetim düzeylerinin üniversite öğrencilerinin benlik farklılaşmasının çeşitli boyutlarında etkili olduğu saptanmıştır. Anne ve babadan algılanan yüksek ilginin benlik farklılaşması artıran, yüksek kontrolün ise benlik farklılaşmasını azaltan etkileri olduğu gözlemlenmiştir. TÜİK'in 2019 yılında yayınlanan yaşam memnuniyeti araştırmasına göre 18 yaş ve üzeri bireylerin, kendilerini en çok ailelerinin mutlu ettiği tespit edilmiştir. Buna göre ailelerle yürütölecek çalışmalar beliren yetişkinlik döneminde de önemini koruduğundan evlilik ve aile danışmanlarının, psikiyatristlerin, psikologların, aile ve evlilik kurumlarıyla ile diğer uzmanların aile

içi dinamikler ve ilişkiler noktasında planlayacakları çalışmalar değerli görülmektedir.

Politika yapıcılara dönük öneriler.

- Bowen'a göre farklılaşma düzeyi yüksek bireylerin oluşturduğu aileler, ailelerin oluşturduğu topluluklar, toplumlar kaygı ile daha etkili baş etmekte ve sorunlar karşısında etkili çözümlere yönelebilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde benlik farklılaşması kavramının aynı zamanda toplumun refahında etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle özellikle politika üreticilerin, toplum bireylerinin sorunlar karşısında etkin davranmasını sağlayacağı düşünülen benlik farklılaşmasının bireylerde gelişimi konusunda atacağı adımlar önemli görülmektedir.
- Bu araştırmanın bulgularına göre; üniversite öğrencilerin sosyal, kültürel, sportif faaliyetlerine katılımlarının benlik farklılaşması gelişimine olumlu katkısının olduğu, ilişki deneyimlerinin benlik farklılaşmasını etkilediği gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak bireylerin yeteneklerini keşfedeceği ve sosyal ilişkilerini güçlendirecek faaliyetlerin lise ve öncesi dönemden itibaren yaygınlaştırılması konusunda çalışmalar planlanabilir.
- Doğrudan aile içi ve özellikle eşler arasındaki ilişkilerin niteliği ile açıklanan benlik farklılaşmasının gelişimini desteklemek adına; evlilik ve aile danışmanlarının, psikologların, aile ve evlilik kurumları ile ilgili diğer uzmanların, aile ve evlilikle ilgili kurum ve kuruluşların, psikolojik danışmanların yaygınlaştırılmasına ve ulaşılabilirliğinin artırılmasına yönelik kararlar alınabilir.
- Aile her daim birey ve toplum üzerinde önemli etkisini sürdürmektedir. Aile üyelerinin yaşam koşulları, eğitim olanakları, çevresel fırsatları gibi etkenler aile içindeki dinamiği belirlemekte ve yetişen çocukların benlik, kişilik, kimlik gibi önemli psikolojik faktörlerine katkıda bulunmaktadır. Politika üreticilerin özellikle ailelerin refahını artıracak, ebeveynlerin eğitim ve beceri geliştirme olanaklarını destekleyecek kararlar alması nesiller boyu aktarıldığı düşünülen benlik farklılaşmasına olumlu katkılarının olacağını düşündürmektedir.

Kaynaklar

- Abu-Sharkia, S., Tuabman- Ben- Ari, O. & Mofareh, A. (2020). Secondary Traumatization and Personal Growth of Healthcare Teams in Maternity and Neonatal Wards: The Role of Differentiation of Self and Social Support. *Nursing & Health Sciences*, 22, 283-291. doi:10.1111/nhs.12710
- AÇEV. (2017). *Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi I: Türkiye’de İlgili Babalık ve Belirleyicileri*. İstanbul: AÇEV.
- Akarıslan Esen, M. ve Cesur, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin ebeveynlik stillerini algılayışları ve bu algının ebeveyn-çocuk değer benzerliğine etkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 35(2), 1-24. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iupcd/issue/25042/264388>
- Akçınar, B. ve Özbek, E. (2017). Benlik Gelişiminin Öz-Yeterlik Algısı ve Ebeveyn Davranışlarıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(40), 38–53.
- Akhun, M. (2012). *Üniversite öğrencilerinde, algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma-bireyleşme ve duygu düzenleme güçlüğünün psikolojik belirtilerle ilişkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alaedein, J. M. (2008). Is Bowen theory universal? Differentiation of self among Jordanian male and female college students and between them and a sample of American students through Bowen's propositions. *Educational Sciences*, 32(2), 479-506. Retrieved from <https://eis.hu.edu.jo/deanshipfiles/pub101795557.pdf>
- An, Q., & Wu, Y. (2018). A Qualitative Study on the Development of Adolescent Peer Interaction from the Perspective of Self-Differentiation. *Advances in Psychology*, 8(7), 919-925. doi: 10.12677/ap.2018.87110
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. doi:10.1037/0003-066x.55.5.469.
- Arnett, J. J. (2013). *Adolescence and Emerging Adulthood, A Cultural Approach* (5. ed). New Jersey: Prentice-Hall.

- Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties* (2nd ed.). New York, NY: Oxford University Press.
- Arnett, J.J. (2016). *Human Development A Cultural Approach* (2nd ed.). United States of America: Pearson Education, Inc.
- Arslan, R. (2017). *Algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişiler arası bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkiler: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisan tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Ataca, B. (2009). Turkish family structure and functioning. S. Bekman ve A. Aksu-Koç (Ed.), *Perspectives on human development, family and culture* (s. 108-126) içinde. New York: Cambridge University Press.
- Ataca, B. (1992). *An investigation of variance in fertility due to sex related differentiation in child rearing practices* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Ataca, B., & Sunar, D. (1999). Continuity and change in Turkish urban family life. *Psychology and Developing Societies*, 11, 77–89. doi:10.1177/097133369901100104
- Atak, H. ve Çok, F. (2010). İnsan yaşamında yeni bir dönem: Beliren yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(1), 39-50.
- Aybars, A.İ. (2014). Anne baba ile çocuklar arasındaki ilişkiler. *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler* içinde (ss. 210-231), Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aydın, B. (2010). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi* (3.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, E. (2019). *Ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Aydın, B., Sarı, S.V. & Şahin, M. (2014). Parental acceptance/involvement, self-esteem and academic achievement: the role of hope as a mediator. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 3 (4), 37 – 48, doi: 10.30703/CIJE.321356.

- Bahçivan-Saydam, R. ve Gençöz, T. (2005). Aile ilişkileri, ebeveyn çocuk yetiştirme tutumları ve kendilik değerinin gençler tarafından belirtilen davranış problemleri ile olan ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20, 61-79.
- Baker, K.G. (2015). Bowen Family Systems Couple Coaching. A.S. Gurman, J.L. Lebow & D.K. Snyder (Ed.), *Clinical handbook of Couple therapy* (fifth edition) içinde, (ss.246-267), New York: The Guilford Press
- Baldwin, A. L. (1949). The Effect of Home Environment on Nursery School Behavior. *Child Development*, 20(2), 49- 62. doi:10.2307/1125606
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67(6), 3296-3319. doi: 10.1111/j.1467-8624.1996.tb01915.x
- Bartle-Haring, S. (1997). The relationships among parent-adolescent differentiation, sex role orientation and identity development in late adolescence and early adulthood. *Journal of adolescence*, 20(5), 553–565. doi:10.1006/jado.1997.0109
- Bartle-Haring, S., Glebova, T. ve Meyer, K. (2007) Premature Termination in Marriage and Family Therapy within a Bowenian Perspective. *The American Journal of Family Therapy*, 35:1, 53-68. doi: 10.1080/01926180600550528
- Baştuğ, S. (2002). Household and family in contemporary Turkey: An historical perspective. R. Liljeström & E. Özdalga (Ed.), *Autonomy and dependence in the family* içinde (ss. 99-115). Istanbul: Swedish Research Institute.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887–907. doi: 10.2307/1126611
- Baumrind, D. (1971a). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1-2), 1–103. doi:10.1037/h0030372
- Baumrind, D. (1971b). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4(1), 99–102. doi: 10.1037/h0030373
- Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization effects on black children: Some black-white comparisons. *Child Development*, 43(1), 261–267. doi: 10.2307/1127891

- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56–95. doi: 10.1177/02724316911111004
- Baumrind, D. (1996). The discipline controversy revisited. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 45(4), 405–414. doi: 10.2307/585170
- Baumrind, D. (1997). The discipline encounter: contemporary issues. *Aggression and Violent Behavior*, 2, 321–335. doi: 10.1016/S1359-1789(97)00018-9
- Baumrind, D. (2005). Patterns of parental authority and adolescent autonomy. *New directions for child and adolescent development*, (108), 61–69. doi: 10.1002/cd.128
- Baumrind, D. (2012). Differentiating between confrontive and coercive kinds of parental power-assertive disciplinary practices. *Human Development*, 55(2), 35–51. doi: 10.1159/000337962
- Baumrind, D. (2013a). Is a Pejorative View of Power Assertion in the Socialization Process Justified?. *Review of General Psychology*, 17(4), 420–427. doi: 10.1037/a0033480
- Baumrind, D. (2013b). The authoritative construct revisited: History and current status. R. E. Larzelere, A. S. Morris, & A. Harrist (Eds.), *Authoritative parenting: Synthesizing nurturance and discipline for optimal child development* içinde (ss. 11–34). Washington, DC: American Psychological Association Press. doi:10.1037/13948-002
- Baumrind, D., & Black, A. E. (1967). Socialization practices associated with dimensions of competence in preschool boys and girls. *Child Development*, 38(2), 291–327. doi: 10.2307/1127295
- Baumrind, D., Larzelere, R. E., & Owens, E. (2010). Effects of preschool parents' power assertive patterns and practices on adolescent development. *Parenting: Science and Practice*, 10, 157–201. doi:10.1080/15295190903290790

- Berber Çelik, Ç. (2010). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar üzerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon
- Beşpınar, F.U. (2014). Türkiye’de Evlilik. *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler* içinde (ss. 112-169), Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
- Biricik, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinde algılanan anne baba tutumları ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bohlander, R. W. (1999). Differentiation of self, need fulfillment, and psychological well-being in married men. *Psychological Reports*, 84(3), 1274–1280. doi:10.2466/pr0.1999.84.3c.1274.
- Boratav, H. B., Fişek, G. O. & Ziya, H. E. (2014). Unpacking Masculinities in the Context of Social Change: Internal Complexities of the Identities of Married Men in Turkey. *Men and Masculinities*, 17(3), 299–324. doi:10.1177/1097184X14539511
- Bornstein, M. H., Güngör, D. (2009). Organizing principles and processes from developmental science for culture and caregiving. S. Bekman ve A. Aksu-Koç (Ed.), *Perspectives on human development, family and culture* içinde (69-85. ss.). New York: Cambridge University Press
- Bornstein, M.H. & Zlotnik, D. (2008). Parenting styles and their effects. M. M. Haith ve J.B. Benson (Ed.), *Infant and Early Childhood Development* içinde, (ss.496-509). Elsevier Inc.
- Bowen, M. (1966). The use of family theory in clinical practice. *Comprehensive Psychiatry*, 7(5), 345–374. doi:10.1016/s0010-440x(66)80065-2.
- Bowen, M. (1976). Theory in the practice of psychotherapy. *Family Therapy: Theory and Practice*, 4, 2-90. Retrieved from <http://cflarchives.org/images/TheoryInThePractice.pdf>
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.
- Brown, J. (1999). Bowen family systems theory and practice: illustration and critique. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 20(2), 94–103. doi:10.1002/j.1467-8438.1999.tb00363.x.

- Brehm, S.S. & Brehm, J.W. (1981). *Psychological Reactance: A Theory of Freedom and Control*. Academic Press: New York.
- Buehler, C., Franck, K.L. & Cook, E.C. (2009). Adolescents' Triangulation in Marital Conflict and Peer Relations. *Journal of Research on Adolescence*, 19(4), 669–689. doi:10.1111/j.1532-7795.2009.00616.x
- Buhrmester, D. (1990). Intimacy of friendship, interpersonal competence, and adjustment during preadolescence and adolescence. *Child Development*, 61, 1101–1111. doi:10.2307/1130878
- Bush, K.R. & Peterson, G.W. (2013). Parent–Child Relationships in Diverse Contexts. G. W. Peterson, K.R Bush (Ed.) *Handbook of Marriage and the Family* (Third Edition) içinde (ss. 275- 302). New York: Springer. doi: 10.1007/978-1-4614-3987-5
- Butler, J.F. (2015). The Family as an Emotional Unit Concept: Origins and Early History. R. J. Noone & D. V. Papero (Eds), *The Family Emotional System an Integrative Concept for Theory, Science, and Practice* içinde (ss. 59-70), USA: Lexington Books
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (18.bs.). Ankara: Pegem Akademi
- Cantekin, D. ve Akduman, G. (2020). Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının duygularını yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 87-92. https://anadolupsikiyatri.net/fulltext/apd_47631.pdf
- Carr, A. (2006). *Family Therapy Concepts, Process and Practice* (Second Edition). John Wiley & Sons Ltd
- Cao, J., & An, Q. (2018). Effects of Peer Relationships on Parent-Youth Relationships and Self-Differentiation. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 5(3), 14-22. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1337292>
- Chodorow, N. (1978). *The reproduction of mothering: Psychoanalysis and the sociology of gender*. Berkeley, CA: University of California Press.

- Choi, S. W., & Murdock, N. L. (2017). Differentiation of self, interpersonal conflict, and depression: the mediating role of anger expression. *Contemporary Family Therapy*, 39(1), 21-30. doi:10.1007/s10591-016-9397-3.
- Chu, E. (1996). *Differentiation of self, triangulation, health in the family of origin and sibling relationships* (Unpublished doctor of philosophy dissertation). New York University, New York
- Chung, H., & Gale, J. (2009). Family Functioning and Self-Differentiation: A Cross-Cultural Examination. *Contemporary Family Therapy*, 31(1), 19–33. doi:10.1007/s10591-008-9080-4
- Chung, H., & Gale, J. (2006). Comparing self-differentiation and psychological wellbeing between Korean and European American students. *Contemporary Family Therapy*, 28(3), 367-381. doi:10.1007/s10591-006-9013-z
- Comella, P.A. (2014). Formulating Public Policy in Times of Regression. *Family Systems Forum*, 15(4), 3-8. Retrieved from: <https://choptankperspectives.files.wordpress.com/2014/03/chapter-4.pdf>
- Comella, P.A. (2013). The Power of Bowen Family Systems Theory To Address Public Policy Questions. *Family Systems Forum*, 15(1). Retrieved from: <https://choptankperspectives.files.wordpress.com/2014/03/chapter-4.pdf>
- Cook, E. C., Buehler, Ch., & Blair, B. L. (2013). Adolescents emotional reactivity across relationship contexts. *Developmental Psychology*, 49 (2), 341– 352. doi: 10.1037/a0028342
- Cooper, H. M. (1979). Statistically combining independent studies: A meta-analysis of sex differences in conformity research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(1), 131–146. doi: 10.1037/0022-3514.37.1.131
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (çev. T. Ergene). Ankara: Metis Yayıncılık. (Eserin orijinali 2005’de yayımlandı).
- Cross, M.A. (2011). Bowen Family Systems Theory. L. Metcalf (Ed.), *Marriage and Family Therapy A Practice-Oriented Approach* içinde (ss. 39-64), New York: Springer Publishing Company

- Çakmak, Ö. ve Hevedanlı, M. (2005). Eğitim ve fen edebiyat fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 115-127.
- Çalışkan, Z., Taşhan, S. T., Orhan, İ. ve Nacar, G. (2015). Partneri olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin eş seçimi tercihlerinin karşılaştırılması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 6-10.
- Çatay, Z., Allen, R. & Samstag, L. W. (2008). Maternal Regulation Strategies in the United States and Turkey: A Brief Report. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(5), 644–649. doi:10.1177/0022022108321179
- Çelen, N. & Çok, F. (2007). Adolescents in Turkey. J.J. Arnett (Eds) *International Encyclopedia of Adolescence* içinde (ss. 1010-1024), New York: Routledge Taylor& Francis Group
- Çelik, Y. ve Onay, İ. (2014). 6. sınıf öğrencilerinin bilimsel tutumları ve özgüvenleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(2),38-51.
- Çiçek, İ. ve Aslan, A. (2019). Kişilik ile Ayrışma Bireyleşme Arasında Akran İlişkilerinin Aracılığı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8 (4), 2642-2671. Erişim adresi: <http://www.itobiad.com/tr/issue/49747/585755>
- Daiman, D.T. (2018). *The relationship between early parental behavior, contextualized selves, self-relating patterns, and differentiation of self* (Unpublished Doctoral Theses). Long Island University, Brooklyn. Retrieved from: <https://search.proquest.com/docview/2008158555?accountid=8319>
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. doi:10.1037/0033-2909.113.3.487.
- Darling, N. (1999). Parenting Style and Its Correlates. *Child Development*, 67(5), 2101-2114. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/255621281_Parenting_Style_and_Its_Correlates
- Değirmenci, E. (2019). *Çekirdek veya geniş ailede yetişen bireylerde sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrılaşması arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

- Demir, M. ve Karabacak, A. (2017). Ergenlerin Duygusal Özerkliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2), 427-442. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisosbil/issue/34503/424700>
- Demirkol, S. (2019). *Ergenlerin benlik saygısı ile algılanan aile tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Mersin.
- Demirutku, K. (2007). *Parenting Styles, Internalization of Values, And The Self-Concept* (Unpublished doctor of philosophy dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Dinn, A. A. ve Sunar, D. (2017). Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Bağıntılarının Kültür içi ve Kültürlerarası Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 95–110. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320170000m000020.pdf>
- Doğan, T. (2004). *Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Doğru-Çabuker, N. ve Balcı-Çelik, S. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Ayrışma Bireyleşme ve Kimlik Algılarının Bazı Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 53-72. doi: 10.7822 / omuefd.461862
- Doğruyol, S. ve Yetim, Ü. (2019). Ebeveyne bağlanma, algılanan anne/baba tutumu ile akran ilişkileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolü. *Nesne*, 7(14), 34-51. doi: 10.7816/nesne-07-14-03.
- Dowd, E. T., & Seibel, C. (1990). A cognitive theory of resistance and reactance: Implications for treatment. *Journal of Mental Health Counseling*, 12, 458–469. Retrieved from: <https://psycnet.apa.org/record/1991-07828-001>
- Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık
- Drake, J. R., Murdock, N. L., Marszalek, J. M., & Barber, C. E. (2015). Differentiation of self-inventory-short form: development and preliminary validation.

Contemporary Family Therapy, 37(2), 101-112. doi:10.1007/s10591-015-9329-7.

Eldeleklioğlu, J. (1996). Ana-baba tutumlarıyla ilgili yapılan bazı araştırmalar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 285-290. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/265822>

Elieson, M. V., & Rubin, L. J. (2001). Differentiation of self and major depressive disorders: A test of Bowen theory among clinical, traditional, and internet groups. *Family Therapy*, 28, 125–142. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/289098823_Differentiation_of_self_and_major_depressive_disorders_A_test_of_Bowen_theory_among_clinical_traditional_and_Internet_groups

Erdem, G., & Safi, O. A. (2018). The cultural lens approach to Bowen Family Systems Theory: contributions of family change theory. *Journal of Family Theory & Review*, 10(2), 469–483. doi:10.1111/jftr.12258.

Erdem-Özyurt, ř. E. (2019). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluşun benliğin ayrımlaşması açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Ergüder, U., Esmer, Y. ve Kalaycioğlu, E. (1991). *Türk toplumunun değerleri*. İstanbul: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği.

Erikson, E. H. (1998). *The life cycle completed*. New York: W. W. Norton & Company.

Erkan, S. (2019). *Erişkinlerde bulunan anne baba tutumu, benlik saygisi ve problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Erol, A., Toprak, G. ve Yazıcı, F. (2002). Üniversite öğrencisi kadınlarda yeme bozukluğu ve genel psikolojik belirtileri yordayan etkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13 (1): 48-57.

Erzeybek, B. (2015). *Anne-Babaların Çocuklarını Yetiştirirken Benimsedikleri Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Esen Çoban, A. (2013). Türkiye’de ergenlerin duygusal özerkliklerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 357-371
- Esmer, Y. ve Ertunç, B. (2010). *Anne babalarımızın bizimle gurur duymasını istiyoruz* (Araştırma Notu: 10/77). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi.
- Evans, N. J., Forney, D. S., Guido, F. M. , Patton, L. D., & Renn, K. A. (2010). Chickering’s theory of identity development. *Student development in college: Theory, research, and practice* (2nd ed.) içinde (ss. 64-81). San Francisco, CA: John Wiley & Sons, Inc.
- Fattahi H., Goudarzi, M. (2016). The relationship between the differentiation of self of parents with personality characteristics and coping styles of adolescents of Marivan City. *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, 2288-2302. Retrieved from: <https://www.ijhcs.com/index.php/ijhcs/article/view/2377/2193>
- Fişek, G. O. ve Scherler, H. R. (1996). Toplumsal değişim ve eşler: Cinsiyet senaryolarının sınırlarını genişletme amaçlı bir terapi yaklaşımı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(36), 1-11. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd130044331996000m000282.pdf>
- Fosco, G. M., & Grych, J. H. (2010). Adolescent triangulation into parental conflicts: Longitudinal implications for appraisals and adolescent-parent relations. *Journal of Marriage and Family*, 72(2), 254–266. doi:10.1111/j.1741–3737.2010.00697.x
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8. Ed). New York: McGraw-Hill Education.
- Freeman, H. & Almond, T. (2009). Predicting adolescent self-differentiation from relationships with parents and romantic partners. *International Journal of Adolescence and Youth*, 15:1-2, 121-143, doi:10.1080/02673843.2009.9748023

- Frost, R.T. (2015). The Predictability of the Family Emotional System. R. J. Noone & D. V. Papero (Eds), *The Family Emotional System an Integrative Concept for Theory, Science, and Practice* içinde (ss. 43-58), USA: Lexington Books
- Galaway, B., & Huston, J. (Eds.). (1996). *Youth in transition: Perspectives on research and policy*. Toronto: Thompson Educational.
- Gardner, M.J. & Gardiner, H.W. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev. B. Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gavazzi, S. M.; Sabatelli, R. M. (1990). Family System Dynamics, the Individuation Process, and Psychosocial Development. *Journal of Adolescent Research*, 5(4), 500–519. doi:10.1177/074355489054008
- Gavazzi, S. M., Anderson, S. A., & Sabatelli, R. M. (1993). Family differentiation, peer differentiation, and adolescent adjustment in a clinical sample. *Journal of Adolescent Research*, 8, 2005–2225. doi:10.1177/074355489382005.
- Geçtan, E. (1993). *İnsan olmak* (13.bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gehart, D. R., & Tuttle, A. R. (2003). *Theory-based treatment planning for marriage and family therapists*. Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Gehart, D. (2014). *Mastering Competencies in Family Therapy: A Practical Approach to theories and clinical case documentation* (2nd ed.). USA: Brooks/Cole, Cengage Learning
- Gharehbaghy, F. (2011). An Investigation into Bowen Family Systems Theory in an Iranian Sample. *Iranian journal of psychiatry and behavioral sciences*, 5, 56-63. Retrieved from: https://www.mazums.ac.ir/dorsapax/Data/Sub_15/File/etoolsfile1gharehbaghi_2.pdf
- Gillespie, B.L. & Eisler, R.M. (1992). Development of the Feminine Gender Role Stress Scale: A cognitive-behavioral measure of stress, appraisal, and coping for women. *Behavior Modification*, 16, 426- 438. doi: 10.1177/01454455920163008
- Gilligan, C. (1982). *In a Different Voice: Psychological theory of women's development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Gladding, S.T. (2018). *Aile terapisi, tarihi, kuram ve uygulamaları (5. Bs)*. (çev. İ. Yıldırım ve İ. Keklik). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği. (Eserin orijinali 2011’de yayımlandı).
- Goldenberg, I., Stanton, M. & Golednberg, H. (2017). *Family Therapy: An Overview* (Ninth Edition). Boston: Cengage Learning.
- Goodrow, K. K., & Lim, M.-G. (1997). Bowenian theory in application. *Journal of Family Psychotherapy*, 8(1), 33–42. doi:10.1300/j085v08n01_03.
- Göçener, D. (2010). *Üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri ile kişiler arası ilişki tarzları arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Göçmen, B.S. (2018). *Benlik farklılaşması ile cinsel benlik şemaları ve cinsel doyum arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Gönen, G. (2014). *Algılanan anne baba tutumunun üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ve kişilik yapıları ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gray, M. R., & Steinberg, L. (1999). Adolescent romance and the parent–child relationship: A contextual perspective. W. Furman, B. B. Brown, & C. Feiring (Eds.), *Cambridge studies in social and emotional development. The development of romantic relationships in adolescence* içinde (ss. 235–262). Cambridge University Press: Boston. doi: 10.1017/CBO9781316182185.011
- Greene, G.J. & Tamara, F.M. (1993). Differentiation of self and marital adjustment of clinical and nonclinical spouses. *Journal of Couples Therapy*, 3:2-3, 133-144. doi: 10.1300/J036v03n02_11.
- Greenspan, S. (2006). Rethinking “Harmonious Parenting” Using a Three-factor Discipline Model. *Child Care in Practice*, 12(1), 5–12. doi:10.1080/13575270500526212
- Griffin, J. M., & Apostol, R. A. (1993). The influence of relationship enhancement training on differentiation of self. *Journal of Marital and Family Therapy*, 19(3), 267–272. doi:10.1111/j.1752-0606.1993.tb00987.x

- Grolnick, W. S. (2003). *The psychology of parental control: How well-meant parenting backfires*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gushue, G. V., Mejia-Smith, B. X., Fisher, L. D., Cogger, A., Gonzalez-Matthews, M., Lee, Y., & ... Johnson, V. (2013). Differentiation of self and racial identity. *Counselling Psychology Quarterly*, 26(3/4), 343-361. doi: 10.1080/09515070.2013.816839
- Güneysu, S. ve Bilir, Ş. (1988). Üniversite öğrencilerinin kendini kabul düzeyi algılanan anababa tutumlarının etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 6(22), 127-133. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd130044331988000m000380.pdf>
- Güngör, D. (1996). *Turkish university students relationships with their friends and families: Social support, satisfaction and loneliness* (Unpublished master theses). Middle East Technical University, Ankara.
- Gürlek Yüksel, E. (2006). *Üniversite öğrencilerinin ayrılma bireyleşme özellikleri ve etkileyen etmenler* (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Güven, M. ve Aslan, S. (2010). Üniversite öğrencilerinin ayrılma-bireyleşme düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 5(3), 765-774.
- Haktanır, G. ve Baran, G. (1998). Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5(3), 134-141. Erişim adresi: <http://genclikbirikimi.org/kunye-7158-genclerin-benlik-saygisi-duzeyleri-anne-baba-tutumlarini-algilamalarinin-incelenmesi-makale>
- Hall, C.M. (2013). *The Bowen Family Theory and Its Uses*. International Psychotherapy Institute E-Books.
- Hamurcu, H. (2011). *Ergenlerin yetkinlik inançları ve psikolojik iyi oluşlarını yordamada psikolojik ihtiyaçlar* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Hanımoğlu, E. ve Akbaş, T. (2018). Üniversite öğrencilerinde aile fonksiyonları, benliğin ayrımlaşması, algılanan stres, kaygı ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(2), 55-69.
- Hargrove, D. S. (2009). Bowen family systems theory. J. H. Bray & M. Stanton (Ed.), *The Wiley-Blackwell handbook of family psychology* içinde (ss. 286–299). Oxford, UK: Wiley-Blackwell.
- Haskan-Avcı, Ö. (2014). Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkilerde problem yaşadıkları ve eğitim almak istedikleri konular. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 279-299. doi: 10.12984/eed.68094
- Heafner, J. (2017). Emotional Cutoff in Bowen Family Systems Theory. J. L. Lebow et al. (eds.), In *Encyclopedia of Couple and Family Therapy* (ss. 859-863). Swetzerland: Springer International. doi: 10.1007/978-3-319-15877-8_261-1
- Helgeson, V. (2012). *The psychology of gender* (4. edition). Usa: Pearson.
- Hill, J.P. & Lynch, M.E. (1983) The Intensification of Gender-Related Role Expectations during Early Adolescence. Brooks-Gunn J., Petersen A.C. (Ed.), *Girls at Puberty* içinde (ss. 201-228). Springer, Boston, MA. doi:10.1007/978-1-4899-0354-9_10
- Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences, Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations* (2nd ed.). California, USA: Sage Publications
- Hollander, S. (2007). *Differentiation of Self and Emerging Adulthood* (Unpublished doctor of philosophy dissertation). Florida International University, Miami, Florida
- Hooper, L. M., & Doehler, K. (2011). The mediating and moderating effects of differentiation of self on body mass index and depressive symptomatology among an American college sample. *Counselling Psychology Quarterly*, 24(1), 71-82. doi:10.1080/09515070.2011.559957.
- Hosseinizadeh, M. (2014). Examining the relationship between differentiation of self components and social adjustment. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 113, 84-90. doi:10.1016/j.sbspro.2014.01.014.

- Inguglia, C., Ingoglia, S., Liga, F., Coco, A. L., ve Cricchio, M. G. L. (2015). Autonomy and relatedness in adolescence and emerging adulthood: Relationships with parental support and psychological distress. *Journal of Adult Development*, 22(1), 1-13. doi:10.1007/s10804-014-9196-8
- Işık, E. & Bulduk, S. (2015). Psychometric properties of the Differentiation of Self Inventory Revised in Turkish adults. *Journal of Marital and Family Therapy*, 41(1), 102-112. doi:10.1111/jmft.12022
- Işık, E., Özbiler, Ş., Schweer-Collins, M.L. & Rodríguez González, M. (2020). Differentiation of self predicts life satisfaction through marital adjustment. *The American Journal of Family Therapy*. doi: 10.1080/01926187.2020.1732248
- İmamoğlu, E. O., Günaydın, G. ve Selçuk, E. (2011). Özgün benliğin yordayıcıları olarak kendileşme ve ilişkililik: Cinsiyetin ve kültürel yönelimlerin ötesinde. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 27-48
- İmamoğlu, E. O., & Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004). Self-construals and values in different cultural and socioeconomic contexts. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 130(4), 277–306. doi:10.3200/MONO.130.4.277-306
- İzçınar, T. (2018). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin bağlanma stilleri ile stresle başa çıkma biçimleri, kendilik algıları ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Jenkins, S. M., Buboltz, W. C., Schwartz, J. P., & Johnson, P. (2005). Differentiation of self and psychosocial development. *Contemporary Family Therapy*, 27(2), 251–261. doi:10.1007/s10591-005-4042-6.
- Johnson, P. & Buboltz, W. C. (2000). Differentiation of self and psychological reactance. *Contemporary Family Therapy*, 22, 91–102. doi: 10.1023/A:1007774600764
- Johnson, P., Buboltz, W. C., & Seemann, E. (2003). Ego identity status: a step in the differentiation process. *Journal of Counseling & Development*, 81(2), 191–195. doi:10.1002/j.1556-6678.2003.tb00241.x.

- Johnson, P., Thorngren, J. M., & Smith, A. J. (2001). Parental divorce and family functioning: effects on differentiation levels of young adults. *The Family Journal*, 9(3), 265–272. doi:10.1177/1066480701093005.
- Johnson, P., Wilkinson, W. K., & McNeil, K. (1995). The impact of parental divorce on the attainment of the developmental tasks of young adulthood. *Contemporary Family Therapy*, 17(2), 249–264. doi:10.1007/bf02252362.
- Kağıtçıbaşı, Ç. & Ataca, B. (2005). Value of Children and Family Change: A Three-Decade Portrait From Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54(3), 317- 337. doi:10.1111/j.1464-0597.2005.00213.x
- Kağıtçıbaşı, C. (1970). Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16(3), 444–451. doi:10.1037/h0030053
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2009). Optimal bir çocuk yetiştirme modeline doğru. M. Artar (Ed.) *Türkiye’de Çocuk Yetiştirme: VI. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri* (2008) içinde (ss. 27-44). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd130044331996000m000275.pdf>
- Kağıtçıbaşı, Ç.(2014). Sonsöz Kültürleşme ve Aile İlişkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (34), 120-127.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş* (13. bs.). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). *Benlik, aile ve insan gelişimi kültürel psikolojide kuram ve uygulamalar* (4.bs.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kalkan, E. (2018). *Evlilik ilişki kalitesinin benliğin farklılaşması ve ilişkisel özgünlük bağlamında incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Kapçı, E.G. ve Küçüker, S. (2006) Ana Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatrisi*

Dergisi, 17(4), 286-295. Erişim adresi:
<https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/ana-babaya-baglanma-olcegi-toad.pdf>

Karababa, A., Mert, A. ve Çetiner, P. (2018). Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi olmanın bir yordayıcısı olarak benlik ayırılması. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 1235-1248.

Karadeniz, G. (2019). *Genç yetişkin erkeklerin algıladıkları baba tutumları ile bireyleşme arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın düzenleyici rolü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul

Karaman, M.A. & Sarı, H.İ. (2020). Psychological and Familial Factors as Predictors of First Year University Students' Positive Orientation. *J Adult Dev*, 27, 258–267. doi:10.1007/s10804-020-09349-x

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi (23. baskı)*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kaya, M. (1997). Ailede anne baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.

Kegan, R. (1982). *The evolving self: problem and process in human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press

Kegan, R. (1994). *In over our heads: the mental demands of modern life*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Kenny, M., & Şirin, S. (2006). Parental attachment, self-worth, and depressive symptoms among emerging adults. *Journal of Counseling & Development*, 84(1), 61–71. doi:10.1002/j.1556-6678.2006.tb00380.x

Kerr, M. E., & Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York: Norton.

Kerr, M. E. (2003). Multigenerational family systems theory of Bowen and its application. G. P. Sholevar (Ed.), *Textbook of family and couples therapy: Clinical applications* içinde (ss.103–126). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, Inc.

Kerr, M.E. (1984). Theoretical base for differentiation of self in one's family of origin. *The Clinical Supervisor*, 2(2), 3-36, doi: 10.1300/J001v02n02_02

- Kerr, M.E. (2000). *One Family's Story: A Primer on Bowen Theory*. The Bowen Center for the Study of the Family. Erişim adresi: <http://www.thebowencenter.org>
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross-Cultural and Intracultural Studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54–64. doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00054.x
- Kim, H., Doh, H.-S., & Park, B. (2017). The Effects of Maternal Grandmothers' Positive Parenting Behavior and Mothers' Self-Differentiation and Positive Parenting Behavior on Self-Concept in Late Childhood. *Korean Journal of Child Studies*, 38(1), 233–249. doi:10.5723/kjcs.2017.38.1.233
- Kim, H. ve Jung, Y. (2015). Self-Differentiation, Family Functioning, Life Satisfaction and Attitudes towards Marriage among South Korean University Students. *Indian Journal of Science and Technology*, 8(19). doi:10.17485/ijst/2015/v8i19/76862.
- Kim, H., Prouty, A. M., Smith, D. B., Ko, M. J., Wetchler, J. L. ve Oh, J. -E. (2014). Differentiation of self and its relationship with family functioning in South Koreans. *The American Journal of Family Therapy*, 42(3), 257-265. doi:10.1080/01926187.2013.838928
- Kim, H., Prouty, A. M., Smith, D. B., Ko, M., Wetchler, J. L., & Oh, J.-E. (2015). Differentiation and Healthy Family Functioning of Koreans in South Korea, South Koreans in the United States, and White Americans. *Journal of Marital and Family Therapy*, 41(1), 72–85. doi:10.1111/jmft.12049.
- Kim-Appel, D., Appel, J., Newman, I., & Parr, P. (2007). Testing the effectiveness of Bowen's concept of differentiation in predicting psychological distress in individuals age 62 years or older. *The Family Journal*, 15(3), 224-233. doi:10.1177/1066480707301291.
- Knauth, D. G. (2003). Family Secrets: An Illustrative Clinical Case Study Guided by Bowen Family Systems Theory. *Journal of Family Nursing*, 9(3), 331–344. doi:10.1177/1074840703255451

- Knauth, D. & G., Skowron, E. A. (2004). Psychometric evaluation of the differentiation of self-inventory for adolescents. *Nursing Research*, 53(3), 163-171. doi:10.1097/00006199-200405000-00003
- Knudson-Martin, C. (1994). The female voice: Applications to Bowen's family systems theory. *Journal of Marital and Family Therapy*, 20(1), 35-46. doi:10.1111/j.1752-0606.1994.tb01009.x
- Koç-Yıldırım, P., Yıldırım, E., Otrar, M., ve Şirin, A. (2015). Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile benlik kurgusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42(42), 277-297. doi:10.15285/ebd.58203
- Kriščiūnaitė, T. & Pakrošnis, R. (2013). Ikimokyklinio amžiaus vaikus auginančių tėvų savi-diferenciacijos sąsaja su konfliktų poroje sprendimo strategijomis ir auklėjimo stiliais. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach*, 12(12), 85–103. doi:10.7220/1941-7233.12.5
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Çocuk yetiştirme tutumları ve aile. *Eğitim ve Bilim*, 13(74), 35-42.
- Kwon, S.H., Lee, j. (2014). The Relationship Between Maternal and Paternal Parenting Styles and Young Adults' Career Decision-Making. *Journal of Korean Home Management Association*, 32(5), 41-61. doi:10.7466/JKHMA.2014.32.5.41
- Lampis, J., Cataudella, S., Agus, M., Busonera, A., & Skowron, E. A. (2018). Differentiation of self and dyadic adjustment in couple relationships: a dyadic analysis using the actor-partner interdependence model. *Family Process*. doi:10.1111/famp.1237.
- Lampis, J., Cataudella, S., Busonera, A., & Skowron, E. A. (2017). The role of differentiation of self and dyadic adjustment in predicting codependency. *Contemporary Family Therapy*, 39(1), 62–72. doi:10.1007/s10591-017-9403-4.
- Lopez, F. G., Campbell, V. L., & Watkins, C. E. (1986). Depression, psychological separation, and college adjustment: An investigation for sex differences.

Journal of Counseling Psychology, 33(1), 52–56. doi:10.1037/0022-0167.33.1.52

Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. E. M. Hetherington (Ed.), *Mussen manual of child psychology* içinde (ss. 1-102). New York: Wiley.

Maccoby, E. E. (1992). The role of parents in the socialization of children: An historical overview. *Developmental Psychology*, 28(6), 1006–1017. doi: 10.1037/0012-1649.28.6.1006

Maccoby, E. E. (2000). Parenting and its effects on children: on reading and misreading behavior genetics. *Annual Reviews*, 51, 1-27. doi: 10.1146/annurev.psych.51.1.1.

Mahler, M.S., Pine, F., and Bergman, A., (1975). *The Psychological Birth of the Human Infant* (Reprinted, 2002). London: Karnacs Classics.

Manzeske, D. P. & Straight, A. D. (2009). Parenting styles and emotion regulation: The role of behavioral and psychological control during young adulthood. *Journal of Adult Development*, 16, 223-229. doi: 10.1007/s10804-009-9068-9

Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and self: Implications for cognition, motivation, and emotion. *Psychological Review*, 98, 224–253. doi:10.1037/0033-295X.98.2.224

Maslow, A.H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396. doi: 10.1037/h0054346

McGoldrick, M.& Carter, B. (2001). Advances in coaching: family therapy with one person. *Journal of Marital and Family Therapy*, 27 (3), 281-300. doi: 10.1111/j.1752-0606.2001.tb00325.x

McGoldrick, M.,Preto, N.G. & Carter, E. (2016). *The expanded family life cycle: Individual, family, and social perspectives* (5. Ed.). Boston: Pearson

Mert, A. ve Çetiner, P. (2018). Üniversite öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum ile benlik ayrışması arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8 (3), 190-204. doi: 10.19126/suje.407960.

- Mert, A. ve Gülmez, E. (2018). Özgecilik ile benlik ayrımlaşması arasındaki yordayıcı ilişkinin bazı değişkenlerle incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(11), 961-989. doi: 10.7827/TurkishStudies.13352
- Mert, A. ve Topal, İ. (2018). Benlik ayrımlaşmasının manevi yönelimi yordayıp yordamadığını ve bazı değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (14), 68-91. doi: 10.26466/opus.392361
- Miller, R. B., Anderson, S., & Keala, D. K. (2004). Is Bowen theory valid: A review of basic research?. *Journal of Marital and Family Therapy*, 30, 453–467. doi: 10.1111/j.1752-0606.2004.tb01255.x.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361–388. doi: 10.1111 / j.1467-9507.2007.00389.x
- Murdock, N. (2016). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları* (2. Bs.). (çev. Füsün Akkoyun). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Murdock, N. L., & Gore, P. A. (2004). Stress, coping and differentiation of self: A test of Bowen theory. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 26, 319–335. doi: 10.1023/B:COFT.0000037918.53929.18.
- Musaağaoğlu, C. (2004). *Ergenlik sürecinde özerkliğin gelişimi ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Nelson, L.J., Padilla-Walker, L.M., Christensen, K.J., Evans. C.A.& Carroll, J.S. (2011). Parenting in emerging adulthood: an examination of parenting clusters and correlates. *J Youth Adolescence*, 40(6), 730-43. doi: 10.1007/s10964-010-9584-8
- Nichols, M.P. & Davis, S.D. (2017). *Family Therapy Concepts and Methods* (Eleventh edition). USA: Pearson Education, Inc
- Önder-Erol, P. & Altınoluk-Düztaş, D. (2016). Reconciling Familism and Individualism in a Changing Society: A Study on Turkish University Students. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (4), 159-178 . doi: 10.11616/basbed.vi.455413

- Özbaran, B. (2004). *Majör depresif bozukluğu olan ergenlerin ayrılma bireyleşme özelliklerinin ve anne baba tutumlarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Ege Üniversitesi, İzmir
- Özdemir, Y. (2010). Ergenlik döneminde benlik kurgusu gelişiminin anababanın çocuk yetiştirme biçimleri açısından incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(2), 83-90. Erişim adresi: http://cms.galenos.com.tr/Uploads/Article_27674/cogepderg-17-83.pdf
- Özgüven, İ. E. (1992). Üniversite öğrencilerinin sorunları ve baş etme yolları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 5-13. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/88249>
- Öztürk, N. (2017). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları aile iklimi ve anne babaya bağlanma biçimleri ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 3(1), 9-22. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/312684>
- Papero, D.V. (1983). Family Systems Theory and Therapy. B.B. Wolman & G. Stricker (Eds.), *Handbook of Family and Marital Therapy* içinde (ss 137-158), New York: Plenum Press
- Papero, D.V. (2014). Assisting the Two-person System: An Approach Based on the Bowen Theory. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 35, 386–397. doi: 10.1002/anzf.1079
- Papero, D.V. (2015). The Family Emotional System. R. J. Noone & D. V. Papero (Eds), *The Family Emotional System an Integrative Concept for Theory, Science, and Practice* içinde (ss. 15-28), USA: Lexington Books
- Parish, T. S. & McCluskey, J. J. (1992). The relationship between parenting styles and young adults' self-concepts and evaluations of parents. *Adolescence*, 27, 915-918.
- Parmaksız, H.R. (2008). *Beliren yetişkinlikte kültürel etkinliklere katılım* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Peleg, O. (2005). The relation between differentiation and social anxiety: What can be learned from students and their parents?. *The American Journal of Family Therapy*, 33(2), 167-183. doi:10.1080/01926180590921403
- Peleg, O. & Messerschmidt Grandi, C. (2018). Differentiation of self and trait anxiety: A cross-cultural perspective. *International Journal of Psychology*. doi: 10.1002/ijop.12535
- Peleg-Popko, O. (2002). Bowen theory: a study of differentiation of self, social anxiety, and physiological symptoms. *Contemporary Family Therapy*, 24(2), 355-369. doi:10.1023/a:1015355509866.
- Peleg, O., & Rahal, A. (2012). Physiological symptoms and differentiation of self: A cross-cultural examination. *International Journal of Inter-Cultural Relations*, 36, 719–727. doi: 10.1016/j.ijintrel.2012.04.001
- Peleg, O., & Yitzhak, M. (2010). Differentiation of self and separation anxiety: is there a similarity between spouses?. *Contemporary Family Therapy*, 33(1), 25–36. doi:10.1007/s10591-010-9137-z.
- Polat, K. (2014). *Evlü bireylerde çift uyumu ve bazı psikolojik belirtilerin benliğin farklılaşması açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Priest, J. B. (2015). A Bowen Family Systems Model of Generalized Anxiety Disorder and Romantic Relationship Distress. *Journal of Marital and Family Therapy*, 41(3), 340–353. doi:10.1111/jmft.12063
- Priest, J. B. (2017). Examining Differentiation of Self as a Mediator in the Biobehavioral Family Model. *Journal of Marital and Family Therapy*. doi:10.1111/jmft.12301
- Quintana, S. M., & Kerr, J. (1993). Relational needs in late adolescent separation-individuation. *Journal of Counseling & Development*, 71(3), 349–354. Doi: 10.1002/j.1556-6676.1993.tb02225.x
- Ragelienė, T., & Justickis, V. (2016). Interrelations of adolescent's identity development, differentiation of self and parenting style. *Psichologija*, 53, 24–43. doi:10.15388/Psichol.2016.53.10030

- Rakipi, S. (2015). *Parenting styles: Their impact on adolescent separation and college adjustment* (Unpublished doctoral thesis), Capella University, Minneapolis. ProQuest Number: 3724897
- Recepov, R. (2000). *Algılanan ana-baba davranışları (Kültürlerarası bir karşılaştırma)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Regina, W.F. (2011). *Applying Family Systems Theory to Mediation A Practitioner's Guide*. UK: University Press of America
- Rodriguez-Gonzalez, M., Lampis, J., Murdock, N.L., Schweer-Collins, M.L. & Liyons, E.R. (2020). Couple Adjustment and Differentiation of Self in the United States, Italy, and Spain: A Cross-Cultural Study. *Family Process*, 59(4), 1552-1568. doi: 10.1111/famp.12522
- Rodriguez-Gonzalez, M., Skowron, E.A., Gregorio, V. C. & Roque, I.M.S. (2016) Differentiation of Self, Mate Selection, and Marital Adjustment: Validity of Postulates of Bowen Theory in a Spanish Sample, *The American Journal of Family Therapy*, 44:1, 11-23, doi: 10.1080/01926187.2015.1099415
- Ross, A., Hinshaw, A., & Murdock, N. (2016). Integrating the relational matrix: attachment style, differentiation of self, triangulation, and experiential avoidance. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 38(4), 400-411. doi: 10.1007/s10591-016-9395-5.
- Ross, A. S. & Murdock, N. L. (2014). Differentiation of Self and Well-being: The Moderating Effect of Self-construal. *Contemporary Family Therapy*, 36(4), 485–496. doi:10.1007/s10591-014-9311-9
- Rudy, D. ve Grusec, J. E. (2001). Correlates of authoritarian parenting in individualist and collectivist cultures and implications for understanding the transmission of values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(2), 202–212. doi: 10.1177/0022022101032002007
- Santrock, J.W. (2013). *Life-Span Development* (14th ed). New York: McGraw-Hill Companies, Inc.
- Sarıkaya, Y., Boyacı, M., İlhan, T. ve Aldemir, A. (2018). Benliğin Farklılaşması Envanteri Kısa Formunun (BFE-KF) Türkçe 'ye uyarlanması: geçerlik ve

güvenirlik çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 365-380. doi: 10.14686/buefad.364196.

Schwartz, J. P., Thigpen, S. E., & Montgomery, J. K. (2006). Examination of parenting styles of processing emotions and differentiation of self. *The Family Journal*, 14(1), 41–48. doi:10.1177/1066480705282050.

Selçuk, Ş., İşcanoğlu, Z., Sayıl, M., Sümer, N., & Berument, S. (2020). Factors influencing children's appraisals of interparental conflict: The role of parent-child relationship quality. *Journal of Family Issues*, 1-23. Doi: 10.1177/0192513X20910765.

Semerci, B. (2016). *Artık Büyüdüm Ergen Ruh Sağlığı* (5.bs.). İstanbul: Melisa Matbaacılık

Sertelin, Ç. (2003). *Ebeveyn tutumlarının sosyo-kültürel yapı ve aile fonksiyonları ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Sevil, Ü. ve Yanikkerem, E. (2006). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. İzmir: Güven Kitabevi

Sevim, S.A. (2014). Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği ergen ve ana baba sürümlerinin uyarlanması. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27:291-300. Erişim adresi: <https://dusunenadamdergisi.org/storage/upload/pdfs/1585746280-tr.pdf>

Sevinç, G. (2016). *Güvenli bağlanma düzeyi ve benlik kurguları ile üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin uyumu arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Sezer, Ö. ve Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743-758.

Sezer, Ö. ve Yıldırım, O. (2018). Üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarına göre kendilerini değerlendirmelerinin ve kardeş ilişkilerinin incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1) , 86-117

- Sim, Ş. (2019). *Üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları ile benlik saygısı ve kişiler arası bağımlılık eğilimleri arasındaki ilişkilerde psikolojik doğum sırasının aracı rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin
- Skowron, E. A. (2000). The role of differentiation in marital adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 229–237. doi: 10.1037/0022-0167.47.2.229
- Skowron, E. A. (2004). Differentiation of self, adjustment, problem solving, and ethnic belonging among persons of color. *Journal of Counseling and Development*, 82, 319–328. doi: 10.1002/j.1556-6678.2004.tb00333.x.
- Skowron, E. A. (2005). Parent differentiation of self and child competence in low-income urban families. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 337–346. doi:10.1037/0022-0167.52.3.337.
- Skowron, E. A., & Dendy, A. K. (2004). Differentiation of self and attachment in adulthood: relational correlates of effortful control. *Contemporary Family Therapy*, 26(3), 337–357. doi:10.1023/b:coft.0000037919.63750.9d
- Skowron, E. & Farrar, J. (2016). Multigenerational Family Systems. T.L. Sexton, J. Lebow (Eds.), *Handbook of Family Therapy* içinde (ss. 159-181). New York: Routledge Taylor & Francis Group
- Skowron, E. A., & Friedlander, M. L. (1998). The differentiation of self inventory: Development and initial validation. *Journal of Counseling Psychology*, 45, 235–246. doi: 10.1037/0022-0167.45.3.235
- Skowron, E. A., & Platt, L. F. (2005). Differentiation of Self and Child Abuse Potential in Young Adulthood. *The Family Journal*, 13(3), 281–290. doi: 10.1177/1066480705276314
- Skowron, E. A., Holmes, S. E., & Sabatelli, R. M. (2003). Deconstructing differentiation: self regulation, interdependent relating, and well-being in adulthood. *Contemporary Family Therapy*, 25(1), 111–129. doi:10.1023/a:102251430649.
- Skowron, E. A., Kozlowski, J. M., & Pincus, A. L. (2010). Differentiation, self–other representations, and rupture-repair processes: Predicting child maltreatment

- risk. *Journal of Counseling Psychology*, 57(3), 304–316. doi:10.1037/a0020030.
- Skowron, E. A., & Schmitt, T. A. (2003). Assessing interpersonal fusion: Reliability and validity of a new DSI fusion with others subscale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29, 209–222. doi: 10.1111/j.1752-0606.2003.tb01201.x.
- Skowron, E. A., Stanley, K., & Shapiro, M. (2009). A longitudinal perspective on differentiation of self, interpersonal, and psychological wellbeing in young adulthood. *Contemporary Family Therapy*, 31, 3–18. doi: 10.1007/s10591-008-9075-1
- Skowron, E. A., Wester, S., & Azen, R. (2004). Differentiation of self mediates college stress and adjustment. *Journal of Counseling and Development*, 82, 69–78. doi: 10.1002/j.1556-6678.2004.tb00287.x.
- Sloan, D., Buckham, R. & Lee, Y. (2017) Exploring differentiation of self and organizational commitment. *Journal of Managerial Psychology*, 32(2), 193-206. doi:10.1108/JMP-07-2016-0209.
- Smith, J.B. (2013). The Use of Bowen Theory in Clinical Practice with the Elderly. P. Titelman (Ed.), *Clinical Applications of Bowen Family Systems Theory* içinde (ss. 205-226), New York: Routledge.
- Stattin, H., & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71, 1072–1085. doi: 10.1111/1467-8624.00210
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent–adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11(1), 1–19. doi :10.1111/1532-7795.00001
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (Yayına Haz.. Figen Çok). Ankara: İmge Kitabevi.
- Steinberg, L., Elmen, J. D., & Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60(6), 1424–1436. doi: 10.2307/1130932
- Steinberg, L., Mounts, N.S., Lamborn, S.D. & Dornbusch, S.M. (1991) Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Journal of Research Adolescence*, 1: 19-36. doi: 10.1111/1532-7795.ep11522650

- Stevens, J. (2002). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (4th ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Sunar, D. (2009). Mothers' and fathers' child-rearing practices and self-esteem in three generations of urban Turkish families. S. Bekman ve A. Aksu-Koç (Ed.), *Perspectives on human development, family and culture* içinde (ss. 129-139). New York: Cambridge University Press
- Sunar, D. (2002). Change and continuity in the Turkish middle class family. E. Özdalga & R. Liljestrom (Ed.), *Autonomy and dependence in family: Turkey and Sweden in critical perspective* içinde (ss. 219-240). Istanbul: Swedish Research Institute
- Sunar, D. (1982). Female stereotypes in the United States and Turkey: An application of functional theory to perception in power relationships. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 13, 445–460. doi: 10.1177/0022002182013004004
- Süloğlu, D. (2019). *Benlik farklılaşması, algılanan stres düzeyi ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49–74.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerine etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35–58.
- Sümer, N. (2009). Anababa ve çocuk penceresinden Türkiye'de çocuk yetiştirme tutumları. M. Artar (Ed.) *Türkiye'de Çocuk Yetiştirme: VI. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri* (2008) içinde (ss. 47-64). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25), 42-59. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy130199612010000m000131.pdf>

- Şirin, S. (2019). *Yetişin Çocuklar Bebeklikten Ergenliğe Çocuk Yetiştirme Kılavuzu* (30.bs.). İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (6th edition)*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Taner, S. (2014). *Planlanmamış gebeliklerin doğum sonrası erken dönemdeki annelik davranışına etkisi* (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Terzi, Ş. ve Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 1-11.
- Theodoratou-Bekou, M., Andreopoulou, O., Andriopoulou, P., & Wood, B. (2012). Stress-related asthma and family therapy: Case study. *Annals of General Psychiatry*, 11(1), 28. doi: 10.1186 / 1744-859X-11-28
- Thorberg, F. A., & Lyvers, M. (2006). Attachment, fear of intimacy and differentiation of self among clients in substance disorder treatment facilities. *Addictive Behaviors*, 31(4), 732–737. doi:10.1016/j.addbeh.2005.05.050.
- Tiryaki Güven, S. (2020). *Psikolojik belirtilerin yordayıcısı olarak sosyal problem çözme, aile işlevselliği ve benliğin ayrılaşmasının rolünün incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Titelman, P. (2013). Overview of the Bowen Theoretical-Therapeutic System. P. Titelman (Ed.), *Clinical Applications of Bowen Family Systems Theory* içinde (ss. 7-50), New York: Routledge.
- Titelman, P. (2014). The Concept of Differentiation of Self in Bowen Theory. P. Titelman (Ed.) *Differentiation of Self Bowen Family Systems Theory Perspectives* içinde (ss.3-64), New York: Routledge.
- Triandis, H.C. (2001). Individualism-Collectivism and Personality. *Journal of Personality*, 69(6), 907–924. doi:10.1111/1467-6494.696169
- Tuason, M.T. & Friedlander, M.L. (2000). Do Parents' Differentiation Levels Predict Those of Their Adult Children? and Other Tests of Bowen Theory in a Philippine Sample. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 27-35. doi: 10.1037//0022-0167.47.1.27

- Turgut, Ö. ve Koca, S. (2019). Ebeveynlerin Anne-Babalık Stilllerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 60-71. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/ubed>
- Türk, E. (2019). *Beliren yetişkinlerde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumun, benlik kurgusunun ve benliğin ayrılaşmasının eş seçme stratejilerini yordamadaki rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). *İstatistiklerle Aile*, 2019. Erişim adresi: <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33730>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). *İstatistiklerle Gençlik*, 2019. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2019-33731>
- Ulukaya, S. ve Bilge, F. (2014). Üniversite öğrencilerinde akademik erteleme yordayıcıları olarak aile bağlamında benlik ve ana-baba tutumları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 89-102.
- Vick, D.S. (2005). *The relationship between parent and peer attachment and differentiation of self in first-year college students* (Unpublished doctor of psychology dissertation), Old Dominion University, Norfolk.
- Wei, M., Vogel, D. L., Ku, T. Y., & Zakalik, R. A. (2005). Adult attachment, affect regulation, negative mood, and interpersonal problems: The mediating roles of emotional reactivity and emotional cutoff. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 14–24. doi: 10.1037/0022-0167.52.1.14..
- Yaban, E.H. (2017). *Ergenler ve beliren yetişkinlerde sosyal değer yöneliminin gelişimsel, sosyal-bilişsel ve bağlamsal bir model çerçevesinde incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuk Psikolojisi* (27. Bs.). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Yavuzer, H. (2017). *Çocuk Eğitimi El Kitabı* (37. Bs.). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yeşilyaprak B. (1993). Kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisine ilişkin bir araştırma. *Aile ve Toplum Bilim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 1-16. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198208>

- Yılmaz, H., Ülker, M. ve Yılmaz, A. S. (2018). Kadınlarda Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı'nın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 415-431. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mjss/issue/40519/485962>
- Yılmaz, M.T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları (self-compassion) ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yörükoğlu, A. (1983). *Çocuk Ruh Sağlığı* (10. Bs.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2016). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar* (15.bs.). İstanbul: Özgür Yayınları
- Yu Li, L. (2011). *Exploratory study on only-child college students development of differentiation of self* (Unpublished master theses). Beijing Institute of Technology, Pekin. Retrieved from: <https://search.proquest.com/docview/1874980684?accountid=831>

EK-A: Benliğin Farklılaşması Ölçeği Kullanım İzni

Differentiation of Self Inventory: Short Form

Fatma ATALAY <f.atalay.5894@gmail.com>
Alıcı: murdock

20 Ağu 2019 14:57

Hello, Ms. Murdock,
I am a graduate student at Hacettepe University, Department of Guidance and Psychological Counseling. I plan to do my thesis work in Turkey samples this year in terms of various variables of university students will examine the level of differentiation of self. If you have permission, I would like to use the scale that you made the short form study and adapted to Turkish by Sarikaya and his friends.
Thank you,
I wish you a good day,
Yours truly,

Murdock, Nancy L. <MurdockN@umkc.edu>
Alıcı: ben

20 Ağu 2019 18:48

İngilizce > Türkçe > İletiyi çevir

[İngilizce için kapat](#)

Hello: You have my permission to use the Turkish form of the DSI-SF, but you should also obtain permission from the translators.

Sincerely,

Nancy L. Murdock, Ph.D.
President
The Society for the Advancement of Psychotherapy
Division 29 of the American Psychological Association
Professor
Counseling and Educational Psychology
University of Missouri-Kansas City
215 Education Building
5100 Rockhill Road
Kansas City, MO 64110
816 235-2495
murdockn@umkc.edu

TurkTelekom

Benliğin Farklılaşması Envanteri kısa formu

Yusuf Sarikaya <yusufsarikaya@gmail.com>
Alıcı: ben

20 Tem 2019 23:55

Fatma Hanım Merhabalar,

Öncekiye uyarılarla çalışmasını yaptığımız ölçekle ilgilendiğinizi için teşekkür ederim. Ölçeği çalışmanızda memnuniyetle kullanabilirsiniz. Size ölçek formunu ve puanlama anahtarını yolluyorum. Ayrıca ölçeğin yayınlandığı makaleyi de yolluyorum. Sormak istediğiniz bir konu olursa lütfen yazmaktan çekinmeyin.

Çalışmanızda başarılar ve bol şanslar dilerim.

Dr. Yusuf SARIKAYA
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

2 Ek

EK-B: Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği Kullanım İzni

Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ▶ Gelen Kutusu ×

Fatma ATALAY <f.atalay.5894@gmail.com>

20 Ağustos Sal 19:50 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: nebisumer ▼

Merhabalar Sayın Nebi Hocam, Nasılsınız?

Ben Fatma Atalay, Hacettepe Üniversitesinde PDR anabilim dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Prof. Dr. İbrahim Yıldırım danışmanlığında yapacağım yüksek lisans tezimde, üniversite öğrencilerinde benliğin farklılaşması ve öğrencilerin algıladıkları çocuk yetiştirme stilleri arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlıyorum. İziniz olursa geliştirdiğiniz Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinizi kullanmak isterim.

Teşekkür eder, İyi günler dilerim,
Saygılarımla

Nebi Sumer <nebisumer@sabanciuniv.edu>

21 Ağustos Çar 00:38 ★ ↶ ⋮

Alıcı: ben ▼

Memnuniyetle kullanabilirsiniz. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Nebi Sumer

20 Ağu 2019 Sal, saat 19:51 tarihinde Fatma ATALAY <f.atalay.5894@gmail.com> şunu yazdı:

EK-C: Benliğin Farklılaşması Envanteri–Kısa Form (BFE-KF) Örnek Ölçek Maddeleri

Benliğin Farklılaşması Envanteri – Kısa Form (BFE-KF)

YÖNERGE: Aşağıda başkalarıyla olan ilişkileriniz ile kendinize yönelik duygu ve düşüncelerinizi içeren çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatli bir şekilde okuyunuz ve genel olarak size ne kadar uygun olduğunu 1 (beni hiç yansıtmıyor) ile 6 (beni oldukça yansıtır) arasında derecelendiriniz. Eğer bir maddenin sizinle ilgili olmadığını düşünürseniz (ör. evli değilseniz, bir ilişkiniz yoksa, ebeveynlerinizden biri ya da ikisini kaybettiyseniz vb.), böyle bir durumda duygu ve düşüncelerinizin ne olabileceğine ilişkin en iyi tahmininizi işaretleyiniz. Tüm ifadeleri mümkün olduğunca dürüst ve doğru bir şekilde işaretlediğinizden emin olunuz.

İFADELER	Beni hiç yansıtmıyor.					Beni oldukça yansıtır.
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
2 Önemli bir iş veya göreve başlarken başkalarının beni cesaretlendirmesine genellikle ihtiyaç duyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
6 Bazen duygularıma yenilirim ve mantıklı düşünmekte zorlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
7 İnsanlar bana çok yaklaştığında çoğu zaman rahatsız olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
11 Eleştiriye karşı son derece hassasım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
13 Başkalarını memnun etme adına çoğu zaman onların fikirlerine katılırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
17 Etrafımda karar vermeme yardım edecek birileri olmadığında, çoğu zaman çelişkide kalırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)

EK-Ç: Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği Örnek Ölçek Maddeleri

ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ÖLÇEĞİ (Parenting Styles Questionnaire)

Aşağıda, annenizle olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Sizden istenen, çocukluğunuzu ve genel olarak annenizle ilişkinizi düşünerek her bir cümlenin sizin için ne derece doğru olduğunu ilgili yeri işaretleyerek belirtmenizdir. Hiçbir maddenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmaktır. Anne ve/veya babanızı kaybetmişseniz yetişmeniz en çok katkısı olan kişiyi göz önüne alınız.

ANNEM;					
	Hiç Doğru Değil	Doğru Değil	Kısmen Doğru	Doğru	Çok Doğru
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurdu.					
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi.					
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler vermiştir.					
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarlı olmuştur.					
5. Sorunlarım olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olmuştur.					
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karışırdı.					
7. Sorunlarımı çözmemde destek olurdu.					
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edememiştir.					
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenmişimdir.					
10. Kurallarına aykırı davrandığımda beni kolaylıkla affetmezdi.					
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı.					
12. Ne zaman, ne yapmam gerektiği konusunda talimat verirdi.					
13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederdim.					
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi.					
15. Onunla birbirimize çok bağlıydık.					
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarıda kalmama izin vermezdi.					
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamazdı.					
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karışırdı.					
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlardı.					
20. Hangi saatte hangi arkadaşımın buluşacağını bilmek isterdi.					
21. Hiçbir zaman benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmedi.					
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi.					

EK-D: Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcılar,

Bu anket üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik niteliklerine ilişkin veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla hazırlanan ankette 19 soru bulunmaktadır. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyarak o sorunun altındaki seçeneklerden size uygun gelen sadece bir seçeneğin başındaki parantezin içine (X) işareti koyunuz. Bazı sorular ise açık uçlu sorulmuştur. Bu sorulara yazarak cevap veriniz. Lütfen her soruya mutlaka cevap veriniz. Anketin üzerine adınızı, adresinizi veya iletişim bilgilerinizi yazmayınız. Size ait bilgiler sadece bu tez çalışması kapsamında değerlendirilecek ve başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Duyarlılığınız için teşekkür ederim.

Psk. Dan. Fatma Atalay

Adres: Hacettepe Üniversitesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D.
0312 297 85 71

-
1. Cinsiyetiniz nedir? () Kadın () Erkek	9. Babanız gelir getiren bir işte çalışıyor mu? () Çalışıyor () Çalışmıyor
2. Yaşınız kaçtır? Lütfen yazınız.	10. Annenizin öğrenim durumu nedir? () Okur- Yazar veya ilkokul mezunu () Ortaokul-Lise mezunu () Üniversite veya Lisansüstü
3. Hangi fakültede okuyorsunuz? Lütfen yazınız.	11. Babanızın öğrenim durumu nedir? () Okur-Yazar veya ilkokul mezunu () Ortaokul-Lise mezunu () Üniversite veya Lisansüstü
4. Sınıf düzeyiniz nedir? () Hazırlık () 1. Sınıf () 2. sınıf () 3. sınıf () 4. sınıf ve daha fazlası	12. Yaşamınızın çoğunluğunu geçirdiğiniz yerleşim birimi nedir? () Köy/Kasaba () İlçe () Küçükşehir () Büyükşehir
5. Siz dâhil kaç kardeşiniz? Lütfen yazınız.	13. Anne ve Babanızın birliktelik durumu nedir? () Birlikteler () Ayrılar
6. Anneniz sağ mı? () Sağ () Sağ Değil	14. Ailenizin ekonomik durumu nasıldır? () Yeterli () Yetersiz
7. Babanız sağ mı? () Sağ () Sağ Değil	
8. Anneniz gelir getiren bir işte çalışıyor mu? () Çalışıyor () Çalışmıyor	

-
15. Ailenizde ne sıklıkla sert tartışma ve kavgalar olur?
() Hiç/pek olmaz
() Ara sıra olur
() Sıklıkla olur
16. Ailenizde kendinizi ne derece özgür/özerk hissedersiniz?
() Oldukça hissedirim
() Kısmen hissedirim
() Hiç/pek hissetmem
17. Şuan hayatınızda romantik ilişki içinde bulunduğunuz biri var mı?
() Evet
() Hayır
18. İsteddiğiniz nitelikte yeterince arkadaşınız var mı?
() Evet
() Hayır
19. Üniversitede sosyal-spor-kültürel etkinliklere ne sıklıkla katılırsınız?
() Sıklıkla katılırım
() Ara sıra katılırım
() Hiç katılmam

EK-E: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 21/11/2019
Sayı: E-35853172-300-00000862454

00000862454

Sayı : 35853172-300
Konu : Fatma ATALAY (Etik Komisyon İzni)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 30.10.2019 tarihli ve 51944218-300/00000841833 sayılı yazı.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Fatma ATALAY**'ın **Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM** danışmanlığında yürüttüğü "**Üniversite Öğrencilerinde Benliğin Farklaşması**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **05 Kasım 2019** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı